

hoffmann

«Literatura lui E.T.A. Hoffmann nu revelează o artă senină, uniform structurată, reconstituind viața pe un singur plan; fără să fi trăit „în margine“, ci, dimpotrivă, cuprinzând toate tărimurile vieții și respirându-i toate efluviile, Hoffmann a îmbrățișat deopotrivă, într-o vastă acoladă, viața și moartea, realitatea și visul, revelînd o viziune cuprinzătoare a destinului uman și vădindu-i frământarea patetică.»

ION BIBERI

603

hoffmann
elixirele diavolului

hoffman

editura minerva

Lei 5

Ilustrația copertei : *Simona Runcan*

**ernst theodor
amadeus hoffmann**

elixirele diavolului

R O M A N

**TRADUCERE DE
I. CASSIAN-MĂȚĂSARU
PREFAȚĂ DE
ION BIBERI**

1970

**E D I T U R A M I N E R V A
BUCUREȘTI**

III

E.T.A. HOFFMANN SAMTLICHE WERKE
Historisch-kritische Ausgabe von Karl Georg von Maasen
Zweiter Band
Die Elzbiere des Teufels
Zweite unveränderte Auflage
München und Leipzig bei Georg Müller
1912

E.T.A. HOFFMANN

Elaborarea operei de artă, supusă în măsură inegală, după viața de adâncime a fiecărui artist și după momentul emotiv al contemplației, deopotrivă coordonatelor lumii exterioare, dar și transfigurării subiective, presupune, cu deosebire la marii înfăptuitori, o mare varietate de structură și timbru interior. Simplificînd, prin reducere la poziții extreme, am putea înfățișa diagrama elaborării artistice ca oscilînd între expresia realistă ce conduce la o încercare de restituire, cu năzuinți de exactitate, a lumii din afară, și între operele care transfigurează lumea prin viziune subiectivă, halucinație sau sublimare, prin mit și simbol.

Balzac, Hugo sau Goya vor înfățișa astfel mărturii ale acestei tectonici sufletești care îndreaptă pe artist către cuprinderea concretă a vieții în imediatul ca și în implicațiile ei ascunse, fără a trece peste tilcurile grave, acoperite, ale acesteia, pe care presimțirea și deschiderea sufletului către inefabil le dezvăluie gîndului, în meditație.

E. T. A. Hoffmann va ilustra această categorie de artiști.

Viziunea povestitorului german, vădînd adesea o limpezime de contur ce îngăduie identificări de ambianțe și raportări ale personajelor livrești la modelele exte-

rioare aflate la obirșie, nu întirzie să evadeze într-un decor de fantezie și ireal, în care oamenii și lucrurile se cețuiesc, în vis. Astfel, în aceste opere, acuitatea descrierii rătăcește în arbitrar, realitatea de fiecare zi îmbracă sensuri neașteptate, dobîndește noi dimensiuni interioare, fanteziste; supunerca la exterior își află compensație în zborul imaginației, în capriciul gândului, ne mai reținut de cerințele cauzalității și ale constrîngerilor. Un nou climat sufletesc se dezvăluie cititorului lui E.T.A. Hoffmann: un ținut cufundat într-un fel de halo lunar, în care mijeste neliniștea, deschizînd vieții o poartă înspre o lume a terorii și necunoscutului, extazului și suferinței.

Asemeni lui Balzac, din ale sale *Studii filozofice*, asemeni lui Victor Hugo din *La fin de Satan* (*Sfîrșitul lui Satan*) sau operei plastice înfăptuită pe un îndoit registru emotiv, a lui Goya, literatura lui E. T. A. Hoffmann introduce pe cititor într-o a patra dimensiune a lumii, dimensiune de adîncime și semne, în care ironia și mistificarea, descrierea vieții și evadarea în fantezia visului, percepția și halucinația, fericirea de a trăi și durerea, surîsul și drama, realitatea și închipuirea se îngemănează. Temele majore ale romantismului, noaptea, visul și obsesia absolutului se îmbină cu răsfrîngerea credincioasă a cotidianului sub a cărei apăsare a trăit scriitorul, prefigurînd acel „realism poetic” ce avea să se afirme în literatura germană, cîteva decenii mai tîrziu.

Literatura lui E. T. A. Hoffmann nu revelează o artă senină, uniform structurată, reconstituind viața pe un singur plan; fără să fi trăit „în margine”, ci dimpotrivă cuprinzînd toate tărîmurile vieții și respirîndu-i toate efluviile, Hoffmann a îmbrățișat deopotrivă, într-o vastă acoladă, viața și moartea, realitatea și visul, revelînd o viziune cuprinzătoare a destinului uman și vîdîndu-i frămîntarea patetică.

Totul în această viață și în această artă a fost autentic, adînc simțit: spre deosebire de unii dintre artiștii preromantici, la care teroarea și insolitul reprezentau artificii literare și punere în scenă, arta lui Hoffmann, aflîndu-și rădăcinile într-o mare suferință, ne apare ca o mărturie a unei drame lăuntrice. Accentul acestui scris este patetic și grav.

Bogăția universului interior nu putea fi transpusă într-o operă unitară. Suprapunerii sau împletirii de octave ale realității lăuntrice și exterioare și imbinării dintre cotidian și simbolic, din structura lucrărilor sale cele mai împlinite artistic, cu deosebire *Der goldne Topf* (*Urciorul de aur*) le corespunde o mare varietate de teme și forme de tehnică literară: nuvelă, roman, capriciu, basm, satiră socială, povestire, confesiune indirectă — împlinind un registru lăuntric contrastant: iluminare și psihoză, bucurie și demonism, spaimă și revelație, problematică a păcatului și remușcării, realism și fantastic, Poezie.

Se vădește în destinul interior al lui Hoffmann o dramă inițială pe care împrejurările de viață nu au făcut decît să o dezvolte: coplesit de ceea ce se numește o „ereditate încărcată“, copilăria viitorului scriitor a cunoscut suferința unei familii dezunite. Tatăl, temperament fantast și suflet versatil, se desparte de soția sa încă de cînd copilul avea trei ani.

Născut la 24 ianuarie 1776, la Königsberg, Ernst Theodor Wilhelm Hoffmann, care avea să-și schimbe mai tirziu pronumele de Wilhelm prin acela de Amadeus, mărturie a admirației sale pentru Wolfgang Amadeus Mozart și a pasiunii sale pentru muzică, a cunoscut o existență chinuită, cu experiențe sufletești precoc. Emoționalitatea vibratilă a copilului, cu înclînări artistice va-

riate, s-a retractat dureros în fața primelor suferințe ale vieții : comportarea bizară a tatălui, de profesie avocat, suferințele fizice ale mamei, divorțul părinților, destinați de altminteri unei morți premature, educația primită în familia unui unchi sever, Otto Dörffer, în a cărui locuință se afla o femeie alienată, mama scriitorului Zacharias Werner, cu care mai târziu Hoffmann avea de altminteri să se împrietenească. Umbrele existenței, moartea, boala, nebunia, dezunirea familială, transplantarea în atmosfera unui cămin străin aveau să irsemne astfel sensibilitatea fremătătoare a unui copil care moștenise de la părinți, o dată cu o anume instabilitate sufletească, înclinații artistice, cu deosebire către muzică și arte plastice. Aceste înclinații au fost însă, cel puțin în parte, contrariate de unchiul său, care l-a destinat carierei de magistrat. Dispozițiile sale artistice au avut însă o împlinire, prin lecțiile de pian primite de la un organist de renume : educația artistică sumară a fost însă îndestulătoare pentru a dezvolta un temperament, îngăduind chiar o carieră de compozitor cu care viața artistică a scriitorului a și început de altminteri, dar, pe cit se pare, fără disciplina care i-ar fi putut asigura înfăptuirea unei opere de mare factură. Hoffmann avea să compună, în adevăr, numeroase opere muzicale, opere printre care *Undine*, partitură pierdută, pe un libret al lui La Motte-Fouqué, numeroase sonate, piese pentru pian, coruri și lucrări religioase — dar, observă unul din biografi săi moderni, Jean F. A. Ricci¹, Hoffmann minuieste limbajul muzical ca o limbă străină învățată prea târziu, neîndestulător, sau fără profesor, ceea ce îi dă un aer stingaci“.

Se conturează astfel, încă din primii ani ai vieții, o personalitate artistică foarte dotată, cu o temeinică pre-

¹ Jean F. A. Ricci, *E. T. A. Hoffmann, L'Homme et l'oeuvre*, José Corti, Paris, 1947, p. 261.

gătire umanistă, greco-latină, căreia însă o educație muzicală neindestulătoare îl destina diletantismului și improvizăției scăpărătoare, cu atât mai mult cu cât împrejurările vieții l-au obligat să-și împartă activitatea cu îndeletniciri administrative.

Existența lui Hoffmann este însemnată încă din adolescență prin prietenia cu Th. G. Hippel, iar mai târziu, în 1792, prin studii juridice la Facultatea din Königsberg, prin iubiri exaltate și fremătătoare, bogate în incidente și acțiuni impulsive față de rivali, în localuri publice și baluri — ne aflăm în pragul ecloziunii spiritului romantic — și prin începutul unei cariere administrative pe care, de altminteri, Hoffmann o va exercita în spirit scrupulos.

Se afirmă astfel încă din anii primei tinereți, înclinații sufletești pe un îndoit registru emotiv, care avea să-i împartă existența și activitatea artistică, între supunere la realitate și evadare în viața de boemă, între disciplină și gratuitate, între activitatea sa profesională și chemare artistică.

Vârsta de douăzeci și șase de ani, anul 1802, îi aduce o dată cu o înaintare profesională, căsătoria sa cu o poloneză de mare distincție, Maria Thekla Michaelina Röhrer, care avea să-i fie prin înțelegere și devotament, sprijinul de căpetenie al vieții sale vînzolite, de artist bîntuit de instabilitate, dezechilibru sufletesc, boală fizică, pedepse administrative și, în răstimpuri, de o gravă strîmtoare materială. A intervenit, de altminteri, încă de la începutul căsătoriei sale cu Michaelina, o transferare disciplinară în orașelul Plock, pentru motivul că, în cursul unei serbări, a făcut să circule desene caricaturale ale unui puternic al zilei.

Biografia lui E. T. A. Hoffmann, văzută pe plan exterior, înseamnă etapele unei existențe frământate. Omul încearcă să domine evenimentele, compune numeroase opere muzicale, între care o *Missa solennis pentru*

marea orchestră, dar este mutat sau obligat să se mute dintr-un oraș într-altul — Varșovia, Berlin (1807), Bamberg (1808), Dresda, Leipzig (1814), Berlin (1814). Hoffmann exercită numeroase indeletniciri — magistrat, director, regizor de teatru, decorator — luptînd greu cu viața și apărîndu-se cu slîngăcie de rigorile acesteia, licențieri și reintegrări succesive, cunoscînd în răs-timpuri boala și mari greutăți bănești, vicisitudinile vieții de boemă și intemperanței alcoolice, salvat fiind în ultimul moment, cînd totul i se părea pierdut.

Existența frămîntată și mizeră, văzută din afară, devine însă patetică prin intensitatea răsunsetului interior, a emotivului și dezzechilibratului care-și caută cu greu o împăcare cu sine, mînat de obsesii și de teama nebuniei, urmărit de halucinații și grave probleme de conștiință, cunoscînd exaltarea marilor pasiuni: Johanna Hatt (Cora) în adolescență; Mina Dörffer, cu care se logodește mai apoi (1798); Julia Marc, această din urmă iubire exaltată și ideală, în anii maturității (Hoffmann, în vîrstă de peste treizeci de ani, se îndrăgostește de o adolescentă...) — nefiind cruțat între timp de nefericiri (boala soției și moartea fiicei sale Cecilia, în vîrstă de doi ani — 1807).

Într-o epocă de mari frămîntări politice, vînzolită de războaiele napoleonice, Hoffmann cunoaște, totuși, alături de aceste drame interioare și înalte bucurii în spirit: vocația prieteniei pe care o resimțea ca o predestinare i-a oferit apropierea de Zacharias Werner, „*dramaturg al fatalității*“ (*Schicksaldramatik*); de Theodor Hippel, pe care în corespondența lui îl socotește cel mai bun amic; de Jul. Ed. Hitzig, care i-a devenit, mai tîrziu, biograf. Întîlnirea hotărîtoare a vieții sale a fost, de bună seamă, contactul cu mișcarea literară și artistică a romantismului. Mișcarea romantică, ce avea să continue, încoronînd printr-o cîlflorescență de mare amploare

curentul de *Sturm und Drang*¹, avea să contribuie hotărâtor la definirea personalității artistice a poetului. Legăturile personale ale lui Hoffmann cu mai mulți reprezentanți ai curentului, Jean Paul, Weber, La Motte Fouqué, Clemens Brentano și Chamisso, actorul Devrient, cu deosebire, avea să dea, de altminteri, acestei călăuziri, semnificația unei luări în posesie a propriului său geniu.

E. T. A. Hoffmann era, în fapt, prin vîrstă și participare la viața secolului ca și prin complexiune sufletească, un romantic predestinat, fără a putea anula totuși prelungirile doctrinale ale secolului luminilor. Amestecul de raționalism și exaltare, de interes pentru științele naturii și preocupările oculte coexistau în formația sa sufletească. Artistul ce era adîncea pe amatorul de științe naturale, fără ca totuși cumpăna să se statornicească la o poziție de mijloc, stabilă. Lipsit de cultură științifică sistematică, trăind într-o epocă în care științele naturii nu îngăduiau o viziune cosmologică și antropologică unitară și coerentă, Hoffmann a rămas întreaga sa viață atras de călăuziri contradictorii, oscilînd între științele exacte, presentiment, șarlatanism, „magnetism“, interes pentru automatele ce alcătuiau urta din atracțiile secolului al XVIII-lea, ca și pentru fenomenele sufletești aflate la hotarul între normal și anormalitate, fenomene pe care le cerceta cu ajutorul lucrărilor psihiatrice ale timpului și pe care le resimțea în același timp direct, printr-o experiență sufletească personală.

Poetul se afla, astfel, la o răscruce de drumuri. Ernst von Schenk care a consacrat poetului o întinsă lucrare, observă că Hoffmann se afla în timpul adolescenței și

¹ Vezi o prezentare generală a romantismului german în prefața noastră, publicată în primul volum consacrat *Nuvelei romantice germane*, în „Biblioteca pentru toți“ (*Romantismul german, în cultura universală*, pp. V — XXXIV), Editura pentru literatură, București, nr. 429—430.

tinereții „zwischen Aufklärung und Schwärmerei“¹ (între spiritul secolului luminilor și exaltare), cuvîntul german *Schwärmerei* avînd, va trebui să adăugăm, accepții multiple — în afară de sensurile : fanatism religios și vagabondaj — *Umherziehen* — cuvîntul înseamnă : reverie, extaz, tendință către extravagantă.

La rîndu-i, un alt biograf, mai sus citat, Jean F. A. Ricci (op. cit., p. 50) notează că poetul a „oscilat între *Aufklärung* și *Sturm und Drang*“ (...). „între simțul său raționalist al clarității, bun simț, repulsie pentru exagerare și prostie, nevoia de a critica și a lua în ris. — și expansiunea sentimentului, emoțiile inflăcărare, pasionate, entuziasm artistic și erotic, religiozitate“, stăruind asupra faptului că aceste inclinații vor coexista permanent în ființa poetului, care se va menține la egală depărtare între „împăcare cu sine și catastrofă“ (ibid).

Nu trebuie să vedem, totuși, în această trăsătură, un rezultat exclusiv al înrîuririi mediului social și cultural al timpului. Hoffmann era structural o ființă divizată, complexă, frămîntată, atrasă simultan de tendințe și stări contradictorii, oscilînd între rațiune și instinct, sănătate mentală și psihoză, între doctrine filosofice opuse, între inclinații sentimentale diferite, cu deosebire între dragostea pentru soția sa, Michaelina, și exaltarea pentru Julia Marc, ceea ce-l conducea la suferință, viață dublă, nesinceritate și stratageme naive (notări criptice cu litere grecești, ale pasajelor din *Jurnalul* său intim, referitoare la Julia, soția sa, lipsită de o cultură umanistă, neputîndu-i descifra textul).

Opoziția a fost, fără îndoială, nativă, dar s-a dezvoltat prin condiții conflictuale și am zice, astăzi, în termeni

¹ Ernst von Schenk, E. T. A. Hoffmann, *Ein Kampf um das Bild des Menschen*, Verlag die Runde, Berlin 1939, pp. 16—19. (Primele capitole ale acestei vaste lucrări au slujit autorului ca teză de doctorat, cf. *Zur Soziologie des E. T. A. Hoffmannschen Weltbildes*, Darmstadt, 1938.)

pedanți prin diferite „frustrări” și drame de conștiință, conducând la complexe nevrotice, bine studiate în prezent de psihiatri și psihologi, asupra cărora nu putem stăruî, dar pe care le vom menționa în treacăt, mai jos.

Condițiile lăuntrice ale climatului sufletesc al personalității lui Hoffmann, interferindu-se cu atmosfera culturală și istorică a epocii, au fost astfel puse în valoare prin împrejurări biografice particulare care aveau, către anul 1808, să determine o însemnată schimbare de orientare în viața artistică a poetului.

Până la această dată, Hoffmann a rămas același artist diletant, atras de muzică, pictură, desen, caricatură, teatru, deși cu o mai pronunțată înclinare către compoziția muzicală. Totul se petrecea ca și cum poetul, simțind în sine nevoia existenței în sfera vieții artistice, șovăia între moduri diferite de expresie, prelungind nefiresc un diletantism superior, de om multiplu dotat, împiedicat însă de împrejurări de a se rosti într-un limbaj propriu. Poetul avea nevoie să se definească pe sine. Se căuta. Căutare, de altminteri, nesigură, comportând tranziții și înfăptuiri hibride, în lungul câtorva ani și încoronînd o îndeletnicire săvîrșită mai înainte conștiințios și cu probitate, așa cum erau în general activitățile sale profesionale : aceea de cronicar muzical.

În anul 1808, Hoffmann scrie al său *Cavaler Gluck*, o lucrare scurtă, care se află la drum de mijloc între o analiză muzicală și o ficțiune literară. Încercarea are însă putere de iradiere și învăluia povestirea în atmosfera care avea să devină specifică literaturii hoffmannești ; alcătuiește astfel o prefigurare a întregii opere literare a poetului, pe cale de a se rosti. De abia peste un an, poetul va nota în al său *Jurnal intim*, la 27 ianuarie 1809 : „*Cariera mea literară pare a începe*”.

Dar luarea de conștiință a poetului de sine însuși nu coincide cu începutul adevăratei sale cariere literare. În primii ani, Hoffmann scrie și publică puțin. Era, în

atitudinea sa, reticență, timiditate, nesiguranță. De abia mai târziu, începînd din 1814—1815, o dată cu *Ulciorul de aur* și cu *Elixirile diavolului*, începe adevărata sa carieră literară, încurajată fiind de editorul său, C. F. Kunz, care sub pseudonimul Z. Funk avea să dea mai târziu amănunte pline de interes asupra scriitorului, ajuns repede, între timp, la notorietate.

Elaborarea acestor opere literare avea să alcătuiască o prefigurare a procesului creator al întregii sale opere, asupra căreia ne vom opri mai jos, cu cîteva amănunte, în analiza lucrării *Elixirile diavolului*. Izvorite din climatul suferințelor particular al poetului, sub înrîurirea ritmului și experienței muzicale — întreaga operă hoffmannescă recunoaște o obîrșie predominant muzicală, conducînd mișcarea stilului și evoluției emotive — aceste prime lucrări exprimă, într-o împletire foarte strînsă, înrîuriri de lectură, elemente istorice și culturale ale epocii, evenimente intime, exaltări și grave suferințe morale sau morbide — totul transfigurat și unificat prin vîlul ficțiunii. *Cavalerul Gluck* reprezenta un model al acestui proces. Dialogul cu ciinele *Berganza*, una din operele sale de început, era, de asemenea, o îmbinare creatoare între o sugestie aflată într-una din operele lui Cervantes pe care o menționează¹, căreia îi este integrat un ecou dintr-o experiență intimă în legătură cu Julia Marc, măritată în condiții nefericite.

Din acest moment, instalat la Berlin, reintegrat în activitatea sa de magistrat (1814), Hoffmann își începe adevărata carieră literară. În condiții materiale mulțumitoare, își scrie, într-o stare de tensiune și dramatică iluminare, întreaga operă (cuprinsă în ediția Grisebach în cincisprezece volume compacte). Împrejurările per-

¹ Vd. într-o ediție mai recentă: *Cervantes ausgewählte Werke*, hg. v. Max Krall, Gebrüder Petel, Berlin, Leipzig, 1926, Bd. III în nuvela: *Die betrügerische Heirat*, p. 617 sqq., în care se află și *Dialogul între doi ciini*.

sonale nu i-au fost însă prielnice activității: sănătate precară, afectată prin excese alcoolice sau existență dezordonată, conflicte cu autoritățile administrative, în legătură cu aluzii satirice și referințe la stările epocii, introduse în lucrarea sa *Meșterul Purice*.

Epoca ultimă a vieții lui Hoffmann, însemnând perioada unei activități literare febrile, ceea ce explică, pe alocuri, lipsa cizelării și finitului operelor, a fost astfel împărțită între activitatea sa profesională de magistrat, suferințe organice agravate prin pierderea nopților în taverne și o activitate scriitoricească ce avea să-i asigure o audiență și o influență artistică mondială, cu deosebire în Franța (Baudelaire, Th. Gautier), America (Edgar Poe), ca și în propria sa țară (Schumann, Th. Storm, G. Keller și, mai târziu, Hofmannsthal).

Poetul se stinge în urma unei suferințe a măduvei spinării, la 25 iunie 1822.

Răsfrintă în oglindă și surprinsă de creionul său exact, imaginea feței lui Hoffmann dezvăluie o fizionomie neliniștită și neliniștitoare, ușor asimetrică; părul în dezordine, privirea directă, nasul mare, care, după alte portrete, îl cunoaștem încovoiat, buze subțiri și bărbie ascuțită, întregesc portretul unei ființe cu proiecție înlăuntru; am spune, privind acest autoportret apărut postum, că omul mărturisește o lipsă de iradiere în afară, o reținere, un refuz de a se dezvălui.

Tonul mat al expresiei contrastează totuși, pe cât bănuim, cu emotivitatea labilă a omului, cu expansiunile și exaltarea lui obișnuită, trădată prin rapiditatea mișcărilor, volubilitatea vorbirii, clipitul des și mobilitatea fizionomiei, descrise de contemporani; contrast între omul social, dându-se mai cu deosebire în momentul în care era însuflețit de verva spumoasă a influenței

alcoolului, consumat adesea cu imoderație — și expresia concentrată și aproape dură a omului rămas cu el însuși, în singurătate.

E: T. A. Hoffmann era mic de statură; avea corp gracil și membre fine; l-am categorisi printre longilini, dacă am stabili o analogie între propriul corp și înfățișarea personajului său, alienatul Kreisler, destinată să ilustreze volumul *Kater Murr*, personaj literar cu care Hoffmann prezintă mai mult decît corespondență, o ade-vărată proiecție subiectivă în operă, desen de asemeni aflat printre hirtile lui postume.

Avea o sănătate delicată: a suferit în cursul vieții numeroase episoade morbide prilejuite de lipsuri materiale, de viața dezordonată, de o combustie interioară, ajungînd la suferință și dramă și mai cu deosebire de excese alcoolice.

Privit și înțeles în perspectivă modernă, vom vedea în personalitatea lui Hoffmann o ființă plină de contraste ambivalente: psihopat, mărturisind un dezechilibru psihic temperamental, cu orientare autistă, a vădit totuși în cursul existenței o voință inflexibilă, ce nu s-a lăsat doborîtă de împrejurări: omul și-a învins boala, a luptat contra curentului, s-a regăsit intact sau aproape intact după fiecare neizbutire și înfringere, gata să reia lupta cu împrejurările vitrege și cu sine însuși; a fost, de bună seamă, un boem, a cunoscut dezordinea și poate că a cultivat-o din fantezie și repulsie pentru „filistinism“. (Cuvîntul *Philister*, termen de dispreț al vorbirii studențești, de origină biblică — filistean — folosit în polemicile teologice încă din secolul XVI-lea, devine curent la sfîrșitul secolului XVII; cuvîntul are accepția peiorativă de beoțian, de om mărginit, de burghez cu vederi înguste, de burtă verde, sinonim în limba germană cu *Spießbürger*. A respectat totuși, în cursul întregii lui vieți și mai cu deosebire în viața artistică, o disciplină, o rigoare a metodei de lucru, o conștiinciozitate a activității

profesionale de magistrat, o adaptare exactă la împrejurările exterioare, ce contrastează cu tendința sa temperamentală, introvertită. Bîntuit de grave tulburări mentale, de suferințe organice cumplite — printre care ultima afecțiune medulară (tabes?) — Hoffmann a iubit totuși viața, exaltîndu-i excelența, asemeni suferindului, surprins de bună seamă după natură, a croului lui Emile Zola din *Le bonheur de vivre*. Hoffmann și-a dominat impulsiiile, și-a convertit exaltările, mai ales cele de ordin erotic, în sublimare artistică. Astfel, omul, în aparență rău integrat vieții sociale, incoherent, labil, a dat vieții sale unitate de contur: omul ce pare în fiecare moment luat de vîrtejul împrejurărilor, supus capriciului evenimentelor, el însuși fire capricioasă, cu devenire imprevizibilă, reprezintă în orbita mare a destinului său, cu toate metamorfozele sale interioare, o unitate și o constanță de adîncime.

Vom recunoaște, în fapt, în viața lui Hoffmann, dincolo de ființa care se lasă dusă în voia curentului, o rezistență, un spirit critic, o reacție instinctivă față de existența din afară, manifestată prin trăsături psihologice divergente, dar care se înmănunchează într-o atitudine constantă, de-a lungul vieții, săvîrșind o linie de separație între aspectele trecătoare, caduce, ale vieții, față de care opunea spiritul său lucid, sarcasmul, ironia, caricatura, satira — și pasiunea pentru lumea de gînd și bucuriile înalte, ale trăirii în sfera frumosului.

În fapt, clivajul nu a fost simetric și total: nu putem deosebi în atitudinea lui Hoffmann o repulsie pentru concret și evadare exclusivă într-o lume ideală, căci Hoffmann a aderat la viața concretă, în pofida tendințelor lui introvertite, dar numai la zona care prezenta o corespondență cu propriile lui călăuziri mentale. Am putea distinge astfel, mai exact, o atitudine de compensație sau mai bine zis de supracompensație, de transfigurare a cotidianului în fantezie și mit — ceea ce înfățișează, în

fapt, și procesul intim al elaborării artistice și literare, privit în generalitatea lui.

Psihologia artistului E. T. A. Hoffmann se definește, în înțelegerea noastră, deopotrivă prin multiplicitatea înzestrării — desen, pictură, muzică, pasiune pentru teatru și literatură, —, prin rapiditatea ritmului interior al elaborării, în concordanță cu ideea rapidă și intensitatea combustiei interioare, prin vastul registru al tonalității emotive, unind spaima și extazul paradiziac, prin bogăția peisajului lăuntric, populat de viziuni onirice și halucinații, diversificat prin tranziții brusce între climate sufletești contrastante, rod al mării sale labilități sufletești — totul învăluit într-o atmosferă generală de asemeni contrastantă, trecînd de la limpezimi solare, la întunecime nocturnă, de temniță și catastrofă.

Personalitate neliniștită, minată de grave tulburări sufletești pe care o stăpînire de sine și o disciplină mentală le menține totuși pe zona de trecere, unind normalul cu patologicul, Hoffmann a cuprins lumea exterioară și viața lăuntrică pe dimensi puțin bătătorite înaintea lui : subconștientul și patologicul, presimțire și evadare într-o fantezie mereu reîmprospătată prin scene de vis și numeroase izvoare oculte și alchimice, mărturie a unei erudiții în același timp foarte întinsă, dar nesistematizată, deși creatoare prin îmbinările involuntare ale proceselor subconștiente pe care le-au liberat rînd pe rînd, obo-seala nervilor greu încercați, abuzurile alcoolice, reviviscențele spontane ale vicții infantile și ale ecourilor lumii din jur.

Se va explica astfel prin această întrunire de condiționări, diversitatea structurală a universului hoffmannesc, al cărui punct de plecare este realitatea surprinsă de trăsături credincioase, îngăduind adesea cititorului identificări de orașe, de medii și personaje reale, pe care o adîncește viziunea halucinatorie a instabilului mental, evadarea în basmul popular german (*Märchen*),

cu care acțiunea se împletește prea adesea, lunecind în deformare caricaturală și burlesc, sublimîndu-se în mit și fabulă simbolică, pentru a reveni la tonul acidulat al ironiei și satirei, la mărturia suferințelor și la fantasticul terifiant.

Va trebui să vedem în atitudinea mentală ca și în literatura lui Hoffmann pe lângă o complexiune psihologică nativă, rodul ultim al unei experiențe amare de viață, ecoul unei suferințe în contact cu o realitate dură care a suscitât într-un spirit cu reacții emotive multiforme, rînd pe rînd, tendința la mistificare (vădită încă din anii copilăriei și adolescență și manifestată împotriva unchiului său Otto Dörffer), revoltă împotriva realității, ironia, transfigurarea contururilor și sensurilor realului prin caricatură, bufonerie și grimasă, înclinare către terifiant și fantastic, spaimă. Sînt tot atîtea forme ale unui suflet rănit, asupra căruia existența apasă și doare în același timp, dar care rezervă gîndului și simțirii revelații, extaze și împăcări, vai ! trecătoare.

Lipsit de spirit riguros în cercetarea și cunoașterea lumii, Hoffmann a fost un intuitiv. Lecturile sale dispartate i-au îngăduit totuși o înțelegere a lumii, de altminteri complexă, în care științele naturii, „magnetismul“, artele oculte, cabbala, povestirile orientale, citeva texte psihiatrice, lucrări asupra visului sau cărți ale cîtorva mistici au alcătuit pentru scriitor însemnate izvoare de informație, deși în general, de a doua mînă. Paul Sucher, care a făcut un inventar al lecturilor lui Hoffmann¹ afirmă că scriitorul „*vorbește despre Cabbală fără a fi citat (...) un singur cabbalist' serios*“ (op. cit., p. 4). Dar nu în aceste lecturi destinate a oferi spiritului informații și experiențe sufletești mediate, ci în propria viață interioară avea să caute Hoffmann substanța operei sale.

¹ Paul Sucher, *Les sources du merveilleux chez E.T.A. Hoffmann*, Paris Alcan, 1912, partea I-a, cap. I.

Somnul magnetic, visul, senzația „deja văzutului“, halucinația, teama de alienare, sentimentul dedublării personalității (vd. lucrarea lui P. Sucher *passim.*) drama interioară, ajungând la obsesia sinuciderii, au alcătuit în fapt, pentru poet, tot atâtea deschideri către o perspectivă de cunoaștere a lumii și a propriului suflet, care depășește în general viziunea contemporanilor săi. În elaborarea acestui univers mental, însemnătatea apropierei citorva filozofi mistici, mai cu deosebire Jacob Boehme și Franz von Baader pusă în evidență de Ernst von Shenk (*op. cit.*, pp. 188—189) a fost hotăritoare.

Privită în întregul ei, opera literară a lui E.T.A. Hoffmann reprezintă o transpunere a unei biografii interioare, o confesiune indirectă. Există, totuși, o diferență de factură între primele opere, cu deosebire *Cavalerul Gluck*, *Kreisleriana*, *Don Juan* sau *Berganza* și restul operei : puncea în cauză a personalității scriitorului este mai vădită în aceste prime lucrări, ecou abia transfigurat al unor condiții particulare de viață, al entuziasmelor sale muzicale, sau al experiențelor sale artistice. Începînd cu *Der goldne Topf*, transfigurarea concretului sau a experiențelor proprii de viață, este mai accentuată ; fabulația intervine, uneori bine încheagată, alteori șovăind în meandre ; nesiguranțele de „compoziție“ se vădese totuși prin intersectarea planurilor sau neadaptarea îndestulătoare a părților alcătuitoare ale nuvelei, unele la altele, lăsînd între ele hiatusuri și suspensii (*Berganza*) ; sublimarea trăirii personale în ficțiune se accentuează. Dar și în operele de maturitate (*Prinzessin Brambilla*, de pildă) vom surprinde împletirea de planuri, între povestire și basm, între răsfrîngerea directă a revelației și evaziune în capriciu și fantezie liberă : oscilația permanentă între rea-

lism și fantastic, între roman foileton și marea artă se menține în lungul întregii sale cariere scriitoricești.

Galeria sa de portrete, personajele hoffmannești, vor prezenta, la rindu-le, aceeași structură compozită și aceeași elaborare, prin aluviuni disparate. Alături de proiecții subiective ale propriei dramă sufletești și ale propriei personalități (Krespel, Johannes Kreisler, în parte și călugărul Medardus din *Elixirul diavolului* și Lindhorst din *Urciorul de aur*, Anselmus din aceeași lucrare), unind primele cu ultimele opere, se vădese personaje transpuse, pe cit se pare, direct din realitate, prin observații de surprinzătoare exactitate (Belcampo din *Elixirul diavolului*) sau personaje feminine inspirate în parte din realitate și din înfrigurări livrești (Aurelia, Euphemia, din *Elixirul diavolului*).

Subiectele lui Hoffmann răsfrâng deopotrivă climatul general de spaimă și teroare care copleșea în răstimpuri pe scriitor mai cu seamă în crize de gravă depresiune, prilejuite în parte de alcool — explicind viziunile sale halucinozice, ușor identificabile de către lectorul psihiatru ca și „pesimismul“ sumbru, climatul de vis rău, prezențele spectrale sau bizareria datelor povestirii, ajungând la deznodăminte tragice.

În *Der Sandmann* (*Moș Ene*) din *Nachtstücke*, I (*Nuvelă de noapte*, I) se înfățișează dragostea eroului pentru o păpușă; *Magnetizorul* din *Fantasiestücke*, II (*Nuvelă fanteziste*) descrie efracțiunea brutală a unui hipnotizator în viața sufletească a unei tinere logodite și moartea tragică a acesteia; alte nuvele vădese o evadare în gratuitatea basmului pentru copii (*Nussknacker und Mausekönig* — *Spărgătorul de nuci și regele șoarecilor*; *Serapionsbrüder*, I — *Frații Serapion*, I; o rătăcire în povestirea magică *Klein Zaches* — *Micul Zaharia*; sau în lumea subpământeană *Die Bergwerke zu Falun* — *Minele din Falun*). Subiectele sînt în general tragice, insolite, relevînd dintr-o experiență interioară ce depășește at-

mosfera morală a omului normal și dezvăluind, dincolo de incidența luminii solare, drama solitudinii, simțul tainei, suferința și spaima.

Tehnica artistică a scriitorului anticipează cu mult forma de expunere literară a epocii, amintind originalități de compoziție folosite de romancierii moderni: intercalarea, în continuarea narației, de scrisori sau fragmente de cronică (*Elixirul diavolului*); împletirea sau succesiunea de faze contrastante ale expunerii, alternând capriciul fanteziei cu viziunea realistă; sau paralelismul din *Opiniile motanului Murr asupra vieții alături de biografia fragmentară a dirijorului Johannes Kreisler, înfățișate în imagini culese întâmplător*, în care memoriile motanului se îmbină cu paginile desprinse din hîrțile maestrului Kreisler, acesta din urmă reprezentînd o proiecție subiectivă a însuși autorului.

Opera literară a scriitorului va înfățișa astfel într-o succesiune mozaicată de opere diverse ca structură și bogată în evenimente exterioare, dar unitară în linia ei mare, o vastă gamă de stări de suflet; îmbinînd mistificarea cu bufoneria și burlescul, tragicul destinului cu satira, stări de sciziune a personalității, apariția terifiantă a *dublului*, temă tratată în numeroase opere; din antichitate pînă în zilele noastre (răsfrîngere literară a unei „agnozii de identificare“, studiată în amănunțime de psihiatrii ultimelor decenii), ca și a numeroase fenomene aparținînd domeniului morbid pe care Hoffmann le încorporează ficțiunilor, cărora se adaugă un întreg aparat de punere în scenă cu vampiri, ființe fabuloase și apariții demonice.

Vasta operă a scriitorului, scrisă în grabă și la mare tensiune, în răstimp de cîțiva ani, ceea ce explică pe alocuri stilul cursiv și pe alocuri incorrect, a fost organizată în cicluri. Primul ciclu, *Fantasiestücke in Callot's*

Manier (Opere fanteziste scrise în maniera lui Callot), foi din *Jurnalul unui călător entuziast* s-a bucurat de prefața lui Jean Paul. Ciclul cuprinde primele lucrări mai sus amintite, printre care *Urciorul de aur*, *Elixirile diavolului*, urmate de ciclul *Nachtstücke* (Nuvele nocturne), cuprinzând în cele două părți între alte opere, *Der Sandmann*, *Ignatz Denner*, *Das Majorat*.

Cele patru volume ale *Fraților Serapion* grupează cele mai cunoscute nuvele ale povestitorului printre care mult citata *Domnișoara de Scudery*, adevărată nuvelă polițistă, *Der Vampyr* (Vampirul), *Dogele și Dogăresa*, *Meșterul Martin butnarul și calfele sale*, precedate fiind cronologic de *Straniile suferințe ale unui director de teatru și de Micul Zaharia*, numit Zinnober și urmate de mai sus numitul *Cotoi Murr*, de fantezia spumoasă *Prinzessin Brambilla*, de *Meșterul Purece*, lucrare satirică, cărora li s-au adăugat două volume de *Ultime povestiri*, printre care *Dublul*, *Spiritul elementar*, *Tîlharii* etc.

Operele complete cuprind, alături de texte muzicale și desene, cronici muzicale și recenzii, lucrări diverse, opere neterminate (piesa *Prinzessin Blandina* etc.), ca și o vastă corespondență și notații de jurnal intim.

Redactarea romanului *Elixirile diavolului* exprimă ritmul sufletească rapid și inegal al autorului, urmînd variațiile vieții sale lăuntrice, conducînd la falii interioare, întreruperi și reluări ale activității după o perioadă mai lungă, în care autorul încearcă să regăsească, fără a reuși în întregime, dispoziția emotivă a primei redactări. Între partea întâi a romanului scrisă de la 25 martie la 22 aprilie 1814, expresie directă a unor stări de gînd muzi-

cale¹ și partea a doua, scrisă către sfârșitul anului 1815, Hoffmann se străduiește, în adevăr, să afle o continuitate de dispoziție sufletească și de fir conducător al povestirii. Romanul își află totuși unitatea cu toate nesiguranțele de compoziție din partea finală; opera nu înfățișează o coherență simetrică și formală, ci o unitate interioară, care se află cu deosebire într-o concepție generală asupra lumii și destinului uman.

Elaborarea romanului în substanța sa intimă ca și în înfăptuirea lui formală ascultă, ca în toate operele artistice de altminteri, de condiționările a trei categorii de coordonate: complexiunea psihologică și formația mentală a autorului; atmosfera intelectuală a culturii și epocii în care a apărut; împrejurările concrete de viață particulare autorului, care au avut o semnificație ocazională, dar de însemnătate hotărâtoare în apariția operci, dând corp și orientare într-o înfăptuire artistică unitară unor dispoziții potențiale, preexistind difuz și neorganizat în psihologia artistului și mediul cultural al ambianței.

În cazul concret al elaborării *Elixirilor diavolului*, evenimentul hotărâtor pare a fi avut loc în ziua de 9 februarie 1812, deși consemnat cu totul fugar în *Jurnalul intim* al poetului. Întîmplarea a reprezentat pentru Hoffmann o violentă răscolire emotivă.

Poetul a avut, cu prilejul vizitării unei mănăstiri, o convorbire în timpul mesei cu un călugăr în vîrstă,

¹ Ne referim în primul rînd la indicații directe aflate în *Jurnalul intim* și în scrisorile lui Hoffmann, la mărturiile prietenului și biografului său J. Ed. Hitzig, a editorului său C. F. Kunz, prezentate sintetic în prefața bogată în amănunte a lui Karl Georg von Maasen, *E. T. A. Hoffmanns Sämtliche Werke*, München u. Leipzig, bei Georg Müller, 1912; cf. indicațiile bibliografice date în acest studiu introductiv, cu deosebire în *Introducerea* lui G. Ellinger, la o ediție anterioară a *Elixirilor diavolului*.

Cyrrillus : începută la un pahar cu vin în limbile germană, latină și italiană, Hoffmann, impresionat de cuvintele călugărului, prelungește întrevederea în chilia acestuia. Editorul Kunz notează că întrevederea a urmat apoi înspre inserare : „*În criptă, notează Kunz, Hoffmann era cu deosebire răscolit ; și-a scos plin de respect pălăria, rădind și mai limpede paliditatea feței : se afla sub influența băuturii și părea cutremurat de fiori la observațiile părintelui Cyrrillus*“, care îl dusesese la locul unde fusese înmormântat un călugăr a cărui viață i-o istorisise. Istorisirea a înfățișat pentru poet o adevărată emoțiune. Poetul va mărturisi : „*Ziua aceea a fost pentru mine o zi de însemnătate hotărîtoare, pînă la suferință fizică ! Nu o voi uita niciodată !*“

Rezultă că acest eveniment, ascultarea unei povestiri dramatice într-o anumită ambianță și sub influența modificatoare a cencesteziei și a dispoziției emotive, prin alcool, la o personalitate impresionabilă, cu deosebire sensibilă intoxicației etilice, a reprezentat o adevărată traumă sufletească, punct de plecare pentru viitoarea operă.

Răgazul elaborării, perioada de incubație a lucrării pînă la *katharsis*-ul liberării prin înfăptuirea artistică, a durat peste doi ani ; între 9 februarie 1812 și 25 martie 1814; data începerii redactării.

Pe această dată centrală — răscolirea emotivă prilejuită de povestirea biografiei interioare a unui călugăr capucin — se grefează un întreg complex de condiții exterioare, conducînd la descrierea ambianțelor din roman, de înrîuriri livrești care trebuie căutate în lecturile lui Hoffmann, ca și în problematica generală a preocupărilor metafizice și etice ale poetului.

Ambianțele fizice sînt indicate cu exactitate de către cercetători : Hoffmann a folosit aspectul orașului Bamberg, cunoștințe arhitectonice ale mănăstirilor și împrejurări de viață ale timpului, cu deosebire cele de ordin

monahal, care oferă romanului un cadru concret, dind ficțiunii corporalitate.

Printre înfrîuririle livești care au condus la elaborarea romanului trebuie notate în primul cartea lui Mattheus Gregory Lewis *Ambrosio or the Monk* (*Ambrosio sau călugărul*) apărută în 1795, tradusă în limba germană în 1797, operă citată de altminteri de Hoffmann în cartea sa. Istoricii literari au pus în evidență, într-o paralelă sugestivă, cele două opere. Îndoiala nu este îngăduită.

Elixirile diavolului purced din *Călugărul* scriitorului englez. Scheme de personaje, modele de situații se regăsesc în *Elixirile diavolului*, în transpunere evidentă. Faptul devine vădit la o lectură paralelă sau la scurt interval a celor două opere, experiență pe care, personal, am săvîrșit-o în urmă cu treizeci de ani și pe care am consemnat-o într-un studiu critic mai vechi. (Pentru cititorii necunoscători ai limbii engleze semnalăm traducerea integrală a *Călugărului* în limba franceză, apărută în colecția „Marabout géant“, Paris, 1967 ; o analiză mai amănunțită a acestui paralelism se află și în prefața citată a lui Carl Georg von Maasen, p. XIV sqq.)

Se pot adăuga acestui model central, date livești aflate în diferite opere apărute în această epocă, sau în perioada de *Sturm und Drang*, asupra cărora cercetătorii au stăruit de asemeni (Carl Georg von Maasen, *loc. cit.*, p. XVIII) ; Schiller (*Geisterseher*), Jean Paul (*Titan*, *Hesperus*) și Klinger (*Faust*).

Cercetătorii au arătat, de asemeni, documentarea lui Hoffmann, în privința atmosferei morale care domnea în mănăstirile secolelor XVII și XVIII prin lectura dramelor lui Calderon, ca și a cărții lui W. H. Wackenroder, *Entuziasmele unui călugăr iubitor de artă*. Nu va trebui să trecem cu vederea faptul, esențial, al transpunerii în întrecăa sa operă a atmosferei de vis, trăită de Hoffmann. Am notat de altminteri faptul într-o lucrare

anterioară, *Funcțiunile creatoare ale subconștientului* (pp. 197—198); acest lucru mi-a părut evident încă de la vîrsta de 13 ani, cînd am citit primele lucrări ale lui Hoffmann.

Alături de această experiență onirică, strict personală a lui Hoffmann, va trebui să amintim și influența hotărîtoare a lecturii repetate a cărții lui G. H. Schubert, *Ansichten von der Nachtseite der Naturwissenschaft (Opinii asupra laturii întunecate a științelor naturii)* apărută în 1808, care avea să devină, după observația biografilor, cartea de căpătîi a lui Hoffmann.

În ceea ce ne privește, am notat cu douăzeci și cinci de ani în urmă, în lucrarea noastră *Individualitate și destin* (vol. I, p. 336 și vol. II, p. 149), în afară de aceste influențe pur literare, o înrîurire generală de ordin caracterologic, pe care Hoffmann a suferit-o împreună cu alți romancieri, Balzac cu deosebire: lectura lui Johann Kaspar Lavater. Hoffmann face, în repetate rînduri, observații privitoare la comportarea generală a personajelor sale (descrierea accesului depresiv al lui Hermogen; mersul călugărului Medardus) în care deosebim influența concepțiilor lavateriene.

În teza sa, Paul Sucher a analizat cu multă pătrundere rolul pe care l-a avut Mozart (*Don Juan*) în elaborarea *Elixirilor diavolului* și calitatea de operă prefiguratoare a nuvelei lui Hoffmann, sub această înrîurire: „nuvela Don Juan alcătuiește, observă Paul Sucher (*op. cit.*, p. 210), țesătura Elixirilor diavolului, cel puțin a acelei părți a nuvelei, în care eroul re trăiește opera lui Mozart, analizînd-o“. Criticul stăruie asupra ideii centrale a celor două lucrări: „ideea creștină a păcatului și a căderii originare“, „conflictul dintre forțele divine și cele demoniace (vd. *Don Juan*), ca și lupta dintre titanismul călugărului și fatalitate. Astfel, continuă cercetătorul, Hoffmann a conceput planul acestei lupte a oamenilor cu viața de apoi, ascultînd muzica lui Mozart; planul a

fost schițat în *Don Juan* și descris în *Elixirul diavolului*. „Nu afirmăm, continuă Paul Sucher, că Mozart ar fi dat lui Hoffmann ideea lucrării care corespundea în fapt celei mai intime tendințe a temperamentului scriitorului. Dar Mozart i-a dat o reprezentare concretă, accesibilă simțurilor... (op. cit., p. 213).

Accastă structură de adîncime, particulară vieții interioare a lui Hoffmann a fost, fără îndoială, reprezentată prin concepția centrală a poetului, care avea convingerea că viața umană se află sub înriurirea unei „puteri întunecate“ (*dunkle Macht*) — concepție impregnată de un puternic fond emotiv, susținut printr-o mișcare muzicală care dă vieții lui Hoffmann mișcarea și dezvoltarea ei proprie, de adîncime.

Ajungem astfel la condiția fundamentală a elaborării *Elixirilor diavolului* ca și a întregii literaturi hoffmannești : valul emotiv, de natură muzicală.

În prefața scrisă la interpretarea *Cimitirului marin* de către Gustave Cohen (Librairie Gallimard, 1933), Paul Valéry mărturisește la pagina 23 : „intenția acestui poem nu a fost la început decît o figură ritmică pură sau plină de silabe pure, care m-au obsedat cîtva timp“. Mărturia este prețioasă : principiul de organizare a poemului *Cimitirul marin* a fost de natură ritmică, fapt explicabil prin structura și dimensiunea lucrării. Organizarea *Elixirilor diavolului* nu este fără îndoială străină de atari figuri ritmice, pe care Hoffmann le afla în complexiunea lui fiziologică și sufletească, dar orchestrarea presupune la scriitorul german o mai mare bogăție a structurii muzicale, în variația neîncetată a *tempo*-ului, în timbrul și rezonanțele emotive care întovărășese, conducînd în același timp, ca adevărate laitmotive, creșterea și împlinirea operei. Amănuntele date de Hoffmann editorului său Kunz, sînt în această privință lămuritoare : „Pentru a mă exprima muzical, romanul începe printr-un Grave sostenuto — eroul meu s-a născut într-o mănăstire

(...); survine apoi un Andante sostenuto et piano. *viața în mănăstirea unde se călugărește; părăsind mănăstirea, el intră în lumea plină de viață și culoare: aci începe un Allegro forte* (vd. *prefața citată*, p. VII).

Acastă scurtă indicație inițială este împlinită în orchestrația amplă a romanului prin numeroase pasaje muzicale, în care sunetele orgii, rezonanțele vocii umane, ritmul povestirii, acordurile recviemului, transfigurările extatic muzicale ale marilor deschideri de suflet trăite de eroi, armonia învăluitoare a unui stil expresiv dau *Elixirelor diavolului* adevărata sa semnificație, a unei elaborări în care se vădește confesiunea totală a unui suflet, prin mijlocirea orchestrării muzicale.

Organizat pe un principiu ritmic și muzical și având semnificația unei expresii de totalitate a personalității lui Hoffmann, cărcia se adaugă, după cum putem observa, o vastă documentare de ordin științific, literar și de informație directă prin călătorii, romanul *Elixirele diavolului* urmărește în același timp, pe alt plan, al intențiilor și temei, o idee directoare, astfel înfățișată de Hoffmann, în scrisoarea amintită, pe care a adresat-o, la 24 martie 1814, lui Kunz: „nu urmăresc în acest roman nimic mai puțin decât să arăt că în viața incilcită și miraculoasă a unui om asupra căruia au dominat încă de la naștere puteri deopotrivă cerești și diabolice, legăturile tainice care unesc spiritul uman de toate înaltele principii împlintate în natură — nu se revelează decât în răstimpuri în mod limpede și anume prin străfulgerări, pe care noi le atribuim întimplării“.

Formularca este, fără îndoială, sumară. Împlinirea artistică a depășit cu mult intențiile prime ale autorului. Hoffmann pune în *Elixirele diavolului*, ca și în întreaga lui operă, problema destinului uman, sub îndoita inci-

dență a concepției tragediei grecești și a orientărilor literare contemporane, a ceea ce s-a numit *Schicksalsdrama*. Este o concepție fatalistă exterioară a destinului omenesc, a cărei responsabilitate personală este anulată prin predestinări și puteri superioare: omul este victimă a unei eredități necruțătoare care-l îndreaptă, în afara voinței lui, la crimă și incest, suferință și prăbușire — exemplul mitic al familiei Atriziilor, izvor a numeroase opere ale tragediei grecești; fatalității ereditare îi este adăugat arbitrariul întâmplărilor din afară, sau a voinței zeilor; omul este jocul unor influențe contrare; el este anulat în demnitatea lui personală; concepției fatalismului antic și a „puterii sumbre“, închipuită de imaginația romantică, i se adaugă înțelegerea unui fatalism suprauman, adesea demoniac, manifestat prin înlănțuiri de întâmplări și coincidențe aparent fortuite, așteptat prin temerile confuze ale premonițiilor, ale unei „presimțiri întunecate“ (*dunkle Ahnung*) și ale viselor nocturne, avîndu-și în același timp corespondențe într-un întreg aparat de maleficii, de obîrșie medievală și preromantică, reprezentat prin filtre, blesteme, conjurații și practici oculte de magie.

Călăuzirea afirmată de Schiller în tragedia sa *Logodnica din Messina*, la începutul secolului XIX a suscitat o bogată recoltă literară, reprezentînd exemple ale „tragediei fatalității“, printre care cunoscuta lucrare 24 februarie a lui Zacharias Werner (1810), caracteristică pentru prima fază a evoluției acestui scriitor.

Hoffmann, contemporan al acestui curent al dramaturgiei germane, a transpus concepția tragediei fataliste în întreaga sa operă și cu deosebire în *Elixirul diavolului*. Scriitorul pune în același timp problema responsabilității morale a omului și definește tipul eroului romantic, victimă a unor fatalități ancestrale, a unor înrîuriri care-i diriguiesc curba vieții și natura acțiunilor, pînă în cele mai neînsemnate amănunte. În concor-

dantă cu problematica religiei creștine, a păcatului originar și a redempțiunii, a ispășirii și salvării, eroii lui Hoffmann sînt urmăriți de forțe demoniace, care le determină dinainte existența, destinată suferinței.

Izvorit din atitudinea emotivă a atracției pentru taină și inexplicabil, înfiorat de necunoscutul și inefabilul existenței, Hoffmann își situează astfel eroii în ambianțe cu deosebire priincioase dramelor de conștiință — mănăstirea, mediul călugăresc — temă tratată, de altminteri, în numeroase romane ale epocii, pentru a ajunge prin ridicarea ilustrării acestei atitudini prin cazuri particulare și la decantarea ei, la semnificația simbolică a unui mit — la o viziune metafizică asupra vieții umane.

Înțeleasă sub aceste incidente, opera lui Hoffmann prezintă un interes artistic și istoric-literar de o deosebită semnificație, deopotrivă pentru mișcarea romantică germană, ca și pentru literatura universală. Lucrarea alcătuiește un punct de ajungere a unor tendințe preromantice — literatura gotică și neagră — cărora le dă însă adîncime și autenticitate; înfățișează însă, deopotrivă, și începutul unor filiere literare și artistice al cărui prim reprezentant va fi Edgar Poe.

Hoffmann se află într-o poziție centrală în literatura și arta fantastic-onirică; el are interferențe cu un întreg continent poetic, pe care îl vor bătători în deceniile următoare pînă în timpul nostru numeroși poeți și artiști plastici de mare factură; el a descoperit în același timp un nou peisaj sufletesc, a formulat o problematică a dramei umane; opera sa creează un nou „fior” și un fel foarte personal de răsfrîngere, interpretare, sublimare și ridicare la un nou portativ a percepției lumii sensibile; într-un cuvînt prin îmbogățirea imaginii concrete a lumii sensibile, prin grotesc și viziune onirică, prin

demoniac și transfigurare, prin absurd, evadări intermitente și creație a unei noi octave de realitate, Hoffmann pune problema esențială a artistului, aceea a recercării universului după un coeficient propriu. Problema realității, îndelung discutată în critica ultimelor decenii, cu referințe la marii artiști (*Realitate și poezie* — Goethe; *Problema realității la Clemens Brentano*; *Timp și spațiu, în arta povestirii lui W. Raabe etc. etc.*)¹ află în opera povestitorului german poate cel mai bogat teren de examen și descoperiri.

Asemeni marilor romantici și spiritelor care în toate timpurile au deschis noi orizonturi vieții spirituale, năzuința supremă a lui E. T. A. Hoffmann a fost o îmbinare a efortului pentru obținerea unui echilibru moral, pe care l-a căutat prin numeroase și sfișietoare înfringeri și suferinți, cu bucuria supremă a Cunoașterii. Pentru Hoffmann, cunoașterea — *die Erkenntnis* — nu comportă numai înțelegere, ci și beatitudine, în actul cuprinderii lumii, în măsură să reveleze gândului *das Innerste der Natur*, adâncul cel mai ascuns al realității. Imnul pe care Hoffmann îl închină Cunoașterii în vigilia ultimă din *Urciorul de aur* are un accent patetic și recules. Anselmus, eroul nuvelei — reprezentând în același timp o proiecție parțială și idealizată a lui Hoffmann, dar și o creație tipizată a tineretului german al timpului — se adresează muzei Serpentina, de asemenea personaj mitizat, aducătoare a florii de crin care „este cunoașterea sfântului acord dintre toate făpturile“. Cunoașterea va îngădui eroului de a trăi „de-acum pe vecie în fericirea supremă“. căci pentru Anselmus cunoașterea înseamnă fericire. Și eroul încheie : „Veșnic trebuie să te iubesc, o, Serpentina !

¹ Vd. în această privință teza de doctorat a lui Friedrich Griselher Trotter : *Die Frage nach der Wirklichkeit bei E. T. Hoffmann*, Uni-Druck, München, 1961, cf. bibliografia.

*Niciodată nu vor păli razele de aur ale crinului, fiindcă cunoaşterea veşnică este ca şi credinţa şi ca şi iubirea*¹.

În conştiinţa lui Hoffmann, cunoaşterea nu îmbracă, cum era şi firesc pentru un artist, forma unei severe în-lănţuiri de adevăruri abstracte. Imaginea unei filozofii a naturii care se poate întrevăde din convergenţa disciplinelor ştiinţifice şi preocupărilor intelectuale ale timpului, îmbogăţite de poet prin lecturi adesea sumare, nu se articulează într-o concepţie coerentă şi sistematică, ci îmbracă forma Poezicii. Dincolo de adevărul relativ al ştiinţei, în permanentă evoluţie — mai ales într-o epocă în care valorile obiective erau îmbinate confuz artelor divinatorii şi oculte — Hoffmann a descoperit fericirea cunoaşterii în revelaţia poetică, poziţie confirmată prin ultimele rinduri ale *Urciorului de aur* :

„Fiindcă, la urma urmei, ce este fericirea lui Anselmus altceva decît viaţa în poezie, căreia sfîntul acord dintre toate făpturile i se dezvăluie drept taina cea mai adîncă a naturii ?“

Cunoaşterea lumii din afară este întregită în conştiinţa şi opera lui Hoffmann de o înţelegere a sufletului uman, în adîncurile sale cele mai subtile. Aici însă, poezia păstrîndu-şi tăriile sale de esenţe, îşi schimbă accentul : dacă în cunoaşterea lumii poetul se menţine la o simplă indicare a unei direcţii de drum, în cunoaşterea psihologică înţelegerea devine analitică.

Socotim pe E. T. A. Hoffmann ca pe primul mare psiholog al vieţii interioare conştiente şi subconştiente, normale şi mai ales patologice. Lectura operei sale, săvîrşită cu luare aminte de către un psiholog şi mai ales

¹ *Urciorul de aur, Nuvela romantică germană, vol. I, p. 211, tradus de Al. Philippide.*

de un psihiatru modern, este pasionantă. Nu cunoaştem cercetarea săvârşită de un medic psihiatru la începutul secolului, în spirit de bună seamă Kracpelinian¹. Dar lectura repetată a *Elixirelor diavolului* a fost pentru noi concludentă: Hoffmann, ajutat de câteva lucrări psihiatrice contemporane, mai cu deosebire de opera lui Pinel, oferă cele mai exacte şi mai pătrunzătoare descrieri ale manifestărilor psihismului morbid din cîte cunoaştem în literatură, sprijinit, de bună seamă, pe observaţia propriilor fenomene, recuperată cu observaţia cîtorva alienaţi. Adîncirea psihologică a personajelor sale este tot atît de pătrunzătoare. Ne vom mărgini în această privinţă la cîteva orientări generale.

Deschizînd de la începutul lucrării perspectiva unui *Bildungsroman*, de analiză a unei deveniri interioare, adică a unei personalităţi surprinse în momentul infiripării sale morale, prin parcurgerea a mai multor paliere, aşadar împlinind un portret caracterologic în devenirea lui treptată şi nu într-o viziune statică, Hoffmann îşi defineşte de la început o înţelegere psihologică de o acuitate cu totul modernă: omul nu mai e descris în formulă invariabilă ca un caracter statornic în spiritul lui Teofrast sau La Bruyère, ci urmărit în curba unei deveniri prin multiple şi adesea neaşteptate metamorfoze.

Personajul nu este în acelaşi timp cuprins numai în dimensiunile sale strict personale, ci integrat într-o devenire familială, legat de filonul ereditar din care porcede, simplu episod dintr-o istorie care cuprinde perindarea mai multor generaţii: perspectivă, de asemeni, surprin-

¹ Dr. med. Otto Klinké — *E. T. A. Hoffmann's Leben und Werke, vom Standpunkte eines Irrenarztes*, Brunschweig u. Leipzig, 1902: cf. de acelaşi autor, articolul publicat în *Monatschrift f. Psychiatrie u. Neurologie*, Berlin, 1905, Ergänzungsheft zu Bd. XVII, pp. 144—164.

zător de modernă, afirmînd semnificația fondului ereditar în elaborarea unui caracter.

Înțelegerea ereditară — deși intuită, global și simplist, în spiritul unui fatalism primit de la tragedienii antici — este totuși pătrunzătoare, căci ea nu diriguiește în sens constant și invariabil viața individului, ci lasă manifestărilor vieții puțința oscilațiilor, ameliorărilor sau agravărilor morbide în legătură cu împrejurările fortuite ale ambianței, ca și după determinismele interioare ale fondului ereditar. Perspectiva psihologic-medicală a lui Hoffmann este în această privință în deplină concordanță cu marile principii statornicite de psihiatria genetică și clinică actuală.

În acest spirit și de la această perspectivă, ne îngăduim să notăm foarte sumar, pentru a preveni pe cititor asupra acestei excepționale acuități a pătrunderii psihologice, câteva amănunte.

Criza adolescentă a călugărului Medardus de „refulare“, am putea spune, în terminologie actuală a erotismului, deși scurtă, este de un mare adevăr psihologic.

Evoluția interioară a călugărului ajungînd treptat la delir mistic și transformarea personalității sale prin apariția „unei noi ființe“, pentru a folosi cuvintele lui Hoffmann, trebuie să fie privită ca o anticipare a unei concepții psihiatrice moderne și ca rezultatul unei observații de mare exactitudine asupra unor bolnavi, avîndu-și, în același timp, un corelat în analiza propriilor stări sufletești.

Cuprinderea vieții morale în amănuntele fenomenelor sale, dar și în întregul tabloului psihologic, în înțeles caracterologic prevăzut de Johann Kasper Lavater și statornicit către sfîrșitul secolului de către Dilthey, iar mai tîrziu de către Eduard Spranger, este completată cu un spirit analist de mare subtilitate a stărilor de subconștiență și obnubilare a conștiinței, în momentele de tensiune psihologică joasă (începutul capitolului II, al

părții a doua, de pildă) prefigurind, de altminteri, evocarea tot atât de subtilă a lui Edgar Poe de la începutul nuvelei *The pit and the pendulum* (Hruba și pendulul): sînt documente psihologice, anticipînd analismul proustian, cu peste un secol.

Acestor subtilități analitice, mai puțin vădite cititorului neprevenit sau nefamiliarizat cu arcanle vicții psihologice, i se adaugă adevărul halucinant al personajelor romanului: Medardus, în primul rînd, Belcampo, personajul pitoresc izvorît din vis și conturat prin portret clinic — este vorba de un maniac cu stări delirante episodice —, Euphémie, Aurelie, profilul englezului din povestirea intercalată în ultimul capitol al părții întia, pentru a ne limita la cîteva exemple, alcătuiesc personaje de un relief psihologic uimitor, desprinse din viață și reconstituite dinlăuntru, prin intuiție și *Einfühlung*.

Interesul pur psihiatric întregeste chiar și pentru un nespecialist în problemele psihismului morbid, adevărul romanului. Semnificația medico-psihologică a literaturii fantastice își află în această operă expresia ei cea mai apropiată de realitatea subiectivă a tulburărilor mentale. În această privință, socotim, în ceea ce ne privește, că examenul critic literar al operelor fantastice nu trebuie să fie limitat la perspectiva pur estetică, cercetarea implicînd o incidență psihiatrică.

Nu vom întreprinde o analiză de amănunțime a acestei opțiuni; ne vom limita la cîteva enunțări generale.

Psihiatrul va putea identifica în acest roman numeroase stări morbide, surprinse *sur le vif* și descrise cu multă pătrundere și adevăr: halucinații sensoriale terifiante; pseudo-halucinații de tip Baillarger-Séglaș (hiperendofazice); halucinații vizuale de origine toxică (halucinația alcoolică vespérală); crize melancolice, surve-

nind episodic (Hermogen, Aurelia) ; interiorizare cu exces ; manifestările schizothymice sau dereglările imaginative, înfățișate cu ascuțime de observație.

Se desfășoară însă alături de tulburări psihice relativ minore, stări de psihoză gravă (Medardus este un schizofren hebefrenic; a cărui evoluție este surprinsă în manifestări succesive : depresiune, stări confuzionale, impulsii antisociale irepresibile, accese de furie, halucinații). Hoffmann descrie de asemeni deliruri de tip paranoic, personalități psihopatice, fenomene de agnozie, halucinații manicheice, contradictorii, percepute de Medardus în legătură cu Aurelia etc. : cititorului i se oferă textul unui întreg atlas psihiatric, ușor identificabil.

Dar ascuțimea și adevărul descripției lui Hoffmann se afirmă, cu deosebire, în înfățișarea evoluției acestor stări : de pildă, în risipirea delirului și stărilor halucinatorii, prin revenirea spiritului critic, la bolnavii pe cale de remisiune a tulburărilor lor. Sînt pagini nedepășite în literatura de imaginație.

Ne-am străduit ca, în limitele impuse de restricțiile tipografice ale unei prefete, să enunțăm cîteva date asupra personalității și operei lui E. T. A. Hoffmann. O atare privire nu putea fi decît multidimensională : biografică, psihologică, istoric-socială, psihiatrică, critic-estetică și genetică.

Considerînd omul și opera în unitatea lor centrală și în structura lor intimă, vom înțelege deopotrivă disparatele operei, adîncimea ca și scorile ei, adevărul și valoarea ei estetică, echilibrul ei interior, alături de cîteva exagerări și lunecări în facilitate, în roman foileton, cu „lovituri de teatru“ și coincidențe repetate, cu scris rapid și adesea nerevăzut, conținînd lungimi și explicații confuze, sau, pentru un spirit modern, inacceptabile.

Opera trebuie, în adevăr, raportată și la condițiile de viață ale scriitorului și la perioada în care a fost elaborată. Nu vom putea trece însă cu vederea în afara valorii de cunoaștere a operei — cunoaștere psihologică și viziune a universului, cunoaștere socială, a vieții comunităților religioase, care au avut o atît de mare însemnătate în cursul veacurilor trecute, cunoaștere a vieții de curte princiară (capitolul IV al primei părți) — spiritul intim al operei, profund pacifist, afirmînd primatul spiritului asupra violenței, concepție care se desprinde din conversațiile personajelor, și orientarea generală a scriitorului, sensul etic al lucrării, nevoia sufletească și morală a mărturisirii și ispășirii, chiar pentru acte de responsabilitate personală limitată.

Organizată multidimensional, această operă, cuprinsă în întregul ei, pe care însă *Elixirele diavolului* o rezumă, deopotrivă în interesul ei artistic, ca și în nesiguranțele ei de înfăptuire, parcurge mai multe orizonturi, trecînd de la lumea concretă a evenimentelor, oamenilor, stării sociale și decorului, la sublimarea acestora în creații mitice și în elaborări simbolice.

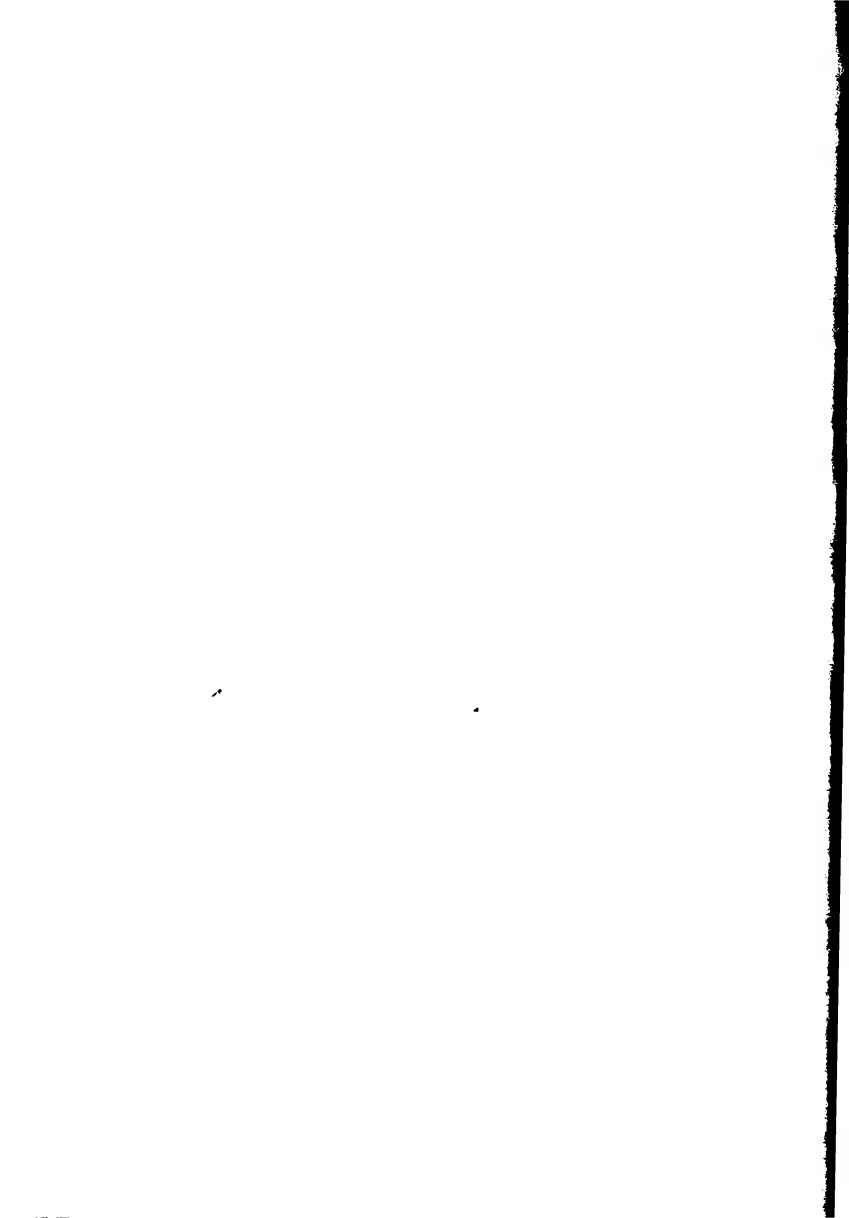
În adevăr, opera lui Hoffmann este construită pe două planuri majore: concretul și mitul. Puntea de legătură care le unește este fantasticul, categorie mentală care presupune totdeauna o decantare a realului imediat și o expresie simbolică a acestuia. Astfel, fiecare personaj al romanului are, pe lingă densitatea lui concretă, și o valoare generală de ilustrare a unei categorii sociale sau mentale: Călugărul, Prințul, Măscăriciul, Principiul diabolic, Păcatul, Crima, Puritatea.

Elixirul diabolic din sticla cu vin vechi italian pe care, sorbindu-l, eroii romanului răătăcesc în halucinații, delir și stări confuzionale sau de violențe necontrolate, nu reprezintă decît o ilustrare simbolică a efectului de-

vastator al alcoolului asupra persoanelor predispuse, experiență cunoscută de Hoffmann, și care apare cu claritate și în mod repetat, exprimată în roman.

Organizat pe un îndoit plan, romanul suprapune, astfel, realității cotidiene, o lume transfigurată în mit și îmbogățită prin semnificații.

ION BIBERI

TABEL CRONOLOGIC

1763. Se naște la 21 martie Jean Paul Friedrich Richter (+ 14 noiembrie 1825), prietenul lui E.T.A. Hoffmann, care avea să-i scrie prefața primei cărți.

1766 Apare volumul lui Lessing : *Laokoon sau asupra granițelor între pictură și poezie*.

1770 Se naște la 20 martie Friedrich Hölderlin (+7 iunie 1843).

La 27 august se naște G. W. F. Hegel (+1831).

1773 Ludwig Tieck se naște la 31 mai (+28 aprilie 1853).

1774 Goethe : *Suferințele tinărului Werther*, prin redactare ; forma definitivă : 1780.

1776 Se naște, la 24 ianuarie, E. T. W. (A) Hoffmann, la Königsberg.

1777 La 12 februarie se naște Fr. Baron de la Motte-Fouqué (+23 ianuarie 1843), a cărui nvelă *Undine* avea să alcătuiască subiectul operei muzicale cu același nume, a lui Hoffmann.

1778 Se naște, la 2 septembrie, Clemens Brentano (+1847).

1781 Nașterea lui Ludwig Joachim von Arnim
(+21 ianuarie 1831).

1787 Începutul prieteniei lui Hoffmann cu Theodor
Gottlieb von Hippel.

1792 Hoffmann începe la Universitatea din Kö-
nigsberg studiul științelor juridice.

1795 Începutul activității administrative a lui Hof-
mann.

1796 Hoffmann este trimis la Glogau, după trecerea
cu succes a unui examen. Locuiește la un
unchi, Joh. Ludwig Dörffer (frate cu un alt
unchi în locuința căruia și-a petrecut copi-
lăria, după despărțirea părinților).
Moartea mamei sale.

1798 După trecerea unui alt examen, de „referen-
dariat“, Hoffmann este transferat la Berlin
(4 august).

Logodna cu vara sa, Minna Dörffer.

La Berlin, viață dezordonată.

1800 Asesor la Judecătoria din Posen.

1802 Înaintat la gradul de consilier.

Desfacerea logodnei cu Minna Dörffer.

Căsătoria cu Maria Thekla Michaelina Röh-
rer, o poloneză distinsă.

Transferat disciplinar la Plock.

1803 Compune *Messe in D-dur* și *Klaviersonnate*
in As-dur.

- 1804 Transferat la Varșovia.
Compune o piesă muzicală, la o lucrare a lui Clemens Brentano.
- 1805 Nașterea fiicei sale, Cecilia.
Compune *Missa solemnă*.
- 1806 Intrarea armatelor franceze în Varșovia.
Hoffmann își trimite familia la Posen.
Se îmbolnăvește greu. Mari greutăți materiale.
Boala fiicei și a soției sale.
Hoffmann este nevoit să publice un anunț într-un ziar pentru a solicita un post de director muzical la un teatru.
- 1807 Berlin. Mare strîmtorare bănească.
Moartea fiicei sale, Cecilia.
- 1808 Director muzical la Teatrul din Bamberg.
La 1 septembrie compune opera *Dragoste și gelozie*, după o piesă de Calderon.
Compune : *Das Gelübde* (*Legămîntul solemn*).
- 1809 Hoffmann dă lecții de muzică și scrie cronici.
Începe să dea lecții unei tinere de 13 ani, Julia Marc(k), de care se îndrăgostește. Figura Juliei va apărea transfigurată, în operele sale.
Apare la 15 februarie *Cavalerul Gluck*.
Dificultăți bănești ale teatrului în care lucra Hoffmann.
Hoffmann devine director muzical secundă, activitate prelungită cîteva luni.
- 1810 Hoffmann își continuă activitatea muzicală.

- 1812 Septembrie : Apare nuvela lui Hoffmann *Don Juan*.
- 1813 Apare *Berganza*.
Hoffmann părăsește Bamberg la 25 aprilie.
Leipzig. Dresda. Director muzical.
Apare *Magnetizorul* ; scriitorul termină primul act al operei *Undine*.
Începe redactarea nuvelei *Urciorul de aur*.
- 1814 Apare nuvela *Die Automate*.
Hoffmann sfârșește, la 15 februarie, *Urciorul de aur*.
Denunțarea contractului de director muzical.
Nouă îmbolnăvire.
Martie-aprilie : scrie prima parte a *Elixirilor diavolului*.
Apar *Fantesiestücke in Callot's Manier, I—II*.
26 septembrie : Sosirea la Berlin. Post de consilier la Curtea Supremă (*Kammergericht*), în urma intervenției lui Hippel.
Viață mondenă ; legături cu Fouqué și Chamisso.
Libațiuni, în localuri de noapte.
- 1815 Apare nuvela *Die Fermate* ; scrie partea a doua a *Elixirilor diavolului*.
- 1816 Apar *Elixirile diavolului*.
3 august : Premiera operei *Undine*.
Apare nuvela *Der Sandmann* (Moș Ene).
Nachtstücke (Nuvele nocturne).
- 1817 *Das Majorat* ; Dogele și Dogaresa.
- 1818 Nouă îmbolnăvire.
Scrie : *Micul Zacharia* ; *Minele din Falun*.
Meșterul Martin butnarul și calfele sale.

- 1819 Apare *Micul Zaharia (Klein Zaches)*.
Apar primele două volume din *Frații Sera-
pion*.
Suferă accese de gută. Călătorii în Silczia și
la Praga.
- 1820 Apariția *Domnișoarei de Scudery* are un mare
succes.
Kater Murr, primul volum.
Frații Serapion, vol. III.
- 1821 Apar : ultimul volum din *Frații Serapion* și
fantezia *Principesa Brambilla*.
- 1822 Apare *Meșterul Purece*. Urmărit prin acțiune
judiciară în urma unor referințe la persoane
influențe, romanul a fost interzis în forma
originală, Hoffmann fiind nevoit să modifice
pasajele incriminate.
Continuă *Kater Murr*, vol. II, rămas neter-
minat.
- 1822 25 iunie. Moartea lui E. T. A. Hoffmann.
Ultimele povestiri ale scriitorului au apărut
postum.

I. B.

ELIXIRELE DIAVOLULUI

**Însemnări rămase de la
FRATELE MEDARDUS,
călugăr capucin**

Edate de
autorul *Povestirilor fantastice*
*în maniera lui Callot*¹

¹ Jacques Callot (1592—1635) — celebru gravor francez (n. tr.).

PREFAȚA AUTORULUI

Cît de mult aș dori, îngăduitorule cititor, să te conduc sub acei platani întunecoși unde am citit pentru întâia oară strania istorisire a fratelui Medardus ! Te-ai așeza lîngă mine pe aceeași bancă de piatră, pe jumătate pîtită între arbuști înmiresmați și flori viu colorate ; ca și mine, cuprins de dor, ai contempla munții albaștri năvălind din spatele văii înSORITE ce se întinde în fața noastră la capătul aleii acoperite de frunziș. Și, dacă ți-ai întoarce privirea, la nici douăzeci de pași în spatele nostru, ai zări o clădire gotică cu un portal bogat împrejmuît de statui. Printre crengile întunecate ale platanilor, te privesc cu ochi limpezi și vii chipurile sfinților ; sînt proaspetele fresce împodobînd zidurile largi. Soarele apare în toată splendoarea lui deasupra munților, adierea înserării iscă pretutindeni viață și mișcare. Șoptind și foșnind, voci minunate trec dincolo de arbori și tufișuri : de parcă ar urca și urca mereu spre cîntec și sunet de orgă, așa răzbat ele din depărtare pînă aici. Bărbați gravi pășesc în tăcere, în veșminte cu falduri largi, înălțînd priviri smerite prin aleile cu bolți de ramuri verzi. Să fi înviat oare portretele sfinților care au coborît din che-

narele lor impunătoare? Te impresoară fiorii tainici ai fermecătoarelor mituri și legende oglindite acolo, și se pare că totul se întâmplă sub ochii tăi și, de bună voie, înclini să crezi în ele. În această stare sufletească, ai citi povestea lui Medardus și ai vrea și tu să iei straniile viziuni ale călugărului drept mai mult decât jocul nesăbuit al unei imaginații înfierbîntate.

Deoarece dumneata, bunule cititor, ai contemplat chiar acum chipuri de sfinți, o mănăstire și niște călugări, îmi pot îngădui să-ți mărturisesc că te-am condus în splendida grădină a mănăstirii capucinilor, din B.

Pe cînd poposisem odinioară timp de cîteva zile în această mănăstire, venerabilul prior mi-a arătat însemnările lăsate de fratele Medardus și păstrate în arhivă ca o simplă curiozitate, și numai cu greu am putut birui temerile priorului și să-l înduplec să mi le încredințeze. De fapt, spunea bătrînul, ele ar fi trebuit să fie arse. Nu fără teamă că ai putea fi, bunule cititor, de părerea priorului, îți pun în mîină cartea alcătuită din acele însemnări. Dar dacă te încumeți să hoinărești împreună cu Medardus, de parcă i-ai fi un credincios tovarăș de drum, prin coridoare și celule întunecoase, prin lumea aceea atît de colorată și să înduri alături de dînsul tot ce e înfiorător, groaznic, smîntit și năstrușnic în viața lui, atunci poate că te va desfăta diversitatea de imagini pe care ți le va înfățișa acea camera obscură. Se mai poate întâmpla ca tot ce-ți pare amorf, să prindă contur și să ți se înfățișeze limpede de îndată ce-l vei privi mai atent. Recunoști sămînța tainică pe care o fatalitate oarbă a făcut-o să încolțească și să devină o plantă invoaltă cu mii de vrejuri, pînă ce o singură

floare, prinzînd rod, absoarbe toată seva care dă viață plantei și ucide însăși sămînța.

După ce am citit, cu sîrguința cuvenită, însemnările călugărului Medardus, lucru nu prea ușor, deoarece răposatul avea o scriere mărunță, necitateă, ca de călugăr, mi s-a părut că tot ce noi numim îndeobște vis și închipuire, ar putea prea bine fi recunoașterea simbolică a acelui fir tainic care ne străbate viața, înnodînd-o strîns în toate împrejurările ei, încît rătăcit trebuie să fie socotit cel ce crede că a dobîndit cu acea cunoaștere puterea de a rupe cu sila firul și de a înfrunta forța tenebroasă ce dispune de noi.

Poate că, bunule cititor, ești și dumneata de părerea mea, ceea ce, din motive temeinice, aș dori din toată inima.

P A R T E A I N T I I

CAPITOLUL I

Anii copilăriei și viața monahală

Niciodată nu mi-a vorbit mama despre felul de viață al tatălui meu. Dar dacă îmi reamintesc tot ceea ce, încă din fragedă copilărie, mi-a povestit despre el, atunci sînt încredințat că era un bărbat dotat cu o adîncă înțelepciune în cunoașterea vieții. Tocmai din aceste povestiri și alte amănunte în legătură cu viața ei de mai înainte, pe care abia mai tîrziu aveam să le pricep, știu că părinții mei, dintr-un trai confortabil de oameni cit se poate de bogați, decăzuseră în cea mai neagră și amară sărăcie, că tatăl meu, ispitit de Cel Rău, a comis o mare nelegiuire și că apoi, după mulți ani, cînd grația divină i-a luminat calea, a înțeles să-și ispășească vina printr-un pelerinaj la Teiul Sfînt, în foarte îndepărtata și fericită Prusie. Pe drumul anevoios al pribegiei, mama mea simți pentru prima oară că îndelungata lor căsnicie nu va rămîne nerodnică așa cum se temea tata și, cu toată sărăcia în care se zbătea, era în culmea bucuriei, fiindcă, în felul acesta, o viziune în care sfîntul Bernardus îi aducea consolarea și iertarea păcatului, făgăduindu-i nașterea mui fiu, se înfăptuia.

Ajunși la Teiul Sfînt, tatăl meu se îmbolnăvi și, cu cît se împotrivea să atribuie starea lui grelelor prescripții ale pocăinței fără a ține seama de slăbiciunea sa, cu atît răul creștea. Muri, izbăvit și împăcat cu sine, în aceeași clipă în care eu mă nășteam.

De îndată ce am început să cunosc lumca, mi-au răsărit în minte duioasele imagini ale mănăstirii și ale impunătoarei biserici de la Teiul Sfînt. Mai simt și acum în jurul meu freamătul întunecatei păduri, mă mai învăluie mireasma ierburilor bogate, florile în culori vii care mi-au încîntat copilăria. Nici un animal veninos, nici o insectă dăunătoare nu sălășluiește în sfîntul lăcaș al acestor aleși ai Domnului. Nici bîziitul muștelor, nici țîrîitul greierilor nu întrerup tăcerea locului unde răsună numai cîntecele evlavioase ale preoților care, o dată cu pelerinii, trec în șiruri lungi, agi-tînd cădelnițe de aur din care se înalță mirosul de tămîie. Văd aievea, în mijlocul bisericii, trunchiul Teiului înfășurat în argint, pe care îngerii au așezat chipul Fecioarei făcătoare de minuni. Îmi mai zîmbesc, în veșmintele lor multicolore, sfinții de pe ziduri și de pe tavanul bisericii. Povestirile mamei mele despre minunata biserică, unde durerea ei cea mai adîncă și-a găsit o alinare plină de har, au pătruns atît de profund în ființa mea, ca și cum le-aș fi văzut și trăit eu însumi, fără a ține seama că e cu neputință ca amintirea mea să ajungă pînă acolo, căci mama mea a părăsit, după un an și jumătate, locul acela sfînt. Astfel mi se pare că eu însumi am văzut o dată în biserica pustie impunătoarea statură a unui bărbat plin de seriozitate și că el a fost acel pictor străin, apărut în vremuri străvechi tocmai cînd a fost clădită biserica aceea, căruia nimeni nu-i înțelegea gra-

lui și care, cu mină măiastră, zugrăvise biserica în chip atât de strălucitor, dar dispăruse de îndată ce o terminase. Așa, îmi mai amintesc de un bătrîn pelerin, cu barba lungă și albă, în haine ciudate, care mă ducea adesea pe brațe prin pădure, căuta mușchi, pietre colorate și se juca tot timpul cu mine ; cu toate acestea am siguranța că numai din descrierea mamei mele chipul lui s-a încheșat atât de viu în mintea mea.

Odată aduse cu sine un băiat frumos, de aceeași vîrstă cu mine. Stăteam în iarbă, alintîndu-ne și sărutîndu-ne ; îi dăruiam toate pietrele mele colorate și el se pricepea să imbine, pe pămînt, tot felul de figuri, dar mai totdeauna se încheșea la urmă semnul crucii. Mama ședea lingă noi pe o bancă de piatră și bătrînul, stînd în spatele ei, privea cu o seriozitate îngăduitoare la jocurile noastre copilărești.

Deodată se iviră dintre tufe cîțiva băieți care, după îmbrăcăminte și înfățișare, păreau să fi venit numai din curiozitate la Teiul Sfînt. Unul dintre ei strigă, rîzînd, cînd ne văzu :

— Ia te uită, o sfîntă familie ! Un bun subiect pentru mapa mea !

Și într-adevăr, scoase hîrtie și creion și se pregătea să ne deseneze, dar bătrînul pelerin, ridicîndu-și capul, strigă furios :

— Batjocoritor nemernic, ai vrea să fii un artist, dar în sufletul tău n-a pătruns niciodată flacăra credinței și a iubirii ; operele tale vor rămîne fără viață și reci, așa cum ești tu însuși ; ca un prigonit, vei deznădăjdui într-o singurătate pustie și vei pieri în propria-ți nevolnicie !

Uluiți, băieții fugiră cît putură mai repede. Bătrînul pelerin zise către mama mea :

— V-am adus astăzi un copil minunat, ca să trezească în fiul vostru scînteia dragostei, dar sînt nevoit să-l iau de la voi, și nu-l veți mai vedea, de bună seamă, după cum nici pe mine nu mă veți mai vedea. Fiul vostru e înzestrat cu multe daruri, dar păcatul tatălui dospește în sîngele lui ; ar putea totuși să se înalțe în luptă curajoasă pentru credință ; lăsați-l să se facă preot !

Mama nu mai contenea să stăruie asupra impresiei adînci și de neșters pe care i-o lăsaseră cuvintele pelerinului ; totuși, hotărî în pofida lor să nu impună nici o constrîngere vocației mele, ci să aștepte liniștită sentința destinului și încotro mă va îndrepta el, dînsa neputînd spera să-mi dea o educație mai alacă decît aceea ce sta în puterea ei.

Amintirile mele mai vii, izvorîte din propria-mi trăire, încep din clipa cînd mama, în drumul ei spre patrie, venise la mănăstirea de călugărițe benedictine, a cărei stareță înnobilită, cunoscîndu-l pe tatăl meu, o primi cu prietenie.

Epoca legată de întîmplarea cu bătrînul pelerin, pe care o cunosc doar ca mărtor ocular, așa că mama numai din considerație pentru cuvintele pictorului și ale bătrînului pelerin a întregit-o, pînă în momentul cînd, pentru prima oară, m-a adus la stareță, prezintă un mare gol în memoria mea : nici cea mai mică amintire nu mi-a rămas din toate astea. M-am regăsit abia cînd mama îmi reparase și-mi aranjase îmbrăcămintea pe cît i-a fost posibil. A cumpărat panglici noi în oraș, mi-a tuns părul care crescuse sălbatic, m-a dichisit cu multă migală și m-a îndemnat să am o purtare cît se poate de supusă și de smerită față de doamna stareță. În sfîrșit, am urcat, de mîna cu mama, treptele largi de piatră și am pă-

truns în încăperea înaltă și boltită, împodobită cu portrete de sfinți, unde am găsit-o pe prințesa. Era o femeie înaltă și majestuoasă, căreia portul ordinului îi dădea o demnitate ce impunea respect. Mă fixă cu o privire serioasă care mă pătrundea pînă-n adîncul sufletului și întrebă :

— Acesta e fiul vostru ?

Vocea ei, întreaga ei înfățișare, ambianța străină, înălțimea încăperii, tablourile, totul mă impresionase atît de puternic, încît, cuprins de o înfiorare lăuntrică, începui să plîng amar. Atunci vorbi prințesa, în timp ce mă privi cu mai multă bunătate și blîndețe :

— Ce ai, micuțule ? Te temi de mine ? Cum îl cheamă pe fiul vostru, scumpă doamnă ?

— Franz, răspunse mama mea.

Atunci prințesa exclamă cu adîncă duioșie :

— Franciskus ! și mă apropie de dînsa strîngîndu-mă impetuos la piept, dar în aceeași clipă o durere grozavă pe care o simții la gît îmi prilejui un țipăt ascuțit, astfel încît prințesa, speriată, îmi dădu drumul, pe cînd mama, conșternată de purtarea mea, se repezi la mine ca să mă ia imediat de acolo. Dar prințesa nu-i dădu voie. Întîmplarea făcuse ca o cruce de diamante pe care o purta la piept să mă zgîrie atît de rău la gît în timp ce mă îmbrățișa, încît locul se învinetise.

— Sărmane Franz, spuse prințesa, te-am făcut să suferi ; dar vreau să rămînem buni prieteni !

O călugăriță aduse prăjituri și vin dulce iar eu, devenind mai îndrăzneț, nu mă lăsai rugat și mă infruptai zdravăn din dulciurile pe care nobila femeie mi le băga în gură, căci se așezase și mă luase în brațe. Cînd înghiții cîteva picături din licoarea aromată, necunoscută de mine pînă atunci,

agerimea minții mele, vioiciunea care, după spusese mamei, îmi erau caracteristice din fragedă copilărie, îmi reveniră pe loc. Rîdeam și pălăvrăgeam spre marea desfătare a stareței și a celeilalte călugărițe rămasă cu noi.

Nici acum nu-mi explic cum îi dăduse mamei în gînd să mă îndemne să vorbesc despre frumoasele obiceiuri din locul meu de baștină, pe cînd eu, ca inspirat de o forță superioară, îi descriam atît de viu minunatele tablouri ale pictorului străin, ca și cum le-aș fi cuprins în adîncul spiritului meu. Mă avîntam în frumoasele întîmplări din viața sfinților, de parcă aș fi fost inițiat și familiarizat cu toate scrierile bisericești. Prințesa și chiar mama se uitau uimite la mine, dar cu cît vorbeam mai mult, cu atît eram mai înflăcărat și cînd, în cele din urmă, prințesa mă întrebă :

— Spune, copilul meu drag, de unde știi toate astea ?

Răspunsei, fără a sta o clipă la gînduri, că băiatul cel frumos adus cîndva de un pelerin străin mi-a tălmăcit tablourile din biserică, pînă și cele împodobite cu pietre scumpe, dar nu numai că mi-a dezlegat tilcul fiecăruia, ci mi-a spus și alte povești religioase.

Sunase pentru vecernie, călugărița împachetă într-o pungă o mulțime de dulciuri pe care mi le dădu și le luai cu multă plăcere. Stareța se ridică și îi spuse mamei :

— Îl primesc pe fiul vostru ca elev al meu, draga mea, și de acum înainte voi avea grijă de el.

Mama nu mai putea vorbi de emoție și, vărsînd lacrimi fierbinți, sărută mîinile stareței. Eram gata să ieșim pe ușă, cînd stareța veni după noi, mă ridică iar, și, ferind crucea, mă strînse la piept,

plângind cu hohote, astfel încît lacrimile fierbînți îmi căzură pe frunte, și exclamă :

— Franciskus, să rămîi credincios și cinstit !

Am fost adînc mișcat, așa că am început să plîng și eu, fără să știu de ce anume.

Prin protecția stareței, mica gospodărie a mamei mele, care locuia nu departe de mănăstire la o mică fermă, căpătă o altă înfățișare. Starea noastră se îmbunătățise, eram mai bine îmbrăcat și luam lecții de la un preot, iar cînd acesta slujea în biserica mănăstirii, făceam parte din corul de băieți.

Cum mă învăluie ca un vis frumos amintirea acelei fericite tinereți ! Ah, ca o țară îndepărtată a minunilor, unde sălășluiește bucuria și seninătatea netulburată a unei minți sincere și naive de copil, stă patria departe, departe, în urma mea, dar, cînd privesc îndărăt, se cascadează o prăpastie care ne-a despărțit pentru totdeauna.

Pătruns de un dor aprig, aș vrea să recunosc tot mai mult ființele dragi pe care le zăresc ca în luciul purpuriu al aurorei, pribegind dincolo și mi se pare că aud vocile lor duioase. Ah, există oare un abis prin care iubirea cu aripile ei puternice să nu se poată strecura ? Ce înseamnă pentru dragoste spațiul și timpul ? Nu trăiește ea oare în închipuire și are cumva o limită ? Dar arătări sumbre apar, înghesuindu-se în șiruri tot mai dese și, strîngîndu-se tot mai mult în jurul meu, îmi acoperă vederea și-mi împresoară mintea cu suferințele prezentului, încît pînă și dorul care mă umple de suferințe și delicii fără nume, devine un chin ucigător și fără leac.

Preotul era bunătatea însăși, știa să frîneze agerimea spiritului meu, știa să-și adapteze lecția la puterea mea de înțelegere, încît afluam în ora lui o adevărată plăcere și făceam progrese rapide.

Pe mama o iubeam nespus, dar pe stareță o veneram ca pe o sfință și era o adevărată sărbătoare cînd aveam voie s-o văd. De fiecare dată îmi propuneam să strălucesc în fața ei cu noile cunoștințe dobîndite, dar cînd venea, cînd îmi vorbea prietenos, abia dacă puteam scoate un cuvînt, voiam numai s-o privesc și s-o ascult. Fiecare cuvînt al ei îmi pătrundea adînc în suflet și cînd îi vorbeam mă simțeam ziua întreagă într-o înaripată stare sărbătorească iar imaginea ei mă însoțea în plimbările mele.

Ce sentiment negrăit mă înfiora cînd, agitînd cădelnița în altarul de sus, sunetele orgii se revărsau din strană, umflîndu-se ca un șuvoi năvalnic, tirîndu-mă cu el — și cînd, apoi, recunoșteam vocea ei care, o dată cu imnul, pătrundea ca o rază luminoasă pînă la mine, umplîndu-mi sufletul cu mesajul Celui Suprem, Celui mai sfînt dintre sfinți ! Dar cea mai măreață zi de care m-am bucurat săptămîni întregi și la care nu mă pot gîndi fără emoție, a fost sărbătoarea Sfîntului Bernardus, patronul benedictinilor, comemorat printr-un hram dintre cele mai solemne. Cu o zi înainte se revărsa din orașul învecinat și din toată împrejurimea o mulțime de oameni care își petreceau noaptea pe pajiștea înflorită aparținînd mănăstirii, astfel că vîlmășagul voios nu contenea nici ziua nici noaptea. Nu-mi amintesc ca vremea să fi fost vreodată neprielnică în acest anotimp (ziua Sf. Bernardus cade în august). Într-un amestec pestriț, vedeai îndreptîndu-se într-acolo pelerini eucernici, cîntînd imnuri de slavă, dincoace flăcăi zbenguindu-se cu fete îmbrăcate în rochii de duminică, clerici în contemplație evlavioasă, cu mîinile împreunate smerelnic, cu privirea pierdută în nori, familii de tîrgoveți așezați în iarbă,

despachetînd coşurile pline cu merinde şi înfruptîndu-se din ele. Zvon de veselie, cîntece religioase, suspinele adînci ale celor veniţi pentru penitenţă, risul celor bucuroşi, vaiete, chiote, entuziasm, glume, rugăciuni împlinite ca într-un minunat concert ameţitor umpleau văzduhul. Dar de cum suna clopotul mănăstirii, vuietul înceta dintr-o dată — şi cît cuprindeai cu ochii — teţi, strînşi în şiruri dese, îngenuncheau şi doar murmurul confuz al rugăciunii întrerupea nobila tăcere. Cu ultima bătaie de clopot, mulţimea pestriţă iar se învălmăşea şi din nou izbucnea larma-voioasă.

Episcopul însuşi, care îşi are scaunul în oraşul vecin, de ziua Sf. Bernardus, asistat de clerul subaltern al ctitoriei princiare, oficia slujba solemnă şi capela lui înălţată pe o tribună alături de marele altar, împodobită cu ţesături de preţ, împlinea partea muzicală.

Astăzi încă, emoţiile care mi-au înfiorat atunci inima nu s-au pierdut, renasc cu prospeţimea tinereţii, cînd mă gîndesc la acea vreme fericită care a trecut, vai, prea repede ! Adînc întipărită în memorie mi-a rămas acea *Gloria* care a fost cîntată de cîteva ori, compoziţie pe care prinţesa o iubea cu deosebire. Cînd episcopul intona *Gloria* şi vocile tulmultuoase ale corului fremătau : *Gloria in excelsis deo* !¹, nu era oare de parcă s-ar fi deschis împărăţia norilor peste marele altar ? — Da, încă şi acum se însufleteau printr-o minune divină îngeraşii pictaţi, şi serafimii fluturau cu vioiciune aripile puternice şi pluteau deasupra capului nostru, precămărind pe Dumnezeu în cîntece şi sunete de harfă.

¹ Slavă lui Dumnezeu în ceruri ! (Lat.).

· M-am cufundat în contemplarea mută a smereniei inspirate care mă purta prin nori luminoși în îndepărtatul ținut natal, atît de cunoscut mie, în timp ce în pădurea înmiresmată răsunau vocile armonioase ale îngerilor, și băiatul acela minunat se ivi ca din tufe înalte de crini și mă-ntrebă zîmbind :

— Unde ai fost atîta timp, Franciskus ? Am cules multe flori colorate și frumoase, vreau să ți le dăruiesc pe toate dacă vei rămîne la mine și mă vei iubi de-a pururea !

După înalta slujbă, călugărițele în frunte cu stareța împodobită cu comănac și în mină cu toiagul de argint porniră într-o procesiune sărbătorească prin coridoarele mănăstirii și prin biserică. Cîtă pietate, cîtă demnitate, cîtă măreție suprapămîntească radia din fiecare privire a minunatei femei, înfrumusețîndu-i fiecare gest ! Era însăși întruchiparea bisericii glorioase răspîndind har și binecuvîntare asupra mulțimii de credincioși. M-aș fi aruncat bucuros la picioarele ei de cîte ori privirea ei se oprea întîmplător asupra-mi. După terminarea serviciului divin, preoțimea ca și orchestra episcopului erau ospătate în marea sală a mănăstirii. Mai mulți enoriași ai mănăstirii, diaconi, neguțători din oraș, participau la festin și eu, deoarece capelmaistrul episcopului mă îndrăgise și se ocupa bucuros de mine, a trebuit să iau parte. Dacă, la început, ființa mea lăuntrică, pătrunsă de flacăra sfintei evlavii, se îndreptase cu totul spre cer, de astă dată viața voioasă mă cucerii și mă învălui cu imaginile ei colorate. Tot felul de povestiri vesele, glume și snoave se perîndau în risetele zgomotoase ale oaspeților, în timp ce sticlele erau golite zdravăn pînă cînd se înseră și trăsurile se pregăteau de întoarcere.

Împlinisem şaisprezece ani cînd preotul îmi spuse că sînt acum destul de pregătît ca să încep studiile teologice mai înalte în seminarul oraşului învecinat, căci mă hotărisem definitiv pentru cariera preotească, ceea ce o bucurase nespus de mult pe mama ; ea vedea în hotărîrea mea, lămurite şi împlinite, prezicerile misterioase ale pelerinului care, într-un anumit fel, erau în legătură cu ciudata viziune a tatălui meu, necunoscută mie. Prin hotărîrea mea, mama credea că sufletul tatălui meu va fi izbăvit şi scăpat de chinul blestemului veşnic. Chiar şi prinţesa pe care am putut-o vedea numai în vorbitor, mi-a lăudat mult intenţia, repetîndu-şi făgăduinţa că-mi va da sprijinul necesar pentru dobîndirea unei demnităţi clericale. Deşi oraşul era atît de aproape încît putea fi văzut din turlele mănăstirii, iar unii pietoni robuşti din oraş îşi alegeau pentru plimbările lor încîntătoarele împrejurimi ale acesteia, mi-a fost foarte greu să mă despart de mama, de minunata femeie pe care o veneram în sinea mea, şi de bunul meu învăţător. Este ştiut că durerea despărţirii, fie ea la cît de mică distanţă de cercul celor dragi, este la fel de vie ca şi la cele mai mari depărtări. Stăreţea era impresionată în chip deosebit, vocea îi tremura de emoţie, în timp ce rostea cuvinte înduioşătoare, pline de îndemnuri bune. Îmi dăruise nişte mătănii graţioase şi o cărticică de rugăciuni împodobită cu poze viu colorate. Îmi dăduse o scrisoare de recomandare către egumenul mănăstirii de capucini din oraş, sfătuindu-mă să-l caut de cum sosesc, fiindcă mă va sprijini bucuros, prin toate mijloacele.

Fără îndoială că nu există nicăieri un ţinut mai încîntător decît cel în care se adăposteşte, chiar în preajma oraşului, mănăstirea capucinilor. De

cîte ori mă plimbam pe alei cînd spre un pîlc de copaci, cînd spre altul, splendidul parc cu perspectivă înspre munți îmi apărea strălucitor de noi frumuseți. Chiar în acest parc l-am întîlnit pe egumenul Leonardus, cînd am vizitat pentru întîia oară mănăstirea și i-am înmînat scrisoarea de recomandatie a stareței. Amabilitatea firească a superiorului crescuse și mai mult la citirea misivei și știu să vorbească atît de entuziasmat despre minunata femeie pe care o cunoscuse în anii tinereții la Roma, încît chiar din prima clipă mă cuceri cu totul. Era înconjurat de călugări și încă de la prima privire puteai recunoaște relațiile dintre egumen și monahii frați, întreaga organizație mănăstirească, ca și felul de viață de acolo; liniștea și seninătatea spiritului care emana din înfățișarea egumenului, se răspîndea asupra întregului anturaj. Nu se vedea nicăieri nici urmă de acea descurajare sau de însingurare dușmănoasă mocnind în suflute, care se observă de altminteri pe chipurile schimnicilor. Abstracție făcînd de regulile severe ale Ordinului, îndatoririle religioase ale starețului Leonardus izvorau mai mult din necesitatea spiritului îndreptat spre cele cerești, decît dintr-o ispășire ascetică a păcatului înrădăcinat în firea umană; se pricepea să aprindă în așa fel flacăra smereniei în suflelele fraților, încît deasupra tuturor obligațiilor ce le incumbă respectarea prescripțiilor mănăstirești, se revărsa o seninătate și o tihnă care, de fapt, împrumutau micimii pămîntești o esență superioară. Leonardus știa să întrețină pînă și un anumit contact cu lumea din afară, ceea ce pentru frați nu putea fi decît salutar. Donații bogate acordate din toate părțile mult respectatei mănăstiri îngăduiau, în anumite zile, ospătarea îmbelșugată

în refectoriu a prietenilor și ocrotitorilor ei. La asemenea ocazii se întindeau în mijlocul sălii de mîncare o masă lungă, în capul căreia stătea egumenul Leonardus lîngă oaspeții săi. Călugării luau loc la masa îngustă așezată lîngă perete și se foloseau, potrivit datinei, de tacîmurile lor simple, pe cînd la masa invitaților totul era de bun gust, porțelanuri și cristale. Bucătarul mănăstirii se pricepea de minune să gătească cu rafinament mîncăruri de post care plăceau foarte mult musafirilor. Invitații se îngrijeau de vin și astfel ospetele din mănăstirea capucinilor erau întruniri plăcute și prietenoase între laici și clerici, ceea ce nu putea avea decît o înrîurire binefăcătoare asupra vieții tuturor. Căci cei prinși în vârtejul vieții lumești, ieșind dintr-însul și pătrunzînd între zidurile unde viața monahală era cu totul opusă celei duse de ei, stîrniți de unele scînteii ce le luminau mintea, erau siliți să recunoască adevărul că și pe alte căi decît cea pe care porniseră ei, poți afla pace și fericire, ba chiar, poate că spiritul, cu cît se înalță mai sus deasupra pămîntescului, e cu atît mai în măsură să dăruiască omului o existență superioară pe lume. În schimb, călugării dobîndeau înțelepciune și o nouă viziune despre viață, deoarece învățătura pe care și-o însușeau despre moravurile lumii din afara zidurilor lor, deștepta într-însii reflecții multiple. Fără a atribui pămîntescului o valoare greșită, trebuiau să recunoască din diversitatea felului de viață al oamenilor, determinat de ființa lor lăuntrică, necesitatea unei asemenea frîngerii a principiului spiritual, fără de care totul ar fi tern și amorf.

Deasupra a tot ce e sublim, ținînd seama de desăvîrșitele lui studii științifice, se afla pururea egumenul Leonardus. În afară de faptul că trecea

În ochii tuturor drept un mare învățat în teologie, de vreme ce știa să trateze cu dibăcie și profunzime cele mai complicate probleme, încît pînă și profesorii seminarului îi cereau adeseori sfat și îndrumare, era inițiat în cele lumești cu mult peste ceea ce se atribuie unui monah. Vorbea curgător și cu eleganță italiană și franceză și, pentru deosebita lui abilitate, fusese pe vremuri însărcinat cu misiuni importante. Încă de atunci cînd l-am cunoscut eu, era foarte înaintat în vîrstă, dar în timp ce părul lui alb îi trăda vîrsta, în ochi îi ardea un foc tineresc, iar surîsul încîntător ce-i plutea pe buze mărea impresia de tihnă și echilibru sufletesc. Aceeași grație care îi împodobeă cuvîntul domnea și în mișcările sale, așa că pînă și incomodul port monahal se mula de minune pe formele armonioase ale trupului său.

Nu se găsea printre călugări nici unul pe care să nu-l fi adus aici altceva decît libera lui alegere, ba chiar imboldul unei vocații spirituale intime ; dar și pe nefericitul ce ar fi căutat în mănăstire un liman pentru a se sustrage pierzaniei, Leonardus l-ar fi îmbărbătat ; penitența lui ar fi fost o scurtă trecere spre tihnă și, împăcat cu lumea, fără a ține seama de nimicnicia ei, s-ar fi ridicat încă în această viață deasupra a tot ce este pămîntesc.

Aceste neobișnuite tendințe ale vieții monahale, Leonardus și le-a însușit în Italia, unde cultul, ca și întreaga concepție a vieții religioase, sînt mai ferme decît în Germania catolică. Așa cum la construirea de biserici se păstrează formele antice, o rază a acelei vremi înSORITE din antichitate pare să fi pătruns în bezna mistică a creștinismului, luminîndu-l cu strălucitoarea aureolă care înconjoară de obicei chipurile zeilor și eroilor.

Leonardus mă îndrăgi, mă iniție în limbile italiană și franceză ; excelente erau însă diversele cărți pe care mi le punea în mână, ca și conversația lui care-mi cultiva în chip deosebit spiritul. Aproape tot timpul liber care-mi rămânea după studiile la seminar, îl petreceam în mănăstirea capucinilor ; simțeam cum crește în mine dorința de a mă călugări. Am împărtășit starețului hotărîrea mea ; fără să vrea să mă abată de la aceasta, m-a sfătuit să mai aștept cîțiva ani și, în acest răstimp, să încerc să cunosc mai bine lumea. Oricît de puțin simțeam nevoia unor alte cunoștințe în afară de cele dobîndite cu prisosință prin persoana capelmaistrului episcopal care mă inițiasse în muzică, simțeam totuși o supărătoare stîngenire în orice societate, mai ales cînd erau și fete de față, și acest lucru, ca și în special pornirea spre viață contemplativă, păreau să hotărască vocația mea lăuntrică pentru călugărie.

Într-o zi, egumenul a vorbit cu mine despre multe ciudățenii ale vieții laice ; pătrunsese în subiectele cele mai gingașe pe care însă se pricepea să le trateze cu obișnuita lui îndemînare și cu acel farmec al expresiei ce-i era propriu, astfel încît, evitînd tot ce era indecent, nimerea totdeauna ținta. Îmi cuprinse în cele din urmă mîna, mă privi adînc în ochi și mă întrebă dacă mai eram cast. M-am simțit roșind de rușine, căci în timp ce Leonardus mă pusese în încurcătură cu întrebarea lui, mi se ivi în minte în cele mai vii culori o imagine pe care o alungasem de multă vreme din închipuire.

Capelmaistrul avea o soră care nu putea fi socotită chiar frumoasă, dar care era o fată deosebit de atrăgătoare, în plină înflorire. Formele i se împlineau în chipul cel mai armonios și mai pur

cu putință ; avea cele mai frumoase brațe, sinul cel mai ispititor în formă și carnație.

Într-o dimineață, pe cînd voiam să mă duc la capelmaistru pentru lecția mea obișnuită, am surprins-o pe sora lui într-un veșmînt ușor de dimineață, cu pieptul aproape dezgolit ; e drept că s-a acoperit cu șalul, dar privirile mele lăcome au avut timpul să vadă destul. N-am putut rosti nici un cuvînt, simțiminte încă necunoscute mie pînă atunci fremătau năvalnic și-mi goneau singele clocotind prin vine, încît îmi auzeam zvicnetul inimii. Simțeam că mă sufoc și pieptul era gata să se spargă, pînă ce un suspin ușor mi-a redat răsufierea. Datorită faptului că fata venise nestîinjenită spre mine, mă luase de mină și mă întrebuse ce am, răul creștea tot mai mult, dar, din fericire, profesorul de muzică se ivise în încăpere și mă izbăvise de chin.

Nicîcînd n-am scos acorduri atît de false, nicîcînd n-am distonat atît ca de astă dată. Eram destul de evlavios ca, mai tîrziu, să pun totul pe seama unei ispitiri perfide din partea diavolului și, după un scurt răstimp, m-am socotit de-a dreptul fericit că l-am învins pe dușman prin practicile ascetice la care mă supusesem. Acum, la întrebarea stîinjenitoare a starețului, văzui pe sora muzicantului stîind cu sinul dezgolit în fața mea, simții dogoarea răsuflierii ei, apăsarca mîinii — teama mea lăuntrică creștea cu fiecare clipă. Leonardus mă privea cu un anumit surîs ironic în fața căruia tremuram. Neputîndu-i suporta căutătura, coborîi ochii, în timp ce egumenul mă bătu ușor pe obrajii încinși și-mi zise :

— Văd, fiul meu, că m-ai înțeles și că ești încă ferit de păcat. Domnul păzească-te de ademenirea lumii, desfătările ce ți le oferă ea sînt urmările

unui blestem, deoarece principiul superior spiritual al omului piere în dezgustul de nedescriș, în deplina molesire, în tocirea simțului pentru tot ce e sublim.

Oricît mă sileam să uit întrebarea starețului și imaginea ce mi-o evocase ea, nu izbuteam deloc și chiar dacă am reușit la început să nu mă simt stingherit, în prezența acelei fete, mă temeam acum și mai mult de înfățișarea ei, fiindcă, numai gîndindu-mă la dinsa, resimțeam o strîngere de inimă, o neliniște lăuntrică ce-mi părea cu atît mai primejdioasă, cu cît trezea în mine un dor necunoscut și fermecător, o dată cu o lascivitate, de bună seamă nelegiuită.

Într-o seară această stare dubioasă avea să se precizeze. Capelmaistrul mă invitase, cum obișnuia el uneori, să iau parte la un concert pe care-l organizase cu cîțiva prieteni. Afară de sora lui, mai erau și alte fete de față, ceea ce îmi mărea și mai mult stînjeneala care, numai la vederea surorii singure, îmi tăia răsufierea. Era îmbrăcară în chip fermecător și mi se părea mai frumoasă ca oricînd, era de parcă o putere nevăzută, irezistibilă, m-ar fi atras spre dinsa, și așa se făcea că, fără să știu nici eu cum, mă aflam tot timpul în apropierea ei, pîndindu-i fiecă privire, sorbindu-i fiecă cuvînt, ba chiar înghesuindu-mă atît în preajma ei încît să-i ating măcar în treacăt rochia, ceea ce-mi stîrnea poftă necunoscute mie.

Fata părea să fi observat purtarea mea și să-i facă și ei plăcere; uneori mi se părea că ar trebui într-o clipă de pasiune erotică s-o cuprind și s-o strîng la pieptul meu. Șezuse mult timp lîngă pian și, cînd se ridică în sfîrșit, uită pe scaun una din mînușile ei pe care am luat-o și,

cuprins de nebunie, am dus-o frenetic la buze. Una din fetele care erau de față observase acest gest, se duse la sora gazdei, îi șopti ceva la ureche și apoi amîndouă se uitară la mine, chicotind și rîzind ironic.

Eram ca distrus, un sloi de gheață îmi pătrunsese în suflet... Năucit, m-am repezit la seminar... în celula mea. Ca într-un acces de disperare nebună m-am aruncat pe dușumea... lacrimi fierbinți îmi curgeau din ochi, afuriseam... blestemam fata... pe mine însumi apoi am început să mă rog și rîdeam între timp ca un ieșit din minți. De pretutindeni răsunau în jurul meu voci batjocritoare și pline de dipreț. Eram gata să mă arunc pe fereastră, din fericire m-au opit zăbrelele; starea mea era de-a dreptul groaznică. Abia cînd s-a crăpat de ziuă m-am mai liniștit dar eram ferm hotărit să n-o mai văd niciodată pe fată și mai ales să mă lepăd de lume. Mai limpede ca oricînd îmi stăruia în suflet chemarea spre însingurata viață monahală, de la care nici o ispită să nu mă poată abate.

De îndată ce m-am putut smulge de la studiile zilnice, am zorit spre egumen la mănăstirea capucinilor și i-am împărtășit că sînt pe deplin hotărit să-mi încep noviciatul, fapt pe care de altfel îl comunicasem mamei și principesei. Leonardus păru foarte mirat de zelul meu subit; fără să mă descoase prea mult, încercă totuși într-un fel sau altul să afle ce anume m-a determinat așa deodată să stărui să fiu inițiat în viața monahală, căci bănuia că un eveniment neobișnuit îmi dăduse acest impuls. O sfială lăuntrică pe care nu mi-o puteam înfringe mă reținu să-i spun adevărul, în schimb i-am povestit cu focul exaltării ce mai ardea în mine minunatele întîmplări din anii

copilăriei mele, care toate mărturiseau că eram hărăzit călugăriei.

Leonardus mă ascultă în liniște și, fără a-mi pune la îndoială viziunile, nu părea totuși să le acorde o atenție deosebită, subliniind cel mult că toate acestea vorbesc prea puțin pentru autenticitatea vocației mele, și că s-ar putea foarte ușor să fie rezultatul unei iluzii. Îndeobște, Leonardus nu vorbea cu plăcere despre viziunile sfinților, ba chiar despre miracolele primilor vestitori ai Creștinismului și, în anumite clipe, eram ispitit să-l socotesc un sceptic nemărturisit.

Pentru a-l sili să se pronunțe într-o anumită chestiune, într-una din zile m-am încumetat să vorbesc despre defăimătorii credinței catolice și mai ales să cîrtesc împotriva acelor care, în aroganța lor copilărească, rezolvă tot ce este metafizic cu injuriosul cuvînt de ocară, superstiție.

Leonardus mi-a răspuns, zîmbind cu blîndețe :

— Fiul meu, cea mai gravă superstiție este necredința.

Și începu o nouă discuție despre alte lucruri indiferente.

Abia mai tîrziu am putut pătrunde în admirabilele lui idei despre partea mistică a religiei noastre care cuprinde în sine legătura tainică dintre principiul nostru spiritual și substanța superioară. Și a trebuit apoi să recunosc că Leonardus rezerva cu drept cuvînt împărtășirea sublimului ce izvoră din ființa sa lăuntrică numai consacrării supreme a discipolilor săi.

Mama îmi scrisese cum ghicise de multă vreme că simpla preoție nu mă va satisface și că voi alege pînă la urmă viața monahală. Că de ziua sfîntului Medardus îi apăruse în vis bătrînul pelerin de la Teiul Sfînt și că mă ducea de mîna în

veșmîntul Ordinului capucinilor. Principesa era de asemeni de acord cu hotărîrea mea. Le-am mai văzut o dată pe amîndouă înaintea călugăririi care, potrivit dorinței mele fierbinți, a avut loc foarte curînd, reducîndu-mi-se la jumătate stagiul noviciatului. Inspirat de viziunea mamei mele, am adoptat numele monahal de Medardus.

Raporturile dintre frați, orînduirea internă cu privire la practicile religioase și la întregul fel de viață în mănăstire, se desfășurau aidoma felului în care îmi apăruseră întîia oară. Liniștea și tihna ce domneau în toate revărsau în sufletul meu pacea divină, așa cum o resimțisem asemenea unui vis binecuvîntat în anii fragedei mele copilării, la mănăstirea de lîngă Teiul Sfînt.

În timpul actului solemn al călugăririi mele, am zărit printre privitori pe sora profesorului meu de muzică ; arăta pătrunsă de melancolie și mi se păru că zăresc lacrimi în ochii ei, dar timpul ispitei trecuse și poate că era o mîndrie plină de păcat pentru biruința dobîndită atît de ușor, care-mi sîrni zîmbetul observat de fratele Cyrillus ce stătea lîngă mine.

— Ce te face atît de bucuros ? m-a întrebat Cyrillus.

— Cum să nu fiu bucuros dacă renunț la lumea păcătoasă și la zădărnicia ei ? am răspuns eu, dar nu pot tăgădui că pe cînd rosteam aceste cuvinte, mă înfiorase brusc un simțămînt penibil care îmi pedepsea minciuna.

Aceasta a fost totuși ultima veleitate a egoismului pămîntesc, după care spiritul meu se liniști. O, dacă această pace sufletească nu m-ar fi părăsit niciodată ! Dar puterea dușmanului e mare ! Cine se poate bizui pe propriile sale arme, pe agerimea lui cînd forțele subterane îl pîndesc ! ?

Mă aflu de vreo cinci ani în mănăstire cînd, din porunca superiorului, fratele Cyrillus, acum bătrîn și slab, urma să-mi predea supravegherea bogatei săli de relicve a mănăstirii. Se găseau acolo tot felul de oseminte ale sfinților, așchii din Crucea Mîntuitorului și alte obiecte sacre, păstrate în dulapuri de sticlă și, la anumite zile, expuse publicului pentru înălțarea lui sufletească.

Fratele Cyrillus mă familiariză cu fiecare relicvă, ca și cu documentele care atestau autenticitatea și însușirile lor miraculoase. El era, în ce privește cultura, adeptul starețului nostru, și cu atît mai puțin ezitam să exprim ceea ce răbufnea năvalnic din eul meu intim.

— Oare, dragă frate Cyrillus, am spus eu, să reprezinte toate aceste obiecte într-adevăr ceea ce chipurile înfățișează ? Nu cumva a intervenit aici înșelătoria lăcomiei de bani, care le prezintă drept adevărate relicve ale cutărui sau cutărui sfînt ? Așa, de pildă, posedă vreo mănăstire întreaga Cruce a Mîntuitorului nostru ? Și totuși se expun pretutindeni atîtea așchii încît, fiecare dintre noi, firește printr-o batjocură nelegiuită, poate susține că am avea din ce încălzi mănăstirea noastră un an întreg ?

— De fapt, nu se cuvine, răspunse fratele Cyrillus, să supunem aceste obiecte unei astfel de cercetări, deși ca să fiu sincer sînt de părere că, fără a ține seama de documentele ce le însoțesc, foarte puține din aceste obiecte pot fi cu adevărat ceea ce se afirmă că sînt. Numai că lucrul mi se pare lipsit de importanță. Însușește-ți, dragă frate Medardus, felul de a gîndi al meu și al superiorului nostru și îți va apărea religia noastră într-un nimb nou. Nu este oare sublim, dragă frate Medardus, că biserica noastră se străduiește

să descurce acele fire tainice care leagă ce e material de imaterial ? Ba să îndemne chiar organismul nostru, plămădit pentru viață și ființă pămîntească, să releve înrudirea lui strînsă cu minunata esență a cărei forță străbate ca un suflu fierbinte întreaga natură ; de asemenea, să reiasă limpede din înaltul principiu spiritual, intuitiia unei vieți superioare, al cărei germen îl purtăm în noi, și care adie în jurul nostru ca niște aripi serafice. Despre acea bucățică de lemn — acel oscior, acel petec — se zice că a fost smuls din crucea lui Isus, din trupul lui, din veșmintul unui sfînt ; dar pe credinciosul care, fără să scormonească, își îndreaptă într-acolo întreaga lui ființă, îl transpune de îndată în acea inspirație suprapămîntească ce-i deschide împărăția celor drepți pe care aici abia dacă a bănuț-o ; și astfel este trezită într-însul înrîurirea spirituală a sfîntului, a cărui presupusă relievă îi dă impulsul, iar omul poate căpăta de la spiritul superior tărie și putere în credința pe care o invoca lăuntric ca mîngiere și ajutor. Da, această putere spirituală superioară, deșteptată în el, va ști să înfrîngă pînă și suferințele trupului și așa se face că aceste relieve dau naștere miracolelor care, deoarece se produc atît de des în fața ochilor poporului adunat, nu pot fi tăgăduite.

Mi-am adus pe loc aminte de unele insinuări ale starețului care concordau în totul cu spusele fratelui Cyrillus și am privit de atunci relievele ce altminteri îmi păreau o jucărie religioasă, cu adevărată venerație și cuvioșie.

Fratelui Cyrillus nu i-a scăpat acest efect al vorbelor sale și continuă să vorbească cu mai multă

ardoare și cu o sinceritate care mergea la suflet, în timp ce-mi explica fiecare piesă a colecției ; în sfârșit, scoase dintr-un dulăpior bine încuiat o lădiță și zise :

— Aici înăuntru, dragă frate Medardus, se află cea mai tainică și miraculoasă relicvă din câte posedă mănăstirea noastră. De cînd sînt aici, nimeni afară de mine și de superiori n-a pus mîna pe această lădiță ; pînă și ceilalți frați, și cu atît mai puțin străinii, știu doar cîte ceva despre existența acesteia. Nu mă pot atinge de ea fără să mă înfior, de parcă ar conține un descîntec fatal care, dacă ar izbuti să spargă cătușele ce-l țin închis și-l fac neputincios, ar aduce ruina și pierzania fără putință de scăpare oricui l-ar ajunge. Ceea ce conține această lădiță provine direct de la Satana, din acea vreme cînd mai putea lupta pe față împotriva mîntuirii oamenilor.

Mă uitam la fratele Cyrillus cu nespusă uimire ; fără să-mi lase timp să răspund, dînsul reluă :

— Vreau, dragă frate Medardus, să mă abțin cu desăvîrșire de a-mi spune vreo părere în această mistică problemă, sau să emit vreo ipoteză ce mi-ar trece prin cap, ci prefer să-ți relatez fidel ceea ce spun documentele despre această relicvă. Le vei găsi în sertarul acesta și le vei putea citi și tu. Îți este doar destul de cunoscută viața sfîntului Anton ; știi doar și tu că, pentru a se depărta de tot ce-i pămîntesc și a-și închina cu totul sufletul Divinității, sfîntul s-a retras în pustie supunîndu-și viața celor mai aspre practici de pocăință și smerenie. Diavolul l-a urmărit și i-a ieșit de multe ori în cale pentru a-l tulbura în meditațiile lui cucernice. Așa s-a făcut că, într-un amurg, sfîntul Anton a observat o arătare întunecoasă ce se-ndrepta spre el. Cînd se apropiase, sfîntul zări,

spre mirarea lui, că prin găurile mantalei zdrențuite ce o purta arătarea, se iveau gîturi de sticlă... Era Necuratul care, sub această ciudată îmbrăcăminte, îi zîmbea batjocoritor și-l întrebă dacă n-ar vrea să guste din elixirele conținute în acele sticle. Sfântul Anton, pe care această îndrăzneală nici măcar nu-l putea contraria deoarece diavolul, devenit neputincios, nu mai era în stare să susțină lupta, silit fiind să se rezume la vorbe de batjocură, l-a întrebat de ce duce atîtea sticle cu dînsul în chip atît de neobișnuit, la care Satana a răspuns : „Vezi tu, dacă mă întîlnește un om, se uită mirat la mine și nu poate să nu întrebe de băuturile mele și, din lăcomie, să le guste. Între multele elixire se găsește unul care să-i placă mai mult și atunci el golește sticla, se-mbată și mi se predă, mie și împărăției mele.“ Așa stă scris în toate legendele ; din documentul unic pe care-l posedăm despre această viziune a sfântului Anton reiese mai departe că diavolul, în timp ce se depărta, a lăsat pe o pajiște cîteva din sticlele lui, pe care sfântul Anton s-a grăbit să le ia în peșteră și le-a ascuns de teamă că, fie și în acea singurătate, s-ar fi putut ca un rătăcit, ba chiar unul din ciracii lui, să guste din băutura blestemată și să cadă pentru vecie în pierzanie. Întîmplător, relatează mai departe documentul, sfîntul Anton a destupat odată una din acele sticle din care s-a răspîndit o mireasmă nespus de amănunțos ; tot felul de plăsmuiri infame ale iadului, răscolitoare de simțuri, l-au înconjurat și au încercat cu viclenii ispititoare să-l momească pînă ce, prin post aspru și rugăciuni continue, le-a alungat din nou. În lădița aceasta se află din moștenirea lăsată de sfîntul Anton o astfel de sticlă cu un elixir al diavolului, iar documentele sînt atît de autentice

și de precise, încît cel puțin faptul că sticla a fost într-adevăr, după moartea sfîntului Anton găsită printre lucrurile rămase de la dînsul, cu greu poate fi pus la îndoială. De altfel, te pot asigura, scumpe frate Medardus, că ori de cîte ori ating sticla sau măcar această lădiță în care este închisă, mă trece un inexplicabil fior lăuntric, încît mi se pare că simt ceva din acea mireasmă ciudată, care mă amețește și-n același timp îmi stîrnește o neliniște sufletească distrăgîndu-mă chiar de la cele mai stricte îndeletniciri religioase. Totuși, înfrîng prin rugăciuni statornice acest sentiment dușman care fără îndoială că provine de la o forță potrivnică, chiar dacă nu cred în nemijlocita înrîurire a Satanei. Tu, dragă frate Medardus, care ești încă atît de tînăr și vezi în culori mai vii și mai strălucitoare tot ce fantezia stîrnită de o putere străină îți poate evoca, tu care ești încă un ostaș viteaz dar neexperimentat, de altfel înarmat pentru luptă, însă poate prea cutezător, înfruntînd imposibilul, prea încrezător în puterile tale, îți dau sfatul să nu deschizi niciodată lădița, sau cel puțin nu înainte de trecerea anilor și, ca să nu te ducă în ispită curiozitatea, s-o ascunzi vederii tale.

Fratele Cyrillus încuie din nou lădița misterioasă în raftul ei și îmi dădu legătura de chei, printre care se afla și aceea de la dulapul cu pricina ; întreaga povestire îmi făcuse o impresie stranie, dar cu cît simțeam încolțind în mine o poftă irezistibilă de a vedea relieva miraculoasă, cu atît mă sileam, ținînd seama de avertismentul fratelui Cyrillus, să-mi impun tot mai multe opreliști. După ce Cyrillus m-a lăsat singur, am îmbrățișat din nou cu privirea obiectele sfinte încredințate mie, dar apoi am desprins din legătură cheia dulapului

primejdios și am ascuns-o printre hîrțile aflate în fundul pupitrului meu.

Printre profesorii Seminarului se afla și un eminent orator ; de cîte ori predica, biserica era tixită de lume. Șuvoiul cuvintelor lui înflăcărare atrăgea într-un chip irezistibil pe cei ce-l ascultau. Minunatele și inspiratele lui cuvîntări îmi pătrundeau și mie pînă în adîncul sufletului ; dar, în timp ce-l fericeam pe mult înzestratul vorbitor, mi se părea că un imbold lăuntric mă îndemna *cu putere* să-l imit. După ce-l auzeam, mă închideam în chilia mea singuratică, lăsîndu-mă cu totul în voia inspirației momentului, pînă ce izbuteam să-mi precizez ideile și cuvintele — și să le însemn.

Fratele, care obișnuia să predice la mănăstire, începu să slăbească văzînd cu ochii, cuvîntările lui se scurgeau tot mai anevoie și mai monotone ca un pîrîu pe jumătate sec și intonația lui neobișnuit de tăgănată, dovedind sărăcie de idei și de expresie, deoarece vorbea fără notițe, făcea ca predicile lui să devină atît de insuportabil de lungi, încît înainte de a spune „Amin !“, cea mai mare parte a enoriașilor ațipea ca la țăcănitul anodin și uniform al unei mori și nu se trezea decît la sunetul orgii.

Egumenul Leonardus era, ce-i drept, un strălucit vorbitor, dar se ferea să predice fiindcă, la vîrsta lui înaintată, l-ar fi obosit prea mult ; de altfel, nu exista nimeni altul în mănăstire care să poată lua locul celui frate vlăguit.

Leonardus se sfătuia cu mine, plîngîndu-se de acest neajuns care făcea ca mulți dintre enoriași să nu mai vină la biserică ; mi-am luat inima-n dinți și i-am mărturisit că, încă de pe băncile Seminarului, am simțit o chemare tainică să predice și că am pus chiar pe hîrtie cîte unele din cuvîntările

mele bisericești. Mi-a cerut să i le arăt și a fost atît de încîntat de ele, încît m-a îndemnat să fac în prima zi sfîntă încercarea de a ține una din predici, care va da cu atît mai puțin greș cu cît natura mă înzestrase cu toate cele necesare unui predicator și anume cu o statură atrăgătoare, cu un chip expresiv, cu un glas puternic și sonor. Cu privire la ținuta exterioară și la gesticulația cea mai potrivită, Leonardus luă asupra-și sarcina să mă instruiască.

În ziua sărbătorii, biserica era mai plină ca oricînd, și m-am urcat, nu fără emoție, în amvon. La început m-am ținut strict de manuscrisul meu și Leonardus mi-a spus după aceea că vorbeam cu glas tremurător, dar că tocmai datorită reflecțiilor cucernice și grave cu care începea cuvîntarea, acest lucru promitea și trecuse în ochii celor mai mulți dintre ascultători drept dovada unei deosebit de rafinate măiestrii retorice. Dar curînd, de parcă o scînteie de inspirație divină mi-ar fi izvorît din străfundul sufletului — nu m-am mai gîndit la manuscris, ci m-am lăsat furat de entuziasmul momentului. Simțeam cum îmi zvicnește singele în vine — îmi auzeam vocea detunînd sub bolta bisericii — îmi vedeam capul înălțat, brațele întinse ca învăluite de nimbul inspirației. Într-o sentință prin care rezumam ca într-un mănunchi de văpăi tot ce cuprinsesem mai sfînt și mai măreț în vorbele mele, mi-am încheiat cuvîntarea al cărei efect a fost cu totul neobișnuit, cu totul nemaiauzit. Plinsete sfîșietoare — exclamații spontane pornite de pe buzele celor pătrunși de un extaz smerelnic — rugăciuni rostite cu voce tare, au urmat ca un ecou spuselor mele. Frații mi-au împărțit marea lor admirație.

Leonardus m-a îmbrățișat, numindu-mă gloria mănăstirii.

Faima mea se răspîndi curînd și, ca să-l audă vorbind pe fratele Medardus, se înghesuia în nu prea încăpătoarea biserică a mănăstirii pătura cea mai aleasă, cea mai cultă a orașenilor, încă înainte cu un ceas de a se trage clopotele.

O dată cu admirația celorlalți, creștea zelul și grija mea de a da cuvîntărilor mele în focul perorației îndeminare și desăvîrșire. Izbuteam tot mai mult să-mi captivez ascultătorii și, de cîte ori apăream în lume, venerația cu care eram întîmpinat pretutindeni creștea mereu, se manifesta impetuos, atîngea aproape adorația cuvenită unui sfînt. O manie religioasă cuprinsese orașul, lumea se îndrepta cu orice prilej, chiar în zilele obișnuite ale săptămîinii, spre mănăstire, să-l vadă, să-l audă pe fratele Medardus și să-i vorbească.

Atunci incolți în mine gîndul că aș fi un ales al Cerului; împrejurările misterioase ale nașterii mele la locul sfînt pentru izbăvirea nelegiuitului meu tată, miraculoasele întîmplări din primii ani ai copilăriei mele, totul arăta că spiritul meu se înalță încă în viață mai sus de pămîntesc, în nemiijlocită atingere cu tot ce-i divin și că n-aș aparține lumii, oamenilor, ci aș umbla aici, pe pămînt, numai pentru a le aduce mîntuire și alinare. Eram acum convins că bătrînul pelerin de la Teiul Sfînt nu putuse fi decît sfîntul Iosif, iar minunatul băiat nimeni altul decît copilul Isus însuși, că recunoscuse în mine pe sfîntul hărăzit să umble pe pămînt. Dar pe măsură ce toate acestea prindeau tot mai multă viață în sufletul meu, îmi devenea și mediul ambiant din ce în ce mai apăsător și mai greu de suportat. Acea pace și seninătate a spiritului ce mă însoțeau

de obicei odinioară, dispăruseră din sufletul meu — ba chiar toate dovezile de bunătate ale fraților, prietenia ce mi-o arăta Leonardus, deșteptau în mine o minie aprigă. Voiam ca toți să recunoască în mine *Sfintul*, pe cel sublim, să se arunce la pământ înaintea tronului ceresc. Eu însă îi socoteam stăpiniți de o nepăsare dăunătoare. Până și în cuvântările mele împlTEAM anumite aluzii care insinuau că, asemenea razelor strălucitoare ale aurorei luminoase, se ivise o vreme minunată în care un ales al Domnului rătăcește pe pământ ca să aducă alinare și mîntuire obștei credincioase. Presupusa mea misiune știam s-o îmbrac în imagini mistice care se răspîndeau asupra mulțimii cu o vrajă cu atît mai stranie cu cît erau mai puțin înțelese.

Leonardus devenise vădit mai rece față de mine, evita să-mi vorbească fără martori dar, în cele din urmă, cînd într-o zi eram întîmplător singuri și ne plimbam prin alea grădinii mănăstirești, starețul izbucni :

— Nu-ți pot ascunde, dragă frate Medardus, că de cîtăva vreme mi-ai stîrnit nemulțumire prin întreaga ta purtare. S-a petrecut ceva în sufletul tău care te înstrăinează de viața sfintei simplități. În cuvîntările tale domnește o beznă dușmănoasă, din care numai cite ceva iese la iveală, pe cînd restul va sfîrși să te învrăjbească pentru totdeauna, cel puțin cu mine. Dă-mi voie să fiu sincer. Tu porți în clipa de față vina obîrșiei noastre păcătoase deschizînd oricărei străduințe a forței noastre spirituale barierele pierzaniei în care ne rătăcim prea ușor din grabă necugetată. Aplauzele, ba chiar admirația idolatră ce ți-o arată lumea ușuratică, lacomă de orice atracție, te-au orbit și te vezi tu însuși sub o înfățișare care nu ți-e proprie, ci este

o imagine înșelătoare ce te împinge în prăpastia pieirii. Revino-ți, Medardus ! — leapădă-te de ră-tăcirea ce te ametește — cred că o ghicesc ! De pe acum ți-a pierit liniștea sufletească fără de care nu poți afla izbăvire pe acest pămînt. Ascultă-mi sfatul, ocolește dușmanul ce-ți dă tîrcoale ! Fii iar băiatul de treabă pe care l-am iubit din toată inima !

Lacrimi izvorau din ochii priorului în timp ce rostea aceste cuvinte ; îmi strinse mîna, apoi se depărtă repede, fără să aștepte răspunsul meu. Dar cele spuse de el au avut un răsunset mai mult ostil în sufletul meu ; pomenise de aplauze, ba chiar de cea mai înaltă admirație pe care o cucerisem cu deosebitele mele daruri și mi-era limpede că numai o invidie meschină îi stîrnise nemulțumirea ce mi-o arătase fără înconjur.

Tăcut și închis în mine, eram stăpînit de o pică surdă la întrunirile călugărilor și, plin de noua personalitate ce mi-o descoperisem, mă gîndeam în timpul zilei și în nopți de nesomn, cum să formulez în cuvinte cît mai pompoase tot ce încoltise în mine și să-l împărtășesc mulțimii. Cu cît mă îndepărtam mai mult de Leonardus și de ceilalți călugări, cu atît mai puternice erau mrejele în care îi atrăgeam pe ascultători.

De ziua sfîntului Anton, biserica era atît de tixită încît ușile trebuiră să rămînă larg deschise ca să îngăduie șuvoiului de lume să mă audă și din afara bisericii. Nicidec n-am vorbit cu mai multă vigoare, patos și convingere. Am povestit, cum se obișnuiește, cite ceva din viața sfîntului și am legat de aceste amănunte reflecții inspirate din traiul de toate zilele. Am vorbit de ispitirile diavolului, căruia păcatul i-a dat puterea de a momi pe oameni, și, fără să vreau, în focul cuvîn-

tării am pomenit de legenda elixirelor pe care am vrut s-o înfățișez ca pe o alegorie plină de tâlc. Privirea mea care rătăcea prin biserică se opri deodată asupra unui bărbat uscățiv și înalt, care stătea mai la o parte, cățarat pe o bancă și sprijinit de un stîlp. Era înfășurat în chip straniu într-o manta violetă care-i acoperea și brațele. Fața îi era albă ca varul, dar privirea fixă a ochilor lui negri îmi străpungea pieptul ca un pumnal încins. M-a trecut un fior de groază, mi-am luat repede ochii de la el și încordîndu-mi toate puterile am continuat să vorbesc. Dar ca atras de o forță magnetică, trebuia să mă uit mereu într-acolo, unde omul, țeapăn și nemișcat, continua să stea, cu privirea fantomatică îndreptată asupra mea. Ceva ca o batjocură amară, ca o ură plină de dispreț se deslușea pe fruntea lui brăzdată, în colțurile gurii lui crispate. Întreaga lui făptură era înspăimîntătoare, teribilă ! Da ! Era pictorul necunoscut de la Teiul Sfînt. M-am simțit înșfăcat ca de niște necruțători pumni de gheață — stropi de sudoare rece mi-au acoperit fruntea — digresiunile se înmulțeau, spusele îmi deveneau tot mai încîlcite — în biserică se iscară şușoteli, murmure — dar neîndurătorul străin stătea țeapăn și nemișcat sprijinit de stîlp, cu privirea țintită asupra mea. Am strigat deodată cuprins de disperare ca de spaima iadului :

— Hei, nelegiuitule ! Pleacă de aici ! Pleacă de aici — căci sînt eu însumi ! Eu sînt sfîntul Anton !

Cînd m-am trezit din starea de inconștiență în care mă aruncaseră acele cuvinte, mă aflu în patul meu, și fratele Cyrillus ședea alături de mine, îngrijindu-mă și îmbărbătîndu-mă. Imaginea cumplită a necunoscutului stăruia vie în fața ochilor mei, dar cu cît fratele Cyrillus, căruia

i-am mărturisit adevărul, încerca să mă convingă că totul nu fusese decît o nălucire a fanteziei mele înfierbîntate de cuvîntarea mea impetuoasă și răscolitoare, cu atît mai adînc mă scurma căința amară și rușinea pentru felul cum mă purtasem în amvon. Ascultătorii credeau, așa cum am aflat pe urmă, că fusesem victima unui subit acces de nebunie, ultimul meu strigăt îndreptățind pe deplină această părere.

Eram zdrobit — cu spiritul sfișiat; încuiat în celula mea, m-am supus celor mai aspre penitențe, stimulîndu-mă prin rugăciuni fierbinți la luptă împotriva Satanei ce-mi apăruse pînă și în locurile sfinte, împrumutînd cu sfruntată batjocură înfățișarea cucernicului pictor de la Teiul Sfînt. De altfel, nimeni nu părea să-l fi observat pe omul în manta liliachie, și egumenul Leonardus, în bunătatea lui, de toți recunoscută, povestea pretutindeni că totul nu fusese decît un acces al unei boli febrile, care mă cuprinsese în toiul predicii cu atîta furie, încît îmi încîlcise firul ideilor. Și, într-adevăr, eram încă slab și bolnav cînd, după cîteva săptămîni, am reintrat în viața obișnuită a mănăstirii.

Cu toate acestea, m-am încumetat să urc din nou în amvon, dar, hărțuit de o teamă ascunsă, urmărit de oribila imagine a acelei făpturi palide, abia dacă izbuteam să vorbesc mai coerent, lăsîndu-mă mult mai puțin decît înainte în voia elanului retoric. Predicele mele erau acum banale, rigide, fragmentate. Ascultătorii regretau că talentul meu oratoric se pierduse, numărul lor se rărea treptat și bătrînul călugăr care predicase mai înainte și care vorbea în orice caz mai bine decît mine acum, trecu din nou în locul meu.

După cităva vreme, se întâmplă ca un tânăr conte, aflat într-o călătorie însoțit de preceptorul său, să ne viziteze mănăstirea, cerind să vadă diferitele curiozități ce se aflau într-însa. A trebuit să descui camera de relieve și pătrunserăm înăuntru în clipa în care starețul, după ce ne însoțise prin strună și biserică, fu chemat în altă parte, astfel că rămăsei singur cu străinii. Arătasem fiecare piesă explicându-i proveniența și semnificația, când privirea contelui fu atrasă de acel dulăpior împodobit cu creștături gingașe în stil vechi german, în care se afla lădița cu elixirul diavolului. Fără să țină seama că nu păream deloc grăbit să le spun ce era încuiat în dulăpior, și contele și preceptorul stăruiră atît de mult, încît le-am povestit în cele din urmă legenda despre sfîntul Anton și perfidul diavol, ținîndu-mă în totul de spusele fratelui Cyrillus cu privire la butelia păstrată ca relicvă, pomenind chiar și de avertismentul ce mi-l dăduse în legătură cu primejdia deschiderii lădiței și scoaterii sticlei.

Oricît era contele de devotat religiei noastre, nu părea, ca și preceptorul de altminteri, să dea prea multă crezare sfîntelor legende. Dimpotrivă, se lansară amîndoi în tot felul de comentarii și idei glumețe despre șugubățul diavol care purta clondire ispititoare sub mantaua lui zdrențuită. În cele din urmă, preceptorul adoptă o mină gravă și-mi zise :

— Să nu-ți faci, prea cuvioase, nici un fel de griji cu noi, oameni de lume ușuratici ce sîntem ! Fii convins că noi amîndoi, contele și cu mine, venerăm pe sfinți ca pe niște oameni minunați, investiți cu harul religiei, care au jertfit mîntuirii sufletului lor ca și izbăvirii oamenilor toate bucuriile vieții, ba chiar viața lor însăși ; dar cît despre

asemenea povești cum este aceea ce ne-ai istorisit-o acum, cred că este doar o alegorie ingenioasă născocită de sfânt și interpretată greșit ca fiind adevărată.

Spunind acestea, preceptorul dădu repede în lături zăvorul lădiței și scoase dintr-însa sticla neagră, de o formă ciudată. Și, într-adevăr, așa cum îmi spusese fratele Cyrillus, se răspîndi în încăpere o mireasmă puternică ; totuși, departe de a te ameți, era mai curînd plăcută și înviorătoare.

— Ah ! exclamă contele. Fac prinsoare că elixirul diavolului nu e nimic altceva decît un minunat și veritabil vin de Siracusa.

— Fără îndoială că da, replică preceptorul, și dacă butelca face cu adevărat parte din moștenirea lăsată de sfîntul Anton, atunci, prea cuvioase, lui i-a mers aproape mai bine decît regelui Neapolului căruia prostul obicei al romanilor de a nu înfunda vinul, ci de a-l păstra picurînd deasupra ulei, îi răpise plăcerea de a gusta vechile vinuri romane. Chiar dacă acest vin nu e nici pe departe atît de vechi ca acelea, este fără îndoială cel mai vechi din cîte există astăzi și de aceea ați face bine să folosiți relieva pentru dumneavoastră și să-i sorbiți în toată voia conținutul.

— Desigur, intervenî contele. Acest străvechi vin de Siracusa ar turna puteri noi în sîngele Cuvioșiei voastre și ar izbăvi-o de starea bolnăvicioasă în care păreți că vă aflați.

Preceptorul scoase din buzunar un tirbușon de oțel și, fără a lua în seamă protestele mele, destupă clondirul. Mi se păru că o dată cu destuparea lui ar fi ieșit dintr-însul o flăcăruie albastră care însă dispăru imediat.

Cu și mai multă putere se răspîndi în odaie mirosul licoarei. Preceptorul gustă, primul și exclamă cu entuziasm :

— Delicios vin de Siracusa ! Zău că pivnița sfintului Anton nu era deloc de disprețuit, și dacă diavolul s-a tocmit pivnicer la el, nu a avut față de sfînt intenții atît de rele cum se crede. Gustați și dumneavoastră, conte !

Contele se supuse și confirmă cuvintele preceptorului. Mai glumiră amîndoi cu privire la relicvă, de bună seamă cea mai prețioasă din întreaga colecție, dorindu-și o pivniță plină cu astfel de relicve și așa mai departe.

Ascultam tăcut toate acestea, cu capul plecat și cu privirea ațintită în pămînt ; buna dispoziție a străinilor avea pentru mine, abătut cum eram, ceva chinuitor ; zadarnic stăruiau pe lîngă mine să gust și eu din vinul sfintului Anton, căci m-am opus cu îndîrjire, am astupat cu grijă sticla și am așezat-o în lădiță.

Străinii părăsiră mănăstirea, dar cînd m-am pomenit singur în celula mea, nu mi-am putut înfrîna o stare de euforie, o exuberanță inexplicabilă a spiritului. S-ar fi zis că mireasma îmbătătoare a vinului m-ar fi însuflețit. Nici urmă de efectul nesănătos de care vorbea Cyrillus, ci doar o senzație binefăcătoare se manifestase în chip surprinzător ; cu cît meditam mai mult asupra legendei sfintului Anton, cu cît mai viu răsunau în mine cuvintele preceptorului, cu atît mai mult îmi dădeam seama că interpretarea străinului era cea justă și abia acum mă străfulgeră ideea luminoasă : că în acea nefericită zi, cînd arătarea dușmănoasă mi-a întrerupt atît de brutal predica, eram eu însumi pe punctul de a înfățișa legenda în același fel ca pe o ingenioasă alegorie instructivă a sfintului Anton.

De această idee se leagă o alta care pătrunse atît de adînc în mine, încît toate celelalte rămaseră în umbră. „Ce-ar fi, mi-am spus, dacă minunata licoare ți-ar întări ființa cu forța spirituală și ți-ar reaprinde flacăra stinsă, luminîndu-ți noua viață? Dacă, prin aceasta, s-ar dezvălui o înrudire misterioasă a spiritului tău cu forțele naturale cuprinse în acea băutură, încît aceeași aromă, care l-a amețit pe slăbănogul Cyrillus, să aibă asupra ta un efect binefăcător?”

Dar chiar dacă eram acum hotărît să dau urmare sfatului străinilor și să trec la fapte, mă reținea totuși mereu o repulsie pe care nu mi-o puteam explica nici eu.

Pe cînd eram gata să deschid dulăpiorul, mi se păru că din figurile sculptate se ivește chipul pictorului, sfredelindu-mă cu privirea moartă și totuși vie și, pătruns de un puternic fior de groază, am fugit din camera relicvelor pentru a mă pocăi în biserică de curiozitatea mea.

Dar din ce în ce mai mult mă urmărea gîndul că numai bînd vinul minunat spiritul meu s-ar putea întări și însănătoși. Purtarea lui Leonardus ca și cea a călugărilor care mă tratau ca pe un bolnav mintal, cu un menajament bine intenționat dar umilitor, mă împingea la disperare, și cînd Leonardus mă dispensă tocmai pe mine de obligația practicilor religioase obișnuite ca să-mi mai recapăt puterile, am hotărît într-o noapte de insomnie, chinuit de o adîncă mîhnire, să risc totul ca să-mi recîștig forța spirituală pierdută sau să pier.

M-am ridicat din pat și m-am strecurat ca un strigoi în coridor pînă la icoana Sfintei Fecioare, am luat candela aprinsă de acolo și m-am furișat prin biserică spre camera relicvelor. La lumina

pîlpîitoare a candeliei, chipurile sfinților din capelă păreau că se mișcă, ca și cum s-ar fi uitat cu milă la mine, ca și cum aș fi auzit, prin șuieratul înăbușit al furtunii care pătrundea prin ferestrele izbite în strănă, voci jalnice, prevestitoare, de parcă m-ar fi chemat mama din mari depărtări : „Fiul meu Medardus, ce ai de gînd ? Renunță la primejdioasa faptă !“

Cînd am intrat în camera relicvelor totul era tăcut și nemișcat, am descuiat dulăpiorul, am apuca lădița, apoi șipul și am tras o înghițitură zdravănă. Văpăi îmi treceau prin vine și mă umpleau de o senzație binefăcătoare, nemiîncercată pînă atunci, am mai sorbit o dată din licoarea oprită, ceea ce mi-a stîrnit o poftă nebună să încep o viață nouă și luminoasă.

Am încuiat repede la loc în dulăpior lădița goală, am dat fuga în celula mea și am așezat sticla miraculoasă pe pupitru. Deodată îmi căzu în mină cheița pe care o desprinsesem atunci din legătură pentru a scăpa de orice ispită, deși descuiasem dulapul fără cheie, atît în prezența străinilor cît și acum. Cercetai legătura de chei, și iată : o cheie necunoscută cu care am deschis atunci și acum dulăpiorul, fără s-o fi observat, se găsea printre celelalte. M-a cuprins un tremur nervos, imagini vii se fugăreau una pe alta ca și cum ar fi fost trezite dintr-un somn adînc. N-aveam nici liniște, nici astîmpăr, pînă ce dimineața se ivi luminoasă și putui da fuga în grădina mănăstirii, pentru a mă scălda în razele soarelui ce se înălțau arzătoare din dărătul munților.

Leonardus și ceilalți călugări observară schimbarea mea ; în loc să fiu ca de obicei închis în mine, fără a spune un cuvînt, eram vesel și vioi.

De parcă aş fi vorbit în faţa obşteii adunate, m-am lăsat în voia elocinţei, ca altădată.

De cum am rămas singur cu Leonardus, acesta m-a privit îndelung ca şi când ar fi vrut să-mi pătrundă în suflet ; apoi, cu un uşor zîmbet ironic pe faţă, îmi spuse :

— Oare fratele Medardus a căpătat de sus, printr-o viziune, forţe noi şi o viaţă întinerită ?

Mă simţeam roşind de ruşine, căci în clipa aceea exaltarea mea, datorită unei sorbituri de vin vechi, mi se părea nedemnă şi meschină. Cu privirea coborită şi capul plecat am rămas acolo, Leonardus lăsându-mă în voia reflecţiilor mele. Mă teamam mult prea mult că tensiunea în care mă transpusesese vinul nu va dura şi, spre mîhnirea mea, va atrage poate după sine o şi mai mare sfirşeală ; dar nu se întîmplă nimic, ci mai curînd am simţit cum îmi revine forţa şi curajul tineresc, precum şi acea năzuinţă spre cele mai înalte sfere pe care mi le oferea mănăstirea.

Am stăruit să predic în prima zi sfîntă şi mi s-a îngăduit s-o fac. Puţin înainte de a urca în amvon am mai gustat din vinul miraculos ; nîcînd nu vorbisem mai înflăcărat, mai înduioşător şi mai pătrunzător ca atunci.

Zvonul totalei mele însănătoşiri se răspîndi repede şi, la fel ca odinioară, biserica era din nou plină, dar pe măsură ce cuceream admiraţia mulţimii, Leonardus devenea tot mai grav şi mai reţinut, aşa că începui să-l urăsc din toată inima, bănuindu-l de invidie josnică şi de orgoliu de castă.

Ziua Sfîntului Bernardus se apropia şi eram plin de o dorinţă arzătoare de a face să strălucească în faţa prinţesei faima mea, drept care l-am rugat pe stareţ să facă astfel încît să fiu lăsat să predic în acea zi la mănăstirea bernardină.

Leonardus păru deosebit de surprins de rugămintea mea ; îmi mărturisi fără înconjur că avusesse tocmai de astă dată intenția să predice chiar el, orînduind din timp cele necesare, dar că îi va fi totuși cu atît mai ușor să-mi îndeplinească dorința cu cît va pretexta că e bolnav și mă va trimite pe mine în locul lui.

Așa s-a și întimplat. Am văzut-o pe mama și pe principesa cu o seară înainte, dar eram atît de preocupat de cuvîntarea mea care trebuia să atingă cea mai înaltă culme a elocinței, încît revederea nu m-a impresionat prea mult. Se răspîndise în oraș vestea că voi predica eu în locul lui Leonardus, el fiind bolnav, și aceasta poate că a atras un și mai mare număr de enoriași din pătura cultă.

Fără să-mi fi făcut nici cea mai mică notiță, orînduindu-mi cuvîntarea în toate amănuntele numai în memorie, mă bizuiam pe înalta inspirație ce o vor trezi în mine liturghia solemnă, mulțimea cucernică adunată, ba chiar și măreța biserică cu bolta ei impunătoare, și într-adevăr nu mă înșelasem.

Ca un șuvoi de foc mi se scurgeau cuvintele evocînd amintirea sfîntului Bernardus în imaginile cele mai însuflețite, cuprinzînd cele mai cuvioase reflecții, și în privirile îndreptate asupra mea citeam uimire și admirație.

Cît de nerăbdător eram să aflu ce va spune principesa-stareță, cum așteptam de încordat izbucnirea înaltei ei prețuriri ! dar socoteam că ar trebui să întîmpine cu o adevărată venerație pe cel ce, încă de copil, o impresionase atît, descoperindu-i acum certitudinea înaltei sale vocații. Dar cînd am vrut să-i vorbesc, mi-a trimis răspuns că nu se simte bine și că nu poate primi pe nimeni, nici chiar pe mine. Lucrul mă contraria cu atît mai

mult cu cît, stăpînit de vana mea trufie, credeam că stareța, în marele ei entuziasm, va simți nevoia să asculte din gura mea și alte cuvinte emoționante.

Mama părea să ascundă în suflet o mîhnire tainică a cărei pricină nu mă încumetam s-o cercetez, deoarece un sentiment ascuns îmi împovăra conștiința cu o vină pe care nu mi-o puteam desluși. Îmi trimise un bilețel din partea principesei-starețe cu recomandția de a-l citi la mănăstire. Abia reîntors în celula mea, citii spre marea mea uimire următoarele :

„Scumpul meu fiu (căci încă mai vreau să-ți spun astfel), cu predica pe care ai ținut-o în biserica mănăstirii noastre m-ai aruncat în cea mai adîncă tulburare. Cuvintele tale nu pornesc dintr-un sentiment cucernic îndreptat spre divinitate. Ardoarea ta nu a fost dintre acelea ce-l poartă pe evlavios pe aripi serafice, încît, în extazul său sfînt, să i se deschidă împărăția cerului. Vai ! trufia pompoasă a cuvîntării tale, efortul vizibil de a spune numai ce e bătător la ochi, lucitor, mi-a dovedit că tu, în loc să îndrumi obștea și s-o înflăcărezi pentru meditații evlavioase, nu urmăreai decît aplauze, admirația sterilă a mulțimii cu mentalitate laică. Ai simulat sentimente care nu erau ale tale, ba chiar ai afectat aere și gesturi ca un actor vanitos, totul numai de dragul aplauzelor ieftine. Duhul înșelăciunii a pătruns în tine și te va duce la pieire dacă nu te reculegi și nu te lepezi de păcat. Căci simt un păcat, un mare păcat în faptele tale, cu atît mai mult cu cît te-ai destinat moravurilor celor mai cucernice, dezi-cerii în mănăstire de toate deșertăciunile lumești închinîndu-te Cerului. Sfîntul Bernardus, pe care tu prin cuvîntarea ta înșelătoare l-ai jignit atît de

fără rușine, să te ierte în marea lui îngăduință și să te lumineze, ca să regăsești drumul drept de la care te-ai abătut ispitit de diavol, și să se roage pentru izbăvirea sufletului tău. Rămii cu bine !"

Cuvintele stareței m-au străpuns cu mii de sule și m-am aprins de minie, căci nu mă îndoiam că Leonardus, ale cărui repetate aluzii cu privire la predicile mele spuneau cam același lucru, se folosisese de bigotismul stareței, ațîțind-o împotriva mea și a talentului meu oratoric. Nu-l mai puteam privi în ochi fără să mă cutremur de furie, și mă gîndeam de multe ori s-o rup cu dînsul, dar într-un fel de care eu însumi mă speriam. Imputările stareței și ale priorului îmi erau cu atît mai greu de îndurat cu cît în străfundul sufletului meu le recunoșteam temeinicia ; dar și mai îndirjit stăruiam în atitudinea mea și, întărindu-mă mereu cu cîteva picături de vin din sticla misterioasă, continuam să-mi împodobesc predicile cu toate artificiile retorice, să-mi studiez cu grijă expresia feței și gesticulația, așa că aplauzele și admirația din jurul meu creșteau.

Lumina dimineții pătrunse în raze multicolore prin vitraliile bisericii mănăstirii ; dus pe gînduri, ședeam în jețul duhovnicului ; doar pașii omului de serviciu care deretica biserica mai răsunau sub boltă. Cînd deodată auzii un foșnet în preajma mea și zării o femeie înaltă și zveltă îmbrăcată în chip straniu, cu un vâl des pe obraz. Intrase prin ușa laterală a bisericii și se apropie de mine să se spovedească. Se mișca ușor, cu o grație de nespus, ingenunche, un suspin adînc îi scăpă din piept, îi simțeam respirația fierbinte și, încă înainte de a începe să vorbească, mă învălui o vrajă amețitoare. Cum aș putea descrie căldura glas-

lui ei melodios ! Fiecare din vorbele ei îmi pătrundea în piept, în timp ce-mi mărturisea că nutrea o dragoste oprită pe care zadarnic încearcă de multă vreme s-o înfrîngă și că această dragoste este cu atît mai vinovată, cu cît cel adorat este pe vecie ferecat în sfintele cătușe, dar că în deznădejdea ei fără mîngiere, blestemase aceste cătușe.

Se opri și, într-un șuvoi de lacrimi care aproape că-i înăbușeau cuvintele, izbucni :

— Tu însuți, tu însuți, Medardus, ești cel pe care-l iubesc atît de mult !

Ca în spasmul morții, nervii îmi zvicneau, îmi ieșisem cu totul din fire, un sentiment încă necunoscut pînă atunci îmi sfișia pieptul, s-o văd, s-o strîng în brațe — să mor de voluptate și de chin. Un singur minut din acest extaz în schimbul caznei veșnice a iadului.

Femeia tăcu, dar îi auzeam răsuflarea precipitată. Într-o disperare oarbă, mi-am încordat forțele, ce-am spus nu știu, dar am observat că dînsa se ridică și se depărtează în tăcere, în timp ce eu îmi acopeream ochii și, ca împietrit, am rămas fără cunoștință în jilt.

Din fericire nu intrase nimeni în biserică, așa că am putut apoi să mă reîntorc în celula mea. Cît de stranii îmi păreau acum toate, cît de nebunească, de searbădă toată străduința mea ! Nu văzusem chipul necunoscutei, și totuși trăia înlăuntrul meu și mă privea duios cu ochii ei de un albastru închis, în care străluceau lacrimi ce-mi picurau în suflet, pline de un foc mistuitor și înteteau o flacără pe care n-o puteau înăbuși nici rugăciunile, nici penitența. Căci mă flagelam pînă la sînge cu o frînghie cu noduri ca să scap de

blestemul etern ce mă amenința, deoarece focul ce-l aprinsese în mine femeia străină îmi stârnea poftele cele mai pline de păcat, de altfel necunoscut mie, astfel încît nu știam cum să mă apăr de chinul voluptății.

În biserica noastră, un altar era închinat sfintei Rozalia. Zugravul îi prinsese chipul în clipa supremă a martiriului ei. Era iubita mea, am recunoscut-o, pînă și îmbrăcămintea ei era aidoma veșmîntului ciudat al străinei. Am stat acolo ore întregi ca în prada unei crize de nebunie fatală, prăbușit pe scările altarului, scoțînd urlete deznădăjduite, încît călugării îngroziți fugiră de lîngă mine.

În clipe mai liniștite umblam prin grădina mănăstirii în sus și în jos, o vedeam apărînd din depărtarea înmiresmată, pășea dintre tufe, se înălța din izvoare, plutea deasupra pajîstei înflorite, pretutindeni numai ea, numai ea !

Îmi blestemam legămîntul, existența. Voiam să ies în lumea largă și să nu am răgaz pînă nu o găsesc, pînă nu o dobîndesc cu prețul mîntuirii sufletului meu.

Pînă la urmă am izbutit să-mi slăpînesc cel puțin izbucnirile rătăcirii mele, inexplicabile pentru călugări și pentru stareț, mă purtam mai liniștit, dar tot mai mult flacăra nefastă îmi mistuia sufletul. N-aveam somn ! N-aveam liniște ! Urmărit de imaginea ei, mă perpeleam în patul tare și chemam pe sfinți în ajutor, nu pentru a mă salva de nălucirea ispititoare ce plutea în jurul meu, nu pentru a-mi păzi sufletul de blestemul veșnic, nu ! Ci ca să-mi dea femeia, să mă dezlege de jurămint, să-mi dăruiască libertatea pentru a mă lăsa în voia păcatului !

În cele din urmă, se statornici în sufletul meu gîndul de a pune capăt chinului, fugind din mănăstire. Căci numai eliberarea de legămintele călugărești mi se părea singura cale ca să ajung să strîng în brațele mele femeia și să-mi potolesc poftele ce ardeau în mine. M-am hotărît să mă fac de nerecunoscut, tuînzîndu-mi barba și purtînd îmbrăcăminte laică, să rătăcesc atîta timp prin oraș pînă o voi găsi, și nici nu mă gîndeam cît este de greu, ba chiar cu neputință să izbutesc, că poate, lipsit cu totul de bani, nu voi putea trăi nici măcar o singură oră în afara zidurilor mănăstirii.

Ultima zi pe care mai voiam s-o petrec în mănăstire sosise în sfîrșit și, datorită unei întîmplări fericite, căpătasem haine orășenești destul de prezentabile; voiam în noaptea următoare să părăsesc mănăstirea pentru totdeauna. Se făcuse între timp seara, cînd, pe neașteptate, priorul mă chemă la dînsul. M-am înfiorat, nimic nepărindu-mi mai sigur decît că starețul ghicise ceva din tainicul meu plan.

Leonardus mă întîmpină cu o gravitate neobișnuită, ba chiar cu o demnitate impunătoare în fața căreia m-am cutremurat.

— Frate Medardus, începui eu, purtarea ta ne-săbuită pe care o pun doar pe seama întetirii acelei exaltări spirituale în prada căreia te-ai lăsat — poate — cu cele mai cinstite intenții, sfișie calma noastră conviețuire, tulbură seninătatea și tihna pe care mă străduiesc să le păstrez ca pe un rod al unei vieți pașnice și cucernice a fraților noștri. Dar poate că vina o poartă o întîmplare dușmănoasă care te-a lovit. Ai fi putut găsi la mine, în

părinteasca mea prietenie căreia îi puteai mărturisi totul, alinare și sfat, dar tu ai tăcut și pot cu atât mai puțin pătrunde în tine, cu cât taina ta mi-ar putea răpi o parte din liniștea pe care la vârsta mea o prețuiesc mai presus de orice. Adevseori, cu precădere la altarul sfintei Rozalia, prin cuvinte necuviincioase ce păreau izvorite dintr-un acces de nebunie, ai scandalizat nu numai pe frați dar și pe străinii care se aflau în biserică ; te-aș putea deci pedepsi aspru, după canoanele mănăstirești, dar nu vreau s-o fac, fiindcă poate că o forță dușmănoasă, dacă nu chiar diavolul însuși, căruia n-ai știut să i te împotrivești, poartă vina rățcirii tale, și mă mărginesc doar să-ți poruncesc să fii tare în pocăință și rugăciune. Eu îți citesc adinc în suflet — tu vrei să fugi din mănăstire !

Leonardus mă sfredelea cu privirea, abia puteam s-o înfrunt și mă prăbușii la pământ, plângînd cu hohote, conștient de planul meu perfid.

— Te înțeleg, reluă Leonardus și cred chiar și eu că, mai degrabă decît singurătatea mănăstirii, lumea largă dacă o vei străbate cu credință în Dumnezeu, te va vindeca de rățcire. O trebuință a mănăstirii noastre necesită trimiterea unui frate la Roma. Te-am ales pe tine pentru această însărcinare și poți, de mîine chiar, investit cu împuternicirile și instrucțiunile necesare, să pornești la drum. Ești cu atât mai indicat să îndeplinești această misiune, cu cât ești încă tînăr, viguros, priceput în problemele noastre și vorbești italiana la perfecție. Întoarce-te acum în celula ta ; roagă-te fierbinte pentru mîntuirea sufletului tău, voi face și eu la fel, dar renunță la orice mortificări trupesti care nu pot decît să te slăbească și să

te facă inapt pentru călătorie. Te aștept o dată cu revărsatul zorilor, aici, în cameră.

Ca o rază a cerului m-au iluminat cuvintele venerabilului Leonardus ; îl urisem, dar acum eram pătruns ca de o durere binefăcătoare de aceeași iubire care mă înălțase de dînsul odinioară. Am vărsat lacrimi amare în timp ce-i sărutam miinile. M-a îmbrățișat și mi se părea că-mi cunoaște gîndurile cele mai intime, dîndu-mă libertatea de a mă supune fatalității care, planînd asupra mea, putea după aceste clipe de beatitudine, să mă arunce pe veci în pierzanie.

Acum fuga devenise de prisos. Puteam părăsi mănăstirea și să pornesc fără odihnă în căutarea ei, a aceleia fără de care nu voi afla pe acest pămînt nici liniște nici vindecare, pînă ce o voi fi găsit. Călătoria la Roma și misiunea pe care o căpătasem îmi păreau născocite de Leonardus, numai pentru a mă îndepărta în chip onorabil din mănăstire.

Mi-am petrecut noaptea rugîndu-mă și pregătindu-mă pentru călătorie, am turnat restul li-coarei vrăjite într-o ploscă ca s-o folosesc ca pe un leac verificat, și am pus sticla goală la loc în lădiță.

Nu mică mi-a fost mirarea cînd am aflat din amănunțitele instrucțiuni ale priorului că plecarea mea își avea o justificare și că împrejurarea care reclama acolo prezența unui frate imputernicit, era de mare însemnătate. Îmi simțeam inima grea la gîndul că, de la primii pași în afara mănăstirii, mă puteam lăsa, fără a ține seama de nimic, în voia libertății ; totuși, gîndindu-mă la *dînsa*, m-am simțit îmbărbătat și am hotărît să rămîn credincios planului meu.

Frații se adunaseră și despărțirea de ei, dar mai ales de pater ¹ Leonardus, m-au umplut de cea mai adâncă melancolie.

Poarta mănăstirii se-nchise în sfârșit în urma mea, iar eu, echipat pentru lunga călătorie, eram în fine liber.

¹ Termenul latinesc are și sensul de călugăr, în afară de cel de preot, mai des întâlnit.

CAPITOLUL II

Intrarea în lume

Învăluită într-un nimb azuriu, mănăstirea se întindea în vale, la picioarele mele; răcoarea proaspătă a dimineții adia și, străbătind văzduhul, aducea spre mine cîntecele evlavioase ale călugărilor. Fără să vreau, le țineam isonul. Soarele se ridica incandescent din spatele orașului; razele lui aurii luminau vîrfurile copacilor, și picăturile de rouă, ca niște diamante strălucitoare, cădeau în murmur zglobiu pe mii de gîze multicolore, care se ridicau vijiind și bîziind. Păsările se deșteptau și, fluturînd din aripi, ciripeau și se zbenguiau voioase prin pădure.

Un grup de flăcăi și fete gătite de sărbătoare, urcau dealul. „Lăudat fie Domnul nostru Isus Cristos!” exclamară ei, trecînd pe lîngă mine. „În vecii vecilor, Amin!” am răspuns eu și parcă o viață nouă plină de bucurii și de libertate îmi ieșea cu mii de înfățișări îmbietoare în cale.

Nicicînd nu mă aflasem într-o astfel de stare, îmi păream mie însumi un altul și, ca însuflețit și înaripat de forțe renăscute, am grăbit pasul prin pădure, coborînd de vale. L-am întrebat pe țărănul care tocmai îmi ieșea înainte de întîiul loc pe care itinerariul meu îl indica pentru a înnopta

acolo, și omul îmi descrie exact o potecă mai scurtă ce se abătea de la drumul mare, trecind printre munți.

Străbătusem singur o bună bucată, cînd gîndul se întoarce la necunoscuta mea și la planul fantastic de a o căuta. Dar chipul ei îmi apărea ca șters de o mină nevăzută, astfel încît numai anevoie îi puteam recunoaște trăsăturile estompate; cu cît mai mult mă străduiam să-i rețin chipul în minte, cu atît el se destrăma în ceață. Doar purtarea mea nesăbuită de la mănăstire, după acea ciudată întimplare, îmi stătea vie în fața ochilor.

Mi se părea acum de neînțeles cu cîtă răbdare suportase priorul toate astea și cum, în loc să-mi aplice o pedeapsă binemeritată, mă trimisese în lume. Eram aproape convins că apariția necunoscutei nu fusese decît o vedenie, o consecință a prea marilor eforturi din ultima vreme și că, în loc să pun nălucirea nefastă și ademenitoare pe seama persecuției continue din partea diavolului, am luat-o drept o amăgire a propriilor mele simțuri stîrnite; faptul că străina fusese înveșmîntată la fel cu Sfînta Rozalia, părea să-mi dovedească neîndoios că imaginea vie a acelei sfinte pe care o puteam vedea, deși de la o distanță remarcabilă, din jîlțul duhovnicesc, contribuise mult la halucinația mea. Cu adîncă admirație mă gîndeam la înțelepciunea priorului care alesese mijlocul cel mai potrivit vindecării mele, căci închis între zidurile mănăstirii — înconjurat mereu de aceleași obiecte, meditînd și scormonindu-mi mereu mintea, vedenia aceea, căreia singurătatea îi împrumuta culori tot mai aprinse și mai ațîțătoare, m-ar fi dus la nebunie. Deprinzîndu-mă din ce în ce mai mult cu ideea că totul nu a fost decît un vis, cu

greu mă puteam reține să nu rîd de mine însumi, ba chiar cu o frivolitate ce de altfel nu-mi era proprie, glumeam în sinea mea pe seama gîndului năstrușnic că o sfîntă s-ar fi îndrăgostit de mine, amintindu-mi în același timp că odată mă crezusem sfîntul Anton.

Pribegisem mai multe zile în munți, printre stinci amenințătoare îngrămădite unele peste altele, pe poteci înguste printre care susurau piri-iașe de pădure ; drumul devenea din ce în ce mai pustiu, mai anevoios.

Era ziua-n amiaza mare, soarele dogorea deasupra capului meu descoperit, sufeream de sete, dar nu se mai vedea nici un izvor în apropiere și tot nu ajunsesem în satul pe care-l căutam. Sleit de puteri, m-am așezat pe un colț de stîncă și nu m-am putut reține să sorb o înghițitură din ploscă, cricît de mult țineam să cruț licoarea miraculoasă. Forțe noi mi se aprinseră în vine și, inviorat și întărit, am pășit mai departe ca să ajung în satul ce nu mai putea fi departe. Brădetul devenea din ce în ce mai întunecos, desișul adînc foșnea, cînd deodată am auzit nechezatul unui cal.

Am făcut cîțiva pași mai departe și cît p-aci să împietresc de spaimă cînd m-am pomenit în fața unei prăpăstii înfricoșătoare unde, printre steiuri ascuțite, se rostogolea un șuvoi de apă al cărui duduie îl auzisem încă din depărtare. Aproape, foarte aproape de cascadă, pe un colț de stîncă suspendat peste prăpastie, zăcea un tînăr în uniformă, iar lingă dînsul se aflau pălăria lui cu penaj, spada și un portvizit. Cu jumătatea corpului atîrnat în gol, părea să fi adormit și era gata să alunece din ce în ce mai mult. Prăbușirea era inevitabilă.

M-am încumetat să mă apropiu; în timp ce voiam să-l apuc și să-l rețin, am strigat cu voce puternică: „Pentru Dumnezeu! Domnule! Treziți-vă! Pentru Dumnezeu!”

De cum l-am atins, se deșteptă brusc din somn, dar în aceeași clipă, pierzându-și echilibrul, căzu în prăpastie, încît aruncat din stei în stei, îi auzeam membrele zdrobindu-i-se; țipătul lui ascuțit își trimise ecoul în hăul fără fund, din care răzbătu doar un vaiet surd pînă se stinse.

Fulgerat de spaimă și de groază, am luat în cele din urmă pălăria, spada și portvizitul și voiam să mă-ndepărtez repede de locul nenorocirii, cînd din brădet se ivi un tînăr în haine de vînător, mă privi țintă în ochi, se porni pe un ris nestăpînit încît m-au cuprins fiori de gheață.

— Ei, stimate domnule conte, rosti în cele din urmă tînărul. Costumul este într-adevăr desăvîrșit și admirabil și dacă nobila doamnă nu ar fi fost dinainte înștiințată, zău că nu și-ar mai recunoaște iubitul. Dar ce-ați făcut cu uniforma, stăpîne?

— Am aruncat-o în prăpastie, răspunse din mine o voce lugubră și înăbușită, căci nu eu pronunțasem aceste cuvinte, ci ele îmi scăpaseră fără voie de pe buze.

Revenit la realitate, stăteam acolo, scrutam adîncimea să văd dacă nu cumva cadavrul însingurat al contelui se ridică amenințător către mine. Mi se părea că eu l-aș fi ucis, în timp ce țineam strîns în mîini spada, pălăria și portvizitul.

— Acum, stăpîne, urmă tînărul, eu pornesc călare pe drumul de căruțe spre orașelul unde mă voi ține ascuns în casa din stînga porții, iar dumneavoastră vă veți duce de-a dreptul la

castel, unde sînteți așteptat, iar pălăria și spada le iau cu mine. Deci, vă las cu bine, domnule conte ! Vă urez mult noroc la castel ! exclamă tinărul și, cîntînd și fluierînd, dispăru în desîș. Auzeam cum dezleagă calul și cum pornește în trap.

Cînd mi-am revenit din buimăceală și am recapitulat întreaga întîmplare, a trebuit să-mi mărturisesc că nu făceam decît jocul hazardului care, dintr-o dată, mă aruncase într-o situație dintre cele mai ciudate. Era limpede că o mare asemănare dintre statura și trăsăturile mele și cele ale nefericitului conte l-au amăgît pe vînător. Stăpînul lui trebuie să fi convenit să apară la castel sub rasa unui călugăr, într-un scop necunoscut mie. Moartea îl ajunsese din urmă și o fatalitate ciudată m-a împins în aceeași clipă în locul lui. Irezistibilul meu îndemn lăuntric care părea să fie voința acelei fatalități, silindu-mă să continui eu să joc rolul contelui, precumpăni asupra oricărei șovăieli și făcu să amuțească vocea interioară care mă învinuia de crimă și de sfruntată nelegiuire.

Cînd am deschis portvizitul pe care-l păstrasem, îmi căzură în mînă scrisori și hîrtii de valoare. Am vrut să le cercetez pe toate, să citesc scrisorile ca să mă familiarizez cu personalitatea contelui, dar neliniștea din mine, vîlmășagul a mii și mii de idei ce-mi vijîiau prin cap nu-mi dădură răgaz.

După cîțiva pași m-am oprit din nou și m-am așezat pe un colț de stîncă ; voiam să mă transpun într-o dispoziție mai calmă, vedeam primejdia de a mă aventura pe nepregătite într-o lume străină mie ; deodată răsunară prin pădure sunete vesele de corn de vînătoare și mai multe voci omenești chiuiau și cîntau în gura mare, apropiindu-se din

ce în ce. Inima îmi bătea cu putere, răsuflarea mi se tăia, acum avea să se deschidă înaintea mea o lume nouă, o viață nouă.

Am cotit pe o potecă îngustă care ducea spre un povârniș ; cînd am ieșit din crîng, îmi apărură în vale un castel măreț. Acesta era locul către care urma să se aventureze contele, și m-am îndreptat curajos într-acolo.

M-am pomenit curînd pe aleile parcului ce înconjurau castelul ; pe o cărare lăturalnică întunecoasă, am zărit doi bărbați din care unul era îmbrăcat în haine preoțești.

Se apropiară, dar, fără să mă observe, trecură pe lîngă mine, absorbiți de discuția lor. Preotul era un tînăr pe al cărui chip frumos stăruia paliditatea mortală a unei mîhniri adînci, iar celălalt era îmbrăcat simplu dar cu îngrijire și arăta mai în vîrstă. Se așezară cu spatele la mine pe o bancă de piatră ; puteam auzi și înțelege fiecare cuvînt al lor.

— Hermogen, începu cel vîrstnic, persistînd în tăcerea dumitale îți împingi familia la disperare. Melancolia te cuprinde pe zi ce trece, vigoarea tinerească e frîntă, floarea vîrstei ți se ofilește, hotărîrea ce-ai luat-o de a îmbrăca haina preoțească risipește toate speranțele, toate dorințele tatălui dumitale. Dar ar renunța bucuros la ele dacă o adevărată vocație, o înclinare irezistibilă spre singurătate ți-ar fi insuflat din adolescență această hotărîre. Atunci nu s-ar fi încumetat să se împotrivească sortii implacabile. Dar schimbarea bruscă a întregii dumitale purtări, dovedește cu prisosință că un anume eveniment pe care cu îndărătnicie îl treci sub tăcere, ți-a zguduit în chip atît de cumplit întreaga ființă și continuă să te mistuie. Și erai un tînăr atît de sincer, de

candid, voios și dornic de viață ! Ce te-a putut oare înstrăina de lume, ca să deznădăduiești că vei putea găsi un om care să aducă alinare sufletului dumitale bolnav ? Taci ? Privești în gol ? Suspini ? Hermogen ! Ți-ai iubit părintele cu o rară afecțiune și dacă nu ți-a fost cu putință să-ți deschizi inima față de dînsul, cel puțin cruță-l de vederea acestui veșmînt care înseamnă pentru el o hotărîre nefastă. Te conjur, Hermogen, leapădă această haină odioasă ! Crede-mă, în aceste lucruri aparente dăinuie o putere tainică. Să nu mi-o iei în nume de rău, căci sper că mă înțelegi temeinic, dacă în această clipă mă refer la felul specific al actorilor care, o dată cu haina pe care o îmbracă, se simt adeseori sub puterea unui duh străin și se transpun mai ușor în personalitatea eroului pe care-l reprezintă. Permite-mi, așa cum mi-e firea, să vorbesc mai liber decît s-ar cuveni despre acest lucru. Nu crezi oare că, dacă aceste poale lungi nu ar impune mersului dumitale o gravitate sumbră, ai păși din nou sprinten și zglobiu, ai alerga și ai zburda ca mai înainte ? Scînteierea epoleților care îți împodobeau odinioară umerii ar răspîndi din nou jar tineresc în obrajii dumitale palizi, iar pintenii zornăitori ar suna ca o muzică pe placul neastîmpăratului cal ce-ți necheza în cale, săltînd de bucurie și înclinîndu-și capul spre stăpinul lui drag. Sus, baroane ! Leapădă veșmîntul negru care nu te prinde ! Să-ți aducă Friedrich uniforma ?

Bătrînul se sculă și dădu să plece dar tînărul îi căzu în brațe.

— Ah, bunul meu Reinhold, cum mă chinuiești ! strigă el cu voce obosită. Mă chinuiești nespus ! Ah, cu cît te ostenești mai mult să faci să vibreze coardele din sufletul meu, care altădată sunau atît de armonios, cu atît mai mult simt cum pumnul

de fier al sortii m-a înșfăcat, m-a strivit astfel, încît nu răsună în mine decît sunete stridente ca dintr-o lăută spartă.

— Ți se pare, dragă baroane, îl întrerupse bătrînul. Vorbești de o soartă implacabilă de care ești urmărit, dar nu vrei să spui în ce constă ea, însă orice ar fi, un tînăr ca dumneata, viguros, înzestrat cu bărbăția învăpăiată a tinereții, trebuie să se opună pumnului de fier al destinului ; străbătut de razele divine ale firii, răzvrătindu-te împotriva ursitei tale, să trezești în tine însuți acea ființă superioară și cu toată ardoarea să te avînți dincolo de chinurile acestei vieți mediocre. Nu știi, baroane, ce destin ar fi în stare să distrugă o voință viguroasă.

Hermogen se dădu un pas îndărăt și, fixîndu-l pe bătrîn cu o privire fîroasă în care mocnea o minie reținută, exclamă cu voce sumbră și cavernoasă :

— Atunci află că eu însumi sînt destinul ce mă distruge, că o crimă monstruoasă mă strivește, o nelegiuire nedemnă, pe care o ispășesc în suferință și deznădejde. Fie-ți deci milă și roagă-l pe tata să mă lase să părăsesc aceste ziduri.

— Baroane, stărui bătrînul, ești într-o stare proprie numai sufletelor zbuciumate, să nu pleci, să nu pleci cu nici un preț. Zilele acestea sosește baroneasa cu Aurelia, pe care trebuie s-o vezi.

Tînărul izbucni într-un ris batjocoritor și, cu o voce care-mi pătrunse pînă-n inimă, exclamă :

— Oare trebuie ? Trebuie să rămîn ? Da, bătrîne, zău că ai dreptate, și pocăința mea va fi aici mai groaznică decît între zidurile întunecoase !

Cu aceasta, dispăru printre tufe și-l părăsi pe bătrîn care, cu capul sprijinit în mîini, părea cu totul pradă durerii sale.

— Lăudat fie numele Domnului Isus Hristos !
am rostit eu apropiindu-mă de dînsul.

Tresări, se uită mirat la mine, dar deodată păru
că apariția mea îi amintea pe cineva cunoscut și
zise :

— Ah, de bună seamă că dumneavoastră sin-
teți, prea cuvioase, acela a cărei sosire a fost anun-
țată de curînd doamnei baronese pentru alinarea
familiei îndoliate ?

Am răspuns afirmativ, Reinhold își recăpătă
seninătatea ce părea să-l caracterizeze, străbătu-
răm frumosul parc și ajunserăm într-un boschet
din imediata vecinătate a castelului, de unde se
deschidea o minunată priveliște înspre munți.

La un semn al bătrînului, un servitor ieșind prin
portalul castelului veni spre noi și, puțin după
aceea, ne servi o gustare copioasă. În timp ce
ciocneam paharele pline, mi se păru că Reinhold
mă privește din ce în ce mai atent, ca și cînd ar
fi făcut eforturi să-și reîmprospăteze o vagă amin-
tire. În cele din urmă izbucni :

— Dumnezeule mare, prea cuvioase ! Ar fi să
mă-nșele prea mult aparențele dacă dumneavoastră
nu ați fi pater Medardus din mănăstirea capuci-
nilor de la ***. Dar cum să fie cu putîntă ? Și
totuși ! Dumneavoastră sinteți — cu siguranță că
sinteți dumneavoastră, ci vorbiți o dată !

De parcă m-ar fi trăsmit un fulger din senin,
cuvintele lui Reinhold îmi străbătură prin toate
mădularele. M-am văzut demascat, descoperit,
învinuit de omor, dar disperarea îmi insuflă
puteri căci era vorba de viață și de moarte.

— Sint chiar pater Medardus de la mănăstirea
capucinilor din *** și mă aflu din ordinul și
împuternicirea mănăstirii în drum spre Roma.

Am spus aceasta cu toată liniștea și nepăsarea ce mi-am putut impune.

— Atunci nu poate fi decît o întîmplare, răspunse Reinhold, că, probabil rătăcindu-vă pe drumul mare, ați sosit aici, sau cum se face că doamna baroneasă v-a cunoscut și v-a trimis încoace ?

Fără să stau la gînduri, repetînd adînc ceea ce o voce interioară părea să-mi șoptească, am zis :

— Pe drum am făcut cunoștința duhovnicului baronesei și acesta m-a recomandat să-i îndeplinesc misiunea în această casă.

— E adevărat, interveni Reinhold, asta ne-a scris și doamna baroană. Să mulțumim Cerului că v-a îndrumat încoace spre mîntuirea acestei case, și că, evlavios și cutezător cum sînteți, ați consimțit să vă amînați călătoria pentru a ne fi de folos. M-am aflat din întîmplare acum cîțiva ani în orașul *** și am auzit cuvîntările dumneavoastră pline de har, pe care le țineți de la amvon într-o inspirație cu adevărat dumnezeiască. Pun pe seama cucerniciei voastre, a înaltei chemări de a izbăvi cu zel fierbinte sufletele pierdute, a minunatului dar oratoric izvorît dintr-o inspirație divină, că veți izbuti să faceți ceea ce noi n-am fost în stare. Bucuros că v-am întîlnit cît încă n-ați apucat să vorbiți cu baronul, vreau să mă folosesc de acest răgaz ca să vă pun la curent și să fiu atît de sincer cum se cuvine față de cuvîntările voastre, omul sfînt pe care Cerul însuși ni-l trimite spre alinare. În orice caz, trebuie, pentru a da eforturilor voastre îndrumarea necesară și a-i asigura succesul, să primiți măcar unele indicații pe care altminteri le-aș trece bucuros

sub tăcere. De altfel totul se poate spune în foarte puține cuvinte.

Am crescut o dată cu baronul, o stare sufletească identică ne-a înfrățit și a înlăturat zidul dintre obârșiile noastre. Nu ne-am despărțit niciodată și am devenit intendentul proprietăților sale în clipa în care terminaserăm amândoi studiile universitare, iar el a intrat în posesia bunurilor din munți ale răposatului său tată. Am rămas fratele și prietenul lui cel mai intim, astfel că sint inițiat în toate tainele casei sale. Tatăl lui dorise să-l lege prin căsătorie cu o familie prietenă iar el s-a supus cu atît mai bucuros acestei voințe cu cît în logodnica ce-i fusese destinată găsise o ființă bogat înzestrată de natură și s-a simțit atras spre dînsa. Rareori se-ntîmplă ca voința unui tată să fie atît de fericit împlinită de un destin care părea să vrea să unească două ființe sortite întru totul una alteia. Hermogen și Aurelia au fost rodul acestei fericite căsnicii. De cele mai multe ori petreceam iernile în capitala ținutului, dar cînd, imediat după nașterea Aureliei, baroana se îmbolnăvisese, rămîneau și peste vară în oraș, unde dînsa se afla sub îngrijirea unui medic iscusit. A murit tocmai în pragul primăverii, cînd aparenta ei întremare îi dăduse baronului cele mai frumoase speranțe. Ne-am reîntors la țară și numai timpul a putut alina mîhnirea cumplită ce-l cuprinsese pe baron. Hermogen deveni un tînăr splendid, iar Aurelia era leit chipul mamei ei; educarea meticuloasă a celor doi copii era îndeletnicirea și bucuria noastră de toate zilele. Hermogen vădea o puternică înclinare spre cariera militară, ceea ce l-a determinat pe baron să-l trimită în capitală, unde, sub supravegherea vechiului său prieten, guvernatorul,

și-a început studiile. Abia acum trei ani, baronul, Aurelia și cu mine am petrecut pentru prima oară, ca altădată, iarna întreagă în orașul de reședință, în parte pentru a-și revedea prietenii care-l solicitau neîncetat.

A stîrnit atunci senzație în capitală, apariția nepoatei guvernatorului care tocmai sosise. Era orfană de ambii părinți și se pusese sub ocrotirea unchiului ei, deși, locuind într-o aripă aparte a castelului, își făcuse un cămin propriu, obișnuind să strîngă în jurul ei o societate aleasă. Fără să mai descriu îndeaproape pe Euphemia, ceea ce ar fi cu atît mai inutil cu cît cuviosia ta va avea curînd prilejul s-o vadă, mă mărginesc să spun că tot ce făcea, tot ce spunea era însuflețit de o grație de nedescris, fapt care contribuia să crească și mai mult farmecul irezistibil al frumuseții ei. Pretutindeni unde apărea, se crea o ambianță de viață strălucitoare și i se aduceau omagii pornite din cel mai arzător entuziasm ; pînă și celui mai neînsemnat, mai apatic, știa să-i aprindă văpăi în suflet, încît el, ca inspirat, se ridica deasupra propriei lui mediocrități și se avînta cu pasiune în desfătările unei vieți elevate, necunoscute pînă atunci. Bineînțeles că nu lipseau adoratorii ce-o implorau cu fervoare ca pe o zeitate ; totuși, nu se putea spune cu certitudine că prefera pe unul sau pe altul, ba dimpotrivă, știa cu o ironie subtilă, fără să jignească pe nimeni, să-i stimuleze și să-i stîrnească asemenea unui condiment ațîțător, să-i înlănțuie pe toți cu cătușe de nedescăcut, încît ei, fascinați, să se miște bucuș și fericiți în mijlocul cercului vrăjit. Această Circe făcuse asupra baronului o puternică impresie. De cum îl cunosc, îi dădu o atenție deosebită, care voia să fie expresia unui respect copi-

lăresc. În discuțiile cu dînsul își arată calitățile, intelectuale și adîncă ei sensibilitate, așa cum el nu mai întîlnise la alte femei. Cu o gingășie de nedescris se strădui să dobîndească prietenia Aureliei, manifestîndu-i atîta devotament, încît nu pregeta să se ocupe de cele mai mici amănunte ale toaletelor ei, îngrijind-o ca o mamă. Știa s-o ajute pe credula și pe nepriceputa fată să strălucească în societate și acest ajutor, în loc să fie observat, scotea și mai mult la iveală inteligența înnăscută și bunul simț firesc al Aureliei, încît fata era omagiată cu cea mai înaltă prețuire. Baronul se pierdea în laude la adresa Euphemiei și atunci se întîmplase pentru prima oară în viața noastră să fiu de părerea diametral opusă baronului. De obicei, mă mențineam în orice societate în rolul de observator atent și discret, ca și cum aș fi arătat o participare vie și fățișă la distracții. Tot așa am apreciat-o pe Euphemia ca pe o apariție interesantă întrucît, după felul ei de a nu neglija pe nimeni, schimbase și cu mine cîteva cuvinte amabile. A trebuit să mărturisesc că e cea mai frumoasă și mai atrăgătoare femeie din cîte am cunoscut, mai ales că tot ce spune dovedește inteligență și rafinament; și totuși, în mod inexplicabil, ceva nelămurit care pusese din prima clipă stăpînire pe mine, mă neliniștea de cîte ori își îndrepta privirea asupra mea, sau îmi adresa cuvîntul. În ochii ei ardea adeseori o flacără ciudată, din care, cînd se credea neobservată, țîșneau fulgere și părea că o susține un nefast foc lăuntric, pe care cu greu îl ascundea. Afară de asta, plutea în jurul gurii ei, cu linii de altfel armonioase, o ironie dușmănoasă, așa că eu, care vedeam în asta expresia cea mai brutală a batjocurii crude, mă cutremuram cuprins de groază.

Faptul că ea îl privea în felul acesta pe Hermogen, care se ocupa prea puțin sau chiar deloc de dînsa, îmi dădea certitudinea că îndărătul frumoasei măști se ascunde ceva nebănuit de nimeni. Firește că nu puteam opune nimic elogiilor nemăsurate ale baronului decît observațiile mele de fizionomist, de care nu voia să țină cîtuși de puțin seama, ci găsea cel mult că aversiunea mea împotriva Euphemiei nu se datorește decît unei inexplicabile antipatii. Mi-a mărturisit că Euphemia va face probabil parte din familie, deoarece ținea foarte mult s-o unească prin căsătorie cu Hermogen. Acesta apăruse în încăpere tocmai în clipa cînd discutam serios chestiunea și eu invocam toate motivele menite să-mi justifice părerea despre Euphemia iar baronul, obișnuit să acționeze în toate prompt și pe față, îl puse pe loc la curent cu planurile și dorințele privitoare la Euphemia. Hermogen ascultă liniștit cuvintele baronului și laudele ce i le aducea cu cel mai mare entuziasm Euphemiei. La toate acestea Hermogen răspunse că se simte prea puțin atras de Euphemia, că n-ar putea s-o iubească niciodată și că-l roagă sincer să renunțe la planul unei legături mai apropiate cu dînsa. Baronul era consternat să-și vadă, de la primul pas, planul zădărnicit. Totuși, era cu atît mai puțin dispus să stăruie pe lângă Hermogen, cu cît nu cunoștea sentimentele ei pentru fiul său. Cu obișnuita lui bonomie, începu să glumească cu privire la eșecul încercării sale și spuse că probabil Hermogen împărtășește antipatia mea pentru dînsa, cu toate că nu înțelege cum o femeie atît de frumoasă și de interesantă poate inspira atitudini atît de ostile. Relațiile baronului cu Euphemia rămaseră în chip firesc neschimbate, se obișnuise atît de mult cu

dînsa, încît nu lăsa să treacă o zi fără s-o vadă. Aşa se întîmplă că într-o zi, fiind bine dispus, baronul spuse glumind că în societatea ei există totuşi un singur om neîndrăgostit de dînsa şi anume Hermogen. Căci respinsese cu încăpătînire uniunea pe care el, baronul, o dorea atît de mult. Euphemia ar fi avut şi ea un cuvînt de spus eu privire la această legătură, că doreşte ce e drept o apropiere mai strînsă de baron, dar nu prin Hermogen, care pentru dînsa era prea dificil şi capricios. Din momentul acelei discuţii, Euphemia şi-a dublat atenţiile faţă de baron şi de Aurelia; ba, în unele vagi iluzii, îl făcu pe baron să înţeleagă că o legătură cu el însuşi ar corespunde idealului pe care şi-l făurise ea despre o căsnicie fericită. Ştiu să respingă în chip convingător tot ce se putea obiecta cu privire la diferenţa de vîrstă sau la alte impedimente şi să progreseze pas cu pas atît de imperceptibil, de subtil şi de îndemînic, încît baronul sfîrşi prin a crede că toate ideile, toate dorinţele, sugerate de Euphemia, ar fi încolţit chiar în sufletul lui. Viguros şi plin de viaţă, se simţi curînd cuprins de o patimă tinerească şi arzătoare. Nu-i mai putui reţine pornirea sălbatică; era prea tîrziu. Nu mai dură mult şi Euphemia, spre surprinderea tuturor, deveni soţia baronului. Mi se părea că o făptură ameninţătoare care mă înspăimîntase încă de la distanţă, intrase de-a binelea în viaţa mea şi că trebuie să-mi ocrotesc prietenul şi să veghez asupra-i.

Hermogen primi cu răceală vestea recăsătoririi tatălui său. Aurelia, biet copil nevinovat, izbucni în lacrimi. Imediat după cununie, Euphemia îşi exprimă dorinţa de a pleca la munte. Sosi într-adevăr şi trebuie să mărturisesc că purtarea ei ră-

mase extrem de amabilă și că, fără voia mea, îmi inspira admirație. Trecură astfel doi ani de viață tihnită și netulburată de nici un eveniment. Petrecurăm ambele ierni în capitală, dar și aici baroana arăta față de soțul ei un respect atît de nemărginit, atîta atenție pentru cele mai mici dorinți ale lui, încît invidia veninoasă trebui să amuțească, și nici unul din tinerii domni ce visaseră să obțină favorurile baroanei nu-și permitea nici cea mai mică birfeală. În ultima iarnă fusesem de bună seamă singurul care, cuprins de vechea mea aversiune abia potolită, am început să nutresc din nou acea neîncredere îngrijorătoare. Înainte de căsătoria baronului, contele Victorin, un bărbat tînăr și frumos, maior în garda de onoare și numai în trecere prin capitală, unul din cei mai fervenți adoratori ai Euphemiei, era cel pe care dînsa, ca din întîmplare, sub impulsul impresiei de moment, îl deosebea de ceilalți. Se vorbea chiar, cîndva, că între dînsul și Euphemia ar exista relații mai intime decît cele aparente, dar zvonul se stinsese tot atît de discret cum se născuse. Contele Victorin reapăruse și iarna aceea în capitală, frecventînd, cum era firesc, societatea Euphemiei, dar părea să nu se ocupe de fel de ea, ba dimpotrivă, chiar s-o evite în mod intenționat. Totuși, adeseori aveam impresia că atunci cînd se credeau neobservați, schimbau priviri în care mocneau dorinți lacome și arzătoare. Într-o seară, se întrunise la guvernator o societate strălucită. Eu stăteam lingă fereastră, așa că eram ascuns pe jumătate de o draperie grea, iar la nici trei pași de mine se afla contele Victorin. Deodată, Euphemia îmbrăcată mai atrăgător ca oricînd și radiind de frumusețe, trecu pe lingă dînsul. Cu o violență pătimașă, astfel încît nimeni

afară de mine nu observase, el îi apucă brațul — iar ea se înfioră toată ; privirea-i de nedescris — exprimînd iubirea cea mai fierbinte, însăși voluptatea însetată de plăcere — căzu asupra lui. Schimbară în șoaptă cîteva cuvinte pe care nu le-am înțeles. Euphemia probabil că mă zărise ; se-ntoarse brusc, dar auzisem limpede cuvintele : „Sîntem observați !“

Am încremenit de uimire, spaimă și durere. Ah, prea-cuvioase, cum să vă descriu sentimentele mele ! Gîndiți-vă la dragostea, la devotamentul care mă lega de baron, gîndiți-vă la tristețile mele bănuiele care acum se adevereau ; căci acele puține cuvinte m-au convins că există o legătură tainică între conte și baroană. Deocamdată trebuia să tac, s-o urmăresc cu ochi de Argus și apoi, o dată certitudinea duplicității ei dovedită, să frîng cătușele rușinoase cu care îl înălțuiseră pe nefericitul meu prieten. Dar cine poate preîntîmpina viclenia diabolică ! Zadarnice, cu totul zadarnice erau eforturile mele și ar fi fost ridicol să comunic baronului ceea ce văzusem și auzisem, deoarece perfida ar fi găsit destule subterfugii ca să mă înfățișeze drept un bătrîn aiurit care are halucinații.

Zăpada mai dăinuia pe piscuri, cînd ne-am întors aici în primăvara trecută, dar cu toată vremea rea, urcam adeseori pe munți ; în satul vecin întîlnii un țăran care avea ceva ciudat în mers și înfățișare ; cînd întoarse capul recunoscu pe contele Victorin, dar în aceeași clipă dispăru fără urmă îndărătul caselor. Ce l-ar fi putut îndemna să se deghizeze dacă nu o înțelegere cu baroana ! Dar astăzi știu bine că se află din nou aici, l-am văzut pe valetul lui trecînd călare ; mi se părea totuși de neînțeles de ce nu o vizitase pe baroană

la oraș. Cu trei luni în urmă s-a întâmplat ca guvernatorul să se îmbolnăvească pe neașteptate și să ceară s-o vadă pe Euphemia. Ea plecă imediat într-acolo împreună cu Aurelia și numai o indispoziție îl împiedicase pe baron s-o însoțească. Dar acum pătrunse nenorocirea și jalea în casa noastră, căci puțin după plecarea ei, Euphemia îi scrisese baronului că Hermogen căzuse subit într-o melancolie ciudată, că izbucnea uneori în accese de furie, că rățacea singuratic blestemîndu-se pe sine și blestemîndu-și soarta și că toate efortările prietenilor și medicilor fuseseră zadarnice. Vă puteți închipui, prea-cuvioase, impresia ce o făcuse această știre asupra baronului. La vederea fiului său ar fi fost prea zguduit, așa că am plecat singur la oraș. Prin tratamentul energetic aplicat, accesele sălbatice de demență furioasă se potoliseră, dar le luase locul o deprimare profundă pe care medicii o socoteau incurabilă. Cînd mă văzu, fu adînc mișcat și-mi spuse că o tristă fatalitate îl îndeamnă să părăsească pentru totdeauna situația în care se afla, și că numai în călugărie sufletul lui ar putea scăpa de blestemul veșnic. Purta deja rasa monahală în care l-a zărit și cuvioșia-voastră mai înainte și, cu toată împotrivirea lui, am reușit în sfîrșit să-l aduc încoace. Acum e liniștit dar nu renunță la hotărîrea lui și toate eforturile de a afla ce l-a adus în această stare rămîn zadarnice, fără ca el să vrea să țină seama că dezlegarea tainei lui ne-ar ajuta poate să găsim leacul cel mai eficace pentru propria-i salvare.

Acum cîtva timp, baroana ne-a scris că, la îndemnul duhovnicului, va trimite un monah încoace, ale cărui companie și cuvinte de îmbărbătare vor avea poate asupra lui Hermogen un efect

mai bun decît toate celelalte mijloace, deoarece, după cît se pare, rătăcirea lui a îmbrăcat o formă de manie religioasă. Mă bucură din toată inima că alegerea a căzut asupra cuvioșiei-voastre pe care o întîmplare fericită a îndrumat-o spre capitală. Puteți reda unei familii zdrobite liniștea pierdută, dacă vă veți îndrepta ostenele — Dumnezeu să le binecuvînteze — întru îndeplinirea unui dublu scop. Dacă izbutiți să dezlegați teribila taină a lui Hermogen, făcîndu-l să vi se destăinuiască, fie și prin sfînta spovedanie, inima lui se va ușura, iar biserica îl va reda vieții atractive a lumii, căreia îi aparține, în loc să-l îngroape între zidurile unei mănăstiri. Dar căutați să vă apropiați și de baroană. Știți totul. Veți recunoaște că cele observate de mine, chiar dacă nu justifică o învinuire directă, nu sînt totuși de natură să mă fi înșelat și să fi dat naștere unei bănuieli nedrepte. Veți fi cu totul de părerea mea după ce o veți vedea și cunoaște pe Euphemia. E evlavioasă chiar din temperament, poate că deosebitul dumneavoastră dar de vorbitor va izbuti să-i pătrundă în inimă, s-o zdruncine și s-o îndrepte pe calea cea bună, renunțînd la o trădare nedemnă care îi răpește dreptul la veșnica mîntuire. Trebuie să vă mai spun ceva, prea-cuvioase : sînt clipe cînd mi se pare că pe baron îl scurmă o mîhnire a cărei cauză mi-o ascunde, căci, în afară de supărarea ce i-o pricinuieste starea lui Hermogen, luptă în mod vădit cu un gînd care nu-i dă tihnă. Mi-a trecut prin minte că poate o întîmplare nefericită să-l fi pus mai mult chiar decît pe mine pe urmele criminelor legături dintre baroană și blestematul de conte. Îl pun sub ocrotirea cuvioșiei-tale și pe bunul meu prieten, baronul.

Cu aceste cuvinte Reinhold își încheie povestirea care mă tulburase în fel și chip, cele mai ascuțite contradicții zbuciumându-mi sufletul. Propriu-mi Eu, devenit jucăria groaznică a unei coincidențe capricioase, transpus în întruchipări stranii, înota fără oprire ca într-un ocean al tuturor acestor evenimente care năvăleau asupra mea ca niște talazuri furioase. Nu mă puteam regăsi. Fără îndoială că Victorin se prăbușise în prăpastie dintr-un accident provocat nu de voința ci doar de mâna mea, eu îi iau locul, dar Reinhold îl cunoaște pe pater Medardus, predicatorul mănăstirii capucinilor din ***, așa că pentru el sînt cu adevărat ceea ce sînt. Numai că legăturile dintre Victorin și baroană cad asupra mea, căci Victorin sînt eu. Sînt ceea ce par și nu par ceea ce sînt, o enigmă a propriului meu Eu ; m-am dedublat fără să mă mai pot dumeri.

Trecînd peste furtuna din pieptul meu, am reușit să afectez calmul potrivit unui cleric și astfel m-am prezentat baronului. Am dat de un bărbat încărcat de ani, dar în trăsăturile lui stinse se mai deslușeau urme de sănătate și vigoare. Nu vîrsta, ci mîhnirea săpase brazdele adînci pe fruntea lui înaltă și senină și îi încărunțise tîmplele. Totuși, din ce spunea și din întreaga lui purtare se desprindeau o seninătate și o blîndețe ce atrăgeau în chip irezistibil pe fiecare.

Cînd Reinhold mă prezintă drept cel a cărui sosire fusese anunțată de baroană, baronul se uită la mine cu o privire pătrunzătoare ce se făcea tot mai prietenoasă pe măsură ce Reinhold îi povestea cum mă auzise cu ani în urmă predicînd la mănăstirea capucinilor și se convinsese de rarul meu talent oratoric. Baronul imi întinse cu afecțiune mîna și, adresîndu-se lui Reinhold, zise :

— Nu știu cum se face, dragă Reinhold, că tră-săturile feței cuvioșiei-sale mi-au spus ceva de la prima vedere ; îmi deșteaptă o amintire pe care zadarnic mă străduiesc s-o precizez.

Mi se părea că ar fi trebuit să izbucnească : e doar contele Victorin, căci în chip miraculos mă credeam într-adevăr Victorin și-mi simțeam sin-gele năvălindu-mi în obraz. Mă bizuiam pe Reinhold care mă cunoștea ca pater Medardus, deși aceasta îmi părea o minciună : nimic nu mă putea descurca din starea mea confuză.

La cererea baronului, urma să fac de îndată cu-noștința lui Hermogen care nu era nicăieri de gă-sit ; fusese văzut plimbându-se ca de obicei pe munte, așa că nimeni nu era îngrijorat că lipsea uneori zile întregi.

Am rămas toată ziua în societatea lui Reinhold și a baronului și, încetul cu încetul, mi-am revenit într-atît, încît, spre seară, m-am simțit plin de cu-raj și de putere, gata să înfrunt cu îndrăzneală straniile evenimente ce păreau să mă aștepte.

Noaptea, în singurătate, am deschis portvizitul și m-am convins pe deplin că era chiar contele Victorin care zăcea zdrobit în fundul prăpastiei, totuși scrisorile ce îi fuseseră adresate aveau un conținut lipsit de interes și nici una dintre ele nu mă iniția nici cu o iotă în amănuntele vieții sale. Fără să mă mai preocup de aceste pro-bleme, m-am hotărît să mă las cu totul în voia celor ce-mi hărăzise întîmplarea, de îndată ce ba-roana va sosi și mă va vedea.

Încă în dimineța următoare sosiră pe neaș-teptate baroana și Aurelia. Le-am văzut pe amîn-două coborînd din trăsură și, însoțite de baron și de Reinhold, pășind prin portalul castelului. Cu-prins de neliniște, măsuram odaia în lung și-n lat,

scurmat de presimțiri ciudate și nu dură mult pînă ce fui chemat jos. Baroana — o femeie frumoasă, impunătoare, încă în floarea vîrstei — îmi ieși în întîmpinare. Cînd mă zări, păru ciudat de emoționată, vocea îi tremura și abia găsea cuvintele. Vizibila ei stînjeneală îmi insuflă curaj, o privii cu obraznicie în ochi și îi dădui după datina mănăstirească binecuvîntarea — ea păli și trebui să se așeze.

Reinhold se uita la mine, zîmbind bucuros. În clipa aceea ușa se deschise și baronul cu Aurelia își făcură apariția. De cum o zării pe Aurelia, o flacăra îmi străbătu pieptul și-mi aprinse cele mai tainice impulsuri, dorințe desfătătoare, încîntarea unei iubiri arzătoare deșteptînd în mine tot ce un ecou vag venit de departe făcea să răsunе în inima mea ; da, viața însăși se trezea în mine, colorată și strălucitoare, căci întreg trecutul zăcea rece și mort într-o noapte pustie înapoia mea. Era chiar ea, ea, ființa pe care o văzusem din jilțul duhovnicesc în acea viziune minunată. Privirea copilăresc melancolică și evlavioasă a ochilor de un albastru închis, buzele pline, grumazul ușor aplecat înainte cu smerenie, statura înaltă și zveltă — desigur, nu Aurelia, ci sfînta Rozalia era în fața mea. Pînă și șalul azuriu aruncat peste rochia ei purpurie în falduri fantastice era ai-doma îmbrăcăminții sfîntei din acel portret și necunoscutei din acea viziune. Ce era frumusețea împlinită a baroanei față de grația angelică a Aureliei ! Nu o vedeam decît pe dînsa, în timp ce totul dispărea în jurul meu. Emoția mea nu putea trece neobservată de ceilalți.

— Ce-i cu dumneavoastră, prea-cuvioase ? începu baronul. Păreți deosebit de tulburat.

Aceste cuvinte mă aduseră la realitate și am simțit chiar în clipa aceea cum o forță supraomenească încolțește în mine, o cutezanță neîncercată pînă atunci de a dobîndi totul, căci ea trebuia să fie răsplata luptei.

— Socotiți-vă fericit, domnule baron ! am exclamat eu, ca pătruns subit de o înaltă inspirație. Socotiți-vă fericit ! O sfîntă sălășluiește între aceste ziduri, curînd cerul se deschide într-o binecuvîntare supremă, și însăși ea, Sfînta Rozalia înconjurată de sfînții îngeri dăruiește alinare și mîntuire celor umili, care o imploră smeriți și cu credință. Aud imnurile de slavă ale spiritelor transfigurate care tînjesc după sfîntă și, invocînd-o în cîntec, coboară în zbor din norii luminoși. Îi văd chipul radiînd un nimb divin, cu fruntea ridicată spre corul sfînților, pe care numai ea îi vede. *Sancta Rozalia, ora pro nobis !*¹

Cu ochii îndreptați spre cer am căzut în genunchi, mi-am împreunat mîinile a rugăciune și ceilalți mi-au urmat exemplul. Nimeni nu m-a întrebat nimic. Subita izbucnire a extazului meu au pus-o pe seama unei inspirații oarecare, așa încît baronul hotărî să se oficieze liturghii în catedrala orașului la altarul Sfintei Rozalia.

În felul acesta ieșisem cu bine din încurcătură și eram din ce în ce mai ferm hotărît să risc totul, căci era în joc Aurelia, pentru dobîndirea căreia nici propria-mi viață nu era un preț prea mare.

Baroana era într-o dispoziție ciudată, privirile ei mă urmăreau, dar de cum mă uitam nestîngerit la dînsa, ochii îi rătăceau nesiguri în jur.

¹ Sfînta Rozalia, roagă-te pentru noi ! (Lat.)

Familia a trecut într-o încăpere alăturată, eu am coborît în grădină și am hoinărit printre alei, zbuciumîndu-mă și luptînd cu mii de hôtăriri, de gînduri, de planuri cu privire la viitoarea mea existență în castel. Se înserase cînd Reinhold se ivi și-mi spuse că baroana, impresionată de fervoarea mea cucernică, ar dori să-mi vorbească în camera ei.

Cînd am intrat în iatacul ei, baroana făcu cîțiva pași spre mine, mă cuprinse în brațe, mă privi drept în ochi și exclamă :

— E cu puțință... e cu puțință ! Ești tu Medardus, călugărul capucin ? Dar glasul, statura, ochii, părul tău ! Ci vorbește o dată că, dacă nu, mă sfîrșesc de frică și îndoială.

— Victorinus ! am șoptit eu.

Atunci mă înlănțui cu pasiunea sălbatică a voluptății nestăvilite — un șuvoi de foc îmi năvăli în vine, sîngele îmi fierbea, simțurile se topiră într-o desfătare fără nume, într-un extaz copleșitor ; dar păcătuind, întreaga mea ființă năzuia spre Aurelia și numai ei i-am jertfit în clipa aceea, prin călcarea legămîntului, mîntuirea sufletului meu. Da ! Numai Aurelia trăia în mine, întreaga mea făptură era pătrunsă de dînsa și totuși mă trecea un fior la gîndul că o voi revedea chiar în seara aceea la cină. Mi se părea că privirea ei pioasă m-ar învinui pentru păcatul de neuitat și ca și cum, demascată și nimicit, m-aș prăbuși în oprobriu și ruină.

De asemeni nu mă puteam decide să dau cu ochii de baroană după acele momente de rătăcire și toate astea m-au determinat, cînd am fost chemat la cină, să rămîn în camera mea sub pretextul unei reculegeri cucernice.

Dar a fost nevoie doar de câteva zile pentru a înfringe orice sfiiciune, orice stînjeneală ; baroana era amabilitatea însăși și cu cît legătura noastră devenea mai strînsă, cu cît desfătările nelegiuite se repetau mai des, cu atît mai mult creșteau atențiile ei pentru baron. Îmi mărturisii că tonsura, barba mea naturală ca și mersul meu autentic mănăstiresc dar de care nu mă mai țineam atît de strict ca la început, au făcut-o să treacă prin mii de spaîme. Ba chiar că la inspirata mea invocare a Sfintei Rozalia era aproape convinsă că vreo împrejurare dușmănoasă ar fi zădărnicit planul atît de ingenios conceput de dînsa și de Victorin, substituindu-i un blestemat de călugăr veritabil. Îmi admira prevederea de a mă fi tuns și de a-mi fi lăsat barbă, precum și de a-mi fi studiat atît de bine rolul în mers și atitudine, încît de multe ori ea însăși trebuie să mă privească în ochi pentru a nu cădea pradă îndoielii.

Din cînd în cînd, deghizat în țaran, valetul lui Victorin se arăta la capătul parcului și nu pierdeam prilejul să vorbesc cu el pe ascuns, și să-i cer să fie gata să fugă cu mine, dacă vreo întîmplare nefericită m-ar pune în primejdie. Baronul și Reinhold păreau foarte mulțumiți de mine și stăruiau să folosesc toate mijloacele ce-mi stau la îndemînă ca să mă ocup de visătorul Hermogen. Dar încă nu reușisem să schimb o singură vorbă cu dînsul, căci evita în mod vizibil orice prilej de a fi singur cu mine și, de cîte ori mă aflam în societatea baronului sau a lui Reinhold, mă privea în chip atît de ciudat, încît trebuia să fac eforturi ca să nu-mi trădez stînjeneala. Părea să-mi pătrundă adînc în inimă și să-mi ghicească cele mai intime gînduri. O profundă antipatie, o

ură neînduplecată, o minie cu greu reținută se citeau pe chipul lui palid, de câte ori mă vedea.

Se întâmplă că într-o zi, pe cînd mă plimbam agale prin parc, să-mi iasă pe neașteptate în cale ; am socotit că acesta e momentul potrivit să lămuresc relațiile apăsătoare dintre noi, așa că, în clipa cînd dădea să mă ocolească, l-am apucat repede de mină și talentul meu oral mi-a înlesnit să vorbesc atît de stăruitor, de onctuos, încît păru într-adevăr că-mi acordă atenție și că nu-și poate ascunde o emoție lăuntrică. Ne așezarăm pe o bancă de piatră la capătul unei alei ce ducea spre castel.

În focul vorbirii, mă simțeam tot mai inspirat : am spus că e un păcat ca omul, mistuindu-se în mîhniri ascunse, să disprețuiască alinarea, ajutorul bisericii care ridică pe cel împovărat, împotrivindu-se astfel comandamentelor vieții așa cum i le-a hărăzit o putere superioară. Că pînă și un criminal nu are dreptul să se îndoiască de clemența cerului, deoarece această îndoială îi răpește dreptul la mîntuirea pe care o poate dobîndi, izbăvit prin penitență și smerenie. I-am cerut în cele din urmă să mi se spovedească pe loc și să-și descarce sufletul, ca în fața Domnului, promițîndu-i iertarea pentru orice păcat ar fi comis. Deodată se ridică, își încruntă sprîncenele, ochii i se aprinseră, o roșeață învăpăiată i se urcă în obrazul de o paloare mortală și cu o voce stridentă exclamă :

— Ești oare liber de orice păcat încît să te-nu-
meți, ca și cum ai fi cel mai curat, ba chiar ca Dum-
nezeu însuși pe care-l batjocorești, să te uiți în
inima mea, să cutezi să-mi făgăduiești iertarea
păcatelor, tu, care vei lupta zadarnic pentru izbă-
virea ta, pentru harul ceresc ce ți s-a închis pe

veci ? Mizerabil ipocrit, ceasul răsplății se apropie și, strivit în praf ca un vierme veninos, te vei zbate în van în chinurile unei morți rușinoase, tînjind după ajutor, după mîntuire de tortura fără margini, pînă vei pieri în nebunie și deznădejde !

Se depărtă în pripă, eram ca zdrobit, distrus, tot cumpătul și tot curajul îmi pieriseră. O zărie pe Euphemia venind dinspre castel, îmbrăcată ca de plimbare, cu pălărie și șal ; numai la dînsa puteam găsi îmbărbătare și sprijin, mă repezii spre ea, baroana se sperie de fața mea răvășită, mă întrebă care era cauza și îi povesti fidel scena petrecută între mine și rătăcitul de Hermogen, exprimîndu-mi totodată teama, îngrijorarea ca nu cumva Hermogen, printr-un, inexplicabil concurs de împrejurări, să ne fi descoperit secretul.

Euphemia nu se arată nici măcar impresionată de cele întîmplate, surîse atît de straniu încît mă trecu un fior și zise :

— Să ne afundăm în parc, căci aici putem fi văzuți și ar putea să bată la ochi că prea cuviosul părinte Medardus discută atît de aprins cu mine.

Ne retraserăm într-un boschet izolat ; Euphemia mă cuprinse cu o violență pătimașă și sărutările ei fierbinți îmi ardeau buzele.

— Poți fi liniștit, Victorin, rosti Euphemia, poți fi liniștit cu privire la tot ce te-a făcut să intri în panică și îndoială ; îmi pare bine chiar că lucrurile s-au întîmplat astfel cu Hermogen, deoarece acum pot vorbi cu tine deschis despre cele ce le-am trecut atîta timp sub tăcere. Trebuie să recunoști că am știut să-mi însușesc o rară stăpînire de sine față de tot ce mă înconjoară și cred că aceasta cere mai puțin efort unei femei decît vouă. Bineînțeles că nimic nu e mai ușor decît să folo-

sești acel farmec irezistibil al înfățișării exterioare, cu care a înzestrat-o natura pe femeie, acel principiu superior ce sălășluiește într-însa și care îmbină spiritul cu grația și o face să domine după bunul ei plac. Este o minunată evadare din tine însăși care permite să-ți consideri propriul Eu dintr-un alt unghi de vedere și pe care-l întrevezi ca pe un instrument minuit de o voință superioară în scopul cel mai înalt ce ți l-ai propus. Există oare în viață o satisfacție mai mare decât să-ți stăpânești viața și toate aspectele, desfătările ei multiple să le supui unei puteri vrăjite după bunul plac îngăduit doar stăpînitorului? Tu, Victorin, aparții celor puțini care m-au înțeles întrutotul, și tu ți-ai propus un țel care te depășește pe tine însuși, și de aceea n-am refuzat să te ridice ca pe un prinț consort în sferele mai înalte ale tronului meu. Secretul a mărit farmecul acestei legături și vremelnica noastră despărțire nu a făcut decât să ofere adăpost fantasticului nostru capriciu ce, spre delectarea noastră, își face o joacă din împrejurările mărunte ale banalei vieți cotidiene. Nu este oare faptul că acum sîntem împreună cel mai cutezător gest care, privit în spirit elevat, își bate joc de neputința limitelor convenționale? Chiar și aparența stranie, datorită nu numai hainei ce o porți, în care abstractul se supune principiului concret dominator și se manifestă astfel cu o vigoare admirabilă, dă pînă și fizicului tău o altă înfățișare potrivită scopului propus. Știi și tu că prin felul meu de a privi lucrurile, disprețuiesc sincer orice constrângere convențională, de care îmi bat joc. Baronul mi-a devenit o unealtă odioasă care mă revoltă pînă la dezgust și care, o dată folosită pentru scopurile mele, o lepăd ca pe un mecanism uzat. Reinhold

este prea mărginit ca să-l iau în seamă, Aurelia e un copil bun, așa că *nu avem de-a face* decât cu Hermogen. Ți-am mai mărturisit cîndva că, atunci cînd l-am văzut pentru prima oară, Hermogen mi-a făcut o excelentă impresie. L-am crezut apt să cucerească culmile vieții către care voiam să-l îndrum, dar pentru prima oară m-am înșelat. Era în el ceva ostil față de mine, mă contrazicea cu orice prilej, pînă și farmecul meu înăscut cu care — fără să vreau — știam să-i prind în mreje pe ceilalți, lui îi inspira repulsie. Rămînea rece, închis în sine și, în timp ce mi se împotriva cu dîrzenie, îmi stîrnea susceptibilitatea și-mi insufla dorința de a porni lupta care să-l înfrîngă. M-am hotărît să fac acest lucru, cînd baronul îmi spuse că-i propusese lui Hermogen să mă ia în căsătorie, dar că el a refuzat cu hotărîre. Ca o scînteie de geniu mă străfulgeră în aceeași clipă ideea de a mă căsători cu baronul și astfel, dintr-o dată, să înlătur micile scrupule convenționale care adeseori mă contrariau pînă la dezgust; dar, dragă Victorin, am mai vorbit adeseori cu tine despre acest mariaj, ți-am combătut îndoiala prin fapte, căci am izbutit în puține zile să-l transform pe bătrîn într-un îndrăgostit prostănac și credul, trebuind să accepte tot ce voiam eu ca pe o îndeplinire a intimei lui dorinți pe care nu îndrăzneam s-o formuleze, dar în străfundul sufletului meu mai stăruia gîndul de a mă răzbuna pe Hermogen, ceea ce acum mi-era mai ușor și mai pe placul meu. Amînasem lovitura, pentru a-l nimeri în plin și a-l distruge. Dacă te-aș cunoaște mai puțin, nu aș ști că te poți ridica la nivelul intențiilor mele și aș ezita să-ți spun mai mult, despre ceea ce va fi odată fapt împlinit. Am avut grijă să-l studiez pe Hermogen

pînă-n adîncul ființei sale ; am apărut în capitală morocănoasă, rezervată, fiind astfel în contrast izbitor cu Hermogen care, prins de ocupațiile multiple ale serviciului militar, se arăta plin de exuberanță și voioșie. Boala unchiului meu a pus capăt acelor strălucite adunări și știam să evit pînă și vizitele celor mai apropiate cunoștințe. Hermogen veni odată la mine poate numai pentru a îndeplini o obligație față de mama lui vitregă, mă găsi pierdută în gînduri sumbre și cînd, surprins de izbitoarea mea schimbare, se interesă de pricina mîhnirii mele, i-am mărturisit printre lacrimi, cum starea precară a sănătății baronului, pe care el cu greu o tăinuiește, mă umple de teama de a nu-l pierde și cît de insuportabil îmi este acest gînd. Era zguduit, și cînd, ca o dovadă a sentimentului meu adînc, i-am descris fericita mea căsnicie cu baronul, cînd cu duioșie și însuflețire am intrat în cele mai mici amănunte ale vieții noastre la țară, cînd i-am înfățișat tot mai insistent admirabilul caracter al baronului, punînd în plină strălucire întreaga lui personalitate, încît să apară din ce în ce mai limpede adorația fără margini pe care i-o port și că trăiesc pe de-a-ntregul prin dînsul, stupefacția, uluirea lui Hermogen păreau să crească tot mai mult. Lupta vizibil cu sine însuși, dar forța străină care pătrunsese într-însul o dată cu propriu-mi Eu, învinsese pornirea ostilă ce altminteri mi se-mpotrivea ; eram sigură de triumful meu, cînd în seara următoare se înfățișă din nou. Eram singură, mă găsi și mai întunecată, și mai agitată ca în ajun ; i-am vorbit de baron și de dorința mea nespusă de a-l revedea. Hermogen nu mai era același. Îmi căută privirea și focul primejdios din ochii mei îi aprindea ființa. Cînd îi țineam mîna îi simțeam zvîc-

netul, în timp ce suspine adinci îi umflau pieptul. Calculasem exact punctul culminant al acestei nestăpînite exaltări. În seara cînd era gata să cadă, n-am disprețuit acele artificii atît de obișnuite dar mereu aplicate cu același succes. Am izbutit ! Consecințele au fost mai groaznice decît îmi închipuisem, și totuși mi-au amplificat triumful, întrucît mi-au dovedit în chip strălucit întreaga mea putere. Perseverența cu care îi combătusem ostilitatea față de mine, pornită ca dintr-o presimțire nefastă, l-a scos din minți, l-a aruncat în rătăcire — așa cum știi, deși n-aveai pînă acum de unde să cunoști pricina adevărată. E un lucru caracteristic că de multe ori nebunii, de parc-ar sta în contact direct cu o forță spirituală superioară și ar putea privi oarecum mai ușor înlăuntrul lor, deși inconștient stimulați de un element străin, abstract, ghicesc adesea ceea ce este ascuns în noi și se manifestă atît de bizar, încît ne simțim cuprinși ca de un fior neplăcut.

S-ar putea ca în raporturile dintre noi trei, tu, Hermogen și eu mine, dînsul să fi ghicit adevărul și de aceea te dușmănește atît, numai că pentru noi nu există nici cea mai mică primejdie. Gindește-te și tu, chiar dacă în ura lui împotrivă-ți ar porni la luptă fățișă, dacă ar spune : „Nu vă încredeți în acest fals preot !“, cine ar lua această afirmație drept altceva decît ideea unui dement, cu atît mai mult cu cît Reinhold a fost atît de naiv încît să recunoască în tine pe pater Medardus ? Dar este cert că nu-l mai poți influența pe Hermogen așa cum aș fi vrut și cum am plănuit. Răzbunarea mea e deplină și Hermogen nu-mi mai e de nici un folos, asemeni unei jucării stricate ; dar e supărător faptul că se supune probabil unei penitențe privindu-mă și de aceea mă

urmărește cu ochii lui ficși și lipsiți de viață. Trebuie să plece de aici, și am crezut că mă voi putea servi de tinc, întărindu-i ideea de a se călugări, și în același timp să-l faci pe baron și pe sfetnicul său intim Reinhold mai înțelegători, convingându-i că vindecarea sufletească a lui Hermogen nu e posibilă decât în mănăstire. Într-adevăr, Hermogen îmi este profund nesuferit ; la vederea lui mă cutremur, trebuie să plece ! Singura persoană care-l vede pe Hermogen în altă lumină este Aurelia, această copilă candidă și cucernică. Numai cu ajutorul ei îl poți influența pe Hermogen și voi avea grijă să te apropii de dinsa. Dacă ești în stare să născocești o legătură abilă între fapte, poți dezvălui lui Reinhold sau baronului că Hermogen ți s-a spovedit, mărturisindu-ți o crimă gravă pe care, bineînțeles, în virtutea secretului spovedaniei, nu o poți trăda. Dar despre asta vom mai vorbi. Acum știi totul, dragă Victorin. Acționează și rămiu al meu ! Domină împreună cu mine această searbădă lume de marionete ce se-nvârtește în jurul nostru. Viața trebuie să ne dăruiască cele mai voluptuoase desfătări, fără să ne încătușeze în îngustimea ei !

Îl zărirăm pe baron în depărtare și, ca pierduți într-o discuție cuvioasă, i-am ieșit în întâmpinare. A fost poate nevoie de explicațiile Euphemiei cu privire la țelurile vieții ei pentru a mă face și pe mine să simt puterea covârșitoare care, ca o emanație a unor elemente superioare, mă însuflețea. - Ceva supraomenesc pătrunsese în ființa mea, situându-mă brusc pe o poziție de unde totul îmi apărea în alte culori decât cele obișnuite. Tăria de caracter, dominația asupra vieții cu care se fălea Euphemia îmi păreau demne de cel mai adânc dispreț. În clipa în care mizerabila mi-a

dezvăluit jocul ei necugetat cu cele mai primejdioase implicații ale vieții, a devenit pradă întâmplării sau fatalității nefaste condusă de mîna mea. Era numai puterea *mea* întetită de forțe misterioase cea care a putut-o împinge în amăgire, pînă a-l lua drept prieten și aliat pe *cel* ce, pentru pierzania ei — purtînd masca întâmplătoare a acelui prieten — s-o cuprindă ca o forță dușmănoasă în gheare, fără putință de izbăvire.

În rătăcirea ei vanitoasă și egoistă, Euphemia mi-a devenit odioasă și legătura mea cu dînsa cu atît mai dezgustătoare cu cît Aurelia trăia mai intens în mine, căci ea purta vina păcatelor pe care le comiseseam, admițînd că eu aș considera drept un păcat ceea ce îmi pare o culme a desfătărilor pămîntești. M-am hotărît să mă folosesc din plin de puterea ce s-a înrădăcinat în mine, astfel încît să pun mîna pe bagheta magică pentru a descrie cercurile în care toate aceste prezențe să se rostogolească în jurul meu spre suprema mea delectare. Baronul și Reinhold se întreceau în a-mi face cît mai plăcută viața la castel; nu aveau nici o bănuială despre raporturile mele intime cu Euphemia, dimpotrivă, într-o pornire involuntară de sinceritate, baronul mărturisi că abia prin mine i-a fost redată Euphemia și acest lucru păru să-mi confirme adevărul presupunerii lui Reinhold că, printr-o întâmplare, baronul descoperise, poate, infidelitatea din trecut a Euphemiei. Pe Hermogen îl vedeam rareori, mă ocolea cu teamă și vădită neliniște, ceea ce baronul și Reinhold o puneau pe seama sfiiciunii față de pioasa mea persoană și de forța mea spirituală care citea în sufletul său zbuciumat. Aurelia de asemenea părea să-mi evite privirea, mă ocolea

și, de câte ori îi vorbeam, era și dînsa la fel de temătoare și de neliniștită ca Hermogen. Eram aproape sigur că smintitul de Hermogen îi vorbise Aureliei de acele groaznice bănuieli ce mă cutremurau, mi se părea totuși că voi putea cu timpul combate reaua părere ce și-o făcuse despre mine.

Probabil din îndemnul baroanei, care ținea să mă apropie mai mult de Aurelia, pentru ca prin ea să-l influențez pe Hermogen, baronul mă rugă să-i inițiez fiica în tainele superioare ale religiei. Euphemia îmi oferea astfel ea însăși mijloacele de a dobîndi tot ce fantezia mea înfierbîntată concepea mai minunat, în mii de imagini voluptuoase. Ce altceva era acea viziune din biserică dacă nu făgăduința puterii supreme ce mă domina, de a mi-o da pe *aceea* care, dacă era a mea, puteam spera în potolirea furtunii ce bîntuia cu talazuri furioase în sufletul meu ? Apariția Aureliei, apropierea ei, ba chiar atingerea rochiei ei mă făceau să ard în mii de văpăi. Șuvoiul incandescent al singelui urca năvalnic în mecanismul misterios al gîndurilor, și astfel vorbeam în imagini înflăcărâte despre minunatele taine ale religiei, a căror semnificație mai adîncă era dezlănțuirea voluptuoasă a dragostei celei mai arzătoare. Jarul cuvintelor mele urma să pătrundă ca niște descărcări electrice în inima Aureliei, împotriva căroara zadarnic ar fi căutat să se înarmeze. Fără ca dînsa să știe, tablourile zugrăvite de mine urmau să prindă ființă și să se desfășoare încîntător în culori tot mai strălucitoare și mai vii, în tilcul lor mai adînc și să-i umple astfel pieptul cu presimțirile desfătărilor dragostei pînă ce, mistuită și sfîșiată de o dorință fără răgaz, Aurelia să se arunce singură în brațele mele.

Mă pregăteam cu grijă pentru așa-numitele lecții cu Aurelia ; știam să imprim vorbelor mele căldură ; smerită, cu miinile împreunate, cu ochii plecați, evlavioasa copilă mă asculta, dar nici un gest, nici un suspin cît de ușor, nu trădau vreun efect mai puternic al spuselor mele.

Sfortările mele rămîneau fără rezultat ; în loc să aprind în Aurelia focul nimicitor al dragostei ca să cadă pradă ispitei, jarul ce mocnea în mine devenea tot mai mistuitor.

Scoș din fire de durere și de dorință, urzeam planuri pentru pierzania Aureliei și, în timp ce față de Euphemia simulam desfătare și patimă, o ură neîmpăcată incolțea în sufletul meu, ceea ce, lucru ciudat, imprima purtării mele față de baroană ceva sălbatic, înfricoșător, de care ea se cutremura. Euphemia era departe de a bănui secretul ce-l ascundeam în inima mea și, fără să vrea, trebuia să se supună dominației crescînde exercitată de mine asupra ei.

De multe ori mă gîndeam ca printr-un gest brutal, premeditat, căruia Aurelia să-i cadă victimă, să pun capăt chinului meu, dar, de cîte ori o vedeam, mi se părea că un înger ar sta lingă ea, ocrotind-o și împotrivindu-se puterii Satanei. Atunci un fior îmi trecea prin mădulare și înțenția mea vinovată se spulbera.

Am ajuns în cele din urmă să mă rog împreună cu dinsa ; căci, în rugăciune, ardoarea pietății e mai intensă și cele mai tainice reflexe se trezesc și se înalță ca pe talazuri înspumate, întinzîndu-și tentaculele de caracatiță pentru a înlănțui ceea ce poate potoli dîrînta neînfrînată ce sfișie pieptul. Atunci pămîntescul, devenit mesaj al Cerului, poate satisface vijelios simțurile stîrnite, și, în culmea desfătării, să făgăduiască fer-

cirea încă pe acest pământ. Pasiunea inconștientă este amăgită și năzuința spre divin, spre suprapământesc se pierde în încântarea fără nume, îndetită a poftelor lumești. Chiar și prin aceea că o puneam să repete rugăciunile născocite de mine, credeam că descopăr foloase pentru intențiile mele trădătoare. Și așa era ! Căci îngenunchind alături de mine, repetind cu ochii la cer rugăciunile mele, obraji ei se îmbujorau tot mai mult și sinul îi palpita năvalnic. Odată, în elanul rugăciunii, i-am cuprins miinile și le-am strins la piept ; eram atât de aproape de dînsa, încît îi simțeam căldura trupului, iar părul ei încîrlionțat îmi cădea pe umăr. Îmi pierdusem cumpătul, cuprins de o patimă nebună am îmbrățișat-o cu dor sălbatic, buzele mele ardeau pe gura și pe sinul ei, cînd deodată, cu un țipăt pătrunzător, se smulse din brațele mele. N-am avut puterea s-o rețin, de parcă m-ar fi lovit un trăsnet. Se repezi în camera alăturată. Ușa se deschise și-n pragul ei se ivi Hermogen ; rămase locului, țintuindu-mă cu privirea groaznică a nebuniei furioase. Mi-am încordat toate puterile, m-am apropiat cu obraznicie de dînsul și, cu voce fermă și poruncitoare, am exclamat :

— Ce cauți tu aici ? Piei din fața mea, smintitule !

Dar Hermogen, cu brațul întins către mine, rosti cu vocea lugubră și amenințătoare :

— Am vrut să mă lupt cu tine, dar nu am spadă și tu ești crima însăși, fiindcă din ochi îți picură sînge și ți se lipește de barbă !

Trînti ușa și dispăru, lăsîndu-mă singur și scrișnind de furie împotriva mea însumi, dar nu fiindcă m-am lăsat tirît de violența momentului, astfel încît trădarea mea era vădită și mă amenința cu pieirea. Nu se zărea nimeni și aveam destul

timp să mă reculeg, și duhul ce sălășluia în mine îmi insuflă imediat ce aveam de făcut ca să înlătur orice consecință supărătoare a purtării mele nesăbuite.

De îndată ce mi-a fost cu putință, am alergat la Euphemia și, cu o dezinvoltură cinică, i-am povestit întreaga întâmplare cu Aurelia. Euphemia păru să nu ia întâmplarea atât de ușor, cum dorișem eu ; mi se părea de neînțeles că, independent de faimoasa ei putere de a se stăpîni, de a se ridica deasupra lucrurilor mărunte, o gelozie meschină își făcuse loc în inima ei și, în plus, s-ar fi putut teme că Aurelia se va plînge de mine, spulberînd nimbul cuviosiei mele, așa încît secretul nostru să fie primejduit ; dintr-o sfială inexplicabilă mie însumi, am trecut sub tăcere intervenția lui Hermogen și cuvintele lui groaznice și sfredelitoare. Euphemia tăcuse cîteva minute și, privindu-mă în chip ciudat, părea cufundată în gînduri.

— Oare tu, Victorin, începu dînsa, nu înțelegi ce idei minunate demne de inteligența mea îmi trec prin minte ? Tu nu ești în stare s-o faci, dar pregătește-ți aripile să mă-nsoțești în zborul temerar în care simt că mă avînt. Faptul că poți pluti cu deplină siguranță deasupra tuturor fenomenelor vieții și totuși nu poți îngenunchea lîngă o fată frumușică fără s-o îmbrățișezi și s-o săruți, mă surprinde, oricît de puțin ți-aș lua în nume de rău dorința ce a încolțit în tine. Așa cum o cunosc eu pe Aurelia, plină de pudoare, va trece sub tăcere întâmplarea și cel mult se va sustrage, sub un pretext oarecare, de la prea pătimașele tale lecții. De aceea nu mă tem deloc de urmările supărătoare ce le-ar putea avea ușurința ta, dorința ta nestăvilită. Nu o urăsc pe această Aurelia, deși

modestia ei, felul ei de a face pe mironosița, sub care se ascunde o mândrie insuportabilă, mă irită. Niciodată, deși jocul nu mi-a displicut, n-am izbutit să-i, cîștig încrederea, ea rămînînd rezervată și inaccesibilă. Această aversiune față de mine, felul acesta trufaș de a mă ocoli, stîrnește în mine sentimentele cele mai potrivnice. Este un gînd sublim să vezi floarea atît de mîndră de culorile ei fermecătoare, cum se frînge și se ofilește ! Îți doresc să duci la îndeplinire acest gînd sublim și să nu-ți lipsească mijloacele de a ajunge ușor și sigur la scop. Vina să cadă pe capul lui Hermogen și să-l nimicească !

Euphemia continuă să-și expună planul și-mi devenea cu fiecare vorbă mai odioasă, căci nu vedeam în ea decît femeia vulgară și criminală și, oricît de însetat eram s-o seduc pe Aurelia, deoarece numai astfel puteam spera în eliberarea de chinul fără margini al dragostei nebune ce-mi sfîșia pieptul, detestam complicitatea Euphemiei. Am respins deci, spre marea ei surprindere, planul pe care-l urzise, în timp ce, în sinea mea, eram ferm hotărît să îndeplinesc eu singur ceea ce Euphemia voia să-mi impună cu ajutorul ei.

Așa cum presupusese baroana, Aurelia rămase în camera ei, pretextînd o indispoziție, sustrăgîndu-se astfel pentru zilele următoare de la lecțiile mele. Hermogen, împotriva obiceiului său, își petrecea timpul mai mult în societatea lui Reinhold și a baronului și părea mai puțin preocupat de persoana lui, dar mai sălbatic, mai minios. Îl auzeam vorbind tare și apăsător și observam că mă privea cu o expresie de furie reținută de cîte ori întîmplarea mă scotea în calea lui ; purtarea baronului și a lui Reinhold față de mine se schimbaseră în cîteva zile în chip cu totul ciudat. Fără ca în apa-

rență să reducă ceva din atenția și stima ce mi le arătau de obicei, s-ar fi zis că, parcă apăsati de o presimțire stranie, nu puteau găsi tonul potrivit ce însufletea altminteri discuțiile noastre. Tot ce-mi spuneau era atât de forțat, atât de glacial, încît, cuprins de tot felul de bănuieli, trebuia să fac eforturi serioase ca să par cel puțin nestînjinit.

Privirile Euphemiei, pe care le înțelegeam totdeauna perfect, îmi spuneau că se întîmplase ceva care o neliniștea în chip deosebit, totuși întreaga zi a fost cu neputință să vorbim fără a fi observați.

În toiul nopții, cînd toată lumea din castel dormea, o ușă mascată din camera mea, pe care nici eu n-o observasem pînă atunci, se deschise și Euphemia intră cu o înfățișare tulburată, așa cum nu o mai văzusem pînă atunci.

— Victorin, zise ea, ne pîndește trădarea ; Hermogen, nebunul de Hermogen este acela ce, condus de bănuieli ciudate, a descoperit secretul nostru. Prin tot felul de aluzii asemenea unor sentințe groaznice ale unei puteri tenebroase ce ne domină, i-a insuflat baronului o bănuială care, deși neformulată precis, mă urmărește într-un mod chinuitor. Că tu ești contele Victorin camuflat sub rasa monahală, asta pare să n-o știe Hermogen, în schimb susține că tot ce e trădare, fățarnicie, ruină, tot ce se va abate asupra noastră, sălășluiește în tine, că, asemenea diavolului însuși, în casa noastră a pătruns călugărul care, investit cu o forță diabolică, urzește trădarea blestemată. Lucrurile nu pot rămîne așa, mă obosește silnicia pe care mi-o impune copilărosul bătrîn ; în bolnăvicioasa lui gelozie, încearcă — cum se pare — să-mi supravegheze temător fiecare pas. Vreau să arunc cît colo această jucărie care a început să mă plictisească, iar tu, Victorin, te vei supune cu atîta mai bucuros

dorințelor mele, cu cît scapi și tu de primejdia de a fi pînă la urmă descoperit și astfel geniala legătură, născocită de inteligența noastră, ar înceta să fie o mascaradă vulgară, o răsuflată poveste conjugală. Supărătorul bătrîn trebuie să dispară și, cum să facem cît mai bine acest lucru, ne vom sfătui între noi dar ascultă mai întîi părerea mea. Știi că atunci cînd Reinhold este ocupat, baronul se duce în fiecare dimineată afară în munți spre a se desfăta în felul său cu frumusețea priveliștei. Furișează-te înaintea lui la ieșirea din parc. Nu departe de aici se află un grup sălbatic de stînci înfiorătoare; cînd drumetul le urcă, i se cascade de partea cealaltă o prăpastie neagră fără fund. Acolo deasupra ei se află așa-numitul lăcaș al diavolului. Legenda spune că miasme otrăvitoare urcă din abis și cel ce se încumetă să scruteze adîncimea pentru a vedea ce se ascunde acolo este buimăcit și, fără putință de scăpare, atras de moarte. Bătîndu-și joc de această legendă, baronul a stat de multe ori pe acel colț de stîncă de deasupra prăpastiei pentru a gusta priveliștea ce i se deschidea în față. Va fi ușor să-l convingi să te conducă la locul primejdios; o dată ajuns acolo și privind în depărtare, un brînci viguros din partea ta ne va scăpa pentru totdeauna de neputinciosul nerod.

— Nu, niciodată! am strigat eu cu violență. Cunosc prăpastia aceea groaznică, cunosc sălașul diavolului! Niciodată! În lături cu tine și cu nelegiuirea de care mă crezi în stare!

Euphemia sări deodată în picioare cu o flacără sălbatică în privire, cu chipul schimonosit de patima oarbă ce clocotea într-însa.

— Mizerabil nevolnic! exclamă ea, îndrăznești în lașitatea ta să te opui celor hotărîte de mine?

Preferi să porți jugul rușinos decît să domnești împreună cu mine ? Dar tu ești în mîna mea, degeaba te opui forței ce te-a încătușat la picioarele mele ; Vei îndeplini ordinul meu : mîine, cel a cărui prezență mă chinuiește, nu trebuie să mai trăiască !

Pe cînd Euphemia pronunța aceste cuvinte, eram pătruns de cel mai adînc dispreț pentru biata ei lăudăroșenie, și, cu batjocură amară, i-am ris strident în față, încît ea se cutremură și o paloare mortală de ură și de groază se zugrăvi pe chipul ei.

— Nebuno, am strigat eu, tu care crezi că domini viața și că te joci cu întîmplările ei, bagă de seamă ca jucăria din mîna ta să nu devină arma tăioasă care să te ucidă ! Află, nenorocito, că eu, pe care în rătăcirea ta neputincioasă crezi că-l domini, te-am încătușat ca pe fatalitatea însăși în puterea mea. Jocul tău nelegiuit nu este decît zbaterea spasmodică a fiarei din cușcă ! Află, nenorocito, că amantul tău zace zdrobit în fundul aceluia abis și că în locul lui îmbrățișezi duhul răzbunării însuși ! Du-te și plînge-ți destinul !

Euphemia se clătină ; tremurînd convulsiv, era gata să se prăbușească dar am susținut-o și am împins-o prin ușa mascată în coridor. Îmi veni în gînd s-o ucid, dar, fără să-mi dau seama, am întîrziat s-o fac, căci în prima clipă, pe cînd închideam ușa secretă, eram convins că am și comis fapta. Auzii un țipăt pătrunzător și uși trîntite.

Mă situasem pe o poziție ce mă scotea din sfera procedeele normale ale oamenilor ; acum trebuia să urmeze lovitură după lovitură și, însușindu-mi rolul de duh necruțător al răzbunării, să săvîrșesc monstruoasa faptă. Pierzania Euphemiei era hotărîtă și ura cea mai fierbinte, unindu-se cu arderea cea mai intensă a iubirii pentru Aurelia, să-mi dea satisfacția demnă de spiritul supraome-

nesc ce se statornicise în mine. În clipa în care Euphemia va fi pierit, Aurelia să fie a mea.

Am fost uluit de stăpînirea de sine a Euphemiei, care-i ajuta să apară a doua zi nestînjinită și veselă. Povesti ea însăși că în noaptea trecută căzuse într-un fel de somnambulism și că apoi fusese cuprinsă de spasme violente; baronul părea s-o compătimească, dar privirile lui Reinhold erau sceptice și bănuitoare. Aurelia rămăsese în camera ei; cu cît mai puțin izbuteam s-o văd, cu atît mai mult creștea furia din mine. Euphemia mă invită să mă strecor pe drumul știut în camera ei, de îndată ce totul se va fi liniștit în castel. Am acceptat bucuros, căci sosise clipa împlinirii crudului ei destin. Cuțitașul ascuțit pe care-l purtam la mine încă din adolescență și cu care mă pricepeam să cretez cu îndemînare în lemn l-am ascuns în rasă și, hotărît să ucid, m-am dus la ea.

— Cred, începu dînsa, că am visat amîndoi astă-noapte urît, un vis cu multe abisuri, dar bine că toate astea au trecut!

Se abandona, ca de obicei, mîngîierilor mele nelegiuite; eram plin de o batjocură diabolică, nesimțind decît plăcerea de a abuza de infamia ei. Pe cînd se afla în brațele mele, cuțitul mi-a căzut, ea se cutremură ca de spaima morții, am ridicat repede cuțitul, amînînd omorul care-mi punea el însuși alte arme în mînă. Euphemia lăsase pe masă vin italianesc și dulceață. „Cît de grosolane și de învechite sînt toate astea!“ gîndii eu și, cu îndemînare, schimbai paharele, iar din dulceață mă prefăcui că gust, strecurînd-o în mîneca mea largă. Băusem două-trei pahare dar din vinul pe care Euphemia îl pregătise pentru dînsa, cînd, pretextînd că aude zgomot în castel,

mă rugă s-o părăsesc cît mai repede. Oare era în intenția ei să mor în camera mea ?

M-am furișat prin coridoarele lungi, slab luminate, am trecut pe lângă apartamentul Aureliei și, ca împietrit, mă oprii locului. O văzui plutind parcă spre mine, privindu-mă cu dragoste ca în viziunea aceea și făcîndu-mi semn s-o urmez. Ușa cedă la apăsarea mîinii mele și m-am pomenit înăuntru ; ușa iatacului era întredeschisă, un aer apăsător mă întîmpină, întîind flacăra dragostei mele și, ameuîndu-mă, abia mai puteam respira. Din iatac răzbăteau suspine adînci ale celei ce poate că visa despre trădare și moarte, o auzeam rugîndu-se în somn. „La fapte, la fapte, de ce șovăi ? Clipa zboară !“, așa mă îndemna forța necunoscută dinlăuntru meu.

Făcusem un pas în iatac, cînd deodată cineva strigă în spatele meu :

— Nelegiuitule, ucigașule ! Acum ești al meu !

Și mă simții înșfăcat cu o forță uriașă. Era Hermogen. M-am întors, încordîndu-mi toate puterile, m-am eliberat din strînsoare și am vrut să fug, dar m-a apucat pe la spate sfișiindu-mi grumazul cu mușcături furioase. Înnebunit de durere și de furie, m-am luptat îndelung cu el, în sfîrșit, cu un brînci puternic, l-am silit să-mi dea drumul și cînd m-a atacat din nou, am scos cuțitul ; două împunsături și Hermogen zăcea pe podea, horcăind atît de tare, încît se auzea în tot coridorul. În lupta noastră disperată, ieșiserăm din apartamentul Aureliei. De îndată ce Hermogen se prăbușise, am coborît alergînd sălbatic pe scară, cînd deodată voci stridente răsunară în tot castelul : „L-a ucis, l-a ucis !“ Din toate părțile se iviră făclii și se auzeau pașii grăbiți ai celor ce se apropiau prin coridoarele lungi ; frica mă zăpăci, ajunsesem de

partea opusă a treptelor laterale. Castelul se trezea, zgomotele și luminile se înmulțeau, și tot mai aproape se auzea groaznicul : „L-a ucis, l-a ucis !“

Am deslușit vocea baronului și cea a lui Reinhold, vorbind agitat cu servitorii.

Încotro să fug ? Unde să mă ascund ? Cu puține clipe înainte încă, pe cînd voiam s-o omor pe Euphemia cu cuțitul cu care l-am ucis pe nebunul de Hermogen, credeam că aş putea, în mină cu singeroasa unealtă a crimei, bizuindu-mă pe puterea mea, să ies cutezător afară, deoarece nici unul, reținut de teamă, nu s-ar fi încumetat să mă rețină ; dar acum eram eu însumi cuprins de o spaimă mortală. În fine, mă aflu pe scara principală, tumultul se îndreptase spre apartamentul baroanei, în jurul meu se mai liniștise oarecum. În trei salturi mari mă pomenii jos, numai la cîțiva pași distanță de portal. Deodată răsună prin coridoare un țipăt ascuțit asemănător celui ce-l auzisem în noaptea trecută. „E moartă, ucisă de otrava ce mi-o pregătise mie !“ mi-am zis în sinea mea. Dar acum se aprinse din nou lumina în camerele Euphemiei. Plină de groază, Aurelia strigă după ajutor : „L-a ucis, l-a ucis !“ Aduceau cadavrul lui Hermogen. „Puneți mîna pe asasin !“ auzii vocea lui Reinhold. Am izbucnit într-un rîs sardonice atît de tare încît răsuna prin tot castelul. Am strigat cu o voce teribilă :

— Smintiților, vreți să vă puneți în calea fatalității stîrnite de nelegiuirii păcătoși ?

La auzul vocii mele, urmăritorii se opriră locului. Nu mai voiam să fug, ci dimpotrivă, să le ies în întîmpinare, vestindu-le în cuvinte de foc pedeptarea cerească a sceleratilor ; dar ce privește înfiorătoare ! În fața mea, da, în fața mea stătea chipul însîngerat al lui Victorin. Nu eu, ci el ros-

tise acele cuvinte. Mi se făcuse părul măciucă de groază. În spaima mea nebună m-am repezit prin parc afară.

Mă pomenii curînd în libertate, cînd auzii în spatele meu tropot de cai și, pe cînd îmi încordam ultimele puteri să scap de urmărire, mă împiedicai de un ciot și căzui la pămînt.

Curînd caii mă ajunseră. Era valetul lui Victorin.

— Pentru numele lui Dumnezeu, excelență, începu el, ce s-a întîmplat la castel? Se strigă: „Prindeți pe asasin!“ Tot satul e în picioare. Ei, orice ar fi, un duh bun m-a îndemnat să string lucrurile și să vin călare din orașel înapoi; aveți tot ce vă trebuie în coburi, căci deocamdată tot va fi nevoie să ne despărțim, doar s-a întîmplat ceva îngrozitor, nu-i așa?

M-am ridicat în picioare și, avîntîndu-mă în șa, i-am poruncit valetului să se-ntoarcă în orașel și să aștepte acolo ordinele mele.

De îndată ce valetul se pierdu în beznă, am descălecat și, ducîndu-mi calul de dîrlogi, am pătruns cu grijă în brădetul des ce se întindea înaintea mea.

CAPITOLUL III

Aventurile călătoriei

Cînd primele raze ale soarelui străpunseră întunericul pădurii de brazi, mă pomenii lîngă un pîrîu proaspăt și limpede, șiroind peste un prundiș neted. Calul, pe care anevoie îl purtasem prin desiș, stătea liniștit lîngă mine; am început prin a cerceta conținutul coburilor. Rufărie, îmbrăcăminte și o pungă plină cu aur îmi căzură în mîini. M-am hotărit să mă schimb pe loc; cu ajutorul unei forfecuțe și al unui pieptene pe care le-am găsit într-o trusă, mi-am tuns barba și mi-am aranjat părul cît am putut mai bine. Am lepădat rasa de călugăr în care am găsit briceagul nefast, portvizitul lui Victorin precum și plosca în care se afla restul elixirului diavolului și, într-o clipă, stăteam acolo în veșminte mirene, cu șapca de călătorie în cap, astfel încît privindu-mi imaginea ogîndită în apă, abia m-am putut recunoaște.

Am ajuns curînd la ieșirea din pădure și fumul din depărtare ca și dangătul de clopote m-au făcut să ghicesc vecinătatea unui sat. Abia ajunseseam pe un dimb, că mi se desfășură în fața ochilor o vale frumoasă și îmbietoare, cu un sat mare. Am coborît drumul șerpuitor și, de îndată ce povîrnișul deveni mai puțin abrupt, am încălecat

pentru a mă obișnui cu călăritul atât de nou pentru mine. Rasa o ascunsesem în scorbura unui copac și, o dată cu ea, am înmormântat în pădurea întunecoasă toate amintirile dușmănoase din castel, căci mă simțeam voios și plin de curaj, convins că doar fantezia mea exaltată îmi înfățișase chipul însingerat al lui Victorin și că ultimele cuvinte pe care le-am strigat urmăritorilor mei ar fi țîșnit ca dintr-un impuls irezistibil și ar fi exprimat adevărata înlanțuire de fapte a întâmplării care m-a adus la castel și care a determinat cele comise de mine acolo. Ca însăși fatalitatea inexorabilă am intervenit eu pedepsind nelegiuirea criminală și făcându-l pe păcătos să cadă în prăpastia ce era dinainte pregătită. Numai chipul dulce al Aureliei mai trăia în mine și nu mă puteam gândi la ea fără să mi se strângă inima, fără ca o durere fizică să nu-mi roadă sufletul. Totuși, aveam impresia că o voi mai întâlni poate cîndva, în țări depărtate, că va trebui ca, minată de un indemn năvalnic, înlanțuită de mine prin cătușe care nu se frîng, să devină a mea.

Am observat că ȕamenii care mă întâlneau se opreau locului și, nedumeriți, mă urmăreau cu privirea și că hangiul satului văzîndu-mă, de uimire abia putea găsi cuvintele, ceea ce mă îngrijora îndeajuns. În timp ce-mi consumam gustarea și calului meu i se dădea nutreț, se strînsesă mai mulți țărani în cîrciumă, aruncîndu-mi priviri piezișe, șușotind între ei. Tot mai mult se îngheșuia mulțimea în jurul meu, holbîndu-se la mine cu o mirare prostească. Mă sileam să rămîn liniștit și să nu mi se vadă stinghereala și, cu voce tare, i-am poruncit birtașului să-mi înșeeze calul și să-i pună coburii. Zîmbind cu dublu înțeles, hangiul ieși și se-ntoarse curînd cu un bărbat

înalt care, cu o mină oficială și cu o gravitate comică, se îndreptă spre mine. Mi se uită cu severitate în ochi, i-am susținut privirea și m-am ridicat drept în fața lui. Lucrul păru să-l descumpănască, în timp ce solicita din ochi ajutorul țăranilor din jur.

— Ei, ce este ? am exclamat eu. Parcă ai vrea să-mi spui ceva.

Severul bărbat își drese glasul și tot silindu-se să imprime vocii lui cît mai multă importanță, zise :

— Domnule, nu veți pleca de aici înainte de a ne spune amănunțit nouă, judecător în acest loc, cine sînteți, cu toate titlurile în ce privește nașterea, ocupația și rangul, precum și de unde veniți și încotro intenționați să călătoriți, cu toate formele legale, indicînd poziția locului, numele lui, provincia, orașul și tot ce ar mai fi de adăugat, în plus trebuie să ne prezentați nouă, judecătorului, un pașaport scris și subscris, stampilat conform tuturor regulilor, așa cum e drept și uzual.

Nu mă gîndisem încă deloc că ar fi necesar să-mi aleg un nume, și încă mai puțin îmi trecuse prin minte că ciudățenia aspectului meu exterior, care prin îmbrăcămintea nepotrivită decenței mele monahale, ca și prin urmele bărbii prost tunse, m-ar putea pune în orice moment în încurcătură dacă mi s-ar cerceta identitatea. De aceea, întrebarea judecătorului rural îmi venea atît de pe neașteptate, încît îmi frămîntam zadarnic mintea să născosc un răspuns satisfăcător. M-am decis să adopt o îndrăzneală sfidătoare și am răspuns cu voce fermă :

— Cine sînt ? Am motivele mele s-o trec sub tăcere și de aceea vă străduiți zadarnic să-mi vedeți pașaportul ; de altminteri, feriți-vă să rețineți

măcar o clipă o persoană de rang mare cu formalitățile voastre neroade.

— Oho ! exclamă judecătorul, în timp ce scotea din buzunar o tabacheră mare din care priză, pe cînd alte mici mîini de jurați din spatele lui luau între degete o porție serioasă de tabac. Oho ! fără grosolănii, stimată domn ! Excelența voastră va trebui să se supună nouă, judecătorului, și să ne arate pașaportul căci, ca să vorbim pe șleau, de citva timp cutreieră munții tot felul de indivizi suspecti, care se ivesc din cînd în cînd din pădure și dispar ca ucigă-l toaca însuși, dar nu sînt decît o adunătură de hoți și de tilhari ce-i pîndesc pe călători și pun la cale tot felul de isprăvi, prin omor și foc, iar dumneavoastră, mult prea stimată domn, arătați într-adevăr atît de ciudat, încît semănați aidoma cu portretul unui mare hoț și răufăcător de seamă pe care prea onoratul guvern al Landului ni l-a descris după toate formele legale, nouă, judecătorului. Așadar, fără multe mofturi și cuvinte ceremonioase, pașaportul sau — în turn.

Văzînd că nu era nimic de făcut prin atitudinea mea, am recurs la o altă metodă.

— Rigurosule domn judecător, am zis eu, dacă vreți să-mi faceți favoarea să vorbesc cu dumneavoastră între patru ochi, v-aș putea risipi toate îndoielile și, încrezător în înțelepciunea dumneavoastră, v-aș putea dezvălui secretul ce-mi impune această ciudată înfățișare.

— Ha, ha ! Să dezvăluiți secrete, răspunse judecătorul. Îmi dau seama ce poate fi asta. Ei bine, oameni buni, părăsiți localul, păziți însă ușile și ferestrele ca să nu intre și să nu iasă nimeni !

Cînd am rămas singuri, am început :

— Aveți în fața dumneavoastră, domnule judecător, pe un nenorocit de fugar care a izbutit cu ajutorul prietenilor săi să scape dintr-o temniță rușinoasă și din primejdia de a fi pe veci închis în mănăstire. Scutiți-mă de amănuntele povestirii mele care nu este decît o împletitură de uneltiri și răutăți ale unei familii dornice de răzbunare. Dragostea pentru o fată din popor a fost pricina suferințelor mele. Îndelungata mea întemnițare a făcut să-mi crească barba, mi-au și aplicat tonsura după cum puteți vedea și dumneavoastră și încă în închisoare mi-au înbrăcat cu de-a sila rasa monahală. Abia după evadarea mea am putut să-mi schimb hainele aici în pădure, căci altminteri aș fi fost ajuns din urmă. Vedeți și dumneavoastră de unde provine înfățișarea mea bizară, care a stîrnit asemenea bănuieli pînă și la dumneavoastră. Precum vedeți, nu vă pot arăta nici un pașaport, dar pentru adevărul afirmațiilor mele am anumite temeiuri pe care desigur că le veți recunoaște valabile.

La aceste cuvinte am scos punga, am pus pe masă trei ducați strălucitori și seriozitatea gravă a domnului judecător se transformă într-un zîmbet onctuos.

— Argumentele dumneavoastră, domnul meu, zise el, sînt fără îndoială destul de convingătoare dar, nu mi-o luați în nume de rău, le mai lipsește o anumită unitate concludentă, după toate normele legale. Dacă vreți să luăm ce-i strîmb ca fiind drept, argumentele dumneavoastră să fie altfel formulate.

Am înțeles gluma și am mai adăugat încă un ducat.

— Acum văd, spuse judecătorul, că v-am nedreptățit cu bănuielile mele; vedeți-vă de drum, dar, așa cum desigur că sînteți obișnuit, luați-o fru-

mușel pe căi lăturalnice, cît mai departe de șosea, pînă ce vă veți lepăda cu totul de această înfățișare suspectă.

Judecătorul deschise larg ușa și strigă mulțimii adunate :

— Acest domn e o persoană aleasă, după toate normele legale, și-a dezvoltat nouă, judecătorului, într-o audiență secretă, personalitatea, călătorește incognito, adică pe necunoscute, lucru de care voi nu trebuie să știți și să auziți nimic, bădăranilor ! Și acum călătorie sprîncenată, stimat domn !

Țăranii se retraseră într-o tăcere respectuoasă, descoperindu-și capul în clipa în care am încălecat. Voi am s-o zbughesc pe poartă, dar calul se cabră, neîndemînarea mea în călărit îmi răpea orice mijloc de a stăpîni animalul care se învîrtea în cerc pînă ce mă azvîrli din șa în risul răsunător al țăranilor, drept în brațele judecătorului și cîrciumarului.

— E un cal nărăvaș, zise judecătorul, abia reținîndu-și risul.

— Un cal nărăvaș, repetai eu, scuturîndu-mă de praf.

Îmi ajutară să încălec iar, dar din nou calul se cabră nechezînd ; era cu neputință să-l fac să iasă pe poartă.

Deodată un țăran bătrîn strigă :

— Păi nu vedeți că acolo în poartă stă bocitoarea, bătrîna Liese și nu-l lasă, din răutate, pe onoratul domn să treacă fiindcă nu i-a dat nici un gologan ?

Abia acum observai o bătrînă cerșetoare, zdrențuroasă, ghemuită în poartă și rînjindu-mi cu priviri răutăcioase.

— Să se dea la o parte, vrăjitoarea asta plîngăreață ! strigă judecătorul, dar bătrîna cîrîi :

— Călugărul singeros nu mi-a dat nici un gologan. Nu vedeți mortul zăcînd în fața mea ? Călugărul singeros nu poate trece peste el. Mortul se ridică, dar eu nu-l las dacă-mi dă călugărul singeros un gologan.

Judecătorul apucase calul de dirlogi și, fără a ține seama de țipetele demențiale ale bătrinei, voia să-l scoată pe poartă, dar orice efort era zădărnice și bătrîna continua să strige înfricoșător :

— Frate singeros, frate singeros, dă-mi gologani, dă-mi gologani !

Am băgat mîna în buzunar și, jubilînd și chiîind, bătrîna sări în sus și exclamă :

— Ia uitați-vă la gologanii ăștia frumoși pe care mi i-a dat, ia uitați-vă la gologanii ăștia frumoși pe care mi i-a dat !

Dar calul necheză, făcu o curbetă și, scăpat din mîna judecătorului, o zbughi pe poartă.

— Acum merge minunat cu călăritul, după toate normele legale, zise judecătorul și țărani care fugeau după mine pînă la poartă rîdeau în hohote, vîzîndu-mă săltat în sus și-n jos de săriturile calului și strigară :

— Ia uitați-vă, ia uitați-vă, ăsta călărește ca un călugăr capucin !

Întreaga întîmplare din sat dar mai ales nefastele cuvinte ale nebunei, m-au scos îndeajuns din fire. Primele măsuri pe care le credeam eu necesare acum cereau să înlătur cu cel dintîi prilej tot ce era izbitor în înfățișarea mea și să-mi iau un nume cu care să mă pot strecura neobservat printre oameni. Viața stătea în fața mea ca o fatalitate sumbră, de nepătruns și ce puteam face altceva în surghiunul meu decît să mă las cu totul în voia șuvoiului ce mă purta fără oprire. Toate firele ce mă

legau de anumite condiții de viață erau rupte și deci nu puteam găsi nici un punct de sprijin.

Șoseaua se anima din ce în ce mai mult, dovădind vecinătatea marelui oraș comercial de care mă apropiam acum. În puține zile, el se ivi înaintea ochilor. Fără să fiu întreat, ba nici măcar luat în seamă, am pătruns călare în periferia orașului. O clădire mare cu vitrine luminoase, deasupra căreia se lăfăia un leu înaripat de aur, îmi atrase privirea. O mulțime de oameni tălăzuia, intrînd și ieșind, trăsuri veneau și plecau, din încăpările de jos îmi ajungeau la urechi rîsete și ciocnete de pahare.

Nu oprisem bine în fața ușii, că un argat sări grăbit, îmi luă calul de dîrlogi și, după ce descălecai, îl duse în curte. Un chelner bine îmbrăcat sosi zornăind cu o legătură de chei și mi-o luă înainte pe scară în sus; ajunși la etajul al doilea, mă mai măsură o dată grăbit și mă duse cu un cat mai sus unde îmi deschise ușa unei camere modeste și mă întrebă politicos ce porunci am de dat, îmi spuse apoi că la orele 2 se servește masa în salonul nr. 10 și așa mai departe.

— Să-mi aduci o sticlă de vin.

Acestea au fost primele cuvinte pe care am reușit să le plasez în vorbăria zeloasă a acestor oameni.

Abia rămăsesem singur, că se auzi un ciocănit și, prin ușa întredeschisă, se ivi un obraz asemănător unei măști comice, așa cum mai văzusem cîndva. Un nas ascuțit și roșu, o pereche de ochișori scînteietori, o bărbie lunguiață și pe cap o perucă înaltă, pudrată, care, așa cum am constatat pe urmă, se termina la spate cu o coadă; la piept purta un jabou mare, o vestă roșie ca focul sub care se vedeau două lanțuri groase de ceas, pantaloni scurți, un frac pe alocuri cînd prea îngust,

cînd prea larg, pe scurt, una cu alta nu se potrivea. Comica apariție, strîmbă ca un cocoșat, se ivi în încăpere ținînd în mîna pălăria, o foarfecă și un pieptene și zise :

— Sînt frizerul hotelului și vă ofer cu plecăciune serviciile mele, modestele mele servicii.

Minuscula făptură uscățivă avea ceva atît de caraghios, încît cu greu mi-am putut reține risul. Totuși, omul era binevenit și nu am ezitat să-l întreb dacă se-ncumetă să-mi pună în ordine părul neglijat în lunga călătorie și tuns la întîmplare. Se uită la capul meu cu ochiul criticului de artă și, în timp ce-și duse cu grație afectată mîna cu degetele răsfirate la piept, zise :

— Să vi-l pun în ordine ? O, Dumnezeule ! Pietro Belcampo, tu, căruia invidioșii de rînd îi zic pur și simplu Peter Schönfeld, așa cum i se spune divinului trompetist al regimentului Iacob Stich în loc de Giacomo Punto, ești neînțeleș de semenii tăi, dar nu-ți pui tu însuți lumina sub obroc în loc s-o faci să lucească în fața întregii lumi ? Oare conformația acestei mîini, scînteia de geniu ce radiază din acești ochi și, ca o auroră dulce, colorează în trecere acest nas, oare întreaga ta ființă nu reușește să trădeze la prima privire a cunoscătorului că în tine dăinuie spiritul ce năzuiește spre ideal ? Să-l pun în ordine ! E un cuvînt rece, domnul meu !

L-am rugat pe originalul omuleț să nu se aprindă atît, deoarece am toată încrederea în îndemînarea lui.

— Îndemînare ? reluă el cu același zel. Ce e aia îndemînare ? Cine e îndemînat ? Cel ce măsurînd cînei lungimi din ochi, a sărit apoi la treizeci de coți depărtare, prăbușindu-se în șanț ? Cel care a azvirlit la douăzeci de pași un bob de linte

prin urechea unui ac ? Cel care a atârnat cinci chintale de o sabie balansînd-o în vîrfurile nasului timp de şase ore, şase minute, şase secunde şi o clipă ? Ha ! Ce e aia îndemînare ? ! Ea este străină lui Pietro Belcampo, cel inspirat de artă, de arta cea sacră. Artă, domnul meu, artă ! Fantezia mea pătrunde în minunata construcţie a buclelor, în structura ingenioasă pe care adierea zefirului o vâlureşte sau o tulbură. Acesta e domeniul în care fantezia mea creează şi operează. Ha, e ceva divin în jurul artei, căci artă, domnul meu, nu e de fapt artă de care se vorbeşte atît, ci ea constă mai degrabă din toate elementele denumite artă. Dumnezeu voastră mă înţelegeţi, domnul meu, căci îmi păreţi un cap luminat, aşa cum deduc din cîrlionţul ce se află în dreapta onoratei dumneavoastră frunţi.

L-am asigurat că îl înţeleg întru totul şi, în timp ce mă amuzam la culme de năzbîtiile mărunţelului, m-am hotărît să mă folosesc de faimoasa lui artă şi să nu-i tulbur cu nimic rîvna şi patosul.

— Ce crezi oare, l-am întrebat eu, că poţi scoate din părul meu încîlcit ?

— Tot ce doriţi, replică omuleţul. Dacă Pietro Belcampo trebuie să recurgă la sfatul artistului din mine, atunci lăsaţi-mă mai întîi să studiez onoratul dumneavoastră cap în lungime, lărgime, adîncime, să vă observ întreaga statură, mersul, fizionomia, gesturile, atitudinea, abia apoi voi putea spune dacă înclinaţi mai mult spre antic sau romantic, spre eroic, măreţ, spre naiv, spre idilic, spre ironic sau spre umoristic ; atunci voi invoca spiritele lui Caracalla, Titus, Carol cel Mare, Henric al IV-lea, Gustav Adolf sau Vergiliu, Tasso şi Boccaccio. Însufleţiţi din interior, muşchii degetelor mele vor zvični şi sub clămpănitul sonor al

foarfecilor va răsări capodopera. Eu voi fi acela, domnul meu, care voi desăvîrși caracteristica dumneavoastră, așa cum să se manifeste ea în viață. Dar acum vă rog să pășiți de cîteva ori în sus și în jos prin încăpere, vreau să observ, să notez, să studiez. Vă rog !

A trebuit să mă supun ciudatului bărbat, am pășit așa cum a vrut el prin încăpere în sus și-n jos, dîndu-mi toată osteneala să ascund acea smerenie monahală de care nimeni nu se poate dezbara cu totul, oricît de mult timp ar fi trecut de cînd părăsisem mănăstirea. Mărunțelul mă cercetă cu atenție, dar apoi începu să ȝopăie în jurul meu, să suspine și să geamă, își scoase batista și-și șterse sudoarea de pe frunte. În cele din urmă s-a liniștit și l-am întrebant dacă s-a lămurit asupra felului cum trebuie să-mi aranjeze părul.

— Ah, domnul meu ! oftă el, ce-o mai fi și asta ? Nu v-ați lăsat în voia felului dumneavoastră firesc de a fi, era ceva forțat în mersul dumneavoastră, o luptă între caractere opuse, mai faceți cîtiva pași, domnul meu !

I-am tăiat-o scurt, refuzînd să mă mai dau o dată în spectacol și i-am declarat că dacă nu se poate hotări acum să-mi tundă părul, va trebui să renunț la arta lui.

— Să intri-n pămînt, Pietro ! exclamă mititelul în plină agitație, ești nedreptățit pe lumea asta în care nu se mai găsește nici devotament, nici sinceritate. Dar să-mi admirați măcar privirea ce pătrunde în adîncime și să-mi respectați genialitatea, domnul meu. În zădar am încercat să îmbin contradicțiile ce zac în făptură, în mișcările dumneavoastră. Aveți ceva în mers, care-l trădează pe cleric. „*Ex profundis clamavi at te, Domine — Ore-*

*mus — Et in omnia saecula saeculorum, Amen !*¹

Aceste cuvinte mărunțelul le înghinase cu voce răgușită și monotonă, în timp ce imita cu fidelitate atitudinea și gesturile călugărilor. Se învîrtea ca în fața altarului, îngenunche și se ridica din nou, dar de astă dată cu o demnitate ostentativă, își încruntă fruntea, făcu ochi mari și zise :

— A mea este lumea ! Sînt mai bogat, mai deștept, mai înțeleghător ca voi toți, cîrțițe ce sînteți ! Plecați-vă în fața mea ! Vedeți, domnul meu, acestea sînt ingredientele de căpetenie ale ținutei dumneavoastră exterioare și, dacă doriți, atunci, ținînd seama de trăsăturile, statura și caracterul dumneavoastră, voi combina cîte ceva din Caracalla, Abelard și Boccaccio și astfel, plămădind din jar chip și formă, voi începe minunata construcție anticonromantică a buclelor și buclîșoarelor eterice.

Era atîta adevăr în spusele prichindelului, încît am socotit indicat să-i mărturisesc că în realitate fusesem călugăr și căpătasem tonsura pe care aș dori s-o ascund cît mai mult posibil.

Cu tot felul de țopăieli, strîmbături și vorbe caraghioase mititelul se ocupa de părul meu. Era cînd întunecat și morocănos, cînd surizător, ba lua o poziție athletică, ba se ridica pe vîrfuri, încît nemaiputîndu-mă reține, am izbucnit în rîs.

În sfîrșit termină și îl rugai, înainte de a-l lăsa să dea drumul șuvoiului de vorbe ce-i stăteau pe limbă, să-mi trimită pe cineva care, așa cum făcuse el cu pieptănătura mea, să se ocupe de barba mea încîlcită. Dînsul zîmbi în chip ciudat, se îndreptă în vîrfurile picioarelor pînă la ușa și o încuie. Apoi, cu

¹ Din genuni am strigat spre tine, Doamne (începutul psalmului CXXIX) — Să ne rugăm — Și în vecii vecilor, Amin ! (Lat.)

pași mărunți, veni încet pînă-n mijlocul camerei și zise :

— Fericiți vremuri, cînd barba și părul de pe cap se revărsau într-o bogăție de cîrlionți, spre podoaba bărbatului și spre dulcea îndeletnicire a unui singur artist. Dar v-ați dus, vremuri de aur ! Bărbatul s-a lepădat de cea mai frumoasă găteală a lui și o categorie josnică s-a apucat să înlătore barba pînă la piele, folosindu-se de niște unelte odioase. O, voi, grosolani și nerușinați răzuitori și lustragii de bărbi, ascuțiți-vă în disprețul artei bricele pe curele negre îmbibate de ulei rău mirositor, agitați săculețul cu unelte, zăngăniți li-ghenașul vostru și pregătiți clăbucul stropind în jur cu apă fierbinte și primejdioasă, întrebați-vă pacienții cu cinism dacă vor să fie barbierii cu sau fără perdaf. Există alde Pietro care se împotrivește meschinei voastre meserii și, coborîndu-se pînă la urita voastră îndeletnicire de a desființa bărbile, mai încearcă să salveze ceea ce rezistă valurilor vremii. Ce sînt oare barbetele în mii de variații, în ondulări și cotituri grațioase, mlădiindu-se după ovalul lin al feței sau afundîndu-se melancolic în scobitura gîtului, ridicîndu-se cutezător deasupra colțurilor gurii, sau subțîindu-se modest într-o linie îngustă, desfășurîndu-se în bucle invoalte — ce sînt deci barbetele altceva decît invenția unei arte în care se afirmă năzuința spre frumos, spre sacru ? Hai, Pietro ! arată ce spirit rezidă în tine, ce ești tu gata să faci pentru artă, înjosindu-te pînă la ocupația nesuferită a răzuitorului de bărbi !

Cu aceste cuvinte, mărunțelul scoase o trusă completă de barbier și, cu o mîină ușoară și experimentată, începu să mă scape de barbă. Într-adevăr, am ieșit din mîinile lui cu totul schimbat și nu aveam

nevoie decât de alte vestminte mai puțin bătătoare la ochi, ca să mă sustrag cel puțin în ce privește exteriorul, primejdiei de a atrage atenția asupra mea.

Mititelul mă privi surizându-mi cu satisfacție. I-am spus că sint cu totul necunoscut în oraș, și că mi-ar plăcea să mă pot îmbrăca după moda locului. Pentru osteneala lui și, ca să-l stimulez să-mi fie comisionar, i-am băgat în mână o monedă de aur. Era ca transfigurat și admiră ducatul pe toate fețele.

— Stimate protector și Mecena, nu m-am înșelat în privința voastră, spiritul mi-a condus mina, iar în zborul vulturesc al barbetelor sint exprimate înaltele voastre aspirații. Am un prieten, un Damon¹, un Oreste care va desăvârși pentru corp ceea ce am izbutit eu pentru cap, cu același simț profund, cu aceeași genialitate. Notați, domnul meu, că e un artist al costumului, căci așa îi zic eu, în locul trivialului termen obișnuit : croitor. Se pierde bucuros în labirintul ideilor și astfel, tot concepînd în imaginație forme și figuri, a deschis un magazin cu cele mai variate articole de îmbrăcăminte. Acolo îl puteți vedea pe elegantul modern în toate variantele posibile, așa cum apare dînsul, fie obraznic și cutezător, eclipsînd totul în jur, fie claustrat fără a ține seama de ceilalți, fie tîndălind cu nepăsare, fie ironic, glumeț, năzuos, melancolic, bizar, exuberant, cochet sau nonșalant. Tinerelul care-și face pentru prima oară o haină de comandă, fără sfatul tiranic al mămişii sau al preceptorului ; bărbatul de 40 de ani care-și

¹ Prototipul prietenului credincios din balada lui Schiller *Chezûşie (Damon și Phitias)*, tradusă de I. Cassian-Mătăsaru în volumul Schiller, *Poezii*, Editura tineretului, 1958 (n.r.).

pudrează părul, ca să nu se vadă că-i cărunt; bătrînul jovial, savantul, așa cum se mișcă el în lume, neguțătorul bogat, citadinul înstărit; toți aceștia sînt expuși privirii voastre în prăvălia lui Damon al meu; în cîteva clipe se vor perinda în fața dumneavoastră capodoperele amicului meu.

Se depărtă săltăreț și se reîntoarce curînd cu un bărbat înalt, voinic și îngrijit îmbrăcat, care era exact opusul său, atît ca înfățișare cît și ca fel de a se purta, prezentat totuși de Pietro drept Damon al său.

„Damon“ mă măsură din ochi și scoase dintr-un pachet pe care-l aduse un băiat ce-l însoțea, veșminte corespunzînd întru totul dorințelor exprimate de mine. Da, abia după aceea am putut aprecia tactul subtil al artistului vestimentar, cum îi zicea cu prețiozitate mititelul; nici prin gînd nu-i trecea să-și manifeste curiozitatea cu privire la situația socială, profesiune etc. alegînd cu discreție tot ce era mai potrivit. Este de fapt greu să te îmbraci astfel încît anumite caracteristici generale ale costumului să nu dea loc la presupuneri despre meseria ce o exerciți și să nu dai nimă-nui de bănuir. Îmbrăcămintea omului de lume se distinge prin lipsa oricărei stridențe, ea se relevă mai ales prin conduita civilizată a celui ce-o poartă, manifestîndu-se nu atît prin ceea ce face, cît prin ceea ce, din discreție, lasă de o parte.

Mărunțelul se mai lansa în tot felul de ditirambe grotești, mai ales că rareori îi era dat, să aibă un ascultător atît de docil ca mine, așa că era în culmea fericirii să-și poată desfășura verva lui impetuoasă, pretențioasă. Dar „Damon“, un bărbat serios și, cum mi se părea, de înțeles, îi tăie brusc vorbăria, îl apucă de umeri și zise :

— Schönfeld, Schönfeld, ești astăzi iar pe cale să pălăvrăgești vrute și nevrute ; pun rămășag că pe domnul îl dor urechile de toate prostiile pe care le-ai înșirat.

Belcampo lăsa trist capul în jos, dar apoi puse repede mîna pe pălăria lui prăfuită și strigă în timp ce ieșea pe ușă :

— Așa sînt eu călcat în picioare de cei mai buni prieteni ai mei !

În timp ce se pregătea să plece, „Damon“ spuse :

— E fricos ca un iepure acest Schönfeld. Cititul excesiv l-a înnebunit pe jumătate ; altminteri e un om blajin și priceput în meseria lui, de aceea țin la el, căci dacă izbutești să faci ceva ca lumea într-o singură direcție, ți se iartă dacă uneori întreci măsura.

Cînd am rămas singur, am început să fac ade-vărate exerciții ca să-mi schimb mersul, controlîndu-mă în oglinda ce era atîrnată în camera mea. Micul frizer îmi dăduse o sugestie justă. Călugărilor le este proprie o anumită grabă stîngace în mers, care prin îmbrăcămintea lungă ce le frînează pașii și prin străduința de a se mișca repede, așa cum o cere cultul, sare în ochi. Tot așa în ținuta înco-voiată a trupului și în felul de a-și ține brațele fără a le lăsa să atîrne, deoarece călugărul, dacă nu-și împreunează mîinile, le ține ascunse în mînele largi ale sutanei, este ceva atît de caracteristic încît nu scapă unui observator atent.

Am încercat să mă dezbăr de toate acestea ca să șterg orice urmă a tagmei sale. Numai astfel gă-seam mîngierea sufletească, socotind întreaga mea viață, aș putea spune, încheiată, depășită și in-trînd astfel într-o nouă existență, de parcă un alt element spiritual ar însufleți noua mea ființă în care chiar și amintirea pălește din ce în ce, pînă

dispare cu totul. Gloata de pe străzi, larma neconținută a activității obștești, totul îmi părea nou și făcut să-mi întrețină buna dispoziție în care mă transpusesse micul caraghios.

În noua mea îmbrăcăminte m-am încumetat să cobor la masa comună din sala de mîncare a hotelului și orice sfială dispăru cînd am constatat că nimeni nu mă lua în seamă, ba chiar vecinul meu de masă nici măcar nu-și dădu osteneala să mă privească.

Pe lista pasagerilor, în amintirea priorului căruia îi datoram ieșirea mea din mănăstire, m-am înscris sub numele de Leonhard, dîndu-mă drept o persoană particulară în voiaj de agrement. Asemenea călători se vor fi aflat în oraș cu duiumul și deci nu mi s-a pus nici un fel de întrebări.

Resimțeam o reală plăcere să cutreier străzile și să mă desfăt cu priveliștea bogatelor vitrine ale magazinelor pline de tablouri și de stampe de gravuri în aquaforte. Seara, mă plimbam pe marile bulevarde unde adeseori izolarea mea, în mijlocul unei mulțimi animate, îmi inspira amărăciune. Să nu fiu cunoscut de nimeni, să nu pot ghici în pieptul nimănui nici cea mai vagă bănuială cu privire la identitatea mea, la ciudatul joc al întîmplării care m-a aruncat aici, sau la ceea ce tănuiesc în sufletul meu, oricît de bine îmi ajută acest lucru în situația în care mă aflu, simțeam totuși ceva cu adevărat înfiorător, pîrîndu-mi mie însumi că sînt spiritul unui decedat care mai rătăcește pe pămînt și căruia tot ce-i era mai aproape în viață i-a murit de mult. Amintindu-mi cît de prietenos și plin de respect era salutat odinioară faimosul predicator, cum toată lumea rîvnea să-i soarbă cuvintele, eram cuprins de o descurajare amară. Dar acel predicator era călugărul Medardus

care murise și fusese îngropat în străfundul munților. Nu sînt eu acela, căci trăiesc, viața mi se deschide din nou abia acum și-mi oferă deliciile ei. Cînd, în vis, evocam întîmplările din castel, parcă nu eu le-aș fi trăit, ci un altul, acel altul era din nou călugărul Medardus, dar nu eu. Doar gîndul la Aurelia mai lega ființa mea anterioară de cea actuală, dar ca o durere de nealinat. Această amintire întuneca adeseori bucuria momentului, smulgîndu-mă pe neașteptate din sferele senine în care viața mă transpunea tot mai mult.

Nu neglijam să frecventez localurile publice unde se bea, se juca și așa mai departe și mă atașasem în special de un astfel de hotel în care, de dragul vinului bun, se aduna în fiecare seară o societate numeroasă.

Într-o încăpere separată, vedeam mereu la o masă aceleași persoane, conversația lor fiind pe cît de animată pe atît de spirituală. Am izbutit să mă apropiu de cercul închis al acestor bărbați, la început mărginindu-mă să-mi beau tăcut și discret vinul într-un colț al odăii, apoi citindu-le un interesant pasaj literar pe care căutau zadarnic să și-l amintească, și am căpătat astfel un loc la masa lor ; m-au primit cu atît mai multă plăcere cu cît modul meu de a mă exprima, ca și variatele mele cunoștințe, lărgite acum în toate acele domenii științifice, necunoscute mie pînă atunci, dar recent explorate de mine, îi atrăgeau în chip deosebit. Mi-am asigurat astfel o societate ce-mi făcea plăcere și, obișnuindu-mă tot mai mult cu viața mondenă, starea mea sufletească devenea zilnic tot mai despovărată și mai luminoasă ; netezisem toate asperitățile, rămășițe ale felului meu de viață din trecut.

De cîteva seri se discuta mult în acest cerc despre un pictor străin, sosit de curînd, care organizase o expoziție a tablourilor lui ; toți, în afară de mine, văzuseră pinzele și vorbeau cu atîta admirație de ele, încît mă hotărîi să le văd și eu.

Cînd am intrat în salonul expoziției, pictorul nu era prezent, dar un bătrîn împlinea rolul de Cicerone, indicînd numele maștrilor unor lucrări străine, expuse de pictor o dată cu ale sale. Erau piese admirabile, cele mai multe dintre ele opere originale ale unor artiști celebri, care-mi încîntau privirea. Unele tablouri, indicate în treacăt de bătrîn ca fiind copii improvizate după mari fresce, făceau să mi se înfiripe în suflet amintiri din adolescența mea. Tot mai limpezi, tot mai aievea, reminiscențele prindeau viață. Erau, fără îndoială, reproduceri după Teiul Sfînt. Tot așa am recunoscut într-un tablou, înfățișînd Sfînta Familie, în trăsăturile lui Iosif, chipul celui pelerin străin care ni-l adusese pe băiatul acela minunat. Mă pătrunse un sentiment de adîncă melancolie, dar nu mi-am putut reține un strigăt cînd privirea îmi căzu asupra unui portret în mărime naturală, în care am recunoscut-o pe principesa-stareță, mama mea adoptivă. Era impunătoare și zugrăvită cu acea artă supremă a redării fidele cu care Van Dyck își desăvîrșea portretele, principesa apărînd în veșmîntul ce obișnuia să-l poarte de ziua sfințului Bernardus, cînd pășea în fruntea celorlalte călugărițe. Pictorul prinsese tocmai momentul cînd, după terminarea rugăciunii, superioara se pregătea să iasă din chilia ei ca să înceapă procesiunea așteptată cu nerăbdare de mulțimea adunată în biserica văzută de artist în perspectiva fundalului. În privirea distinsei doamne se deslușea expresia inspirației divine, ah, era ca și cînd ar fi implorat ier-

tare pentru nesăbuitul păcătos ce se rupsesse cu brutalitate de inima ei maternă — și acel păcătos eram chiar eu ! Sentimente ce-mi deveniseră de multă vreme străine îmi năvăleau în piept, un dor nespus mă tira departe, mă aflam iarăși lângă blindul preot din satul mănăstirii bernardine, ca băiat vioi, candid, voios, chiuind de bucurie la gândul că se apropie sărbătoarea sfântului Bernardus. Parcă o vedeam aievea. „Ai fost cuvios și cuminte, Franciskus ?“ mă întreba ea cu acea voce din care, lin și alintător, răzbătea spre mine vibrarea caldă a dragostei. „Ai fost cuvios și cuminte ?“ Ah, ce i-aș putea răspunde astăzi ? Am comis păcate peste păcate, călcării legământului i-a urmat omorul !

Sfîșiat de mîhnire și căință, am ingenuncheat în neștire, în timp ce lacrimi îmi izvorau din ochi.

Speriat, bătrînul se repezi spre mine și mă întrebă grăbit :

— Ce-i cu dumneavoastră, ce-i cu dumneavoastră, domnul meu ?

— Portretul stareței este atît de asemănător chipului mamei mele care a fost răpusă de o moarte groaznică ! răspunsei într-o doară mai mult ca pentru mine, în timp ce mă ridicam de jos, căutînd să-mi recîștig pe cît posibil stăpînirea de sine.

— Veniți, domnul meu ! mă îndemnă bătrînul. Astfel de amintiri sînt prea dureroase, trebuie evitate, dar veniți cu mine, mai este aici un portret considerat de stăpînul meu drept cea mai bună operă a sa. Tabloul e pictat după natură și a fost terminat nu demult, l-am acoperit, astfel încît soarele să nu-i altereze culorile încă nu pe deplin uscate.

Bătrînul mă așează cu grijă în lumina potrivită și trase apoi repede perdeaua.

Era Aurelia !

Mă cuprinse o spaimă pe care abia am putut-o domoli. Am simțit prezența diavolului care mă atrăgea cu sila în șuvoiul năvalnic din care abia scăpasem și voia să mă nimicească, dar mi-a revenit curajul să mă împotrivesc monstrului ce mă ataca din bezna tainică.

Am devorat cu priviri lacome nurii Aureliei ce radiau de viață dogoritoare. Căutătura blindă și candidă a copilei evlavioase părea să-l acuze pe infamul ucigaș al fratelui ei, dar orice urmă de căință făcuse loc amarului sarcasm dușmănos care, încolțind în sufletul meu ca niște spini veninoși, mă izgonea din viața pașnică. Numai un gând mă chinuia, acela că, în noaptea fatală din castel, Aurelia nu fusese a mea. Apariția lui Hermogen îmi zădărniciise planul, dar și-a ispășit fapta prin moarte ! Aurelia trăiește, și atîta e de-ajuns să-mi întrețină speranța că pînă la urmă o voi avea ! Este doar neîndoielnic că va fi a mea, căci fatalitatea căreia nu-i poate scăpa veghează ; și oare nu sînt eu însumi această fatalitate ?

Mă îndemnam astfel la ticăloșie, neluîndu-mi ochii de la portret. Bătrînul părea nedumerit în privința mea. Înșira la cuvinte despre desen, ton, colorit, dar eu nu auzeam nimic. Gîndul la Aurelia, speranța de a săvîrși fapta doar aminată mă preocupau în așa măsură încît mă depărtai grăbit, fără să mă interesez de pictorul străin și să aflu ce legătură poate exista între acele tablouri ce, ca într-un ciclu, înfățișau referiri la întreaga mea viață.

Pentru dobîndirea Aureliei eram hotărît să risc orice, de parcă eu însumi m-aș fi ridicat deasupra

aspectelor vieții mele și, pătrunzându-le tilcul, n-aș avea niciodată de ce mă teme și nici ce risca. Urzeam tot felul de planuri și de proiecte ca să mă apropiez de scop, credeam mai ales că voi putea afla cîte ceva de la pictorul străin, unele relații necunoscute mie pe care, dacă le-aș ști, mi-ar ajuta să-mi ating țelul. Nimic nu mi se părea mai simplu decît să mă întorc la castel sub noua mea înfățișare, considerînd că nici măcar n-ar fi o ispravă deosebit de temerară.

În seara acelei zile m-am dus la noii mei prieteni ; doream să pun stavilă tensiunii mereu crescînde a stării de spirit și nepotolitei agitații a fanteziei mele stîrnite.

Se discuta mult despre tablourile pictorului străin și mai ales de expresia deosebită pe care știa s-o imprime portretelor sale ; eram în măsură să mă alătur acestor elogii și, cu o rară strălucire de exprimare ce nu era decît reflexul crudei ironii ce mocnea în mine ca un foc mistuitor, am descris farmecele de negrăit ce izvorau din chipul angelic și cuvios al Aureliei. Unul dintre comeseni zise că-l va mai reține în localitate pe pictor care mai avea de terminat în oraș cîteva portrete începute, artistul fiind o personalitate interesantă și că, deși relativ în vîrstă, vrea să-l aducă miîne seară în societatea noastră.

Răscolit de sentimente ciudate, de presimțiri nelămurite, m-am dus în seara următoare mai tîrziu ca de obicei la întîlnire ; străinul ședea la masă cu spatele întors spre mine. Cînd m-am așezat și m-am uitat la el, mi-au apărut trăsăturile aceluia înspăimîntător necunoscut care, de ziua sfîntului Anton, stătuse sprijinit de un pilastru al bisericii și-mi insuflase groază și revoltă. Mă privi îndelung și grav, dar dispoziția în care mă

aflam de cînd văzusem portretul Aureliei, îmi dădu curaj și putere să-i înfrunt privirea. Diavolul reapăruse în carne și oase și nu-mi rămînea decît să încep lupta pe viață și pe moarte. M-am hotărit să aștept atacul ca apoi să răspund cu arme pe tăria cărora mă puteam bizui. Străinul păru să nu-mi dea prea multă atenție și, luîndu-și ochii de la mine, continuă discuția despre artă, începută înainte de sosirea mea. Veni vorba de tablourile sale, elogiîndu-se mai ales portretul Aureliei. Cineva susținu că opera, chiar dacă la prima vedere se prezintă ca un portret, este mai mult un studiu și ar putea fi folosit pentru a înfățișa chipul unei sfinte. Mi se ceru părerea, deoarece cu o seară înainte descriesem în cuvinte atît de înflăcărâte calitățile superioare ale tabloului și, fără să vreau, îmi scăpă observația că nu mi-o pot închipui pe sfînta Rozalia altfel decît ca în portretul acelei necunoscute.

Pictorul păru să nu ia în seamă cuvintele mele, ci interveni pe loc :

— De fapt, femeia fidel înfățișată în acel portret este o persoană pioasă care, prin luptă, atinge cirescul. Am pictat-o în perioada cînd, cuprinsă de cea mai amară deznădejde, spera să găsească în religie mîngîiere și, în destinul etern ce planează deasupra norilor, să afle ajutor ; și expresia acestei speranțe care nu poate sălășului decît în sufletul ce se ridică deasupra pămîntescului, am încercat s-o redau în tablou.

Trecurăm la alte subiecte iar vinul, care astăzi, în cinstea pictorului străin, era de un soi mai ales, fiind sorbit în cantități mai mari ca de obicei, descreți frunțile.

Fiecare știa să povestească ceva amuzant și cu toate că străinul rîdea numai în sinea lui și acest

ris lăuntric i se oglindea doar în ochi, se pricepea adeseori să arunce cîteva vorbe de duh, care să întrețină buna dispoziție. Chiar dacă, de cîte ori străinul mi se uita în ochi, nu-mi puteam alunga un sentiment neplăcut, izbuteam din ce în ce mai mult să-mi înfrîng senzația de teamă ce o resimțisem cînd l-am zărit pentru prima oară. Am pomenit de caraghiosul Belcampo, pe care-l cunoșteam cu toții și, spre desfătarea lor, am știut să descriu în culori vii fantasticul lui caraghioslic, astfel încît un neguțător rotofei și jovial care stătea de obicei la masă în fața mea, rîzînd cu lacrimi, mă asigură că de multă vreme nu mai avusese parte de o seară atît de plăcută. Cînd, în fine, risetele unanime încetară, străinul întrebă pe neașteptate :

— L-ați văzut vreodată pe diavol, domnii mei ?

Întrebarea fu interpretată ca o introducere la vreo snoavă și toată lumea recunoscuse că nu avusese încă onoarea ; la care străinul urmă :

— Ei bine, n-a lipsit mult și eram gata să am parte de această cinste și anume la castelul baronului F. în munți.

M-am cutremurat, dar ceilalți exclamă printr-un rîsete :

— Continuați, continuați !

— Cunoașteți, reluă străinul, probabil cu toții, dacă ați umblat prin acești munți, acea regiune sălbatică, înfricoșătoare, unde călătorului, cînd se trezește din brădetul des în fața unor stînci uriașe, i se deschide înaintea ochilor o prăpastie neagră și adîncă. E așa-numitul lăcaș al diavolului și deasupra se ridică un stei care înfățișează așazisul jîlt al diavolului. Se spune că, într-o zi, contele Victorin, cu gînduri nelegiuite, ședea pe acest colț de stîncă și deodată se ivi diavolul care, hotărît

să pună el însuși în aplicare planurile lui Victorin, plăcute lui, l-a prăvălit pe conte în abis. Apoi, diavolul s-a ivit în chip de călugăr la castelul baronului și, după ce și-a satisfăcut poftele cu baroana, a trimis-o în infern, așa cum l-a înjunghiat și pe fiul dement al baronului ; tânărul, nevoind cu nici un preț să-i îngăduie încognito-ul, a strigat cu voce puternică : „E diavolul !“ și astfel un suflet cucernic a fost salvat de la pierzania pe care i-o hărăzise perfidul diavol. Pe urmă, călugărul a dispărut în chip misterios și se zice că fugise ca un laș din fața lui Victorin care se ridicase însîngerat din mormîntul lui. Oricum ar fi, vă pot asigura că baroana a murit otrăvită, Hermogen a fost ucis mișelește, baronul de mîhnire s-a prăpădit repede, și Aurelia, acea ființă evlavioasă pe care în timpul acestor groaznice întîmplări am pictat-o la castel, s-a refugiat, ca o orfană părăsită, într-un ținut îndepărtat și anume într-o mănăstire bernardină, a cărei stareță era o bună prietenă a baronului. Ați văzut în galeria mea portretul acestei minunate femei ; dar toate acestea (și arată spre mine) vi le poate povesti mai amănunțit și mai bine dumnealui, deoarece a fost prezent la castel în timpul acestor întîmplări.

Toate privirile se îndreptară pline de uimire spre mine în timp ce eu sării în picioare și strigai cu voce stridentă :

— Hei, domnul meu, ce legătură am eu cu neghioabele dumitale povești despre diavol și crime ! Mă confunzi, nu încapе îndoială, și te rog să nu mă bagi și pe mine în această afacere.

În tulburarea mea îmi venea destul de greu să imprim cuvintelor mele o aparență de necpăsare ; efectul spuselor enigmatice ale pictorului ca și neliniștea pe care zadarnic încercam s-o ascund,

erau prea vizibile. Buna dispoziție se risipi și oaspeții, amintindu-și că le eram tuturor străin și că mă apropiasem treptat de ei, mă măsurau cu priviri neîncrezătoare și grele de bănuieli.

Pictorul străin se ridicase în picioare și mă sfredelea cu ochii lui șterși, ca atunci în biserica mănăstirii. Nu rostea nici o vorbă, părea rigid și fără viață, dar căutătura lui fantomatică îmi zbîrlea părul; sudori reci îmi umezeau fruntea și, cuprins de revoltă, tremuram din toate fibrele.

— Cară-te de aici! am strigat scos din fire. Tu însuți ești Satana. Ești crima, dar asupra-mi nu ai nici o putere.

Se ridicară cu toții în picioare. „Ce-i asta, ce-i asta?” striga care mai de care.

Din salonul alăturat, părăsindu-și locurile, clienții localului se-nghesuiau alarmați de tonul înfricoșător al vocii mele. „Un bețiv! Un descreierat! Afară cu el, afară cu el!” exclamară unii dintre ei. Numai pictorul străin stătea nemișcat, privindu-mă țintă. Scos din fire de furie și disperare, am tras afară cuțitul ce-l purtam mereu la mine și cu care-l ucisesem pe Hermogen și m-am năpuslit asupra pictorului. Dar cu o lovitură mă doborî și izbucni în hohote sardonice, încît răsuna toată încăperea:

— Frate Medardus, frate Medardus, prefăcut îți este jocul, du-te și te pocăiește în deznădejde și rușine!

M-am simțit apucat de cîțiva oameni, dar m-am îndîrjit și, asemenea unui taur înfuriat, am înbrîncit în dreapta și-n stînga încît unii s-au prăbușit la pămînt, și mi-am croit drum spre ușă. Am luat-o la fugă prin coridor, cînd deodată s-a deschis o ușă laterală, am fost tras într-o cameră întunecoasă dar nu m-am împotrivit, fiindcă oame-

nii năvăleau în urma mea. Când urmăritorii trecuseră, fui condus pe o scară dosnică jos în curte și apoi, prin spatele clădirii, în stradă. La lumina vie a felinarelor recunoscu în salvatorul meu pe șugubățul de Belcampo.

— Aștia dinăuntru, începu el, trebuie să fi avut vreo neînțelegere cu pictorul străin, eram în camera alăturată, la un păhărel, când a izbucnit larma, și m-am hotărît, cunoscînd bine interiorul casei, să vă salvez, deoarece numai eu sînt vinovat de întîmplarea asta nenorocită.

— Cum e cu puțință ? întrebai eu surprins.

— Cine poruncește momentului ! Cine se poate împotrivi voinței spiritului superior ! continuă, plin de patos, mititelul. Când v-am aranjat frizura, stimate domn, au scăpărat în mine „*comme a l'ordinaire*“¹, cele mai sublime idei, m-am lăsat în voia fanteziei dezlănțuite și astfel am uitat nu numai să rotunjesc cîrlionțul miniei din vârtejul părului, ci am lăsat, chiar să rămînă pe frunte douăzeci și șapte de fire ale fricii și indignării, ele s-au răzvrătit la privirea fixă a pictorului, care de fapt e un strigoi, și s-au aplecat gemînd spre cîrlionțul miniei care, șuierînd și fișîind, a sărit în sus. Am văzut totul cînd, deodată, cuprins de furie, ați scos, prea stimate, cuțitul de pe lama căruia picura sînge, dar a fost o încercare zadarnică să trimiți lui Orcus² pe unul ce-i aparține deja, căci acest pictor este Ahasverus, jidovul rătăcitor, sau Bertram de Born³ sau Mefistofeles, sau Benvenuto Cellini, sau sfîntul Petru, într-un cuvînt un strigoi oarecare, ce nu poate fi alungat decît cu un

¹ Ca de obicei (fr.).

² Infernul.

³ Bertrand de Born — celebru trubadur medieval francez, mort în 1210.

drot încins care, o dată cu bucla, strîmbă și ideea, adică ceea ce este ea în realitate, sau printr-o dibace pieptănătură, cu piepteni electrici, a gîndurilor pe care trebuie să le absoarbă ca să nutrească ideea. Vedeți dar, onorabile, că pentru mine, artistul și fantastul de profesie, asemenea lucruri sînt o adevărată pomadă, cum se zice în popor, adică un lucru de nimic, cu condiția ca pomada să conțină ulei de cuișoare veritabil.

Pălăvrăgeala dezlinată a omulețului în timp ce mă însoțea în fuga mea pe străzi, avea în clipa aceea pentru mine ceva sinistru, deși, de cîte ori vedeam salturile lui caraghioase și chipul lui comic, trebuia să rîd în spasme convulsive.

Ajunserăm în fine în camera mea; Belcampo îmi ajută să-mi strîng lucrurile; curînd eram gata de plecare, am băgat cîtiva ducați în mîna mititelului, care sări în sus de bucurie și exclamă cu voce tare :

— Ura ! acum am bani, nu glumă, aur lucitor muiat în sînge și jucînd în reflexe roșietice. Asta-i o idee și încă una foarte nostimă și nimic altceva, domnul meu !

Această observație trebuie să i-o fi smuls mirarea mea față de izbucnirea lui ; mă rugă să-i permit să dea buclei miniei rotunjimea necesară, să-mi scurtez părul groazei și să-și ia din părul meu, drept amintire, o șuviță a dragostei. I-am satisfăcut dorința și dînsul desăvîrși totul, făcînd cele mai năstrușnice gesturi și strîmbături. În cele din urmă, puse mîna pe cuțitul ce-l lăsasem pe masă în timp ce mă schimbam și, luînd o poziție de spadasin, străpunse aerul.

— Vă ucid diavolul ! exclamă el. Și deoarece el nu e decît o idee, trebuie să fie omorît tot printr-o idee, deci va muri de pe urma ideii mele,

și pentru a întări expresia, o voi însoți cu mișcările cuviincioase ale trupului. *Apape Satanas, apape, apape, Ahasverus allez-vous-en !*¹ Ei, treaba s-a făcut, zise el, punînd cuțitul deoparte, răsuflînd din adînc și ștergîndu-și fruntea ca unul care ar fi desăvîrșit o treabă grea.

Am vrut să ascund cuțitul și l-am băgat în mîneacă de parcă aş mai fi purtat rasa monahală, lucru pe care mititelul l-a observat zîmbind cu șiretenie.

În acest răstimp, conducătorul poștalionului trimbița în fața casei. Belcampo schimbă pe loc atitudinea și tonul, scoase din buzunar o batistă mică, se prefăcu că-și șterge lacrimile, făcu plecăciuni respectuoase una după alta, îmi sărută mîna și pulpana hainei și imploră :

— Două liturghii pentru bunica moartă de indigestie, patru liturghii pentru tata mort de post involuntar, prea onorate domn ! Dar pentru mine în fiecare săptămînă cite una după ce voi fi răposat. Deocamdată, indulgență pentru numeroasele-mi păcate ! Ah, prea stimată domn, în mine zace un individ infam și păcătos și grăiește : „Peter Schnöfeld, nu fi prost crezînd că ești, căci de fapt eu sînt tu, mă numesc Belcampo și sînt o idee genială și, dacă nu crezi asta, te dobor cu un gînd ascuțit ca vîrfurile unui ac !” Acest om dușmănos, onorabil, numit Belcampo, se dedă tuturor viciilor posibile ; între altele se îndoiește adeseori de prezent, se-mbată crunt, lovește în dreapta și-n stînga și se desfrînează cu frumoase gînduri feciorelnice : acest Belcampo m-a zăpăcit cu totul pe mine, Peter Schöfnfeld, și m-a derutat complet, încît adeseori sar ca un dez-mățat întinînd culoarea inocenței, cîntînd *in dulci júbilo*², încălțat cu ciorapi

¹ Piei, Satano, piei, piei, Ahasverus, pleacă ! (Gr. și fr.)

² În vesel avînt (lat.).

albi de mătase și așezându-mă în c... Iertare pentru amândoi, Peter Belcampo și Peter Schönfeld !

Ingenunche în fața mea și se prefăcu a plinge cu sughițuri. Sminteala omulețului începu să mă plictisească.

— Ci fii rezonabil ! îl îndemnai eu.

Chelnerul intră în cameră, să-mi ia bagajele ; Belcampo sări în picioare, revenind la umorul lui natural și, tot pălăvrăgind, îi ajută chelnerului să-mi îndeplinească ceea ce cerusem în grabă.

— Individul e un fricos și jumătate, nu e bine să ai de-a face cu el, zise chelnerul în timp ce închidea portiera trăsorii.

Belcampo își flutură pălăria și când, cu o privire semnificativă, am dus degetul la buze, îmi strigă :

— Până la ultima suflare !

Când miji de ziuă, orașul rămăsese mult în urma mea și figura acelui om îngrozitor care mă urmărea ca o taină de nepătruns dispăruse.

Întrebarea vizitiului : „Încotro ?“ îmi readucea din nou în minte cum îmi renegasem orice legătură cu viața și cum mă lăsasem în voia valurilor agitate ale întâmplării. Dar oare nu m-a smuls cu sila o forță irezistibilă din tot ce-mi era aproape, numai pentru ca duhul lăuntric din mine să-și desfășoare aripile viguroase cu o putere nestăvilită ?

Străbăteam, fără popas, minunata țară ; nu găseam liniște nicăieri, eram izgonit mai departe, mereu mai departe, către miazăzi ; fără să-mi dau seama, mă abătusem foarte puțin de la itinerariul trasat de Leonardus, și așa se înfăptuia intenția cu care el mă-mbrâncise în lume și, ca purtat de o putere magică, mă îndreptam în direcția indicată. Într-o noapte întunecoasă, treceam printr-un codru des ce se-ntindea pînă la stația

următoare, așa cum mă prevenise șeful poștei precedente și, ca atare, îmi propusese să rămân peste noapte la dînsul, ceea ce am refuzat ca să ajung cît mai repede la ținta constituind pentru mine însumi o enigmă.

Încă la plecare scăpărau fulgere la orizont și curînd nori tot mai negri se îngrămădiră goniți și răscoliți de furtuna apropiată; tunetul răsuna înfricoșător în mii de ecouri și fulgere roșii brăzdau zarea cît putea cuprinde privirea; zguduți din rădăcină, brazii înalți trosneau și ploaia se revărsa în șuvoaie. Eram în orice clipă amenințați să fim zdrobiți sub prăbușirea copacilor, caii se cabrau speriați de lumina fulgerelor și, peste puțin, abia dacă mai puteam înainta; în cele din urmă, poștalionul fu aruncat atît de puternic, încît o roată din spate se frînse. Trebui deci să ne oprim locului, să așteptăm să treacă vijelia și luna să străbată norii. Abia acum observă vizitiul că în bezna de nepătruns se abătuse de la șosea și o apucase pe un drum de pădure; nu aveam altă ieșire decît să urmăm, de bine de rău, acest drum și poate la ivirea zorilor să ajungem într-un sat.

Trăsura fu sprijinită de un buștean și astfel înaintarăm pas cu pas. Eu, care mergeam înainte, observai curînd în depărtare un licăr de lumină și mi se păru că aud lătrat de ciine; nu mă înșelasem, căci abia merseserăm cîteva minute, că auzii limpede cum bat ciinii. Ajunserăm în fața unei case impunătoare, aflată în mijlocul unei curți împrejmuată de un zid. Vizitiul bătui în poartă, ciinii se repeziră lătrînd cu furie, dar înăuntrul casei totul era tăcut și ca neînsuflețit, pînă ce surugiul sună din corn; atunci la etajul de sus se deschise o fereastră din care țîșni o lumină și o voce aspră și groasă strigă de sus:

— Christian, Christian !
— Da, stăpîne, răspunse cineva de jos.
— Bate cineva și sună din corn, urmă vocea de la fereastră. Bate în poartă și cîinii s-au dezlănțuit cu toții. Ia lanterna și pușca nr. 3 și vezi ce se întîmplă.

Puțin după aceea îl auzirăm pe Christian potolind cîinii și zărirăm în fine lanterna apropiindu-se. Surugiul spuse că, fără îndoială, de îndată ce se ivise pădurea, în loc să fi mers în linie dreaptă, se abătuse din drum, dovadă că ne aflăm acum la locuința pădurarului, la o oră depărtare de ultima stație. Cînd ne-am plîns lui Christian de cele întîmplate, acesta deschise ambele aripi ale porții și ne ajută să ducem trăsura în curte. Cîinii domoliți se gudurau în jurul nostru și ne adulmecau, în timp ce bărbatul care nu se depărtase de la fereastră striga neîncetat :

— Ce-i acolo, ce-i acolo ? Ce caravană e asta ? fără ca vreunul din noi sau Christian să răspundă.

În sfîrșit, pe cînd Christian se îngrijea de cai și trăsură, am intrat în casă unde mi-a ieșit în întîmpinare un bărbat înalt, voinic, cu chipul ars de soare, pe cap cu o pălărie mare împodobită cu pene, dar încolo numai în cămașă și în papuci, cu un cuțit de vînătoare în mîină și mă apostrofă cu grosolănie :

— De unde ați picat ? De ce tulburați oamenii în toiul nopții ? Aici nu e nici han și nici stație de poștă. Aici locuiește șeful silvic, și acela sînt eu ! Christian e un măgar că v-a deschis poarta.

I-am povestit, foarte deprimat, accidentul meu și că numai nevoia ne-a adus încoace, după care omul se mai muie și zise :

— Păi, firește, furtuna a fost prea puternică, dar surugiul e totuși un nătărău că a greșit drumul

și și-a frînt o roată. Unul ca ăsta trebuie să poată străbate pădurea cu ochii legați și să se descurce ca și noi.

Mă conduse la catul de sus și, în timp ce puneă cutitul pe masă, își scoase pălăria, își puse o haină pe umeri și mă rugă să nu-i iau în nume de rău primirea neprietenoasă ce-mi făcuse, deoarece în această locuință singuratică, e nevoit cu atît mai mult să fie cu ochii în patru, cu cît, adeseori, pădurea e străbătută de haimanale și că mai ales se află în dușmănie cu așa-zișii braconieri care nu o dată i-au pus viața în primejdie.

— Dar, urmă el, ticăloșii nu-mi pot face nimic căci, cu ajutorul Domnului, îmi îndeplinesc serviciul cîstit și onest și, cu credință și nădejde în El și-n pușca mea, îi înfrunt.

Fără să vreau, neputîndu-mă dezbăra de vechiul obicei, am rostit cîteva cuvinte mieroase despre puterea încrederii în Dumnezeu și pădurarul se însenina din ce în ce mai mult. Fără să țină seama de protestele mele, își trezi soția, o matroană mai în vîrstă, dar vioaie și sprintenă, care, deși deranjată din somn, ură bun venit oaspetelui și, la cererea soțului, începu să pregătească o cină. Surugiul, așa hotărîse pădurarul drept pedeapsă, să se-ntoarcă încă în noaptea aceea cu roata spartă la stația de unde plecase, iar eu voi fi condus de pădurar cînd voi dori, la stația următoare. Am primit, cu atît mai mult cu cît simțeam eu însumi nevoia unui scurt popas. I-am spus deci gazdei mele că n-am nimic împotrivă să rămîn pînă a doua zi la prînz acolo, ca să mă refac, înlăturînd toată oboseala pe care mi-o pricinuiseră neîntrerupta călătorie timp de mai multe zile.

— De-ar fi, domnul meu, răspunse pădurarul, să vă dau un sfat, ați aștepta aici toată ziua de mîine

și poimîine, iar fiul meu cel mare, pe care îl trimit la reședința princiară, v-ar conduce la stația următoare.

Eram mulțumit și așa, și am început să laud singurătatea locului ce mă atrăgea atît de mult.

— De, domnul meu, răspunse dînsul, chiar atît de însingurat nu este locul; probabil că după concepția obișnuită a orășenilor, socotiți singuratică orice casă aflată în pădure, fără a ține seama de cel ce locuiește într-însa. Ei da, dacă ar mai locui în acest vechi castel de vînătoare, ca altădată, un bătrîn morocănos care se-nchidea între cele patru ziduri ale lui și n-avea atracție nici pentru pădure și nici pentru vînătoare, atunci da, ar fi aici un adăpost singuratic, dar de cînd el a murit și înălțimea sa Prințul Domnitor a transformat clădirea într-o locuință de silvicultor, de atunci totul s-a înviorat aici. Sînteți, desigur, și dumneavoastră, domnul meu, unul din acei cetățeni care habar n-au de bucuriile ce ți le oferă pădurea și vînătoarea, așa că nici nu vă puteți închipui ce viață minunată și plină de plăceri ducem noi vînătorii. Eu și ajutoarele mele alcătuim o singură familie, poate că vă va părea curios sau nu, dar eu socotesc că și cîinii mei, atît de inteligenți și de destoinici, fac parte dintr-însa; mă înțeleg și ascultă de fiecare cuvînt, de fiecare semn al meu și-mi sînt devotați pînă la moarte. Nu vedeți cum mă privește acest cîine al meu, fiindcă știe că e vorba de dînsul? De, stimate domn, în pădure găsești mai totdeauna ceva de făcut. Seara trebăluim și gospodărim, iar, de cum se crapă de ziuă, am și sărit din așternut și ies în aer liber, suflînd din corn o veselă arie vînătorească. Atunci toată lumea se smulge din somn și se agită, cîinii încep să latre și să zburde de bucuria vînătoarei. Flăcăii se-m-

bracă la repezeală, își iau tașca, își atîrnă pușca de umăr și pătrund în cuhnie unde bătrîna mea le-a pregătit gustarea de dimineață și apoi, în chiote de veselie, pornim spre pădure. Sosim în locurile unde se tupilează vînatul, fiecare își ocupă locul la o anumită depărtare unul de celălalt, cîinii se furișează cu capul aplecat în pămînt și adulmecă urmele, cu privirea grăitoare îndreptată spre vînător care, reținîndu-și răsufllarea, așteaptă cu cocoșul armei ridicat, neclintit ca și cum ar fi prins rădăcini acolo. Și cînd sălbăticiunea țîșnește din desiș, răsună împușcăturile și cîinii se reped după fiară, oh, domnule, cum îți mai bate inima și te simți cu totul alt om ! Și de fiecare dată o partidă de vînătoare este ceva nou, căci totdeauna se ivește ceva deosebit ce n-a mai fost pînă acum. Prin însuși faptul că vînatul se-mparte pe anotimpuri, astfel că apare cînd o sălbăticiune, cînd alta, lucrul devine atît de atrăgător încît nici un om pe lume nu se poate sătura de emoțiile vînătoarei. Dar, domnul meu, pădurea însăși este atît de îmbietoare și de insufletită, încît nu mă simt niciodată singur într-însa. Cunosc fiecare colțișor și fiecă arbore, și-mi pare că toți copacii crescuți sub ochii mei, întinzîndu-și acum în văzduh creștetul lor mîndru și neastîmpărat, mă cunosc și m-au îndrăgit, fiindcă i-am îngrijit și cultivat, ba cred chiar că, atunci cînd foșnesc și şușotesc atît de minunat, mi se adresează în graiul lor, și aceasta ar fi un adevărat cînt de slavă către Dumnezeu și atotputernicia lui, și o rugă ce nu poate fi redată în cuvinte. Pe scurt, un vînător cinstit și credincios duce o viață plină de voieșie, căci i-a mai rămas ceva din frumoasa libertate de odinioară, cînd oamenii trăiau în sînul naturii și nu știau nimic de perucile cu coadă și de îmbrăcăminte înzorzonată cu care se chinuiesc între zi-

durile lor înguste ; astfel că le sînt de-a dreptul străine toate lucrurile minunate pe care Dumnezeu le-a făurit în jurul lor ca să-i înalțe sufletește și să-i desfete, așa cum se-ntîmpla pe vremuri cu oamenii liberi care trăiau în dragoste și prietenie cu întreaga fire, după cum spun povestirile de altădată.

Toate acestea le rostise bătrînul pădurar pe un ton și cu o expresie care te făcea să nu te îndoiiești cît de adînc le resimțea, și-l invidiam sincer pentru viața lui fericită, pentru senina lui stare sufletească atît de diferită de a mea.

De cealaltă parte a clădirii care, așa cum constatam acum, era destul de vastă, bătrînul mă duse într-o mică încăpere, frumos mobilată, unde mi-am găsit lucrurile și mă părăsi, asigurîndu-mă că zarva matinală din casă nu mă va trezi, deoarece mă aflu cu totul izolat de restul personalului, așa că mă pot odihni după plac și numai cînd voi chema pe cineva mi se va aduce gustarea de dimineață ; dar că pe dînsul, pădurarul, nu-l voi putea vedea decît abia la masa de prînz, fiindcă pleacă de dimineață cu flăcăii în pădure și nu se întoarce înainte de amiază.

M-am aruncat în pat și, obosit cum eram, am căzut curînd într-un somn adînc dar chinuit de un vis înfiorător. În chip ciudat, visul începea o dată cu ațipirea, în timp ce eu îmi ziceam : „Ce bine că am adormit repede și moțai liniștit, aceasta mă va înviora cu totul ! Numai să nu deschid ochii“ ! Dar, cu toate astea, era ca și cum degeaba m-aș fi împotrivit și totuși continuam să dorm. Deodată ușa se deschise și se ivi o făptură întunecoasă în care, spre groaza, mea, mă recunoscui pe mine însumi în straie călugărești, cu barbă și tonsură. Arătarea se apropia tot mai mult de patul meu, nu mă pu-

team mișca și, în înțepeneala de care eram cuprins, orice sunet încercam să îngaim mi se oprea în gîtlej. Umbra se așază pe patul meu, rînjind batjocoritor :

— Acum trebuie să vii cu mine, rosti ea, ne vom urca pe acoperiș sub sfîrleaza de vînt care întonează un epitalam, deoarece bufnița se mărită. Acolo ne vom lupta noi doi, și cine-l doboară pe celălalt, este rege și are voie să bea sînge.

Am simțit cum arătarea mă înșfacă și mă ridică în sus, dar disperarea mi-a redat puterile.

— Tu nu ești eu, ci diavolul! am strigat și mi-am infipt unghiile în obrazul amenințătorului strigoi, dar mi se părea că degetele mele îi pătrundeau în ochi ca în niște găuri adînci, pe cînd făptura ridea strident.

În clipa aceea m-am trezit ca izbit brusc de un brînci, dar rîsul dăinuia neconținut în odaie. Am sărit în picioare, dimineata răzbătcea în raze luminoase prin fereastră și, în fața mesei, cu spatele la mine, zării o siluetă în straie călugărești.

Înlemnisem de spaimă ; înfiorătorul vis prindea viață. Călugărul cotrobăia printre lucrurile ce se aflau pe masă. Se-ntoarse apoi spre mine și curajul îmi reveni cînd văzui un chip străin cu o barbă neagră, neîngrijită ; în ochi îi ridea rătăcirea nebuniei ; anumite trăsături îmi aminteau oarecum de Hermogen și hotării să aștept să văd ce va face necunoscutul, ca nu cumva să comit ceva ireparabil. Stiletul meu era lingă mine și de aceea, biizuindu-mă pe forța mea fizică, puteam să înfrunt străinul și fără alt ajutor.

Dinsul începu să se joace copilărește cu lucrurile mele și părea să aibă o predilecție pentru portvizitul roșu, îl întorcea pe toate fețele, în timp ce se sălta într-un fel bizar. În cele din urmă,

dădu și de plosca în care se mai afla un rest din vinul vrăjit; îi scoase dopul, îl mirosi, se-nfioră din toate mădularele și scoase un strigăt înăbușit și înfricoșător care umplu odaia. O pendulă din casă bătu sonor orele trei, străinul scoase un urlet ca apucat de un chin atroce, dar apoi izbucni din nou în acel ris lugubru ce-l auzisem în vis. Mișcându-se în sărituri sălbatice, bău din ploscă, o azvirli cit colo și o luă la fugă pe ușă afară.

M-am ridicat în grabă și am alergat după el, dar dispăruse fără urmă, îi auzeam doar pașii tropăind pe scară; răsună apoi o lovitură surdă, ca o ușă trântită cu putere.

Mi-am zăvorât odaia ca să fiu la adăpost de o a doua vizită și m-am trântit din nou pe pat. Prea eram istovit ca să nu fi adormit imediat. Înviorat și refăcut m-am trezit când soarele își arunca razele în încăpere.

Silvicultorul, așa cum spusese, plecase în pădure cu fiii și argații lui. O fată prietenoasă, în plină tinerețe, probabil mezina pădurarului, îmi aduse gustarea de dimineață, pe când fiica mai mare își ajuta mama la bucătărie. Fata se pricepea să povestească în chip încântător cum își petrecea aici zilele în tihnă și voie bună și cum numai câteodată erau tulburați de zarva mai multor oameni, când prințul vina în împrejurimi și înnopta uneori în locuința lor.

Așa trecură mai multe ore, se făcu amiază și un zvon de veselie și sunete de corn vesteau sosirea pădurarului care se întorcea acasă împreună cu cei patru fii ai lui, strălucitori de tinerețe, cel mai mic fiind abia în vîrstă de 15 ani, și cu trei ajutoare.

Mă întrebă cum am dormit și dacă zgomotul matinal nu mă trezise înainte de vreme. N-am

găsit cu cale să-i povestesc aventura mea nocturnă, căci apariția în carne și oase a groaznicului călugăr se împletise atât de strâns cu imaginea din vis, încît nici eu nu puteam deosebi unde înceta visul și unde începea realitatea.

Masa era pusă, supa aburea, bătrînul își scoase tichia ca să rostească rugăciunea, cînd deodată ușa se deschise și călugărul din noaptea trecută intră în încăpere. Expresia de rătăcire de pe chipul lui dispăruse, dar avea o înfățișare posomorită și îndîrjită.

— Fii binevenit, prea-cuvioase ! îl întîmpină bătrînul. Spune rugăciunea și vino să mînci cu noi.

Călugărul se uită în jur cu ochi scînteietori de minie și strigă cu voce tunătoare :

— Satana să te sfișie cu al tău prea-cuvioase și cu blestemata-ți rugăciune ! Oare nu m-ai ademenit încoace ca să fiu al treisprezecelea și să lași să fiu omorît de ucigașul străin ? Nu m-ai virît tu cu de-a sila în rasa aceasta ca nimeni să nu-l recunoască pe conte, domnul și stăpînul tău ? Dar ferește-te, blestemate, de minia mea !

Numaidecît, călugărul apucă o carafă grea așezată pe masă și o aruncă după bătrîn, iar acesta, numai printr-o mișcare îndemînică, scăpă de lovitura care i-ar fi zdrobit capul. Carafa se izbi de perete și se sparse în mii de cioburi, dar în aceeași clipă ceilalți îl înșfăcă ră pe furibund și-l ținură în loc.

— Ce ! exclamă pădurarul. Infam nelegiuit ce ești ! Tu te-ncumeți să pătrunzi cu apucăturile tale turbate, aici, printre oameni evlavioși ? Tu cutezi să-mi ameninți viața, mie, care te-am scos din starea bestială și te-am scăpat de la pierzanie ? În turn cu tine !

Călugărul căzu în genunchi și, zbierînd, imploră îndurare, dar bătrînul urmă :

— Trebuie să te-ntorci în turn și nu ai voie să mai cobori aici pînă nu aflu că te-ai lepădat de Satana care te orbește, altminteri trebuie să mori !

Călugărul începu să strige ca în chinurile iadului, dar argații îl scoaseră de acolo și, cînd se reîntoarseră, spuseră că, de îndată ce intrase în odăița din turn, călugărul se mai liniștise. Christian, cel care-l păzea, povestise cum călugărul ră-tăcise toată noaptea prin coridoarele casei și cum, înspre dimineață, strigase : „Mai dă-mi din vinul tău și mă dăruiesc cu totul ție ! Mai dă-mi vin, mai dă-mi !“

De altminteri, lui Christian i se păruse cu ade-vărat că nebunul se clătina ca amețit, deși nu putea pricepe de unde pînă unde călugărul putu găsi o băutură atît de tare ca să-l îmbete.

Acum nu mai aveam nici un motiv să trec sub tăcere aventura mea, pomenind totodată de plosca golită.

— Vai, asta e ceva penibil, zise pădurarul, dar se vede că sînteți un om cucernic și curăjos, un altul ar fi murit de frică !

L-am rugat să-mi spună mai amănunțit cum stau lucrurile cu călugărul nebun.

— Ah, zise bătrînul, este o poveste lungă și neobișnuită. Nu poate fi istorisită în timpul mesei. Destul de neplăcut că urîciosul individ ne-a tulburat cu purtarea lui infamă tocmai cînd voiam să ne desfătăm în tihnă și voie bună cu cele dăruite de Dumnezeu ; dar acum să mergem la masă.

Cu aceasta, își scoase din nou tichia, rosti cu evlavie rugăciunea și, în timp ce discutam voioși între noi, ne desfătarăm cu prînzul rustic, substanțial și gustos. În cinstea musafirului, bătrî-

nul porunci să se aducă un vin bun, pe care, după datina patriarhală, îl sorbi în sănătatea mea dintr-un pocal frumos.

După ce terminarăm prânzul, argații desprinseră din perete câteva cornuri de alamă și începură să cînte o arie vînătorească. La strofa a doua, cîntară și fetele și, împreună cu ele, fiii pădurului intonară în cor refrenul final.

Inima îmi tresălta de plăcere ; de multă vreme nu mă mai simțisem atît de bine ca între acești oameni simpli și evlavioși. Mai urmară și alte melodii duioase, pînă ce bătrînul se ridică și, golindu-și paharul, exclamă :

— Trăiască toți bărbații de treabă care cinstesc nobila îndeletnicire vînătorească !

Ne unirăm glasul cu al său și astfel voiosul prînz, îmbogățit în cinstea mea cu vin și cîntec, luă sfîrșit.

Bătrînul îmi zise :

— Acum, domnul meu, vom trage un pui de somn, dar după aceea mergem în pădure și vă povestesc cum a ajuns călugărul în casa mea și tot ce știu despre dînsul. Între timp va amurgii și ne vom duce să pîndim în pădure, unde după cum susține Franz se găsesc cocoși de munte. Veți căpăta și dumneavoastră o pușcă și vă veți încerca norocul.

Era un lucru nou pentru mine, deoarece, ca seminarist, am tras de câteva ori la țintă, dar nicio dată într-un vînat. Am acceptat deci invitația pădurarului care părea să se bucure și, cu o deosebită bunăvoință, îmi dădu în grabă, înainte de a se duce la culcare, primele noțiuni elementare în arta mînuirii puștii.

M-am echipat cu o flintă și cu o tașcă de vînătoare și m-am dus în pădure cu gazda mea, care

Începu să-mi istorisească în felul următor povestea ciudatului călugăr :

— La toamnă se împlinesc doi ani de cînd argații mei auzeau adeseori în pădure un urlet îngrozitor și, în ciuda faptului că nu avea nimic omenesc, ucenicul meu Franz, angajat de curînd, susținea că e glas de om. I-a fost dat lui să fie sîciit de acest monstru, căci, ori de cîte ori stătea la pîndă, urletul apropiat alunga sălbăticiunile și pînă la urmă, într-o zi, pe cînd țintea fiara, zări o făptură țepoasă, de nerecunoscut, sărînd din tufiș și făcînd să-i devieze glonte. Lui Franz îi stăruiau în minte legendele vînătorești cu fantome, pe care tatăl lui, un vechi vînător, i le povestise și era înclinat să creadă că arătarea din pădure era Satana însăși care îi tăia pofta de vînătoare sau voia să-l ademenească. Ceilalți flăcăi, pînă și fiii mei, cărora monstrul le ieșise de asemeni în cale, fură de părerea lui Franz, ceea ce mă îndemnă să urmăresc lucrurile mai îndeaproape, cu atît mai mult cu cît bănuiam că este un șiretlic al braconierilor ca să-mi alunge vînătorii.

Am poruncit deci fiilor mei și argaților să caute să vorbească arătării dacă se mai ivește cumva iar dacă nu se oprește sau nu răspunde, să tragă în ea după legea vînătorească. Se nimeri să fie tot Franz acela căruia, în timp ce stătea la pîndă, monstrul să-i iasă în cale. Îl strigă, ducînd pușca la ochi, dar omul se furișă în tufiș și Franz, vrînd să tragă, se pomeni că arma nu ia foc ; speriat și cuprins de groază, dădu fuga la ceilalți, aflați la oarecare depărtare, convins din nou că chiar Satana caută cu tot dinadinsul să-i alunge vînatul și-i vrăjește pușca ; căci, de fapt, de cînd monstrul îl urmărea, nu mai doborîse nici o săl-

băticiune. Zvonul despre vedenia din pădure se răspindise, ba chiar se povestea în sat cum că Satana îi ieşise în calea lui Franz, că-i oferise gloanţe vrăjite şi alte bazaconii de felul ăsta.

Hotărisem să pun capăt pacostei şi să urmăresc eu însumi dihania pe care n-o întilnisem pînă atunci, căutînd-o în locurile unde obişnuia să se arate. A trecut o bucată de vreme fără să izbutesc s-o văd. În sfîrşit, cînd într-o seară ceţoasă de noiembrie stăteam la pîndă tocmai în locul unde Franz zărise pentru prima oară dihania, auzii un foşnet uşor în tufiş, dusei încet puşca la ochi, bănuind că e vreo fiară, dar cînd colo îmi apăru o făptură oribilă, cu ochi aprinşi, cu păr ţepos şi negru, înfăşurată în zdrenţe. Arătarea mă privi ţintă în timp ce scotea urlete sălbatice. Doamne, Dumnezeule! Era o privelişte care ar fi putut înfricoşa şi pe cel mai viteaz, dar mie mi se părea că văd cu adevărat pe Satana în faţa mea şi mă simţeam năpădit de o sudoare rece. Dar, rostind cu glas tare o rugă fierbinte, m-am îmbărbătat pe deplin. În timp ce mă rugam şi invocam numele lui Isus Christos, sălbatica făptură urla şi mai turbat şi izbucni în cele din urmă în blasfemii groaznice. Atunci i-am strigat: „Nelegiuitele, ticălosule, încetează să huleşti pe Dumnezeu şi lasă-te prins sau te-mpuşc!“ Scîncind, omul se trînti la pămînt şi ceru îndurare. Flăcării sosiră şi ei, îl luară cu forţa şi-l duseră acasă, unde am pus să-l închidă în turnul din clădirea alăturată, urmînd ca în ziua următoare să supunem autorităţilor cazul. De cum se văzu în turn, omul căzu într-o apatie totală. Cînd în dimineata următoare am urcat la el, l-am găsit şezînd pe salteaua de paie ce i-o pregătisem şi plîngînd în hohote. Mi-a căzut la picioare şi m-a implorat

să-mi fie milă de dînsul. Spunea că de multe săptămîni trăise în pădure și că nu mîncase altceva decît buruieni și poame sălbatice, că e un biet călugăr capucin dintr-o mănăstire depărtată și că evadase din temnița în care fusese închis din pricina nebuniei lui. Omul era într-adevăr într-o stare de plîns; mi-a fost milă de el, și i-am trimis de-ale mîncării și vin ca să-și recapete puterile. Se-ntrema văzînd cu ochii. M-a rugat cu lacrimi fierbinți să-i îngădui să rămînă în casă cîteva zile și să-i procur noi veșminte călugărești, vrînd să se-ntoarcă la mănăstire. I-am îndeplinit dorința și nebunia lui părea să mai slăbească, paroxismele devenind mai puțin violente și mai rare. În accesele lui de furie rostea cuvinte îngrozitoare și mi-am dat seama că, dacă mă răstearm la el și-l amenințam cu moartea, trecea la o stare de adîncă depresiune, mortificîndu-se și invocă chiar pe Dumnezeu și pe toți sfinții ca să-l scape de chinurile iadului. Se credea atunci Sfîntul Anton, dar, cînd era în criză, vocifera că e conte și stăpîn și că ne va omori pe toți cînd vor sosi servitorii lui. În clipele de luciditate, mă ruga în numele lui Dumnezeu să nu-l alung, fiindcă simțea că numai în casa mea se poate lecu. Doar o singură dată a mai avut o ieșire violentă și anume cînd prințul venise la vinătoare și innoptase la mine. După ce-l văzuse pe prinț cu suita lui strălucită, călugărul se schimbase cu totul. Devenise îndărătnic și retras, depărtîndu-se în grabă de cîte ori ne rugam, se cutremura cînd auzea un singur cuvînt evlavios, dar în același timp se uita la fiica mea Ana cu ochi atît de pofciosi, încît am hotărît să-l duc de aicea, ca să evit orice faptă infamă. În noaptea dinaintea dimineții în care urma să-mi pun planul în aplicare, am fost tre-

zit de un țipăt groaznic venind din coridor, am sărit din pat și cu lumina aprinsă m-am repezit înspre iatacul fiicelor mele a cărui ușă el o sfărîmase cu piciorul. Din fericire Franz, cuprins de o sete arzătoare, ieșise din dormitorul argaților și se îndreptase spre bucătărie să bea apă, cînd îl auzi pe călugăr bătînd cu piciorul în ușa camerei unde dormeau fetele. Dădu fuga într-acolo și-l apucă de spate chiar în clipa în care spărgea ușa; dar flăcăul era prea slab ca să-l poată stăpîni pe nebun. Se încăierară, în țipetele fetelor trezite din somn, și eu sosii tocmai în clipa cînd călugărul îl doborîse pe argat la pămînt și-l strîngea mișelește de gît. Fără să stau la gînduri, l-am înhățat pe călugăr și l-am smuls de lîngă Franz, însă deodată, nu știu nici azi cum s-a întîmplat, în pumnul dementului a strălucit un cuțit cu care era gata să mă lovească, dar Franz, care-și revenise între timp, l-a apucat de braț iar eu, fiind destul de puternic, am izbutit să-l împing pe turbat la perete și să-l strîng pînă i-a pierit răsufierea. Treziți de zgomot argații mi-au sărit în ajutor; l-am legat pe călugăr și l-am aruncat în turn, am luat gîrbaciul și, ca avertisment pentru alte isprăvi de acest fel i-am tras cîteva lovituri puternice, astfel încît a pornit să geamă și să se văicărească. L-am strigat: „Ticălosule, asta e încă prea puțin pentru mirșăvia ta, ai vrut să-mi seduci fata și să-mi iei mie viața, pentru asta ar trebui să mori !“

Urla de teamă și groază, căci frica de moarte părea să-l nimicească. În dimineața următoare era cu neputință să-l scoatem din casă, căci zăcea ca mort într-o totală inerție și-mi insufia o adevărată milă. Am pus să i se aștearnă un pat bun în altă încăpere și bătrîna mea îl îngrijea, prepa-

rîndu-i supe hrănitoare și dîndu-i din farmacia noastră de casă tot ce-i trebuia. Soția mea are bunul obicei ca, de cîte ori e singură, să îngîne un cîntec duios, dar cînd inima îi dă ghes, o pune pe Ana a mea să-i cînte cu o voce limpede o asemenea melodie.

Aceasta se-ntîmplă și la patul bolnavului care suspina adînc și se uita la bătrînă și la Ana cu priviri îndurerate, în timp ce-i curgeau lacrimi pe obraz. Din cînd în cînd își mișca mîna și degetele de parcă ar fi vrut să-și facă cruce, dar nu izbutea și mîna îi cădea lipsită de putere ; uneori scotea sunete slabe ca și cum ar fi vrut să cînte și el. În cele din urmă, începu să se însănătoșească, acum făcea adeseori semnul crucii după obiceiul călugărilor și se ruga cu voce coborîtă. Într-o zi pe neașteptate, începu să psalmodieze cîntece latinești cu inflexiuni solemne, care pătrundeau atît de adînc în inima bătrînei și a Anei, încît, fără să priceapă cuvintele, simțeau cum bolnavul le înalță sufletește.

Călugărul se întremase pînă într-atît încît se putea scula din pat și umbla prin casă, dar înfățișarea și purtarea lui erau cu totul schimbate. Privirea lui, odinioară cu luciri dușmănoase, devenise blindă, umbla după obiceiul mănăstiresc, smerit și agale, cu mîinile împreunate iar orice urmă de nebunie dispăruse. Nu mîncă decît legume, pîine și bea numai apă și numai rareori puteam să-l conving să ia loc la masa mea, să guste cîte ceva din bucatele noastre și să soarbă o înghițitură de vin. Apoi își rostea rugăciunea și ne desfăta cu spusele sale inspirate la care se pricepea ca nimeni altul. Se ducea adeseori singur în pădure să se plimbe ; așa se făcu că l-am întîlnit odată și, fără să mă gîndesc mult, l-am

Întrebat dacă n-ar vrea să se reîntoarcă la mănăstire. Păru foarte mișcat, îmi luă mina și zise : „Prietene, ție îți datoresc vindecarea mea sufletească, tu m-ai salvat de la pieirea fără întoarcere, încă nu mă pot despărți de tine, lasă-mă să rămân aici. Ah, fie-ți milă de un om pe care Satana l-a ademenit și care ar fi fost iremediabil pierdut dacă prea-sfântul, implorat de mine în ceasuri de deznădejde, nu m-ar fi dus, nebun cum eram, în această pădure. Oamenii tăi — urmă el după câteva clipe de tăcere — m-au găsit într-o stare de decădere fără margini și dînșii nu bănuiesc nici acum că am fost cîndva un tînăr bogat înzestrat de natură, pe care doar o înclinare fanatică spre singurătate și studii înalte l-a îndrumat spre mănăstire. Frații mă iubeau nespus și duceam o viață senină cum numai la mănăstire e cu putință. Prin cucernicie și purtare exemplară m-am înălțat în rang și călugării vedeau în mine pe viitorul prior. S-a întîmplat ca unul din frați să se întoarcă dintr-o lungă călătorie și să aducă mănăstirii diferite relicve colecționate pe drum. Între ele se afla și o sticlă înfundată conținînd un elixir vrăjit de care se spune că sfîntul Anton l-ar fi luat de la diavol. Această relicvă a fost păstrată cu grijă fără a se ține seama că lucrul îmi părea cu totul absurd și potrivit spiritului cucerniciei pe care adevăratele relicve urmau să ni-l insuflă. Dar o poftă irezistibilă de a afla ce conține de fapt sticla pusese stăpînire pe mine. Am izbutit să mi-o însușesc, am destupat-o și am găsit într-însa o licoare puternic înmiresmată, un gust dulceag, pe care am sorbit-o pînă la ultima picătură. Că întreaga mea fire se schimbase, că simțeam o sete arzătoare de plăcerile lumii, că viciul cu aspect ademenitor îmi

apărea ca o culme a vieții, toate astea nu ți le mai spun ; pe scurt, existența mea deveni un șir de crime odioase; astfel încît cu toată viclenia mea diabolică m-am trădat, iar priorul m-a osîndit la temniță pe viață. După cîteva săptămîni petrecute în carcera umedă și întunecoasă, am început să mă blestem pe mine și viața mea, l-am hulit pe Dumnezeu și i-am hulit și pe sfinți cînd, într-o zi, Satana se ivi într-un abur de foc și îmi spuse că dacă îmi întorc sufletul de la Atotputernic și i-l încredințez diavolului, mă va elibera. Am căzut urlînd în genunchi și am strigat : «Nu există nici un Dumnezeu căruia să-i slujesc, tu ești stăpînul meu și din flăcările tale izvorăsc plăcerile vieții ! » Atunci se iscă din văzduh un uragan, zidurile începură să duduie ca zguduite de cutremur, un sunet tăios suieră prin carceră, grațiile ferestrelor căzură sfărîmate, iar eu m-am pomenit azvîrlit de o forță invizibilă în curtea mănăstirii. Luna lumina printre nori și, în razele ei, statuia sfîntului Anton, care se înălța alături de fîntîna țîșnitoare din curtea mănăstirii, îmi apărură în întregime. O spaimă de negrăit îmi sfîșia inima. Plin de căință m-am aruncat la picioarele sfîntului. M-am dezis de Necurat și am implorat îndurare ; dar atunci nori grei s-au îngămădit și din nou orcanul a vijîit prin văzduh, mi-am pierdut cunoștința și m-am trezit în pădure, rătăcind nebun de foame și disperare, de unde am fost salvat de dumneavoastră.“

Acestea mi le istorisi călugărul și povestea lui făcuse asupra mea o impresie atît de adîncă, încît după mulți ani voi fi în stare s-o repet ca astăzi, cuvînt cu cuvînt. De atunci călugărul s-a purtat cu atîta cucernicie și blîndețe, încît l-am îndrăgit cu toții și de aceea mi se pare de neînțeles cum

în noaptea trecută nebunia lui a putut izbucni din nou.

— Nu știți cumva, l-am întrerupt pe pădurar, de la care mănăstire de capucini a fugit nefericitul ? -

— Nu mi-a spus, răspunse pădurarul, și nici nu l-am întrebat, cu atât mai puțin cu cât sînt aproape sigur că trebuie să fie același nenorocit de care se vorbea nu de mult aici la noi, cu toate că nimeni nu-l bănuia atât de aproape, iar eu, spre binele călugărului, am șovăit să-mi spun părerea în auzul alor mei.

— Dar eu am voie s-o aflu, am obiectat deodată sînt străin și, afară de asta, făgăduiesc cu mîna pe conștiință să păstrez taina cu sfințenie.

— Trebuie să știți, reluă pădurarul, că sora principesei noastre este stareță la mănăstirea bernardinilor din ***. Dînsa adoptase și crescuse pe fiul unei femei sărmame, al cărei soț se aflase în anumite legături secrete cu cei de la curte. Tinărul s-a călugărit din vocație și și-a cucerit în tot ținutul o mare faimă de predicator. Stareța îi scria adeseori surorii sale despre pupilul ei și într-o ultimă scrisoare deplîngea pierderea lui. Spunea c-ar fi păcătuît grav, însușindu-și o relicvă și că fusese alungat din mănăstire a cărei mîndrie fusese atîta vreme. Știu toate acestea și dintr-o convorbire dintre medicul curant al prințului cu un alt domn de la curte care mi le-a povestit acum cîtva timp. Se mai vorbea de unele împrejurări ciudate, dar fiindcă nu cunoșteam toate aceste întîmplări în amănunt, mi-au rămas de neînțeles și le-am uitat. Deși călugărul redă salvarea lui din temnița mănăstirii în alt mod, cum că toate s-ar fi petrecut din voia Satanei, eu cred că este o închipuire, reminiscență a nebuniei lui și soeot că

el nu e nimeni altul decît fratele Medardus însuși, pe care starea l-a pregătit pentru tagma monahală și pe care diavolul l-a momit să comită tot felul de păcate, pînă ce judecata lui Dumnezeu l-a pedepsit să cadă în sălbăticie animalică.

Cînd pădurarul pronunțase numele de Medardus, mă trecuse un fior rece, ba chiar întreaga povestire mă chinase de moarte. Eram cît se poate de convins că nebunul spusese adevărul, deoa-rece numai o asemenea licoare infernală, pe care o băuse cu lăcomie, îl putuse prăbuși din nou în rătăcire, făcîndu-l să hulească pe Dumnezeu. Doar eu însumi decăzusem pînă la situația de a fi o mizerabilă jucărie a misterioasei puteri diabolice care mă ținea ferecat în cătușe de nedesfăcut, astfel încît, deși mă găseam liber, mă mișcam înlă-untrul unei colivii unde eram închis fără scăpare. Bunele învățături ale cuviosului Cyrillus, disprețuite de mine, persoana contelui și a ușuraticului său intendent, toate acestea îmi veneau acum în minte. Știam deci de unde proveneau clocotul nefast din mine și transformarea stării mele sufletești; mă rușinam de purtarea mea infamă și această rușine mi se părea în clipa aceea că ține loc de cîință și de mîhnire adîncă, pentru izbăvirea mea.

Eram cufundat în aceste gînduri și abia dacă mai ascultam spusele bătrînului care vorbea din nou de vînătoare și-mi descria cîte o încăierare cu niște braconieri înrăiți. Între timp amurgise și stăteam în fața tufișului unde urmau să se cîmbărească fazanii; gazda mea îmi indică locul pîn-dei, mă sfătui stăruitor să nu vorbesc și nici să mă mișc prea mult și să aștept atent cu cocoșul armei ridicat.

Vinătorii se furișară tăcuți spre locurile lor și eu rămăsei singur în întunericul ce creștea mereu. Atunci îmi apărură în pădurea sumbră ființe ce făcuseră parte din viața mea. O vedeam pe mama, pe stareță, cum se uitau la mine cu priviri muștrătoare, Euphemia se apropia de mine, cu chipul de o paloare cadaverică, mă amenința ridicându-și mâinile sîngerînde, ah, erau adevărate picături de singe din rana mortală a lui Hermogen și am scos un țipăt. Atunci flutură deasupra mea o puternică bătaie de aripi, trăsese orbește în aer, și doi fazani loviți se prăbușiră la pămînt.

— Bravo ! exclamă un tînăr vînător de lîngă mine, în timp ce doboră o a treia pasăre.

Răsunau împușcături din toate părțile și vînătorii se adunară, fiecare cu prada lui. Tînărul de lîngă mine, firește că îmi arunca priviri piezișe, fiindcă țipasem cînd fazanii zburau deasupra noastră, de parcă m-aș fi speriat grozav, și apoi fără să ochesc măcar, trăseseam într-o doară și totuși nimerisem două păsări ; ba chiar i se păruse în întuneric că îndreptasem arma în cu totul altă direcție și cu toate acestea păsările se prăbușiră. Bătrînul pădurar rise amuzat că mă speriasem de fazani și că mă apărasem trăgînd într-aiurea.

— De altfel, domnul meu, urmă el glumind, vreau să sper că sînteți un vînător cinstit și nu vreun braconier din ăia care țin cu diavolul și trag în neștire fără să-și greșească ținta.

Această glumă nevinovată a bătrînului mă nimeri în plin și chiar norocoasa mea împușcătură, datorită numai hazardului și stării de agitație în care mă aflam, mă umplea de groază. Mai mult decît oricînd, în conflict cu mine însumi, nu mă mai puteam lămuri nici eu și o cutrîmurare lă-

untrică îmi stăpînea ființa cu o putere distrugătoare.

Cînd sosirăm acasă, Christian ne spuse că acum călugărul stătea liniștit în turn, nu rostea nici un cuvînt și nu se atîngea de mîncare.

— Nu-l mai pot ține multă vreme în casa mea, zise bătrînul, căci cine îmi garantează că nebunia lui, pare-se incurabilă, nu va izbucni din nou după un răstimp, și nu va dezlănțui aici în casă cine știe ce nenorocire. Mîine în zorii zilei, Christian și cu Franz trebuie să-l ducă în oraș. Am pus de mult pe hîrtie cele întîmplate și n-au decît să-l interneze într-un ospiciu.

Cînd m-am văzut singur în camera mea, îmi apăru Hermogen și cînd veni să-l văd mai îndeaproape, arătarea se prefăcu în călugărul nebun. Amîndoi se contopeau în imaginația mea, asemenea avertismentului acelei forțe superioare ivite atunci la marginea prăpastiei. M-am împiedicat de plosca aruncată de călugăr pe podea. O golise pînă la ultima picătură și astfel am fost scutit de ispita de a mai bea, iar ploscă în care mai stăruia o mireasmă îmbătătoare, am azvîrlit-o pe fereastră dincolo de zidul curții, ca să nimicesc astfel orice efect posibil al fatalului elixir. M-am liniștit treptat îmbărbătîndu-mă cu gîndul că, din punct de vedere mintal, nu ajunsesem în halul aceluia călugăr pe care băutura asemănătoare cu a mea îl dăduse pradă nebuniei furioase. Simțeam că destinul nefast mă atinsese doar în treacăt; ba chiar faptul că pădurarul îl luase pe călugăr drept nefericitul Medardus, îmi părea un semn al unei puteri supreme care nu voia să mă lase pradă decăderii totale. Oare nebunia ce mi se ivea pretutindeni în cale nu părea ea singură în stare să-mi citească în suflet și să mă pre-

vină tot mai stăruitor împotriva geniului rău care, așa cum credem eu, mi se arăta sub înfățișarea amenințătorului și fantomaticului pictor ?

Orașul de reședință mă atrăgea în chip irezistibil. Sora mamei mele adoptive, care semăna întru totul stareței, deoarece îi văzusem de mai multe ori portretul, trebuia să mă redea vieții evlavioase, așa cum îmi surisese cândva, căci în starea mea sufletească nu aveam nevoie decît s-o văd ca să-mi redeștepte amintirile. Voiam să las împlinirii sarcina de a mă aduce în apropierea ei.

De cum se luminase de ziuă, auzii în curte vocea pădurarului ; cum fusese vorba să plec cu fiul său m-am îmbrăcat repede ; cînd am ajuns jos, am zărit o căruță cu loitre, așternută cu paie, așteptînd gata de plecare în fața ușii. Îl aduseră pe călugărul care, cu fața palidă și răvășită, se lăsa condus fără să se împotrivească. Nu răspunse la nici o întrebare, nu voi să mănînce nimic și nici nu-i lua în seamă pe cei din jur. Îl urcară în căruță, îl legară strîns cu frînghii, starea lui inspirînd îngrijorare și neavînd siguranța că nu va izbucni din nou într-un acces de furie nestăpînită. Cînd îi strînseră brațele în curele, călugărul scoase un geamăt și chipul i se schimonosi spasmodic. Starea lui îmi frîngea inima, îi eram îndatorat, fiindcă poate numai grație decăderii lui am fost salvat.

Însoțit de un argat, Christian se urcă lîngă el, în căruță. Abia în clipa plecării, privirea lui căzu asupra mea și păru deodată cuprins de o adîncă uimire. După ce căruța se îndepărtase (o urmase-răm pînă la poartă) capul și privirea lui rămăseseră îndreptate către mine.

— Vedeți, îmi spuse bătrînul pădurar, cum vă țintește cu privirea ; cred că prezența dumnea-

voastră în sufragerie, la care el nu se aştepta, a contribuit mult la accesul lui de furie. Căci chiar în momentele sale de luciditate rămînea neobişnuit de neliniştit, bănuind tot timpul că va veni un străin şi-l va ucide. Se temea de moarte mai mult decît de orice şi, sub ameninţarea că-l voi împuşca, i-am potolit deseori izbucnirile lui furibunde.

M-am simţit uşurat după ce călugărul, a cărui apariţie reflecta propriul meu Eu în trăsături pocite, fusese îndepărtat. Mă bucuram cu gîndul la oraşul de reşedinţă, deoarece aveam senzaţia că acolo aş fi fost scăpat de povara greului şi sumbrului destin ce mă apăsă, ba chiar, cu puteri noi, voi putea să mă sustrag geniului rău ce-mi înrobise viaţa.

După ce luasem gustarea de dimineată, trăsura cea mai frumoasă a gazdei mele, trasă de doi cai sprinteni, opri în faţa intrării.

Cu greu am izbutit s-o conving pe doamna casei să primească pentru ospitalitatea cu care m-a primit o mică sumă, ca şi pe încîntătoarele fiice ale pădurarului să accepte cîteva mici po-doabe pe care le aveam întîmplător asupră-mi. Întreaga familie se despărţi de mine atît de afectuos de parcă m-ar fi cunoscut de mult, în timp ce bătrînul glumea mereu pe seama dibăciei mele vinătoreşti.

Am plecat la drum senin şi voios.

CAPITOLUL IV

Viața la Curte

Reședința prințului înfățișa un contrast izbitor cu orașul comercial pe care-l părăsisem. Ca întindere, era cu mult mai mică, dar mai proporționată și mai frumos construită, însă prea puțin populată. Mai multe străzi, străjuite de arbori, păreau să facă mai curînd parte dintr-un parc și nu dintr-un oraș ; totul se mișca festiv și tăcut, rareori întrerupt de hurea unei trăsurii. Chiar și în îmbrăcăminte, în comportarea locuitorilor pînă și la cel mai modest om, se vedea o anumită ținută aleasă, o rîvnă de a părea cît mai bine educat.

Palatul princiar nu era prea mare și nici nu avea un stil impunător dar, ținînd seama de eleganța și de proporțiile lui armonioase, era una din cele mai frumoase clădiri pe care le-am văzut vreodată. De palat ținea un splendid parc, pe care generosul prinț îl păstra deschis pentru plimbarea localnicilor.

În hanul unde trăsesem, mi se spuse că familia princiară avea obiceiul să facă pe-nserat o plimbare prin parc, și că mulți locuitori nu pierdeau niciodată prilejul să-l poată vedea pe bunul domnitor. La ora știută, alergai în parc ; prințul

tocmai ieșea din castel, alături de soția lui și de o mică suită.

Ah! — de la început n-o mai vedeam decât pe prințesă, ea, care semăna atât de bine cu mama mea adoptivă! Aceeași noblețe, aceeași grație în mișcări, aceeași privire inteligentă, aceeași frunte senină și aceleași zîmbet fermecător. Doar că era mai împlinită la trup și mai tânără decât stareța. Vorbea afectuos cu mai multe femei care se găseau tocmai atunci pe alee, în timp ce prințul părea cufundat într-o discuție interesantă și aprinsă cu un bărbat serios. Îmbrăcămintea, felul de a fi al familiei princiare, anturajul ei, totul se încadra în tonalitatea întregului. Se putea constata că atitudinea cuviincioasă, liniștită, și amabilitatea firească a celor din reședință, porneau de la Curtea princiară. Întimplător, stăteam lângă un om dezghețat care răspundea la toate întrebările mele, pricepînd să intercaleze și cîte o observație înveselitoare.

După ce familia prințului trecuse, îmi propuse să dăm o raită prin parc, să-mi arate mie, străinului, frumoasele clădiri, construcții și așezări care se vedeau pretutindeni; am acceptat cu plăcere și, într-adevăr, am găsit că peste tot domina moderația și bunul gust, deși adeseori clădirile din parc, cu înclinarea lor spre stilul antic care nu îngăduie decât o adevărată măreție, l-au ispitit pe arhitect către unele miniaturizări. Coloanele antice, ale căror capiteliuri un om mai înalt le putea atinge cu mîna, erau oarecum ridicole. De asemeni, în partea opusă a parcului se găseau cîteva clădiri în stil gotic, mici pînă la meschinărie. Cred că a imita stilul gotic este aproape și mai periculos decât a năzui către stilul antic. Căci e totuși logic ca micile capele să oblige pe arhitect

să țină seama de proporțiile construcției și de limitele investiției, îndemnându-l astfel să construiască în acel stil, cu ogive, coloane bizare, zorzoane, spirale, imitații după diverse biserici etc. Acest lucru nu e tocmai indicat, căci numai arhitectul poate înfăptui ceva real în acest gen, inspirându-se din tilcul adânc ce anima pe vechii meștri, care, în mod voit, au știut să îmbine în chip atît de minunat ceea ce este aparent eterogen în ansamblu și să creeze un întreg atît de ingenios și de plin de conținut.

Este, într-un cuvînt, simțul deosebit pentru romantism, care trebuie să călăuzească pe arhitectul stilului gotic, aici nefiind vorba de a se respecta regulile culturii antice. Toate acestea le-am împărtășit însoțitorului meu; era întru totul de acord cu mine, dar găsea o scuză pentru acele lucruri mărunte care, cu toate abaterile, ofereau într-un parc o variație, ba chiar o necesitate, un refugiu în cazul izbucnirii unei furtuni, sau chiar numai ca loc de odihnă. I-am răspuns că aș prefera în acest scop cele mai simple și modeste pavilioane, acoperișuri de paie susținute de trunchiuri de copac, ascunse în tufișuri grațioase, în locul acelor mici temple și capele în miniatură; dacă e cazul de a se zidi ceva solid, atunci arhitectul avizat, ținînd seama de limitele cheltuielilor și de proporțiile clădirii, are de ales fie stilul gotic, fie cel antic, fără a se preta la imitații de un gust mediocru, fără pretenția de a atinge măreția vechiului model, ci numai grația care să impresioneze în chip plăcut sufletul prietorului.

— Sînt cu totul de părerea domniei-voastre, replică interlocutorul meu; totuși, toate aceste așezări, pînă și plantarea parcului, se datorează

prințului, și acest argument, cel puțin pentru noi, băștinașii, exclude orice critică. Prințul e cel mai bun om din lume și a respectat din totdeauna principiul suveran că supușii lui nu au venit pe lume pentru dînsul, ci mai degrabă el există pentru dînșii. Libertatea de a spune ce gîndești; birurile reduse și de aici ieftinirea mijloacelor de trai; discreția poliției, în afară de cazurile unor manifestări brutale, căroră le pune stavilă fără zgomot, departe de a chinui cu ură și zel exagerat atît pe băștinași cît și pe străini; interzicerea oricărui spirit soldătesc, calmul desăvîrșit în care se desfășoară comerțul și practicarea breslelor; toate acestea îți vor face o viață plăcută în țărișoara noastră. Pun rămășag că pînă acum nici n-ai fost întrebat de unde vii și cum te numești și că hangiul nu s-a înfățișat — ca în alte părți — în primul sfert de oră, cu condica mare, în care ești obligat să-ți scrii cu o peniță boantă și o cerneală spălăcită; propriul tău mandat de arestare. Pe scurt, întreaga organizare a micului nostru stat, unde domnește adevărata înțelepciune a vieții, pornește de la minunatul nostru prinț, pe cînd înainte — după cum mi s-a spus — oamenii, prin pedanteria prostească a unei Curți, care nu era decît reproducerea în format de buzunar a unei alte mari case domnitoare învecinate, erau chinuiți fără cruțare. Prințul nostru cinstește artele și științele, așa încît orice artist talentat, orice învățat e binevenit și numai gradul de cultură e titlul lui de noblețe, care-i conferă calitatea de a face parte din cercul apropiat al prințului. Dar tocmai în artă și știință, în cultura multilaterală a prințului s-a insinuat un oarecare pedantism, avîndu-și obirșia în educația lui care acum se manifestă printr-un fel de sclă-

vie față de o anumită formă. Desenase și adnotase arhitectului cu o precizie minuțioasă fiecare amănunt al clădirii și orice abatere de la planul conceput de el, compilat cu multă trudă din diverse opere antice, îl îngrijora, ca și cum un detaliu sau altul redus la proporțiile impuse de spațiul restrâns, ar fi fost cu totul deplasat. Tocmai din acest atașament pentru o formă sau alta suferă și teatrul nostru, căci, o dată maniera stabilită, trebuia să i se supună elementele cele mai eterogene, fără nici o abatere. Prințul oscilează între diferite preferințe care desigur că nu supără pe nimeni. Când fusese amenajat parcul, prințul devenise un arhitect și un grădinar pasionat : apoi se entuziasmă de avântul pe care-l luase de citva timp muzica și acestui entuziasm îi datorăm înființarea unei excelente orchestre. Pe urmă s-a ocupat de pictură, artă în care crease el însuși lucrări deosebite. Până și la distracțiile zilnice ale Curții se remarcă în atitudinea prințului diversitatea înclinărilor sale. De altfel, înainte se dansa mult. Acum, în zilele de primire se instalează o masă pentru jocul de cărți numit Faraon și prințul, fără a fi deloc ceea ce se cheamă un jucător, se lasă sedus de capricioasele înlănțuiri ale hazardului, așa că ar fi nevoie de un nou impuls ca să aducă altceva la ordinea zilei. Această rapidă schimbare a preferințelor bunului nostru prinț, i-au atras obiecția că îi lipsește acea profunzime a spiritului în care se oglindește nealterat, ca într-un loc limpede și însorit, tabloul policrom al vieții. După mine cred că i se face nedreptate, căci numai mobilitatea neobișnuită a spiritului său îl îndeamnă să se dedice cu pasiune, potrivit impulsului, unei îndeletniciri sau alteia, fără ca din această pricină să uite sau mă-

car să negligeze latura nobilă a lucrurilor. Iată de ce vedeți acest parc minunat atît de bine întreținut, orchestra și teatrul înfrumusețate în chip și fel, precum și galeria tablourilor îmbogățită după posibilități. Iar în ce privește varietatea amuzamentelor de la Curte, este latura veselă a vieții, ca o destindere de la serioasele și oboșitoarele sale ocupații, pe care nimeni nu o ia în nume de rău destoinicului nostru prinț.

Tocmai treceam pe lângă tufișuri și arbuști picturali grupați; îmi exprimam admirația, cînd însoțitorul meu spuse:

— Toate aceste plantații și brazde de flori sînt opera minunatei noastre prințese. Ea însăși e peisagistă și, afară de asta, științele naturale sînt domeniul ei preferat. Găsești astfel specii de copaci străini, flori rare și plante, dar nu așezate ca la expoziție, ci aranjate cu adîncă pricepere și grupate astfel încît s-ar putea crede că nu e nici un artificiu și că au răsărit din solul natal. Prințesa are o aversiune pentru zei și zeițe ciopliti din piatră, naiade, driade, care abundau înainte în parc. Aceste statui au fost îndepărtate și găsești doar cîteva copii după modelul antic, pe care prințul, de dragul unor scumpe amintiri, a vrut să le păstreze. Dar prințesa, cu multă îndemînare — procedînd cu menajamente față de preferințele prințului — a știut să le plaseze în așa fel încît oricine, necunoscînd motivele ascunse, le găsește minunate.

Se înserase și noi părăsirăm parcul. Însoțitorul meu acceptă invitația să ia cîna cu mine la han și se recomandă, în cele din urmă, ca inspector al galeriei tablourilor princiare.

După ce ne mai împrietenisem, i-am împărtășit, în timpul cînei, dorința mea sinceră de a

mă apropia de familia prințului și mă asigură că nimic nu e mai ușor, orice străin cult, spiritual fiind binevenit în anturajul prințului. Trebuia doar să fac o vizită mareșalului Curții, rugându-l să mă prezinte. Această metodă diplomatică de a ajunge la prinț mi-a plăcut cu atât mai puțin cu cât nu puteam spera să pot ocoli anumite întrebări neplăcute ale mareșalului Curții cu privire la „din-cotro” și la identitatea mea; am hotărît deci să mă încredințez hazardului care-mi va indica poate drumul cel mai scurt, și asta se întâmplă chiar foarte curînd.

Într-o dimineață, pe cînd hoinăream prin parc la o oră cînd nu era lume, m-am întîlnit cu prințul. Purta o simplă redingotă. L-am salutat ca și cum n-aș fi știut cine e, el se opri și-mi adresă întrebarea dacă sînt străin de loc. Am răspuns afirmativ, adăugînd că am sosit acum cîteva zile, fiind doar în trecere; dar farmecul localității și mai ales calmul și seninătatea care domnesc aici, m-au îndemnat să mai rămîn. Afară de asta, doar de dragul artei și științei aș fi tentat să stau mai mult, întrucît toată împrejurimea mă atrage în chip deosebit. Se pare că asta îi plăcu prințului, căci se oferî să-mi fie cicerone și să-mi arate toate frumusețile parcului. M-am ferit să mă trădez că le văzusem și m-am lăsat condus prin grote, temple, capele gotice, pavilioane, ascultînd cu răbdare amplele comentarii pe care prințul le făcea despre fiecare lucru în parte. Îmi indica sursele după care se lucrase, insistînd asupra tendinței adevărate care stătea la baza construirii acestui parc, și care ar trebui să servească de model. Îmi ceru părerea; am lăudat frumusețea locului, vegetația bogată, dar n-am pregetat să spun ce gîndesc cu privire la clădiri, așa cum o făcusem față

de inspectorul galeriilor de tablouri ale prințului. Mă ascultă cu atenție, părea să nu disprețuiască unele din aprecierile mele, dar puse capăt oricărei discuții în legătură cu acest subiect, adăugînd că, din punct de vedere teoretic, aș putea avea dreptate, dar cunoașterea și modul de a executa lucrurile practic în viață, îmi seapă. Urmă o discuție despre artă ; mă dovedii un bun cunoscător în pictură și muzică și riscai unele contraziceri față de părerile sale, deși formularea lor exprima precis și spiritual convingerile lui, dar trădau totuși o cultură ce întrecea cu mult pe aceea însușită pe atunci de mai marii lumii ; o cultură totuși superficială, doar atît cit să intuiască profunzimea din care adevăratul artist își extrage arta pură și aprinde într-însul scînteia divină a năzuinței către adevăr. Contrazicerile și părerile mele nu erau pentru dînsul decît o dovadă a diletantismului meu, care de obicei nu ținea seama de latura practică a problemei. Mă lămurii despre adevăratele tendințe ale picturii și muzicii și de condițiile pe care trebuie să le îndeplinească tabloul sau teatrul de operă. Am aflat multe despre colorit, măiestria drapării, a grupării piramidale, despre muzica gravă și comică, despre partituri pentru primadonă, coruri, despre efect, clar-obscur, iluminare etc. Ascultam totul fără să-l întrerup pe prinț care părea să se complacă în această disertație. Deodată o curmă el singur cu o întrebare precipitată :

— Jucați Faraon ?

Am răspuns că nu.

— E un joc minunat, continuă el ; deși atît de simplu, e jocul cel mai indicat pentru oameni spirituali. Evadezi imediat din eul tău, sau, mai bine zis, te situezi pe punctul de vedere al celui care

este în stare să întrezărească straniile înlănțuiri și combinații pe care forța secretă numită hazard le urzește cu fire invizibile. Ciștigul și pierderea formează axa pe care se mișcă misterioasa mașină propulsată de noi, iar spiritul care sălășluiește într-însa o împinge după bunul ei plac. Acest joc trebuie să-l învățați, eu vă voi fi profesor !

L-am asigurat că pînă acum n-am simțit atracția jocului și că mi se spusese adeseori cît de periculos și dăunător este. Prințul zîmbi, pătrunzîndu-mă cu privirea lui clară și vioaie și urmă :

— Ah, cei care susțin acest lucru sînt suflete naive, dar pînă la urmă o să mă socotiți un jucător care vrea să vă atragă în plasă. Eu sînt prințul ; dacă vă place aici în reședința noastră, rămîneți și frecvențați cercul meu unde jucăm cîteodată Faraon, fără să aprob ca cineva să se *ruineze*, deși miza trebuie să fie mare ca să suscite interes, căci hazardul lincezește, cînd îi oferi ceva neînsemnat.

Era pe punctul de a mă părăsi, cînd se mai întoarse o dată către mine și întrebă :

— Dar cu cine am stat de vorbă ?

Răspunsei că mă numesc Leonard și că mă ocup de știință în viața particulară. De altfel, nu sînt nobil, și de aceea poate că n-aș trebui să fac uz de invitația și favoarea de a apărea în anturajul Curții.

— Ce noblețe, care noblețe ! exclamă prințul cu însuflețire. Sînteți, după cum m-am convins, un om foarte cultivat și spiritual. Știința vă înobilează și vă face demn să apăreți în anturajul meu. Adio, domnule Leonard, la revedere !

Așadar, dorința mea fusese împlinită mai repede și mai ușor decît mi-aș fi închipuit. Pentru prima oară în viața mea urma să apar la Curte, da,

într-un fel, *chiar* să trăiesc la Curte și atunci toate poveștile aventuroase despre *cabale*, dușmăni, intrigi ale Curții, așa cum le ticluiesc romanțierii și scriitorii de comedii, îmi trecură prin minte. Dacă te-ai încrede în spusele lor, prințul ar trebui să fie înconjurat și înșelat de ticăloși de tot soiul, în special de mareșalul Curții, de obicei un trufaș insipid și nerod, de primul ministru, un nelegiuit necruțător, lacom de bani, pînă și de camerieri, oameni ușuratici care ademenesc fetele. Fiecare obraz își confecționează cu mare artă o mască prietenoasă, dar în inimă nu întilnește decît minciună și perfidie. Se topesc de amabilitate și gingășie, se-ncovoie și se schimonosesc, în schimb fiecare e dușmanul neîmpăcat al celui-lalt, căutînd pe ascuns să-i pună piedici ca să-l răstoarne fără putință de scăpare, iar el să-i ia locul pînă ce-i vine și lui rîndul să i se întîmple la fel. Doamnele de onoare sînt urite, trufașe și arțăgoase, fac pe îndrăgostitele, pun la cale uelțiri și te-ncondeiază, încît trebuie să te ferești de ele ca de foc ! Așa se înfățișa tabloul unei Curți domnitoare în sufletul meu cînd — în seminar — citisem atît de mult în legătură cu acest subiect ; mi se părea că diavolul își joacă acolo netulburat renghiurile și făcînd abstracție de faptul că Leonardus îmi povestise unele întîmplări de la Curțile pe unde el trecuse și, cu toate că nu se potrivea de loc cu ideile mele, îmi rămăsese totuși o anume sfiiciune pentru tot ce ținea de Curte ; iar acum, cînd eram pe cale să intru în această lume, o resimțeam cu atît mai mult. Dorința de a mă apropia de principesă, precum și o voce interioară care, în cuvinte sumbre, îmi șoptea neconținut că *aici* mi se hotărăște soarta, m-au împins fără să mai pot pregeta și, la ora stabilită, mă aflam, nu

fără o strângere de inimă, în anticamera prințului.

Faptul că locuisem vreme destul de îndelungată în acel oraș de reședință și centru comercial, îmi ajută mult ca să pierd orice urmă de stângăcie, rigiditate și lipsă de abilitate în purtarea mea, și să mă dezbar cu totul de apucăturile vieții monahale. Trupul meu zvelt, bine înzestrat de natură, se obișnuie ușor cu atitudinea nesilită a omului de lume. Paloarea care urîțește pină și cel mai frumos obraz de călugăr dispăruse de pe chipul meu; mă aflu în plină vigoare a tinereții, răsfriță în culoarea obrazilor și în strălucirea ochilor mei; cîrlionții castanii ce-mi crescuseră acopereau orice urmă de tonsură. La acestea se adăugă amănuntul că purtam un costum negru, de bună calitate, croit după ultima modă, pe care-l adusesem din orașul comercial, și era neîndoios că apariția mea va face o impresie bună celor reuniți acolo, ceea ce a reieșit de altfel și din purtarea lor extrem de amabilă, în cadrul celei mai alese și nesilite curtoazii.

Așa cum îmi închipuiam după cele citite în romane și comedii, cînd, în parc, prințul îmi spusese : „Eu sînt Prințul“ acesta ar fi trebuit să-și descheie redingota, făcînd să strălucească înaintea mea o stea mare ; la fel și toți acești domni care-l înconjurau pe prinț ar fi trebuit să-mi apară în haine brodate și peruci savante etc. Mirarea mea nu fu mică zăbind numai costume simple, dar pline de gust. Am constatat că noțiunea mea despre viața la Curte nu putea fi decît o prejudecată copilărească. Stînjeneala mea dispăru și prințul mă încurajă mult cînd se apropie de mine cu vorbele :

— Ia te uită, domnul Leonard ! și apoi se amuză pe seama privirii mele severe și competente cu care scrutasem atunci parcul.

Canaturile ușilor se deschiseră și prințesa păși în marea sală de primire, însoțită de două doamne de onoare. Am tresărit la apariția ei. Cu atât mai izbitoare mi s-a părut la lumina lampadarelor asemănarea cu mama mea adoptivă ! Doamnele o înconjurară, i-am fost prezentat, m-a măsurat cu o privire uimită care trăda emoție, îngînă cîteva cuvinte pe care nu le-am înțeles și se întoarse către o doamnă în vîrstă, îi spuse ceva cu glas coborît ; aceasta se arată neliniștită și-mi aruncă o privire severă. Toate acestea se petrecuseră într-o clipă. Acum societatea se împărți în grupuri mai mari și mai mici ; se porniră discuții animate, domnea o atmosferă liberă și degajată și, totuși, simțeau că te afli în anturajul prințului, fără ca acest simțămînt să te apese cîtuși de puțin. Am găsit doar o singură apariție care se încadra în aspectul Curții, așa cum îmi închipuisem eu : mareșalul, un bătrîn cu privirea pătrunzătoare și jovială, alături de el curtenii, tineri voioși, care nu arătau deloc că ar avea gînduri ascunse. Amîndouă doamnele de onoare păreau surori, erau foarte tinere și la fel de neînsemnate ; din fericire, erau îmbrăcate fără pretenție. Cu deosebire atrăgea atenția un bărbat mic de statură, cu nasul pe sus și ochi scînteietori, îmbrăcat în negru, cu spada de oțel la șold ; se mișca plin de sprinteală, strecurîndu-se printre oaspeți cînd ici, cînd colo, neoprindu-se nicăieri, nediscutînd cu nimeni, în timp ce arunca tot felul de ironii care, asemenea unor scînteii, stîrneau însuflețire în jur. Era medicul prințului. Bătrîna doamnă cu care vorbise prințesa, știuse cu atîta îndemînare să se afle în

preajma mea, încît, înainte de a-mi da seama, stăteam singur cu dînsa la fereastră. Mi se adresă îndată, dar cu şiretenie, trădînd singurul şi unicul scop pe care-l urmărea : acela de a mă iscodi asupra amănuntelor vicţii mele.

Eram pregătit pentru aşa ceva şi, convins că cea mai simplă relatare în asemenea cazuri este şi cea mai puţin periculoasă, m-am mărginit la a-i spune că am studiat pe vremuri teologia, acum însă, moştenind de la tatăl meu o avere frumoasă, călătoresc pentru plăcerea mea. Locul meu de naştere l-am situat în Prusia poloneză, şi i-am dat un nume atît de barbar că-ţi rupeai limba şi dinţii ca să-l pronunţi, astfel că bătrînei doamne, simţindu-şi urechea zgîriată, îi pieri pofta să întrebe a doua oară.

— Vai, vai ; spuse bătrîna doamnă. Aveţi o înfăţişare, domnul meu, care ar putea răscoli aici triste amintiri, şi poate că sînteţi mai mult decît vreţi să păreţi, căci comportarea dumneavoastră nu corespunde deloc cu aceea a unui licenţiat în teologie.

După ce fură servite răcoritoare, am trecut în sala cea mare, unde fusese pregătită masa de joc. Mareşalul Curţii dădea banca, dar era — după cum mi se spuse — în înţelegere cu prinţul ca să-şi păstreze ciştigul, iar pierderea s-o suporte prinţul ca să nu slăbească fondul băncii. Domnii se strînseseră în jurul mesei, afară de medic care nu juca niciodată şi rămînea cu doamnele, căci ele nu luau parte la joc. Prinţul mă chemă la el, silindu-mă să stau lingă dînsul şi îmi dădu cărţile, după ce — în puţine cuvinte — îmi explică regulile jocului. Fiecare îşi întorcea cartea pe faţă şi eu de asemeni, dar oricît de exact urmam sfatul prinţului, eram mereu în pierdere, care deveni curînd destul de

însemnată, un ludovic de aur fiind cea mai mică miză. Banii mei erau pe sfîrșite și mă întrebam ce va fi cînd voi fi pierdut ultimii ludovici, cu atît mai mult cu cît jocul îmi putea deveni fatal, să-răcindu-mă dintr-o dată. O nouă partidă începu și l-am rugat pe prinț să mă lase în voia mea, întrucît se pare că, fiind un jucător nenorocos, îl păgubeam și pe el. Prințul opină zîmbind că s-ar fi putut să-mi recuperez pierderea dacă aș fi continuat jocul după sfatul unui jucător cu experiență, dar era curios să vadă cum mă voi descurca, de vreme ce am atîta încredere în mine.

Am scos din cărțile mele, fără a le privi, o carte, era dama. E ridicol s-o spun, dar mi se părea că descopăr în chipul palid de pe cartea de joc trăsăturile Aureliei. Priveam țintă cartea, abia îmi puteam stăpîni emoția; întrebarea bancherului dacă jocurile sînt făcute m-a smuls din gînduri. Fără să chibzuiesc, am scos din buzunar ultimii 5 ludovici pe care-i mai aveam asupră-mi și i-am mizat pe damă. Cîștigai și am continuat să mizez pe damă sume din ce în ce mai mari, pe măsură ce creștea cîștigul. De fiecare dată cînd mizam din nou pe damă, jucătorii exclamau :

— Nu, e imposibil, acum dama trebuie să devină infidelă ! și toți ceilalți întoarseră cărțile pe față.

„Asta ține de miracol, este nemaipomenit !“ se auzea din toate părțile, în timp ce eu, tăcut și cufundat în mine, dăruind toată ființa mea Aureliei, abia dacă mă uitam la aurul pe care bancherul îl împingea în fața mea. Pe scurt, în următoarele patru partide, dama cîștigă neînterupt și eu aveam buzunarele pline cu aur. Erau vreo două mii de ludovici pe care norocul mi-i hărăzise mizînd pe damă și, abstracție făcînd că scăpasem

de orice dezastru financiar, nu mă puteam dez-băra de un sentiment intim foarte penibil.

În chip miraculos, am constatat o legătură tainică între jocul meu pe nimerite și fericita întorsătură a lucrurilor care mi-a pus capăt ghinionului. De bună seamă că nu persoana mea, ci forța străină care sălășluia în mine înfăptuia aceste lucruri neobișnuite, pe cînd eu nu eram decît unealta de care acea forță se servea în scopuri străine mie.

Recunoașterea acestei dezbinări interioare mă consola totuși, întrucît îmi vestea încolțirea în mine a acestei noi puteri care, crescînd din ce în ce mai mult, mă va ajuta să rezist și să-mi înving adversarul. Eterna răsfrîngere a imaginii Aureliei nu putea fi altceva decît o ispită infamă pentru o crimă diavolească și tocmai faptul că abuzasem în chip nelegiuit de imaginea dragă și sacră, mă umplea de groază și dezgust.

În cea mai sumbră dispoziție mă furișai dimineața prin parc, cînd prințul, care obișnuia și el să se plimbe la această oră, îmi ieși înainte.

— Ei, domnule Leonard, exclamă el, cum îți place Faraonul meu ? Ce spui de capriciile hazardului, care a trecut peste jocul dumitale nesăbuit și ți-a adus atîta aur ? Ai nimerit, din fericire, cartea favorită, dar chiar așa orbește nu ai voie să i te încrezi totdeauna !

Stărui în amănunțime asupra noțiunii de carte norocoasă, îmi împărtăși regulile cele mai chibzuite, cum trebuie să folosești hazardul în favoarea ta și termină cu afirmația că voi continua, probabil, să-mi încerc norocul la joc și mai departe. L-am asigurat în mod foarte sincer că, din contra, eram hotărît să nu mă mai ating de vreo carte de joc. Prințul se uită mirat la mine.

— Tocmai norocul meu extraordinar de ieri, am reluat eu, a contribuit la această hotărîre, căci tot ce auzisem despre primejdia și fatalitatea acestui joc, mi-a fost ieri confirmat. Mi se părea revoltător că, în timp ce trăgeam cu nepăsare o carte ce îmi evoca o amintire dureroasă, zdrobitoare, eu eram cuprins de o putere necunoscută care îndrepta norocul și câștigul către mine. Că și cum din ființa mea lăuntrică, numai gîndindu-mă la acea faptură care din cartea fără viață strălucea în fața ochilor mei în culori arzătoare, aș putea porunci hazardului, cunoscîndu-i cele mai tainice înlănțuiri.

— Te înțeleg, mă întrerupse prințul — n-ai avut noroc în dragoste, cartea de joc ți-a readus în suflet imaginea iubitei pierdute, deși, cu voia dumitale, îmi pare ridicol cînd evoc chipul lătăreț, palid și comic al damei de cupă ce-ți căzuse în mînă. Te gîndeai însă neconținut la iubita dumitale și la joc îți era mai fidelă și mai binevoitoare decît ți-a fost în viață ; dar nu înțeleg de ce toate astea te sperie, te revoltă, cînd, dimpotrivă, e ceva îmbucurător că norocul te-a favorizat. În orice caz, dacă înlănțuirea fatală a norocului la joc cu iubita dumitale îți sînt atît de funeste, atunci nu e jocul de vină, ci starea dumitale de spirit !

— S-ar putea să fie așa, Înălțimea-voastră, am răspuns eu, dar sînt convins că nu e numai riscul de a ajunge prin pierderi considerabile în situația cea mai nenorocită, ca o consecință a acestui joc nefast, ci mai ales cutezanța de a sfida puterea tainică, răsărind luminoasă din obscuritate, ca o nălucire ce ne ademenește într-o regiune unde ne înșfacă disprețuitor ca să ne macine. Tocmai această luptă cu acea forță pare să fie o acțiune temerară a omului care, încredințîndu-se copilă-

rește în puterea lui, o întreprinde și, o dată lupta începută, nu mai poate renunța, perseverînd pînă în clipa morții, cu nădejdea în izbîndă. De aici derivă impresia mea că pasiunea oarbă a celor care joacă Faraonul și destrămarea intensă a rațiunii nu atrag după sine numai simpla pierdere de bani, ci și ruina morală a jucătorilor. Dar chiar și pe plan secundar, această pierdere îl poate expune și pe jucătorul nepătimăș, în care viciul nu a pătruns încă, la mii de necazuri, la mizerie cruntă, deși s-a pomenit jucînd datorită împrejurărilor. Trebuie s-o mărturisesc, Înălțimea-voastră, că și eu eram ieri pe cale să-mi văd pierduți toți banii de călătorie.

— Asta aș fi aflat-o, ripostă cu grabă prințul, și ți-aș fi înapoiat întreit pierderea suferită, căci nu vreau să se ruineze nimeni pentru plăcerea mea ; cu deosebire acest lucru nu trebuie să se întîmple în cercul nostru, deoarece îmi cunosc jucătorii și nu-i scap din ochi.

— Dar tocmai această îngrădire, Înălțimea-voastră, am zis eu, pune piedici libertății jocului și înriurește pînă și înlănțuirile curioase ale hazardului, ale căror aspecte prezintă pentru dumneavoastră atîta interes. Dar mă întreb : nu va găsi oare unul sau altul, cuprins de patima jocului, mijloacele să se sustragă supravegherii, spre propria sa ruină, aducînd astfel în viața lui un dezechilibru care să-l distrugă ? Iertați-mi sinceritatea, excelență ! Afară de asta, cred că această constrîngere a libertății, chiar dacă ar fi călcată, e apăsătoare și direct insuportabilă pentru o ființă umană.

— Sinteți deci — după cît se pare — cu totul de altă părere decît mine, izbucni prințul și se

depărtă repede, în timp ce-mi adresa în treacăt un „adio“.

Nu știam nici eu cum de am ajuns să vorbesc atît de deschis, căci deși în orașul comercial asistasem de multe ori ca spectator la jocul de cărți, nu m-am gîndit niciodată temeinic să-mi formulez convingerile în felul în care îmi scăpaseră acum de pe buze. Mi-a părut rău că am bagatelizat favoarea prințului și am pierdut prosteste dreptul de apărare la Curte și de a mă apropia de principesă. Mă înșelasem. Chiar în aceeași seară am primit o invitație la concertul Curții, și prințul, trecînd pe lîngă mine, îmi spuse cu ton prietenos :

— Bună seara, domnule Leonard, deie Domnul să-ți placă muzica noastră mai mult decît parcul meu și orchestra mea să se bucure de aprecierea dumitale !

Într-adevăr, muzica se prezenta bine ; executa totul cu precizie, doar alegerea pieselor nu mi se păru prea fericită, întrucît una anihila efectul alteia și în special, o piesă mai lungă ce părea compusă după o formulă dată îmi stîrni de-a dreptul plictiseală. Bineînțeles că m-am ferit să-mi exprim părerea și am făcut foarte bine, căci am aflat apoi că acea piesă era o compoziție a prințului.

Fără nici o sfiială m-am aflat în cercul apropiat al prințului și am vrut să iau parte la jocul de cărți, ca să-l împac, dar nu mică îmi fu mirarea, cînd în loc de banco, oaspeții se grupaseră în jurul unor mese mici de joc și, între ceilalți domni și doamne care luaseră loc în apropierea prințului, se înfiripă o discuție animată și spirituală. Cînd unul, cînd altul știa să povestească ceva amuzant. Nici chiar anecdotele picante nu erau disprețuite ; talentul meu oratoric îmi veni în ajutor și erau

evocări din viața mea, învăluite într-un nimb romantic pe care le istoriseam în chip atrăgător. Mi-am cucerit astfel atenția și aplauzele auditoriului; prințului îi plăcea mai mult umorul, veselie și-n această privință nimeni nu-l întrecea pe medicul său, ineuizabil în idei și inventivitate.

Acest fel de amuzament mergea pînă acolo încît venea cînd unul, cînd altul cu ceva scris de la el, citindu-l în fața celorlalți; în felul acesta, totul căpăta aspectul unei societăți literar-estetice, bine organizate, prezidate de prinț, în care fiecare își alegea domeniul preferat.

La un moment dat, un savant care trecea drept un mare fizician, ne uimi cu noi și interesante descoperiri din domeniul său științific și deci tema corespundea unei părți a cercului care era destul de pregătită ca să priceapă expunerea profesorului, ceilalți, cărora subiectul le era cu totul străin se plictiseau. Nici măcar prințul nu putea urmări pe de-a-ntregul ideile profesorului și aștepta încheierea cu nerăbdare. În sfîrșit, profesorul termină, medicul Curtii era extrem de bucuros și izbucni în cuvinte de laudă și admirație, adăugînd că științei profunde poate să-i urmeze, pentru înveselirea sufletului, ceva care nu are altă pretenție decît să amuze.

Cei care abia rezistaseră pînă la capăt, pe care povara științei îi toropise, se învioraseră, pînă și pe chipul prințului flutură un zîmbet care dovedea ce bine îi făcea revenirea la viața cotidiană.

— Știți, înălțimea-voastră, începu medicul adresîndu-se prințului, că în călătoriile mele nu am omis să notez în jurnalul meu toate întîmplările vesele așa cum survin uneori în viață, dar mai ales pe cele deosebit de comice, astfel că, din acest jurnal, sînt pe cale a vi le împărtăși și cu

toate că nu prezintă mare interes, îmi par totuși distractive. În călătoria mea de anul trecut am ajuns noaptea târziu în frumosul sat situat la patru ore de B; m-am hotărât să rămân într-un han arătos unde am fost primit de un patron amabil și jovial. Obosit, ba chiar zdrobit de lunga călătorie, m-am trântit pe pat de cum am ajuns în camera mea, ca să am destul timp pentru somn, dar abia bătuse ora unu, când mă trezire sunetele unui flaut răsunînd foarte aproape de mine. În viața mea nu auzisem un asemenea vacarm. Omul trebuie să fi avut niște plămîni uriași, căci cu un șuier strident și pătrunzător care denatura cu totul specificul instrumentului, sufla neîntrerupt aceeași măsură, așa încît nu-ți puteai imagina ceva mai absurd și mai insuportabil. Ocăram și blestemam pe dezlănțuitul muzicant care-mi furase somnul și-mi spărsese timpanul, dar, ca un mecanism de orologiu în mișcare, măsura pomenită se repeta, pînă cînd am auzit o lovitură surdă, ca și cum ceva ar fi fost izbit de perete, apoi urmă tăcere, și am putut să adorm din nou.

Dimineața am fost martorul unei certe grozave jos, în han. Am recunoscut vocea patronului și a unui bărbat care striga neconținut: „Blestemată fie casa dumatăle, mai bine nu i-aș fi călcat pragul niciodată. Naiba m-a trimis aici, unde nu poți căpăta nici băutură, nici mîncare! Totul este infam și cîinește de scump. Poftim banii, adio, nu mă mai vezi în afurisita dumatăle de cîrciumă!”

Cu aceste vorbe, un omuleț mic și slăbănog, într-o haină cafenie și cu o perucă roșcată ce se vedea de sub pălăria cenușie îndesată strîmb și marțial pe cap, o zbughi afară, alergă spre grajd, după care îl văzui imediat urcat pe o mir-

toagă costelivă, pornind într-un galop greoi, pe poartă afară.

Bineînțeles că l-am luat drept un străin care s-a certat cu hangiuul și a plecat ; de aceea, nu mică îmi fu mirarea când, la prînz, în timp ce mă afluam în sala de mîncare, am zărit aceeași figură caraghioasă, cu haina cafenie, cu peruca roșcată, care plecase dimineața, intrînd acum pe ușă și luînd loc la masă fără alte formalități.

Era individul cel mai urît dar și cel mai amuzant din cîți am întîlnit vreodată. Avea în felul lui de a fi ceva pe cît de solemn pe atît de caraghios. încît, dacă te uitai la el, cu greu îți puteai stăpîni rîsul. Am mîncat împreună și un dialog laconic se înfiripă între mine și hangiu, fără ca străinul, care înfuleca de zor, să ia parte la discuție. Era vizibil, cum m-am convins mai tîrziu, că, din malițiozitate, patronul aduse vorba despre ciudățeniile specifice naționale, și mă întrebă dacă am cunoscut irlandezi și dacă știam cîte ceva despre așa-numitele „bulles”¹. „Destule !” îi răspunsei eu, în timp ce mi se perindară prin minte un șir întreg de asemenea „bulles”.

Am povestit anecdota cu irlandezul care, întrebând de ce purta ciorapul pe dos, răspunse cu naivitate : „Pe partea cealaltă e o găură !”

Apoi îmi veni în minte excelentul „bull” cu acel irlandez care dormind în același pat cu un scoțian artăgos, își întinse afară de sub cuvertură piciorul gol. Un englez care se afla în cameră, observînd acest lucru, prinse într-o clipă în curele de piciorul irlandezului pîntenul ce-l desprinsese de pe cizma sa. În timpul somnului, irlandezul își trase din nou piciorul sub cuvertură, zgiriindu-l pe scoțian ; trezindu-se, acesta îi trase o palmă

¹ Șotii, absurdități (engl.).

zdravănă. Se încinse între ei următoarea discuție :

„Ce naiba te-a apucat, de ce mă lovești ?“

„Fiindcă m-ai zgîriat cu pintenul !“

„Cum e posibil, că doar mă aflu în patul tău cu picioarele goale !“

„Și totuși e așa cum spun eu, privește !“

„Să ne bată Dumnezeu, ai dreptate, blestematul de servitor mi-a tras cizma și mi-a lăsat pintenul !“

Hangiul izbucni într-un râs zgomotos, dar străinul, care tocmai terminase mîncarea și dădea pe gît berea dintr-o cană pîtecoasă, mă privi cu seriozitate și zise :

„Aveți dreptate, irlandezii fac adeseori asemenea șotii, dar ele n-au nici o legătură cu poporul care e spiritual și harnic ; mai degrabă se întimplă să te molipsești acolo de o asemenea atmosferă ca de un guturai, căci, domnul meu, eu însumi, care sînt de fapt englez, dar născut și educat în Irlanda, sînt pradă acestei metehne !“

Hangiul rîse și mai tare și, fără să vreau, a trebuit să-i țin hangul, căci era nespus de comic că irlandezul, doar vorbind de șotii, comitea și el una bună.

Străinul, departe de a se simți jignit de rîsetele noastre, făcu ochii mari, duse degetul la nas și spuse :

„În Anglia, irlandezii sînt condimentul care se adăugă societății ca s-o facă mai gustoasă. Eu însumi sînt în această privință asemănător lui Falstaff, căci uneori nu sînt glumeț, dar stîrnesc rîsul altora, ceea ce, în aceste vremuri prozaice, e un merit destul de apreciable. Ți-ai putea închipui că și în acest suflet tăbăcit de berar se mai poate clinti ceva, doar grație mie ? Dar hangiul ăsta cumsecade nu se atinge de micul său capital,

oricît de bune idei ar avea, ci dă cu împrumut ici și colo, cu dobîndă mare, unuia din societatea celor bogați ; dacă nu e sigur că omul e solvabil, ca în cazul de față, el arată doar coperta registrului său și aceasta este rîsul lui nemăsurat ; căci în acest rîs el și-a ascuns umorul. Cu bine, domnii mei !“

Cu aceste cuvinte, originalul omuleț ieși pe ușă, după care i-am cerut hangiului informații despre străin.

„Acest irlandez, răspunse el, pe care-l cheamă Ewson și de aceea se vrea englez, fiindcă arborele lui genealogic are rădăcini în Anglia, e de scurtă vreme aici : se împlinesc exact douăzeci și doi de ani ! Cumpărasem de tînăr acest han și tocmai îmi serbam nunta, cînd domnul Ewson, pe atunci tînăr și el, deși purta ca și acum e perucă roșcată, o pălărie gri și o haină cafenie, croită la fel cu aceea pe care o vezi acum, spunînd că se repatriază, trecu pe aici și intră, atras fiind de muzica săltăreață de dans. Jura că se dansează cum trebuie numai pe vapor, unde învățase din copilărie să țopăie și, vrînd să dovedească acest lucru, în timp ce fluiera în chip îngrozitor printre dinți, scoase la iveală un cîmpoi și tot sărînd, își scrînti piciorul în așa hal, încît fu nevoit să rămînă la mine pînă la vindecare. De atunci nu m-a mai părăsit. Cu ciudățeniile lui am de furcă în fiecare zi, se ceartă cu mine, cîrtește în legătură cu felul nostru de viață, îmi impută că îl speculez, că nu poate trăi fără rostbif și porto, își face apoi valiza, își pune toate trei perucile una peste alta, își ia rămas bun de la mine și o pornește călare pe bătrîna lui mîrtoagă. Asta însă nu-i decît o plimbare, la prînz revine pe cealaltă poartă și, după cum ați văzut și astăzi, se așază liniștit la masă înghițînd cît trei mîncările pe care nu le poate

suferi. În fiecare an, primește prin mandat o sumă importantă ; atunci își ia un rămas bun melancolic, numindu-mă cel mai bun prieten al său, varsă lacrimi, în timp ce-mi curg și mie lacrimile pe obraji, dar din cauza efortului de a-mi stăpîni rîsul. După ce jură pe toți sfinții că și-a pus pe hîrtie ultima dorință și că a lăsat întreaga lui avere fiicei mele mai mari, o pornește călare încet și trist spre oraș. A treia sau cel mult a patra zi e iar aici și aduce două vestoane cafenii, trei peruci roșcate, una mai țipătoare ca cealaltă, șase cămăși, o pălărie cenușie nouă și alte accesorii necesare îmbrăcămînții ; în schimb, fiicei mele, favorita lui, îi aduce o punguță cu zaharicale ca unui copil, neținînd seama că a împlinit 18 ani. Apoi nu se mai gîndește la rămînerea lui în oraș și nici la întoarcerea în patrie. Critică cina în fiecare seară, iar banii pentru micul dejun mi-i aruncă furios pe masă, în fiecare dimineată, cînd o pornește călare, zicînd că, vezi bine, nu se mai reîntoarce niciodată. Altminteri e omul cel mai blajin din lume, face daruri copiilor mei la fiecare prilej, ajută pe săracii din sat, numai pe predicator nu-l poate suferi, fiindcă, după cum a aflat-o domnul Ewson de la învățător, odată, cînd domnul Ewson a aruncat în cutia pomenilor o monedă de aur, predicatorul și-a însușit-o și a pus în locul ei monezi mărunte de aramă. De atunci îl evită și nu merge niciodată la biserică, iar predicatorul îl acuză de ateism. Totuși, cum am spus, am cu el adeseori de furcă, fiindcă e iute la mînie și are idei sucite. Nu mai departe decît ieri, cînd veneam spre casă, am auzit de departe țipete stridente și am deslușit vocea lui Ewson. Cînd am intrat în casă, se certa grozav cu servitoarea. Ca de obicei cînd îl apucă furiile, lepădase peruca și stătea cu

capul chel, fără surtuc, în cămașă, lângă servitoare, cărcia îi ținea în fața ochilor o carte mare, arătându-i, printre zbierete și înjurături, ceva cu degetul. Femeia, cu miinile în șolduri, îi striga să ta- bere pe alții cu poznele lui, că el e un om rău, care nu crede în nimic etc. Cu mare greutate am putut să-l potolesc și să aflui despre ce e vorba. Domnul Ewson ceruse ceară de sigiliu și la început servitoarea nu înțeleșese, apoi îi trecu prin minte că domnul Ewson vrea să-și bată joc de pastor, dându-i ceară de sigiliu în loc de ceară de luminări, căci preotul și așa spusese că domnul Ewson nu crede în Dumnezeu. Deci ea se opusese, dar domnul Ewson, crezând că nu se exprimase bine, luase dicționarul englez-german și-i demonstră femeii care nici să citească nu știa, vorbindu-i în englezește, ceea ce o zăpăci și mai mult, crezând că această încâlceală e un grai diavolesc. Doar intervenția mea a împiedicat o hartă din care domnul Ewson ar fi fost poate cel mai păgubit.“

L-am întrerupt pe hangiu în istorisirea sa despre caraghiosul individ, întrebându-l dacă tot domnul Ewson a fost acela care m-a enervat și mi-a stricat somnul cu infiorătorul său flaut.

„Ah, domnul meu, răspunse el, asta este încă una din ciudăteniile lui cu care aproape că-mi gonește toți clienții. Acum trei ani, fiul meu venise să mă vadă. El cîntă minunat din flaut și făcea aici exerciții. Atunci domnul Ewson își aminti că, pe vremuri, cîntase și el din flaut și nu s-a lăsat pînă ce Fritz nu i-a vîndut, pentru o groază de bani, flautul și o piesă de concert pe care o adusese cu el. Atunci domnul Ewson, care habar n-are de muzică și nu știe măcar ce înseamnă ritmul, începu să sufle din flaut cu cea mai mare

rivnă. A ajuns însă doar pînă la al doilea solo al primului allegro, cînd a dat peste un pasaj pe care nu l-a putut executa; ei bine, acest unic pasaj îl repetă de trei ani aproape zilnic, de o sută de ori, pînă cînd, infuriat la culme, dă de perete atît cu flautul, cît și cu peruca. Cum puține flaute rezistă la acest tratament, îi trebuie mereu altele noi și cumpără acum cîte trei-patru deodată. Dacă se strică un șurub cît de mic sau se defectează o clapă, azvîrle flautul pe fereastră, strigînd: «Să mă ia naiba, dar numai în Anglia se fabrică instrumente bune la ceva!» Dar ce e mai teribil, este că pasiunea lui de a cînta din flaut îl apucă uneori noaptea și atunci, cu trilurile lui stridente, îmi trezește musafirii din somnul cel mai adînc. Dar n-ai să mă crezi că aici la primărie se află un doctor englez, cam de cînd e și domnul Ewson la mine, pe care-l cheamă Green și îl simpatizează pe domnul Ewson, fiind el însuși la fel de original și de pornit pe glume năstrușnice. Se ceartă într-una și nu pot trăi unul fără celălalt. Tocmai îmi vine în minte că domnul Ewson mi-a comandat pentru diseară un punci lă care i-a invitat pe primar și pe doctorul Green. Dacă sînteți de acord să rămîneți pînă mîine aici, veți putea vedea astăseară cel mai amuzant trio din cîte se pot întîlni.

— Vă închipuiți. Alteță, reluă medicul, că mi-am amînat cu plăcere plecarea, fiindcă speram să-l văd pe domnul Ewson în toată splendoarea sa. De cum se inseră, veni în camera mea și mă invită la punci, adăugînd cît de mult regretă că-mi oferă această băutură proastă, numită astfel; numai în Anglia se bea un punci adevărat și cum se va întoarce în curînd acolo, speră că, în cazul că voi veni și eu, să-mi poată dovedi că el se pricepe să prepare delicioasa băutură. Știam cum tre-

buie să înțeleg toate astea. Curînd, sosiră și musafirii.

Primarul era un omuleț prietenos, scund și rotofei, cu ochi jucăuși și un nas roșcat; doctorul Green, un bărbat robust, de vîrstă mijlocie, cu înfățișarea unui băștinaș, modern dar neglijent îmbrăcat, cu ochelarii pe nas și pălăria pe cap. „Dați-mi șampanie, să mă satur!” strigă el cu patos; apoi, îndreptîndu-se către hangiu, îl apucă de piept și-l zgîlții:

„Netrebnice Cambise¹, spune-mi! Au unde sînt prințesele? Duhnește a cafea aici, necum ca dulcele nectar!”

„Sfirșește, o, erou celebru, și lasă pumnul tău mai slobod căci în mînia ta nebună azi coastele mi le zdrobești!” exclamă, gîfîind, cîrciumarul.

„O, lașule, nu mai nainte — urmă doctorul — de a simți mireasma dulce a punciului ce-mi naltă duhul, ah, nasul gîdilîndu-mi-l, nu mai nainte, nu, hangiu de rînd ce ești!”

Dar Ewson se repezi inciudat la doctor și-l ocări:

„Nevrednicule Green! să ți se facă negru înaintea ochilor, să te roadă cîința, dacă nu renunți la purtarea ta infamă!”

Am crezut că se va lăsa cu ceartă și scandal, dar doctorul zise:

„Atunci eu joc îmi bat de propria-mi durere și aștept acum în voie nectarul ce-l prepară prea-vrednicul Ewson!”

Îi dădu drumul hangiuului, care o zbughi repede, iar el se așeză la masă cu mină demnă, își aprinse pipa și scoase nori de fum.

¹ Numele tatălui lui Cyrus cel Mare, întemeietorul imperiului persan și al fiului acestuia, rege persan care a domnit între 529 și 522 î.e.n.

„Nu e ca și cum am fi la teatru ? mi se adresă prietenosul demnitar. Vedeți că doctorul care nu ia în mână o carte germană, a găsit din întâmplare la mine pe Shakespeare în traducerea lui Schlegel ¹ și de atunci interpretează, după cum susține chiar el, melodii străvechi pe un instrument străin. Cred că ați observat că pînă și hangiul vorbește în ritm, doctorul l-a băgat, ca să zic așa, în iambi !“

Hangiul aduse punciul aburind și, deși Ewson și Green jurau că nu se poate bea, dădeau pe gît pahar după pahar. Conversația era suportabilă. Green era laconic, doar din cînd în cînd contrazicea pe ceilalți cu cîte o observație hazlie. Așa, de pildă, primarul vorbea despre teatrul din orașul vecin și eu susțineam că eroul principal joacă minunat.

„Nu sînt de această părere, interveni doctorul ; nu credeți că dacă ar fi jucat de șase ori mai bine, ar fi fost mai demn de aplauze ?“

De nevoie a trebuit să-l aprob, dar am adăugat că i-ar veni greu artistului să joace de șase ori mai bine, el întruchipînd pe firavii părinți într-un chip atît de tragic.

„Nu găsesc că-i așa, zise Green ; omul dă tot ce poate ! E oare vinovat că aptitudinile lui dau rezultate proaste ? Dar în sensul rău a știut să-și atragă o celebritate, asta e într-adevăr laudabil !“

Primarul, cu talentul său de a inspira celor doi tot felul de idei și de păreri năstrușnice, ședea în mijlocul lor ca un element ațîțător, și continua astfel pînă ce punciul începu să-și facă efectul. Ewson deveni de o veselie dezamătată, cîntă cu voce pițigăiată melodii patriotice, aruncă peruca

¹ August Wilhelm von Schlegel (1767—1845) — poet și critic german.

și vestonul pe fereastră și începu să danseze schimonosindu-se într-un chip atît de caraghios, încît mureai de rîs. Doctorul rămase grav, dar avea tot felul de năluciri. Confunda castronul de punci cu un contrabas și lingura cu un arcuș, acompaniind în felul acesta cîntecele lui Ewson și doar hangiul putu să-l mai potolească protestînd energic. Primarul devenise din ce în ce mai tăcut și, pînă la urmă, se cuibări într-un colț al camerei și începu să plîngă cu hohote. La un semn al circiumarului, l-am întrebat pe demnitar care-i motivul mării lui suferințe.

„Ah, ah, izbucni el într-un plîns cu sughituri, prințul Eugen ¹ a fost un mare conducător de oști și acest prinț-erou a trebuit să moară ! Vai, vai !” și plîngea din ce în ce mai tare, încît lacrimile i se prelingeau pe obraji.

Am încercat să-l consolez de pierderea curajului prinț care aparținuse secolului de mult apus, dar era zadarnic. Doctorul Green apucase între timp o mucarniță și izbea mereu cu dînsa în fereastră deschisă. Nu voia nici mai mult nici mai puțin decît să curețe luna care lumina interiorul camerei. Ewson sări în sus și striga, de parcă ar fi fost posedat de mii de draci, pînă cînd în cele din urmă, servitorul hanului, fără a ține seama de lumina lunii, veni în cameră cu o lanternă mare și exclamă cu voce puternică :

„Iată-mă-s, domnii mei, acum putem continua !” Doctorul se propti în fața lui și zise, suflîndu-i fumul în față :

„Bine-ai venit, amice ! Ești tu celebrul Squenz ce poartă luna-n cîrcă, dulău și mărăcine ? Te-am curățat, mișele, de-aceea-mprăști raze atît de

¹ Eugeniu de Savoia-Carignan (1663—1730) — celebru general al armatelor imperiale germane.

luminoase ! Deci, noapte bună, astă scîrbavnică licoare prea mult eu am sorbit-o, deci iarăși noapte bună, prea vrednice hangiu, și noapte bună ție, Pylades, dragul meu !“

Ewson îi conjură să nu plece nici unul acasă, căci riscă să-și frîngă gîtul, dar musafirii nu-l luară în seamă, ba servitorul îl apucă pe doctor cu un braț, iar cu celălalt pe primar, care se mai lamenta de moartea prințului Eugen, și așa se bălăbănîră pe stradă pînă la primărie. Cu mare greutate l-am dus pe zăpăcitul de Ewson în camera lui, unde mai suflă din flaut pînă la jumătatea nopții, așa că n-am închis ochii și, abia dormind puțin în trăsură, am putut să-mi revin din acea noapte turbată de la han.

Povestirea medicului fusese deseori întreruptă de rîsete zgomotoase, cum de altfel nu prea se obișnuiește la Curte. Prințul părea să se fi desfătat din plin.

— Numai o figură din acest tablou, se adresă el doctorului, prea ai trecut-o cu vederea. E vorba de dumneata, căci mă prind că umorul dumitale malițios i-a îndemînat pe nebunul de Ewson și pe pateticul doctor la mii de excese nebunești și că, de fapt, dumneata erai factorul stimulator pe care vrei să-l atribui primarului.

— Dar vă asigur, Alteță, replică doctorul, că acest club compus dintr-o specie foarte rară de nebuni, era atît de omogen, încît orice element străin ar fi distonat. Și, ca să rămîn în domeniul muzical, cei trei formau un trio fiecare deosebit, dar armonic, hangiul intervenind cu o septimă.

Discuția mai continuă în felul acesta, pînă ce familia princiară se retrase în apartamentele ei și restul societății se risipi de asemeni, în cea mai plăcută dispoziție.

Mă simţeam vesel şi plin de viaţă într-o lume nouă. Cu cât pătrundeam mai mult în viaţa liniştită şi plăcută a reşedinţei şi a Curtii, cu cât mi se acorda un loc căruia îi făceam faţă cu cinste judecînd după succesul pe care-l avem, cu atît mai puţin mă gîndeam la trecut şi la eventualitatea că situaţia mea de aci s-ar mai putea schimba vreodată. Prinţul părea să mă simpatizeze şi, din unele aluzii făcute în treacăt, puteam trage concluzia că, într-un fel sau altul, voia să mă aibă în anturajul lui. Nu se poate tăgădui că o anumită monotonie, o anumită manieră preconceptută în toate problemele ştiinţifice şi artistice care se răsplineau de la Curte asupra reşedinţei întregi, ar fi însemnat, pentru un bărbat spiritual, obişnuit cu o libertate absolută, un mare inconvenient; cît despre mine, de cîte ori constrîngerea pe care unilateralitatea Curtii o practica îmi devenea o povară, adaptarea mea de mai înainte la o anumită disciplină care, cel puţin în aparenţă, reprezenta o ordine, îmi era de mare ajutor. Viaţa monahală mă mai stăpînea şi aici, bineînţeles fără să se observe. Oricît mă lăuda prinţul, oricît mă străduiam să atrag asupra mea atenţia principesei, ea rămînea totuşi rece şi distantă. Da, prezenţa mea părea deseori s-o neliniştească profund şi numai cu mare efort reuşea să-mi arunce cîteva cuvinte amabile, ca şi celorlalţi. La doamnele care o înconjurau aveam mai mult noroc; exteriorul meu părea să le fi făcut o impresie favorabilă şi, deoarece mă aflam mereu în cercul lor, am reuşit curînd să-mi însuşesc acea educaţie mondenă care se numeşte curtoazie şi care constă în supleţea de a te mişca cu dezinvoltură în mijlocul oricărei societăţi te-ai afla, şi a te face agreabil, atît prin fizicul cît şi prin conversaţia ta. E

un talent deosebit să vorbești despre nimic în cuvinte mari și să provoci doamnelor o anumită satisfacție, de a cărei cauză să nu-și poată da seama. Că această aleasă curtoazie nu se poate manifesta prin lingușiri de prost gust, se-nțelege de la sine, nici chiar într-o discuție interesantă care sună ca un imn adresat adoratei, fiind o totală consimțire a gândurilor ei cele mai intime, astfel încît ființa-i să ți se dezvăluie și să se oglindească încîntată în reflexul eului tău propriu.

Cine ar mai fi putut recunoaște în mine pe fostul călugăr? Singurul loc mai primejdios pentru mine era poate biserica, unde cu greu puteam să ocolesc acele rugăciuni monahale de un ritm și o intonație specifică. Medicul Curții era unicul care nu accepta ca totul să poarte aceeași amprentă și tocmai asta mă atrăgea spre el, așa cum și el se alăturase mie, fiindcă știa că am fost primul reprezentant al opoziției și că părerile mele sincere, la adevărul cărora prințul era atît de sensibil, făcuseră ca jocul de cărți, urît de toți, să fie scos din program.

Fapt este că eram adeseori împreună, discutînd cînd despre știință și artă, cînd despre viață, așa cum aceasta se desfășura sub ochii noștri. El o stima pe principesa tot atît de mult ca și mine, spunînd că ea e aceea care-l mai abate pe prinț de la unele idei absurde reușind să-i risipească acea curioasă plictisală care se manifesta uneori prin nestatornicie și incoerență, dîndu-i în schimb, din cînd în cînd, fără ca el să-i ghicească intenția, cîte o jucărie nevinovată în mîini. Nu am omis cu acest prilej să mă plîng de faptul că, fără să cunosc motivul, prezența mea pare să producă neplăcere principesei. Medicul se ridică de pe scaun și, deoarece ne aflam tocmai în

camera lui, aduse dintr-un sertar un portret în miniatură, mi-l dădu și mă îndemnă să-l privesc cu atenție. Nu mică îmi fu mirarea cînd recunoscu în trăsăturile bărbatului o mare asemănare cu mine, afară de schimbarea pieptănăturii și a îmbrăcămînții, ambele de modă veche; numai adăugîndu-i barbetele mele impozante — opera lui Belcampo — și miniatura ar fi putut înfățișa propriul meu portret. I-am împărtășit medicului această constatare.

— Și tocmai această asemănare, zise el, o sperie și o neliniștește ori de cîte ori te apropii de dînsa, căci chipul dumitale îi readuce în memorie o groaznică întîmplare care lovise Curtea ca un trăsnet cu mulți ani înainte. Fostul medic curant al Curții, mort acum cîtiva ani, al cărui cirac în medicină am fost, îmi împărtășise acea taină din familia domnitoare, și-mi dăduse totodată portretul care înfățișa pe fostul favorit, Francesco și, precum vezi, această pictură reprezintă o adevărată capodoperă. Provine de la acel ciudat pictor străin aflat atunci la Curte, care jucase rolul principal în acea tragedie.

În timp ce examinam portretul, s-au iscat în mine anumite bănuieli pe care zadarnic încercam să le pricep. Întîmplarea aceea îmi apăru ca o enigmă în care eram și eu amestecat, și cu atît mai mult insistai pe lingă medic să-mi dezvăluie misterul ce mi-ar ajuta să-mi explic asemănarea izbitoare cu Francesco.

— Desigur, incuviință doctorul, această împrejurare fantastică este firesc să-ți stîrnească interesul și, oricît mi-ar fi de neplăcut să vorbesc de acea întîmplare ce și acum încă, pentru mine cel puțin, e acoperită de un văl tainic pe care nu vreau să-l sfișii, trebuie totuși să afli tot ce știu

în legătură cu ea. Au trecut mulți ani și eroii principali au părăsit scena, doar amintirea a mai rămas și mai stîrnește încă sentimente ostile. Te rog să nu împărtășești nimănui nimic din cele ce-ți voi destăinui.

I-am făgăduit acest lucru și doctorul își începu povestirea în chipul următor :

— Tocmai în perioada cînd principele nostru domnitor se căsătorise, sosise dintr-o lungă călătorie fratele său însoțit de un pictor și de un bărbat cu numele de Francesco, deși se știa că acesta era german. Prințul era unul dintre cei mai frumoși bărbați și contrasta cu domnitorul nostru, chiar dacă nu-l întrecea în vioiciune și spirit. Făcu o impresie deosebită asupra principesei domnitoare care, în acea vreme, era de o zburdălnicie nestăvilită, pe cînd soțul ei, prințul domnitor, era prea formalist, prea rigid ; fratele prințului fu de asemeni subjugat de frumusețea și tinerețea cumnatei sale. Fără a se gîndi la o legătură vinovată, trebui să se supună forței irezistibile care le stăpînea viața lăuntrică, deși reciproc îngrădită, întetînd astfel flacăra ce-i contopea într-o singură ființă. Francesco era singurul care se putea compara din toate punctele de vedere cu prietenul său și, așa cum prințul o impresionase pe principesa domnitoare, tot astfel Francesco o cuceri pe sora mai mare a principesei. Francesco își dădu seama de norocul lui, îl folosi cu șiretenie calculată și înclinația prințesei crescînd, devenind o dragoste înflăcărată.

Domnitorul era mult prea convins de virtutea soției sale ca să nu disprețuească clevețirile, oricît îl apăsă încordarea dintre el și fratele său, și numai Francesco, pe care-l îndrăgise, datorită inteligenței lui deosebite cît și tactului și pru-

dentei sale, eră în stare să-i insufle un oarecare calm.

Prințul domnitor vru să-i acorde situații de prim rang la Curte, dar Francesco se mulțumi doar cu drepturile secrete ale primului favorit și cu iubirea prințesei. Viața la Curte se desfășura în aceste condiții, dar numai cei patru înlănțuiți de fire invizibile erau fericiți într-un Eldorado al iubirii ce și-l întemeiaseră și care era interzis celorlalți. Se pare că prințul domnitor organizase, fără știrea nimănui, cu mare fast, sosirea la Curte a unei prințese italiene, hărăzită să fie soția fratelui său și căreia, cînd acesta se aflase în vizită la Curtea tatălui ei, îi arătase multă simpatie. Era nespuse de frumoasă, întruchipînd grația și drăgălășenia însăși, ceea ce e redat și în portretul pe care-l mai poți vedea în galeria de tablouri de la castel. Prezența ei animase Curtea, izolată într-o atmosferă de sumbră plictiseală. Întrecea în strălucire pînă și pe prințesa domnitoare și pe sora ei. O dată cu sosirea italienei, purtarea lui Francesco se schimbă într-un chip băcător la ochi; parcă o durere tainică îi scurma tinerețea, devenise morocănos, taciturn și neglija pînă și pe iubita lui de rang princiar. Prințul devenise și el melancolic, se simțea cuprins de unele stări cărora nici el nu căuta să le pună stavilă. Sosirea italienei fu pentru prințesa domnitoare ca un pumnal înfipt în inimă. Sora ei, o fire visătoare, fu văduvită de orice bucurie a vieții o dată cu pierderea iubirii lui Francesco, așa că cei patru fericiți, atît de invidiați de toți ceilalți, fură cu-fundați deodată în tristețe și amărăciune. Fratele prințului se consolă primul, întrucît, față de virtutea riguroasă a cumnatei sale, nu putuse rezista ispitirilor frumoasei și seducătoarei italiene. Acea

legătură naivă cu soția fratelui său, izvorită din adîncul ființei sale, pierise în fața pasiunii stîrnite de prințesa italiană și așa se întîmplă că se pomeni din nou în mrejele din care nu de mult se smulsese. Cu cît dînsul se lăsa furat de această dragoste, cu atît purtarea lui Francésco era mai ciudată ; nu mai apărea aproape deloc la Curte, ci hoinărea singuratic și, săptămîni de zile în șir, stătea departe de reședință. În schimb, straniu și mizantropul pictor se arăta tot mai des și lucra cu plăcere deosebită în atelierul pe care i-l instalase italianca în casa ei. Îi făcu de cîteva ori portretul, de fiecare dată sub altă înfățișare ; se arătă potrivit principesei domnitoare și nu se învoi s-o picteze cu nici un preț ; în schimb făcu prințesei italiene, fără ca s-o pozeze măcar o singură dată, un portret de o mare asemănare și strălucire. Italianca îl trata pe pictor cu o deosebită atenție, iar el îi răspundea cu o sinceră curtoazie, astfel încît fratele prințului devenise gelos și, într-o zi cînd îl găsi lucrînd în atelier, cu privirea ațintită asupra chipului italienei ca sub puterea unei vrăji, pictorul nici nu observase sosirea lui ; acesta din urmă îi spuse pe șleau să facă bine și să nu mai lucreze aici, ci să-și caute alt atelier. Pictorul depuse calm pensula și luă tăcut portretul de pe șevalet. În culmea miniei, fratele prințului i-l smulse din mînă și adăugă că e atît de reușit, încît ar vrea să-l aibă el. Pictorul, la fel de calm, îl rugă să-i permită să mai completeze portretul cu cîteva trăsături de penel. Fratele prințului repuse tabloul pe șevalet și, după cîteva minute, pictorul i-l dădu înapoi, rîzînd sardonice, pe cînd prințul fu cuprins de spaimă la vederea portretului acum schimonosit. Apoi, pictorul dădu să iasă agale din atelier, dar aproape

de uşă se întoarse, aruncă fratelui princiar o privire gravă şi pătrunzătoare şi rosti apăsător şi solemn : „Acum eşti pierdut !“

Asta se întâmpla când italianca era deja logodită cu fratele prinţului şi când cununia urma să aibă loc în câteva zile. Logodnicul nu acordă prea multă atenţie purtării pictorului, care avea şi aşa faima de a fi din când în când cuprins de accese de demenţă. Se spunea că acum stătea din nou zile întregi în odăiţa lui privind fix la o pînă întinsă şi susţinind că lucrează la nişte tablouri cu totul excepţionale ; uitase de Curte şi fu uitat şi el la rîndu-i.

Cununia fratelui prinţului cu italianca se desfăşură în palat cu toată pompa. Principesa domnitoare se supuse destinului său şi renunţă la o dragoste nerealizabilă şi fără rost. Sora principesei era transfigurată, mai înfloritoare şi plină de viaţă ca oricînd, căci iubitul ei Francesco re-apăruse. Fratele prinţului urma să ocupe cu soţia lui o aripă a castelului pe care principele domnitor pusese să fie amenajată în acest scop. La această lucrare se simţea în elementul lui. Nu era văzut decît înconjurat de arhitecţi, pictori, tapiţeri, răsfodind cărţi de specialitate, şi studiind planuri, schiţe, proiecte, în mare parte elaborate de el însuşi şi care erau destul de neizbutite. Atît fratele prinţului cit şi logodnica lui nu avuseseră voie să vadă aranjamentul interior pînă tîrziu, în seara zilei cununiei, după care principele domnitor îi condusesese într-un alai sărbătoresc prin camerele splendid decorate cu un gust ales, apoi într-o sală somptuoasă ca o grădină înflorită, unde urma să aibă loc balul care încheia serbarea. În timpul nopţii se produse în aripa locuită de fratele prinţului un zgomot la început înfundat, dar

apoi vacarmul deveni atit de puternic, încit îl trezi pe domnitor. Presimțind o nenorocire, sări din pat și zori însoțit de gardă spre aripa îndepărtată, intră în coridorul spațios, cînd tocmai îl aduceau pe fratele prințului care fusese găsit ucis cu o lovitură de cuțit în beregată. Își poate oricine închipui groaza domnitorului, disperarea prințesei și jalea sfișietoare a principesei domnitoare. Cînd principele domnitor se mai calmă, începu să cerceteze cum a putut fi comisă crima, cum a izbutit să fugă asasinul prin coridoarele pázite de străji, toate ascunzișurile fură scotocite, dar zadarnic. Pajul care-l servise pe fratele prințului povesti cum stăpînul lui, pradă unei triste presimțiri, umblase mult timp agitat prin cabinetul său și cum, în cele din urmă, îl ajutase să se dezbrace și cu sfeșnicul în mînă îl condusesse pînă în anticamera dormitorului nupțial. Fratele prințului îi luase sfeșnicul din mînă și-i spusese că nu mai are nevoie de el ; dar cum ieșise din anticameră, valetul auzi un țipăt înăbușit, o izbitoră și zăngănitul sfeșnicului în cădere. Alergase de îndată înapoi și, la lumina unei lumînări care continua să ardă, l-a văzut pe prinț lungit pe podea în fața ușii camerei nupțiale, iar lîngă el un cuțit însîngerat, după care dăduse alarma. Din spusele soției nefericitei frate de prinț, după ce dînsa trimisese cameristele la culcare, prințul intrase brusc în camera ei, stinsese toate lumînările, rămăsese cam o jumătate de oră la dînsa și apoi plecase ; cîteva minute mai tîrziu, se comisese crima. După ce epuizaseră toate ipotezele pentru descoperirea ucigașului, cînd nu mai exista nici o posibilitate de a da de urma făptașului, se ivi o cameristă a prințesei ; fata susținea că auzise atunci o ceartă între fratele prințului și pictor,

ea aflându-se întimplător într-o cameră vecină a cărei uşă era deschisă. Redase faptele în toate amănuntele. Nimeni nu se mai îndoia că pictorul se furişase în palat, nu se ştie în ce mod, şi-l asasinase pe fratele prinţului.

Urma ca pictorul să fie arestat de îndată, dar dispăruse de două zile din castel, nu se ştia unde se afla şi toate cercetările rămaseră zadarnice. Curtea era cufundată în doliul cel mai profund şi toată reşedinţa lua parte la tristeţea unanimă; doar Francesco, care apăruse din nou la Curte, mai reuşea să aducă în cercul restrîns al familiei domnitoare o rază de soare printre norii întunecoşi.

Prinţesa italiană rămăsese însărcinată şi cum era împedată de ucigaşul soţului ei profitase de faptul că avea aceeaşi statură cu prinţul pentru a comite pe întuneric o faptă nelegiuită, ea se retrăsese într-un castel îndepărtat al prinţului domnitor, pentru ca naşterea copilului să rămână secretă şi fructul unei trădări diabolice să fie tănuţ măcar faţă de lume, ca limbuţia servitorilor să nu dea în vileag evenimentele din noaptea nunţii şi să-l compromită astfel pe nefericitul soţ.

Legătura dintre sora principesei domnitoare şi Francesco devenise în perioada de doliu mai trainică şi mai cordială şi cu atît mai mult se consolida prietenia perechii domnitoare pentru el. Prinţul domnitor era de mult iniţiat în taina lui Francesco şi nu mai putea rezista insistenţelor soţiei şi ale cumnatei sale, astfel că fu de acord cu o căsătorie secretă a lui Francesco cu prinţesa. Urma ca Francesco să fie numit la o Curte străină într-un înalt rang militar, şi apoi să se anunţe oficial căsătoria lui cu prinţesa. La acea curte

lucrul era posibil datorită relațiilor ei de prietenie cu principele domnitor.

Sosi și ziua cununiei, perechea domnitoare, însoțită de doi bărbați de încredere : medicul, predecesorul meu, era unul dintre ei ; aceștia erau singurii care urmau să asiste la ceremonie, în capela mică a castelului. Un singur paj, inițiat în această taină, supraveghea ușa de la intrare.

Perechea stătea în fața altarului, duhovnicul principelui domnitor, un bătrîn preot venerabil, după o scurtă slujbă, începu să dea citire actului de căsătorie.

În aceeași clipă Francesco pări și, cu privirea fixă, îndreptată spre o coloană a altarului, strigă cu vocea sugrumată : „Ce vrei de la mine ?” Sprijinit de stîlp, stătea pictorul, îmbrăcat bizar, cu o pelerină violetă aruncată pe umeri, și-l străpungea pe Francesco cu privirea spectrală a ochilor săi adînci și întunecați. Prințesa era gata să leșine, toți se cutremurară de groază, numai preotul își păstră calmul și i se adresă lui Francesco : „De ce te sperie apariția acestui om, dacă ai conștiința curată ?” Atunci, Francesco se ridică brusc și se repezi, cu un cuțit mic în mînă la pictor, dar înainte de a se apropie de el, se prăbuși leșinat cu un urlet surd, iar pictorul dispăru în spatele coloanei.

Se treziră cu toții ca dintr-o toropeală și săriră în ajutorul lui Francesco, care zăcea ca neînsufletit. Ca să nu se facă vilvă, cei doi oameni de încredere îl duseră în apartamentele principelui domnitor. Cînd se trezi din leșin, Francesco ceru cu insistență să fie adus în camera lui, fără a da un singur răspuns la întrebările prințului cu privire la misterioasa întîmplare din biserică. În dimineața următoare, Francesco fugi din re-

ședință cu toate obiectele de preț dobândite grației generozității principelui moștenitor și a fratelui său. Principele domnitor nu cruțase nici un efort ca să descopere misterul apariției pictorului și să dea de urma lui. Capela avea numai două intrări, dintre care una ducea din încăperile interioare ale palatului către lojile de lângă altarul cel mare, iar cealaltă dădea din coridorul principal înspre nava bisericii. Această intrare fusese străjuită de paj, astfel încît nici un curios să nu se apropie, iar cealaltă era încuiată, deci rămînea de neînțeles cum putuse intra pictorul și apoi să dispară. După ce se repezise la pictor, Francesco căzu într-o stare de catalepsie, ținînd cuțitul în mină iar pajul (cel care în noaptea nunții ajutase prințului să se dezbrace, iar apoi stătuse de pază la ușa capelei) susținea că era același cuțit care a fost găsit lângă prințul asasinat, mînerul de argînt atrăgînd atenția prin luciul său neobișnuit.

Nu multă vreme după aceste misterioase întîmplări, sosiră vești de la prințesa italiană în ziua cînd Francesco urma să se cunune cu sora principesei domnitoare ; dăduse viață unui fiu și, puțin după naștere, ea murise. Principele domnitor deplinse această pierdere, deși enigma din noaptea nunții apăsă greu asupra ei și, într-o anumită măsură, trezea o bănuială oarecare împotriva prințesei italiene. Fiul, rodul unei fapte nelegiuite, fu crescut într-o țară depărtată sub numele de contele Victorin. Zdrobită sufletește de groaznicele întîmplări care se abătuseră într-un timp atît de scurt asupra ei, sora principesei domnitoare hotărî să se călugărească. Ea este, după cum veți afla, stareța mănăstirii benedictine din ***.

Oricît de surprinzătoare și de misterioase erau cele întîmplate la Curtea noastră, un alt eveni-

ment survenise nu de mult la castelul baronului F., tulburînd și această familie ca odinioară pe cea a principelui domnitor. De fapt, stareța înduioșată de mizeria unei femei sărmăne care, întorcîndu-se dintr-un pelerinaj la Teiul Sfînt, venise la mănăstire, îl...

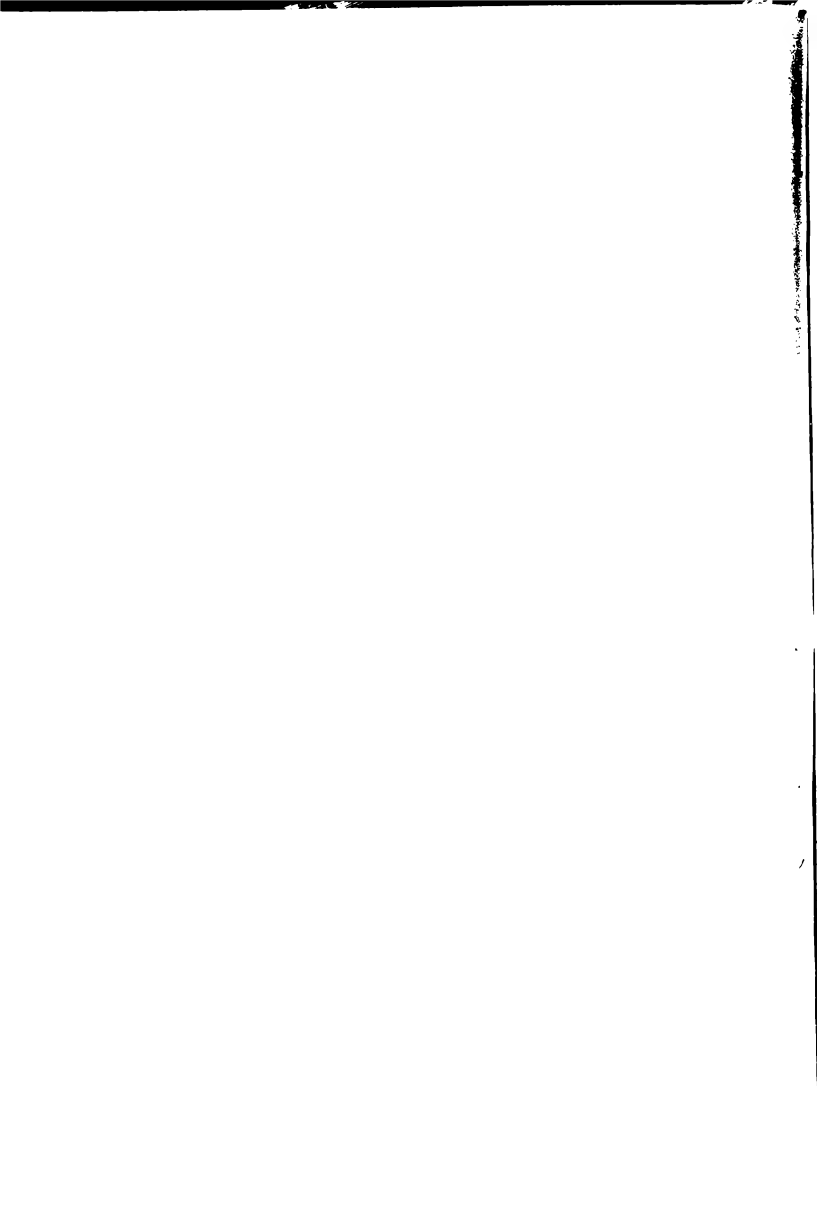
Aici, o vizită întrerupse povestirea medicului, așa că am reușit să ascund furtuna care-mi răscolea sufletul. Era limpede că Francesco era tatăl meu. Îl ucisese pe prinț cu același cuțit cu care eu îl lovisem pe Hermogen. M-am hotărit deci să plec peste cîteva zile în Italia și să ies din cercul în care mă atrăsese puterea dușmană. În aceeași seară, am apărut în anturajul Curții ; se vorbea mult despre o domniță nespus de frumoasă care va apărea astăzi pentru prima oară ca doamnă de onoare a principesei, sosită abia cu o zi înainte.

Canaturile ușilor se dădură în lături, principesa domnitoare păși în salon iar lingă dînsa, străina.

Am recunoscut-o pe Aurelia.

Sfirșitul părții întîi

PÁRTEA A DOUA

CAPITOLUL I

Cotitura

În a cui viață oare n-a încolțit cîndva, păstrată în cel mai adînc ungher al inimii, minunata taină a iubirii ! Oricine ai fi, cititorule, dacă vei frunzări vreodată aceste pagini, recheamă-ți în amintire acea vreme însorită, contemplă pentru a nu știu cîta oară gingașul chip al aceleia pe care însuși duhul iubirii ți-a scos-o în cale ! Ai avut atunci credința că numai într-însa îți recunoști ființa, esența ta cea mai înaltă. Îți mai amintești susurul izvoarelor, foșnetul frunzișului, felul cum vîntul mîngîios de seară îți vorbea de ea și de iubirea voastră ? Mai vezi oare cum te priveau florile cu ochii lor limpezi și prietenoși, aducîndu-ți salutul și sărutul ei ?

Și ea venea, dorea să-ți aparțină cu trup și suflet. O cuprindeai plin de patimă arzătoare și voiai, desprins de pămînt, să te mistui într-o vîlvătaie de dor ! Dar misterul rămînea neîmplinit, o forță întunecată te atrăgea cu brutalitate spre pămînt, cînd năzuiai să te înalți cu dînsa în nemărginirea ce-ți era hărăzită ! Încă înainte de ai fi îndrăznit să sperî, ai și pierdut-o, toate vocile, toate sunetele au amuțit, și numai jelania fără nădejde a însinguratului gemea sinistru, prin pustiul întu-

necat. Străinule ! Necunoscutule ! dacă vreodată o durere fără nume te-a scurmat, atunci vei înțelege suferința lipsită de scăpare a încărunțitului călugăr care, în chilia întunecată, cu gândul la vremea însorită a iubirii sale, își scâldea cu lacrimi de singe culcușul tare, pe cînd suspinele lui de moarte rătăcesc în noaptea adîncă prin gangurile mănăstirii. Dar și tu, suflet înrudit cu al meu, și tu crezi că cea mai sublimă fericire a dragostei, împlinirea tainei ei se mistuie în moarte. Aceasta ne-o dezvăluie sumbrele glasuri profetice, al căror ecou răzbate din vremurile străvechi, de nemăsurat cu norme pămîntești și că în misterele pe care le stăvilesc pruncii naturii, pînă și moartea înseamnă pentru noi o încununare a dragostei.

Un fulger îmi străbătu ființa, respirația mi se opri, pulsul zvîcnea, inima mi se zbătea spasmodic, gata să-mi spargă pieptul. La dînsa — la dînsa — s-o string în brațe cu toată vîpaia dragostei ! — „De ce te împotrivești, nefericito, puterii care te-a înlănțuit pe veci ? Oare nu ești a mea, a mea pentru totdeauna ?“ Dar chiar mai mult decît atunci cînd am zărit-o pe Aurelia în castelul baronului, mi-am înfrînat izbucnirea pasiunii mele nesăbuite. Afară de asta, toate privirile erau ațintite asupra ei, așa încît izbutii să mă pierd între oamenii nepăsători, fără ca vreunul să mă observe sau să-mi adreseze cuvîntul, ceea ce mi-ar fi fost de nesuportat, căci nu doream decît s-o văd, s-o aud și să nu mă gîndesc decît la ea.

Să nu se spună că cel mai simplu veșmînt de interior este cea mai potrivită podoabă pentru o fată frumoasă ; găteala femeilor răspîndește un farmec tainic căruia cu greu îi putem rezista. Poate că sălășluiește în adîncul firii ei faptul că

din splendoarea îmbrăcăminții se desprinde tot ce e mai strălucitor și mai frumos într-însa, asemenea florilor ce se împlinesc doar atunci cînd își desfac petalele în desăvîrșita lor policromie.

Cînd ți-ai văzut pentru prima oară iubita înveșmîntată astfel, nu țe-ai înfiorat din cap pînă-n picioare, pătruns de un sentiment nelămurit? Ți s-a părut atît de străină, dar pînă și asta îi dădea un farmec nespus. Cum tremurai de încîntare și voluptate, cînd puteai să-i stringi pe ascuns mîna! Pe Aurelia n-o văzusem niciodată decît în rochia ei simplă de casă; astăzi apăru, conform obiceiului Curții, în ținută de gală. Cît era de frumoasă! Cît de pătruns am fost de vrajă și desfătare văzînd-o! Dar în acea clipă duhul diavolului a pus stăpînire pe mine și mi-am aplecat urechea la vorbele lui: „Îți dai seama, Medardus, așa îmi șopti, îți dai acum seama că tu poruncești destinului, că întîmplarea, supusă ție, înnoadă cu îndemînare firele pe care le-ai urzit?”

În anturajul Curții erau femei care puteau fi prețuite ca frumuseți perfecte, dar față de farmecul copleșitor al Aureliei, totul pălea. Un anume entuziasm însufletea pînă și pe cei mai apatici; chiar și bărbații în vîrstă schimbă felul conversației obișnuite la Curte, care consta doar în cuvinte fără fond, și era amuzant să-i vezi cum fiecare dintre ei se străduia vizibil, prin vorbă și atitudine, să apară cît mai avantajat față de străină. Aurelia primea aceste omagii cu privirea coborîtă, roșind cu grație; dar cînd principele domnitor chemă în jurul lui bărbații mai vîrstnici și vreun tînăr de o rară frumusețe se apropia cu sfială și cuvinte amabile de Aurelia, ea devenea tot mai veselă și mai nestînjinită. Îndeosebi un maior din garda prințului izbuti să-i atragă

atenția, astfel că se pomeniră pe loc angajați într-o discuție animată. Îl cunoșteam pe maior ca fiind un favorit al femeilor. Se pricepea în mod discret, cu mijloace aparent nevinovate, să le stîrneasă sensibilitatea și spiritul și să le prindă apoi în mrejele lui. Cu o ureche fină, atentă la cea mai ușoară nuanță, făcea după voință, asemeni unui instrumentist dibaci, să vibreze orice coardă intimă, astfel că victima iluziei credea că aude în sunetele străine ecoul muzical al propriei sale fătăturii lăuntrice.

Stăteam nu departe de Aurelia ; părea că nu mă observă — voiam să mă duc la dînsa, ca prins în cătușe de fier, nu mă puteam urni din loc. Uitîndu-mă țintă la maior, am avut o bruscă impresie că în fața Aureliei se afla Victorin. Am izbucnit într-un ris batjocoritor : „Hei ! Hei ! Ti-călosule, te-ai pus atît de bine cu diavolul, încît în patima ta oarbă să rîvnești la iubita călugărului ? “

Nu știu dacă am rostit cu adevărat aceste cuvinte, dar m-am auzit rîzînd și am tresărit ca dintr-un vis adînc, cînd bătrînul mareșal al Curții îmi luă ușor mîna și mă întrebă :

— De ce te bucuri așa, dragă domnule Leonard?

M-au trecut fiori de gheață. Nu erau oare acestea cuvintele cuviosului frate Cyrillus, care tot astfel mă întrebasesc cînd, la călugărirea mea, îmi observase zîmbetul batjocoritor ? Abia am reușit să îngîn ceva-fără noimă. Am simțit că Aurelia nu mai era în preajma mea, dar nu am îndrăznit să ridic privirea și am luat-o la fugă prin sălile luminate. Se vede că felul meu de a mă purta păruse neliniștitor, căci observai cum fiecare se

feră de mine, pe cînd coboram în salturi scara principală.

Am ocolit Curtea, căci ca s-o revăd pe Aurelia fără să dezvălui taina mea, mi se părea cu neputință. Alergam singur prin pădure și poiană, gîndindu-mă numai la ea și văzînd-o numai pe dînsa. Convingerea mea devenea tot mai fermă și anume că o fatalitate sumbră împletise soarta mea cu a ei și că ceea ce îmi apare cîteodată ca o fărădelege, nu este decît împlinirea unui ireversibil destin.

Făcîndu-mi singur curaj, rîdeam în fața primejdiei care m-ar putea amenința, dacă Aurelia ar fi recunoscut în mine pe ucigașul lui Hermogen. Aceasta mi se părea, de altfel, cu totul imposibil. Cît de jalnici îmi apăreau acei tinerei care, în vanitatea lor, se osteneau în jurul aceleia care devenise a mea și numai a mea, încît pînă și cel mai ușor suflu al vieții ei atîrna de mine! Ce înseamnă pentru mine acești conți, baroni, șambelani, acești ofițeri în uniforme pestrițe, sclipitoare, cu podoabele lor de aur, altceva decît niște împopoțonate gînganii neputincioase pe care eu, dacă m-ar plictisi, le-aș zdrobi cu pumnul! În sutană voi apărea printre ei la braț cu Aurelia în găteală de mireasă și această mîndră și ostilă principesă va pregăti singură patul nupțial victoriosului călugăr pe care-l disprețuiește. Muncit de aceste gînduri, strigam adeseori numele Aureliei, rîzînd și urlînd ca un nebun. Dar curînd furtuna se potoli. Devenii mai liniștit, în stare să iau hotărîri asupra felului de a mă putea apropia de Aurelia.

Intr-o zi, pe cînd mă furișam prin parc chibzuind dacă ar fi nimerit să iau parte la reuniunea de seară inițiată de principele domnitor, cineva

din spate mă băt看 pe umăr. Mă întorsei, medicul stătea în fața mea.

— Permiteți-mi, vă rog, să controlez onoratul dumatle puls ! începu el și, privindu-mă țintă în ochi, mă apucă de braț.

— Ce înseamnă asta ? am întreat uimit.

— Nu lucru mare, continuă el. Se pare că pe aici se petrec pe ascuns și pe tăcute unele fapte nebunești care constă în a da năvală banditește peste oameni și a le cășuna cîte una, încît îi face să țipe, chiar dacă nu e vorba decît de un ris nebunesc. Totuși, s-ar putea să nu fie decît o nălucire, iar acel diavol dement, doar o febră produsă de friguri ; de aceea, iubitule, dă-mi voie să-ți lau pulsul !

— Vă asigur, domnul meu, că nu înțeleg un cuvînt din toate acestea ! am spus eu, dar medicul îmi apucă brațul și număra pulsațiile cu ochii la cer, una, două, trei. Purtarea lui bizară îmi părea enigmatică și insistai să-mi spună ce urmărește de fapt.

— Va să zică nu știi, stimate domnule Leonard, că recent ai provocat la Curte spaimă și conster-nare ? Maestra de ceremonie a Curții suferă din acea seară de colici și președintele consistorial nu vine la cele mai importante sesiuni, fiindcă ți-a plăcut, în fuga dumatle, să calci peste picioarele lui bolnave de podagră, astfel încît, chiar stînd în fotoliu, se mai vaită de tot felul de junghiuri. Asta s-a întîmplat cînd ai fost apucat subit de o criză de nebunie și ai fugit din sala de recepție, după ce, fără vreun motiv plauzibil, ai izbucnit într-un astfel de ris, încît toți s-au cutremurat și li s-a făcut părul măciucă.

În clipa aceea m-am gîndit la mareșalul Curții și am răspuns că-mi amintesc că am izbucnit în

ris, dar că nu putea avea un efect atît de ciudat, deoarece mareşalul Curţii m-a întrebât foarte liniştit : „Ce te-a făcut să te bucuri aşa ?“

— Ei, ei, continuă medicul, asta nu înseamnă nimic, mareşalul Curţii este un *homo impavidus*¹ căruia nici de diavol nu-i pasă. El rămîne în liniştea lui *dolcezza*, deşi amintitul preşedinte consistorial a susţinut cu tărie că eşti în puterea diavolului, dragul meu.

Zimbi în felul lui şi urmă :

— Frumoasa noastră Aurelia a fost cuprinsă de o asemenea spaimă şi oroare, încît toate strădaniile celor din jur ca s-o liniştească, au rămas zadarnice şi a fost nevoită să-i părăsească, spre disperarea multor bărbaţi cărora văpaia dragostei răzbătea prin perucile lor exaltate. În clipa în care, stimate domn Leonard, ai rîs atît de drăgălaş, Aurelia, cu o voce care străpungea inima, strigase : „Hermogen !“ Ei, ei ce a însemnat asta ? Poate că *dumneata* ai fi în stare să ne lămureşti. Eşti într-adevăr un om agreabil, vesel, deştept domnule Leonard şi nu regret că ţi-am incredinţat povestea lui Francesco, trebuie să fi fost pentru *dumneata* plină de învăţăminte !

În continuare, medicul îmi ţinea strîns braţul şi privea ţintă în ochii mei.

— Nu-mi pot explica, am spus eu desprinzîndu-mă oarecum cu bruschete din strînsoare, ciudatele dumitale cuvinte, domnul meu, dar trebuie să mărturisesc că, văzînd-o pe Aurelia asaltată de sclivisiţii domni şi, precum aţi observat cu mult umor, că flacăra dragostei străbătea prin perucile lor transpirate, o amintire dureroasă din viaţa mea de odinioară mi-a trecut prin inimă şi, cu-

¹ Om neînfricat (lat.).

prins de un dispreț feroce pentru purtarea nesăbuită a acestor oameni, am izbucnit fără voia mea în râs. Regret că, involuntar, am pricinuit acest dezastru, și-mi voi ispăși greșeala, întrucât mă voi exila pentru citva timp departe de Curte. Sper că principesa și Aurelia mă vor ierta.

— Ei, dragul meu domn Leonard, zise doctorul, fiecare din noi are uneori asemenea toane, cărora însă le rezști ușor dacă ai conștiința curată !

— Cine se poate lăuda cu această virtute aici pe pământ ? am întrebat cu o voce sugrumată.

Medicul își schimbă deodată tonul și privirea.

— Îmi pari, zise el cu blîndețe și seriozitate, cu adevărat bolnav. Ești palid și tulburat. Ochii îți sînt infundați și înroșiți de o dogoare ciudată. Pulsul a luat-o razna, vocea ți-e gîtuită ; să-ți prescriu ceva ?

— Otravă, am îngînat nedeslușit.

— O, o, exclamă doctorul, oare stai atît de rău ? Ei bine, în loc de otravă, remediul hotărîtor ar fi o societate amuzantă care alungă tristețea. S-ar putea totuși să fie, că... E totuși uimitor... poate că...

— Vă rog, domnul meu, l-am repezit eu minios, vă rog să nu mă torturați cu vorbe întretăiate și fără înțeles, ci mai degrabă să-mi spuneți totul...

— Oprește-te, mă întrerupse medicul. Oprește-te, se întîmplă cele mai puiminoare erori, domnule Leonard : sînt aproape sigur că s-a formulat o ipoteză pe o impresie de moment, care în cîteva minute nu mai însemna nimic. Dar iată că vine principesa cu Aurelia, deci profită de această întîlnire întîmplătoare, scuză-te de purtarea dumată. De fapt, Dumnezeu... ! De fapt n-ai făcut altceva decît să rîzi... e drept că într-un fel cam ciudat,

dar cine e de vină că persoane cu nervii slabi se sperie de așa ceva ? Adio !

Medicul se depărtă cu sprinteneala lui obișnuită. Principesa venea cu Aurelia pe cărare. M-am cutremurat, dar m-am stăpinit cât am putut de bine. Mi-am dat scama, după vorbele misterioase ale doctorului, că acum era în joc reabilitarea mea. Le-am ieșit înainte cu îndrăzneală. Cînd Aurelia mă zări, se prăbuși ca moartă, cu un țipăt înăbușit ; am vrut să mă apropii dar principesa înspăimîntată îmi făcu semn cu oroare să mă depărtez, și strigă după ajutor. Ca biciuit de furii și de diavoli, am fugit prin parc. M-am încuiat în locuința mea și m-am aruncat pe pat, scrișnind de mînie și disperare. Se făcu seară, veni și noaptea, cînd am auzit ușa casei descuindu-se, șoapte și murmurul confuz al mai multor voci. Se bijbiia în neștire pe scara ce ducea la mine, în fine am auzit bătăi în ușa mea și porunca de a deschide în numele legii. Fără a fi pe deplin conștient de ceea ce mă amenința, am înțeles că eram pierdut. Să mă salvez prin fugă, gîndii eu și am deschis cu forța fereastra. Am zărit în fața casei oameni înarmați, dintre care unul mă și observase. „Încotro ?” îmi spuse el și, în aceeași clipă, ușa camerei mele de dormit fu forțată. Mai mulți bărbați intrară în încăpere ; la lumina felinarului pe care-l avea unul dintre ei, mi-am dat seama că erau polițiști. Mi s-a arătat ordinul de arestare. Orice împotrivire ar fi fost o nebunie. Am fost urcat cu forța în trăsura din fața casei și, cînd am ajuns la destinație, am întrebat unde mă aflu. Mi s-a răspuns : în închisoarea din cetatea de sus. Știam că aici erau închiși pînă la judecată criminalii periculoși. Nu dură mult și mi se aduse așternutul ; gardianul

mă întrebă dacă mai am nevoie de ceva. I-am răspuns că nu și am rămas, în sfârșit, singur. Pașii cu ecou întirziat, descuiatul și încuiatul multor uși, mă lămuriră că mă aflu într-una din închisorile interioare ale cetății. În chip de neînțeles pentru mine, pe tot parcursul drumului destul de lung, mă liniștisem și, ca într-un fel de buimăceală a simțurilor, am zărit peisajul care se desfășura în fața ochilor mei în culori palide, pe jumătate estompate. Nu am căzut pradă somnului, ci unei stări de apatie a minții și fanteziei.

Cînd m-am trezit în zori, mi-au revenit treptat în minte cele întimplate și unde mă aflu. Încăperea boltită în genul chiliilor n-ai fi zis că face parte dintr-o închisoare, dacă fereastra strîmtă cu gratii n-ar fi fost plasată atît de sus, încît nu o puteam atinge nici cu brațul ridicat, necum să privesc afară. Doar cîteva raze sărăcicioase de soare pătrundeau în încăpere ; mă împingea curiozitatea să cercetez împrejurimile locului ; am tras deci patul la fereastră și am pus masa deasupra. Tocmai voiam să mă cațăr pe ea, cînd gardianul intră și fu foarte mirat de încercarea mea. Mă întrebă ce aveam de gînd să fac, i-am răspuns că voiam doar să privesc afară ; trase tăcut la loc masa, patul și scaunul și încuie ușa la loc. Nu trecu nici un ceas, cînd apăru din nou însoțit de doi bărbați care mă conduseră prin coridoare lungi, pe trepte care urcau și coborau, pînă cînd, în cele din urmă, am ajuns într-o sală mică, unde mă aștepta judecătorul de instrucție. Lîngă el stătea un tînăr căruia îi dicta răspunsurile mele la întrebările lui. Relațiilor de la Curte și stimei tuturor de care avusesem parte atîta vreme le datoram felul amabil cu care eram tratat, deși îmi întemeiam convingerea pe

faptul că numai bănuielile stirnite de presimțirile Aureliei au prilejuit arestarea mea. Judecătorul mă invită să relatez cu exactitate antecedentele mele, pînă în clipa de față ; l-am rugat să-mi spună motivul neașteptatei mele arestări ; îmi răspunse că voi fi cercetat riguros, sub învinuirea unei crime comise în trecut. Acum, important era să mi se cunoască amănunțit biografia pînă la venirea în reședință și mi se aminti că justiției penale nu-i lipsesc mijloacele de a controla cele mai mici detalii indicate de mine, din care cauză mă sfătuia să spun numai strictul adevăr. Acest avertisment al judecătorului, un omuleț uscățiv cu părul roșcat, cu voce pițigăiată și răgușită și cu ochii cenușii larg deschiși, căzu pe un teren prielnic, căci mi-am dat seama că trebuia să continui să urzesc povestirea mea, așa cum am început-o la Curte, cînd mi-am spus numele, al meu și cel al locului natal. De asemenea era necesar să evit orice extravagantă și să descriu traiectoria vieții mele într-un mod pe cît de banal pe atît de confuz și depărtat, astfel încît cercetările ulterioare să fie mult îngreuiate. În clipa aceea mi-am amintit de un tînăr polonez cu care studiasem în seminarul din B, și am hotărît să-mi însușesc împrejurările obișnuite ale vieții sale. Astfel înarmat, am început în modul următor :

— Se prea poate să fiu acuzat de o crimă orîbilă, dar iată că am trăit aici sub ochii prințului și al întregului oraș și în tot acest timp nu s-a comis nici o crimă de care să pot fi învinuit sau măcar bănuir de complicitate. Deci trebuie să fie vorba de un străin, acuzat de o crimă ce s-a comis în trecut și, deoarece mă simt lipsit de orice vină, poate că e vorba de o asemănare nenorocită care

stirnește această bănuială ; cu atît mai nedrept consider că, datorită unor vagi presupuneri și unor păreri preconcepute, un om să fie dus dintr-o dată într-o închisoare penală și reținut acolo. De ce nu sînt confruntat cu uşuraticul, poate chiar duş-mănosul meu acuzator ? Desigur că pînă la urmă e un neghiob care...

— Domol, domol, domnule Leonard, cirii judecătorul ; stăpîniți-vă, căci s-ar putea să vă loviți rău de tot de oameni suspuși și persoana străină care v-a recunoscut pe dumneavoastră, domnule Leonard, sau domnule... (își mușcă repede buzele) nu este nici uşuratică, nici neroadă... Și afară de asta avem știri bune din... (numi ținutul unde erau moșiile baronului F.) și atunci totul ni s-a lămurit.

Hotărît lucru, Aurelia recunoscuse în mine pe călugărul care-i ucisese fratele. Acel călugăr însă era Medardus, renumitul predicator al mănăstirii benedictine din B. Drept acesta îl recunoscuse Reinhold și tot atunci o confirmase și el. Că Francesco a fost tatăl acestui Medardus, stăreța o știa, așa că asemănarea mea cu el o înspăimîntase din prima clipă pe principesa și bănuielile pe care le împărtășise stareței, deveniseră aproape o certitudine. Probabil că au fost luate informații chiar de la mănăstirea călugărilor capucini din B., că mi-au cercetat urmele și au stabilit că persoana mea este una și aceeași cu a călugărului Medardus. Toate acestea mi-au trecut repede prin minte și mi-am dat seama de primejdia în care mă aflam. Judecătorul continua să vorbească și asta îmi folosi, căci în timpul ăsta mi-am amintit de numele orașelului polonez pe care-l indicasem bătrinei doamne de la Curte drept locul meu de naștere. Abia își terminase

judecătorul predica, ordonîndu-mi să povestesc acum fără tărgăneală viața mea de pînă atunci, că am și început :

— De fapt mă numese Leonard Krczynski și sînt unicul fiu al unui nobil care și-a vîndut moșioara și s-a mutat la Kwiecziczewo.

— Cum, cum ai zis ? exclamă judecătorul străduindu-se în zadar să pronunțe atît numele meu cît și al locului meu natal.

Funcționarul care întocmea procesul-verbal habar n-avea cum să scrie numele indicate de mine. Am fost nevoit să intervin eu și apoi am continuat :

— Observați, domnul meu, ce greu e pentru un german să pronunțe numele meu atît de plin de consoane și acesta a fost motivul pentru care, de îndată ce am venit în Germania, m-am dezbărat de el și m-am servit de numele meu de botez, Leonard. De altfel, am avut o viață cum nu se poate mai banală. Tatăl meu, posedînd oarecare cultură, a aprobat înclinația mea pentru știință și era pe cale să mă trimită la Cracovia, la o rudă a sa, preotul Stanislav Krczynski, cînd muri pe neașteptate. Nimănui nu-i păsa de mine, am vîndut deci proprietatea, am acoperit unele datorii și cu averea rămasă de la tata am plecat la Cracovia, unde am studiat cîțiva ani sub supravegherea rudei mele. De acolo am plecat la Danzig și apoi la Königsberg. În cele din urmă am fost cuprins de o dorință arzătoare să întreprind o călătorie în Sud. Am sperat să mă pot descurca cu micul meu capital și să-mi caut apoi o slujbă în mediul universitar dar, venind aici, puteam s-o pățesc rău, dacă n-aș fi cîștigat o sumă considerabilă la jocul de cărți pe cînd prințul dădea banca,

astfel că am putut să mai petrec liniștit o bucată de vreme, avînd de gînd să continui apoi voiajul meu spre Italia. Ceva deosebit, care să merite să fie relevat, nu s-a petrecut în viața mea. Totuși, trebuie să mai menționez că mi-ar fi fost ușor să dovedesc veridicitatea spuselor mele dacă, printr-o întîmplare deosebită, n-aș fi pierdut din ochi portvizitul unde țineam pașaportul, itinerarul de voiaj și alte hîrtii care ar fi servit scopului urmărit de dumneavoastră.

Judecătorul avu o tresărire vizibilă, mă privi cu severitate și mă întrebă, ironic, ce întîmplare anume m-a pus în imposibilitatea de a mă legitima, cum de fapt era necesar.

— Acum citeva luni, continuai eu, mă aflam în munți pe drumul care duce încoace. Anotimpul îmbietor precum și frumusețea romantică a împrejurimii m-au hotărît să fac drumul pe jos. Obosit, mă aflam într-o zi într-o cîrciumă dintr-un sătuleț; mi-am comandat mîncare și băutură și am scos o foiță din portvizit ca să-mi notez ceva. Portvizitul era în fața mea pe masă. Tot atunci a năvălit în cîrciumă un călăreț, a cărui îmbrăcăminte și chip sălbăticit mi-au atras atenția. A intrat în încăpere, a cerut de băut și s-a așezat la masa mea, aruncîndu-mi o privire întunecată dar sfioasă. Omul îmi inspira spaimă și am ieșit la aer. Puțin după aceea a venit și călărețul, a plătit hangiului și, salutîndu-mă în treacăt, a plecat în galop. Eram pe cale de a porni mai departe, cînd mi-am amintit de portvizitul pe care-l uitasem pe masă; am intrat în cîrciumă și l-am găsit pe locul unde-l lăsasem. Abia a doua zi, cînd mi-am scotocit portvizitul, am descoperit că nu era al meu, ci aparținea străinului

care, probabil din greșeală, îl schimbase cu al meu. În el se găseau doar niște adnotări din care nu pricepeam nimic, și mai multe scrisori adresate unui conte Victorin. Acest portvizit și conținutul lui mai pot fi găsite printre lucrurile mele; în al meu aveam, cum am mai spus, pașaportul, itinerarul de voiaj și, după cât îmi amintesc, și actul meu de botez. Toate acestea le-am pierdut prin schimbarea portvizitului.

Judecătorul îmi ceru să descriu din cap până-n picioare pe străinul despre care am pomenit. N-am omis să îmbin cu îndeminare și în chip amănunțit din persoana contelui Victorin și a mea trăsăturile celui ce fugise din castelul baronului F.

Judecătorul nu mai contenea să mă interogheze despre cele mai mici detalii ale acestei întâmplări și, deoarece răspundeam la toate în chip mulțumitor, în mintea-mea tabloul se închegase cu atita claritate, încît pînă și eu credeam că tot ce susțineam e real și nu mai riscam să mă încurc în contraziceri.

Pe drept cuvînt puteam considera fericită ideea de a apela la ajutorul scrisorilor adresate contelui Victorin, aflate încă în portvizit, identificînd în același timp o persoană născocită care, pe viitor, după felul în care se vor desfășura împrejurările, putea înfățișa pe fugarul Medardus sau pe contele Victorin. Totodată îmi mai trecu prin minte că poate printre hîrțile Euphemiei se găseau scrisori care vorbeau despre planul lui Victorin de a veni la castel deghizat în călugăr și că acest amănunt ar putea din nou să zădărnicească și să încurce lucrurile. Imaginația mea lucra, în timp ce judecătorul mă interoga, și mereu îmi apăreau noi mij-

loace de a mă asigura că nu voi fi decoperit, astfel încît mă credeam pregătit pentru orice eventualitate, oricît de gravă. Așteptam deci, de vreme ce totul despre viața mea părea să fie lămurit, ca judecătorul să se refere la crima de care eram acuzat, dar nu se întîmplă așa; mă întrebă mai degrabă de ce am vrut să evadez din închisoare. L-am asigurat că așa ceva nu mi-a trecut prin minte. Mărturia gardianului care mă văzuse cătărindu-mă la fereastră, dovedea contrariul. Judecătorul mă amenință că la o a doua încercare voi fi încarcerat. Am fost dus înapoi în celulă. Mi se luase patul și mi se pusese o saltea de paie pe podea, masa fusese înșurubată și în loc de scaun am găsit o bancă joasă.

Trecură trei zile fără să se mai ocupe cineva de mine, vedeam doar mutra morocănoasă a unui bătrîn servitor care îmi aducea mîncarea și seara aprindea lampa. Atunci, starea de încordare cedă și mi se păru că mă aflu într-o ridicolă încheștare pe viață și pe moarte, căreia îi voi face față ca un luptător temerar. Am căzut într-o sumbră și confuză apatie, totul mi-era indiferent, chiar imaginea Aureliei dispăruse. Dar curînd mi-am revenit, însă numai pentru a cădea din nou pradă acelei stări funeste și maladive pe care mi-o dădea singurătatea și aerul muced al celei, că-rora nu le puteam rezista. Nu mai izbuteam să dorm. În reflexele ciudate răspindite pe pereți și tavan de raza pîlpiindă a lămpii, îmi rînjeau tot felul de chipuri schimonosite; am stins lampa, mi-am băgat capul în pernele de paie, dar și mai sinistru răsuna în tăcerea înfricoșătoare a nopții gemetele înfundate și zăngănitul lanțurilor celor arestați. Uneori mi se părea că auzeam hor-

căitul de moarte al Euphemiei și al lui Victorin. „Oare sînt eu vinovat de pieirea voastră ? Nu ați fost voi înșivă ticăloși și v-ați oferit brațului meu răzbunător ?” Astfel am strigat din răsuputeri, dar apoi se auzi un adînc și lung suspin de moarte printre bolți și în deznădejdea mea sălbatică am urlat : „Tu ești, Hermogen !... Răzbunarea e aproape... Nu mai există scăpare !” Cred că era în a noua noapte cînd m-am pomenit întins, aproape leșinat de groază și oroare pe podeaua celulei. Am perceput atunci sub mine o bătaie înceată și ritmată. Am tras cu urechea, bătaia continua și, printre ciocăneli, un rîs straniu răzbătea din podea. Am sărit în sus și m-am aruncat pe culcușul de paie, dar bătăile, rîsul și geamătul continuau. În cele din urmă, se auzi încet, fără întreruperi, o voce răgușită, dușmănoasă, bilbiită : „Me-dar-dus ! Me-dar-dus !” Un fior de gheață mi-a cuprins mădularele. Mi-am făcut curaj și am întrebat : „Cine e ? Cine-i acolo ?” Și mai tare se auzi rîsul, urmat de gemete, suspine, bătăi și bilbieli răgușite : „Me-dar-dus... Me-dar-dus !” M-am ridicat de pe saltea. „Oricine ai fi tu care te dedai aici la vrăjitorii nesăbuite, arată-te în fața mea, să te văd, sau încetează cu haoticul rîs și cu ciocănitul tău !”

Așa strigam în întunericul adînc, dar sub picioarele mele auzeam bătăi și mai puternice, rîsete și gîngăveli : „Hihihi... hihihi... Fră-ți-oare... Fră-ți-oare... Medardus sînt aici... aici... de-deschide... să me... mergem în pădure... în pădure !.”

Acum vocea răsuna înfundată chiar în sinea mea, dar parcă-mi era cunoscută ; o mai auzisem și altădată ; dar nu mi se păruse atît de sacadată și gîngăvită. Da, înspăimîntat, mi se părea că aud propriul meu glas. Fără voie, vrînd să încerc

dacă e așa, am murmurat : „Me-dar-dus... Me-dar-dus !” Dar iar se auzi râsul sardonice strigînd în batjocură : „Fră-ți-oare !... Fră-ți-oare, m-ai... re... recunoscut... de... deschide... să me... mergem în pădure... în pădure !” „Sărman nebun, spunea vocea mea interioară, surdă și înfiorătoare, sărman nebun, nu-ți pot deschide, nici să merg cu tine în pădurea frumoasă, în minunatul aer primăvaratic care adie acolo ! Sînt ca și tine, întemnițat în întunecata, mucedă celulă !”

Un suspin jalnic și deznădăjduit și bătaia de-veni mai înceată, pînă cînd încetă ; zorile năvăliră pe fereastră, cheile zornăiră și gardianul, pe care nu-l văzusem tot timpul, intră în celula mea.

— S-au auzit, începu el, în noaptea asta tot felul de zgomote în camera dumatăle și voci puternice. Cum explici asta ?

— Am obiceiul, replicai pe cît puteam de liniștit, să vorbesc tare, în somn, și chiar dacă, treaz fiind, aş vorbi cu mine însumi, cred că asta mi-este permis.

— Se prea poate, răspunse temnicerul, dar vă este cunoscut că orice încercare de evadare, orice înțelegere cu arestații este sever pedepsită ?

Am afirmat cu tărie că nu am asemenea intenții.

Cîteva ori mai tîrziu am fost condus la tribunal. Nu era judecătorul care mă audiase la început, ci un altul, mai tînăr, și am observat, de la prima vedere, că îl întrece cu mult pe celălalt în dibăcie și perspicacitate. Se îndreptă prietenos către mine și mă pofti să iau loc. Îl am și acum înaintea ochilor. Pentru vîrsta lui era cam scund, capul aproape pleșuv și purta ochelari. În toată făptura lui se citea atîta bunătate și tihnă, încît simțeam că tocmai de aceea un delincvent nu îndea ajuns de înrăit nu-i va putea rezista. Întrebă-

rile sale, formulate în chip familiar, erau totuși atât de precise, încît nu se putea răspunde decît într-un anume fel :

— Sînt obligat să te întreb (așa începu el) dacă tot ce ai declarat despre biografia dumitale se întemeiază pe adevăr sau dacă, gîndindu-te mai bine, nu ți-a trecut prin minte o împrejurare sau alta pe care ai mai voi s-o menționezi.

— Am spus tot ce aveam de spus despre neînsemnata mea viață.

— N-ai frecventat niciodată călugări ?

— Da, la Cracovia, Danzig, Frauenburg, Königsberg. În Königsberg, preoți și capelani care erau slujbașii bisericii.

— În declarația anterioară nu ai spus că ai fost la Frauenburg.

— Fiindcă am crezut că nu merită osteneala să pomenesc o localitate unde nu am stat — după cît îmi amintesc — decît vreo opt zile în călătoria mea de la Danzig spre Königsberg.

— Deci în Kwiecziczewo sînteți născuți ?

Această întrebare mi-o puse în limba poloneză, dar într-un dialect autentic polonez, tot într-un mod aparent nepăsător. Am fost o clipă într-adevăr derutat, dar m-am recules, am căutat să-mi amintesc din puțină poloneză pe care o învățasem la seminar de la prietenul meu Krczynski și am răspuns :

— Pe moșioara tatălui meu la Kwiecziczewo.

— Cum se chema moșia ?

— Krczyniewo, moșia părintească a familiei mele.

— Pentru un polonez băștinaș, nu te exprimi în poloneză prea grozav. Ca să fiu sincer, în dialectul oarecum german. Cum se explică asta ?

— De mulți ani nu vorbesc decît germana. Chiar la Cracovia am frecventat mulți prieteni germani care voiau să învețe poloneza de la mine ; poate că, fără să-mi dau seama, mi-am însușit accentul, așa cum înveți ușor graiul provincial, uitînd limba literară.

Judecătorul se uită la mine, schiță un zîmbet ușor, apoi se întoarce către funcționarul care întocmea procesul verbal și-i dictă ceva cu vocea coborîță. Am putut distinge limpede cuvintele : „Vizibil în încurcătură“ și voiam să mai explic de ce vorbesc atît de prost poloneza, cînd judecătorul întrebă :

— Nu ați fost niciodată în B. ?

— Niciodată.

— Drumul de la Königsberg încoace trebuia să ducă prin acea localitate.

— Am luat-o pe alt drum.

— N-ați cunoscut nicicînd un călugăr din mănăstirea benedictină din orașul B. ?

— Nu !

Judecătorul sună și dădu aprodului care intrase un ordin discret. Puțin după aceea ușa se deschise și fui cuprins de spaimă și oroare cînd îl văzui intrînd pe pater Cyrillus. Judecătorul mă întrebă :

— Îl cunoști pe omul acesta ?

— Nu !... nu l-am văzut niciodată pînă acum.

Atunci Cyrillus mă țintui cu o privire neînduplecată și se apropie mai mult de mine ; își împreună mîinile și strigă în timp ce-l podideau lacrimi grele :

— Medardus, frate Medardus !... în numele lui Cristos, cum mi-e dat să te regăsesc, învinuit de păcatul unei crime diabolice ! Frate Medardus, co-

boară în sufletul tău, recunoaște, pocăiește-te !
Îngăduința Domnului e nesfârșită.

Judecătorul părea nemulțumit de vorbele lui Cyrillus și-l întrerupse cu întrebarea :

— Recunoașteți în acest bărbat pe călugărul Medardus al mănăstirii benedictine din B. ?

— Așa să-mi ajute Cristos spre mîntuirea mea, replică Cyrillus. Nu pot crede altceva decît că acest bărbat, chiar dacă poartă haine orășenești, este acel Medardus care în mănăstirea benedictină din orașul B. și-a făcut noviciatul și a fost uns sub ochii mei. Dar Medardus are semnul roșu al unei cruci, în partea stîngă a gîtului și dacă acest om...

— Cred că-ți dai seama, îl întrerupse judecătorul pe călugăr, întorcîndu-se către mine, că ești luat drept călugărul capucin Medardus din mănăstirea B. și că tocmai acest Medardus e învinuit de crime odioase. Dacă nu ești acel călugăr, îți va fi ușor să dovedești, deoarece Medardus are un anume semn la gît — pe care dumneata, în cazul că ceea ce ai declarat corespunde adevărului — nu-l poți avea ; iată deci o *șansă-unică*. Descoperă-ți gîtul !

— Nu e nevoie, am răspuns resemnat, o fatalitate cruntă mi-a dat cea mai fidelă asemănare cu acel călugăr Medardus, cu totul necunoscut mie, căci am la gît pînă și un semn roșu în formă de cruce.

Era într-adevăr urma pe care mi-o lăsase crucea cu diamante a stareței, o cicatrice roșie în formă de cruce, pe care timpul nu o ștersese.

— Descoperă-ți gîtul ! repetă judecătorul.

M-am supus, atunci Cyrillus strigă :

— Sfîntă Fecioară, ăsta e, e semnul roșu în formă de cruce !... Medardus... Ah, frate Medar-

duș, oare ai renunțat cu totul la izbăvirea veșnică ?

Plingînd și aproape leșinat, căzu pe un scaun.

— Ce ai de răspuns la afirmația acestui venerabil călugăr ? întrebă judecătorul.

În aceeași clipă mă străbătu ca un fulger : toată descurajarea care amenința să mă doboare, mă părăsi, vai, era chiar diavolul care-mi șopti : „Ce pot face acești nevolnici împotriva minții, a spiritului tău luminat ?... Vrei să renunți la Aurelia ?“ Am izbucnit aproape cu sălbăticie și în batjocură :

— Acest călugăr, prăbușit aici în scaun, e un bătrîn nerod, un debil mintal și în închipuirea lui nebună mă confundă cu un călugăr fugăr din mănăstirea benedictină, cu care s-ar putea să am o vagă asemănare.

Pînă acum judecătorul își păstrase calmul, fără a-și schimba atitudinea ; pentru prima oară chipul său luă o expresie întunecată și plină de gravitate ; se ridică și mă privi țintă în ochi. Trebuie să recunosc că pînă și scînteierea ochelarilor lui era pentru mine ceva insuportabil, oribil, nu mai puteam vorbi ; cuprins de o furie disperată, cu pumnii încheștați în dreptul frunții, am strigat în gura mare : „Aurelia !“

— Ce e asta, ce înseamnă acest nume ? întrebă răstit judecătorul.

— O fatalitate oarbă mă jertfește unei morți infame, am spus eu cu voce surdă, dar sînt nevinovat, sigur... sînt complet nevinovat... dați-mi drumul... fie-vă milă... sînt cum începe să urle nebunia prin vinele și nervii mei... dați-mi drumul !

Linîștindu-se din nou, judecătorul dictă grefierului ceva ce nu înțelegeam ; în cele din urmă, îmi citi procesul-verbal în care era consemnat tot ce mă întrebaseră și tot ce răspunsesem, pre-

cum și declarația lui Cyrillus. A trebuit să iscălesc, apoi judecătorul mă obligă să scriu ceva atît în germană cit și în poloneză ; m-am supus. Judecătorul luă textul german și-l înmînă lui pater Cyrillus, care între timp își revenise, cu întrebarea :

— Au aceste caractere asemănare cu scrisul lui Medardus ?

— E mîna lui pînă în cele mai mici amănunte ! răspunse Cyrillus și iar se întoarse către mine.

Voia să vorbească, dar, la un semn al judecătorului, tăcu. Omul legii cercetă cu luare aminte foaia scrisă de mine în poloneză, apoi se ridică, veni foarte aproape de mine și spuse pe un ton grav și hotărît :

— Nu ești polonez. Scrisul acesta e total inexact, plin de greșeli de gramatică și ortografie. Nici un polonez de baștină nu scrie așa, chiar dacă ar fi mai puțin instruit ca dumneata.

— Sînt născut în Kwiecziczewo, deci polonez. Dar chiar în cazul că n-aș fi, că împrejurări tainice m-ar obliga să-mi reneg identitatea și poziția, încă nu e obligatoriu să fiu călugărul Medardus care presupun că a fugit din mănăstirea din orașul B.

— Vai, frate Medardus, interveni Cyrillus, oare nu te-a trimis venerabilul nostru prior Leonardus, bizuindu-se pe devotamentul și pietatea ta, la Roma?... Frate Medardus ! În numele lui Cristos, nu mai renega în chip nelegiuit ordinul sfînt din care ai evadat !

— Vă rog să nu ne întrerupeți ! spuse judecătorul și continuă, adresîndu-mi-se : Trebuie să-ți atrag atenția că depoziția demnă de încredere a acestui venerabil călugăr întărește cu prisosință bănuiala că ești cu adevărat Medardus. Nu vreau

să-ți ascund că vei fi confruntat cu mai multe persoane care au recunoscut în dumneata, în chip neîndoielnic, pe acel călugăr. Printre aceste persoane se află una, de care, dacă bănuielele se confirmă, trebuie să te temi. Chiar printre lucrurile dumitale s-a găsit ceva care este în sprijinul bănuielii ce te apasă. În concluzie, în curînd vor sosi vești despre așa-zisele dumitale legături familiale, cu cercetarea cărora au fost însărcinate autoritățile din Poznan. Toate astea ți le spun deschis, mai mult decît îmi permite funcția mea, ca să te convingi cît de puțin mă bizui pe vreun viclesug în cazul că, acele bănuieli fiind întemeiate, te-ar sili să mărturisești adevărul. Pregătește-te cum vrei : dacă ești în realitate învinuitul Medardus, crede-mă că ochiul judecătorului va străpunge pe loc cel mai tare înveliș ; atunci vei ști foarte precis de ce crime anume ești acuzat. Dacă, dimpotrivă, ești acel Leonard de Krczynski, drept care te dai și un joc ciudat al naturii, făcînd abstracție de anumite semne distinctive, te-a făcut să semeni cu acel Medardus, atunci vei găsi dumneata însuși ușor mijloace s-o dovedești. Îmi pare că ești într-o stare de adîncă agitație și chiar și din acest motiv am întrerupt dezbaterile, vrînd între timp să-ți dau răgazul pentru o matură chibzuință. După cele întîmplate astăzi, cred că temeiurile nu-ți lipsesc.

— Considerați așadar declarațiile mele cu totul mincinoase ? Vedeți în mine pe transfugul călugăr Medardus ? Așa l-am întrebat.

Judecătorul îmi răspunse cu o ușoară plecăciune :

— Adio, domnule de Krczynski ! după care fui condus în celulă.

Vorbele judecătorului mă străpunseră ca niște țepi încinse. Tot ce declarasem mi se părea plat și prostesc. Că persoana cu care urma să fiu confruntat și care trebuia să-mi inspire o teamă atît de grozavă, era lîmpede că nu putea fi decît Aurelia. Cum aș fi putut suporta așa ceva ? Mă căzneau să-mi amintesc ce s-a găsit compromițător printre lucrurile mele, și-mi căzu ca o piatră pe inimă, căci păstrasem din timpul cînd mă aflam la castelul baronului din F. un inel gravat cu numele Euphemiei, precum și geanta lui Victorin, legată cu cingătoarea de călugăr pe care o luasem, în fuga mea, cu mine. Mă socoteam pierdut. Disperat, măsuram celula în lung și-n lat. Parcă cineva îmi șoptea, îmi țiuia în urechi : „Nerodule, de ce pierzi curajul ? Nu te gîndești la Victorin ?“ Am strigat : „Haha ! cauza nu e pierdută, dimpotrivă, e cîștigată !“ Ce zbucium și clo-cot în sinea mea ! Mă gîndisem de mai înainte că printre hîrțile Euphemiei trebuia să se găsească ceva care să dovedească apariția lui Victorin la castel în haine de călugăr. Sprijinindu-mă pe acest amănunt, am vrut într-un fel să mă prevalez de o întîlnire cu Victorin, ba chiar cu Medardus, drept care eram luat. Acea aventură la castel, care se terminase atît de tragic, din ceea ce știam eu însumi cît și din auzite, asemănarea mea cu cei doi, aveam să le folosesc într-un fel inofensiv. Cel mai mic detaliu trebuia cîntărit minuțios ; voiam deci să descriu romanul care trebuia să mă salveze. Mi se aprobară cele necesare pentru scris ca să aștern pe hîrtie vreun amănunt al vieții mele pe care-l omiseseam. Am lucrat neobosit pînă noaptea. În timp ce scriam, imaginația mea se-nfierbînta, totul se închea ca o povestire adevărată, și tot mai mult se urzea canavaua

unor minciuni fără sfârșit, cu care speram să ascund judecătorului adevărul.

Clopotul din turn sunase miezul nopții, când auzii din nou ciocănitul care în noaptea trecută mă tulburase atât. Nu voiam să dau atenție, dar bătaile se înteteau și, printre ele, risete și gemete. Bătînd cu pumnul în masă, am strigat : „Liniște acolo !“ sperînd să-mi revin din groaza ce mă cuprinsese ; dar atunci din nou auzii risul strident și tăios răsunînd prin boltă și îngîinînd : „Fră-ți-oa-re... Fră-ți-oa-re... viu spre tine... spre ti... ne, de... des... chide... deschide !“ Apoi, lingă mine, sub pardoseală, cineva începu să răzuie, să huruie, să zgîrie și iar risete și gemete ; mai tare, tot mai tare se făcea zgomotul, huruitul, zgîriatul și, printre ele, lovituri puternice și infundate ca la prăbușirea unor grămezi masive M-am ridicat cu lampa în mînă. Atunci ceva se mișcă sub piciorul meu, pașii mai departe și văzui pe locul unde stătusem înainte, cum o lespede se desprinsese. Am apucat-o și, destul de ușor, am scos-o cu totul. O rază întunecată străbătu prin deschizătură, un braț gol cu un cuțit lucitor în mînă se întinse către mine. Cuprins de oroare m-am dat îndărăt. Atunci de jos am deslușit un biiguît ; „Fră-ți-oare ! Fră-ți-oare, Medardus e aici, sus... apucă, apucă, ia, ia !... Sparge... sparge, în pădure... în pădure !“ Repede m-am hotărît : fugă și salvare ; dezbărat de groază am apucat cuțitul din mina care mi-l oferea și am început să sparg cu avînt mortarul dintre lespezi. Cel de dedesubt împingea energic în sus. Patru, cinci lespezi erau date în lături, atunci apăru un om gol pînă la mijloc și mă privi spectral, rînjind nebunește și înfricoșător. Raza lămpii căzu din plin pe fața lui și — recunoscîndu-mă în el — îmi pierdui min-

tile ; cu o durere groaznică în brațe mă trezii dintr-un leșin adînc ; de jur împrejur era lumină, temnicherul stătea în fața mea cu o lanternă puternică, zăngănit de lanțuri și lovituri de ciocan duduiau spre bolțile închisorii. Se străduiau să mă prindă în cătușe. Afară de lanțurile de la mîini și de la picioare mi-au pus în jurul trupului un cerc de fier, fixat cu un lanț de zid.

— Sper că domnul nu va mai încerca să se gîndească să spargă pardoseala, zise temnicherul.

— Dar de fapt ce a făcut individul ? întrebă un fierar.

— Ehei, replică temnicherul, cum, nu știi ? Tot orașul vorbește despre asta. E un blestemat de călugăr care a ucis trei ființe omenești. Dar totul s-a aflat. În cîteva zile o să avem o petrecere mare. Roțile vor intra în joc.

Nu mai auzeam nimic, căci din nou îmi pieriseră simțurile și judecata. M-am trezit foarte greu din toropeală, era întuneric și, în sfîrșit, prin cîteva fișii mate, lumina zilei pătrunse în celula scundă și boltită, înaltă de șase picioare, unde, după cum observasem acum spre groaza mea, fusesem adus din închisoarea mea de mai înainte. Mi-era sete, am apucat cana cu apă de lîngă mine și deodată, umedă și rece, mi se strecură printre degete o broască oribilă și buhăită. Cuprins de greață și dezgust, am lăsat cana din mînă. „Aurelia !” am gemut în deznădejdea și mizeria fără margini care se abătuse asupra mea. „Și pentru atîta lucru, mi-am zis în sinea mea, jalnica tăgăduială și josnica minciună în fața justiției ? Toate artificiiile ipocrite ale fățarnicului ? Pentru ea, ca să prelungești cu cîteva ore o viață distrusă și plină de chinuri. Ce vrei, nebunule ? S-o dobîndești pe Aurelia care numai printr-o crimă abo-

minabilă ar putea deveni a ta? Căci chiar dacă vei reuși grație minciunii să creadă lumea în nevinovăția ta, ea va recunoaște în tine pe mirșavul asasin al lui Hermogen și te va detesta. Mizerabile, nerod smintit, unde sînt planurile tale mărețe, credința în puterea ta supranaturală, cu care vei putea diriguia pînă și destinul, după voia ta? Nu vrei să nimicești viermele care cu mușcături mortale îți roade măduva inimii? Vei pieri rușinos într-o deznădejde fără scăpare, chiar dacă brațul Justiției te va cruța! "Astfel jelindu-mă în gura mare m-am aruncat pe salteaua de paie și am simțit pe piept o apăsare, care părea să provină de la un obiect tare din buzunarul vestei mele. Am băgat mîna și am scos un cuțitaș. Nicio dată cit am fost încarcerat nu am avut la mine un cuțit, trebuia deci să fie același pe care Eul meu fantomatic mi-l dăduse. Cu greu m-am ridicat și am ținut cuțitul în raza de lumină care pătrundea în celulă. Am zărit mînerul de argint lucitor. Fatalitate de nepătruns! Era același cuțit cu care-l uciseseam pe Hermogen și pe care-l pierdusem de cîteva săptămîni. Deodată izbucni în pieptul meu, ca o lumină minunată, ceva ca o mîngiere și izbăvire din oprobriu. Modul enigmatic în care căpătasem cuțitul era un semn al puterii eterne, arătîndu-mi cum să-mi ispășesc nelegiuirile, cum s-o împac prin moarte pe Aurelia. Ca o flăcără divină mă încălzea acum iubirea pentru Aurelia, orice poftă vinovată se îndepărtase de mine. Parcă o vedeam ca atunci cînd îmi apăruse în ceasul spovedaniei, în capela din mănăstirea benedictină. „E adevărat că te iubesc, Medardus, dar tu nu m-ai înțeles!... Iubirea mea este moartea!“ așa îmi îngîna și mă învăluia vocea Aureliei și ho-

tărirea mea era fermă ; să mărturisesc judecătorului, nesilit de nimeni, povestea fantastică a rătăcirilor mele și apoi să-mi curm viața !

Temnicerul se ivi în celulă și-mi aduse o hrană mai bună decît căpătăm de obicei, precum și o sticlă cu vin.

— Așa a ordonat prințul ! îmi spuse el, în timp ce punea lucrurile pe masa pe care o ducea un servitor și desprindea lanțul ce mă țintuia de perete.

L-am rugat să comunice judecătorului că doresc să fiu audiat din nou avînd de declarat multe lucruri care-mi apăsau sufletul. Îmi promise să execute însărcinarea, iar eu așteptai zadarnic să fiu chemat la interogatoriu ; nimeni nu se mai arătă, pînă cînd servitorul, cînd se întunecase de-a binelea, veni și aprinse lampa care atîrna de tavanul boltit. În sinca mea era acum o liniște desăvîrșită, dar mă simțeam foarte epuizat și căzui de îndată într-un somn adînc. Se făcea că eram condus într-o încăpere lungă, boltită și sumbră, unde am zărit un șir de preoți în sutane negre, tronînd pe scaune înalte, așezate de-a lungul peretelui. În fața lor, la o masă acoperită cu o cuvertură roșie ca sîngele, stătea judecătorul și lîngă el un călugăr dominican în talarul ordinului său.

„Te afli acum, roști judecătorul cu voce solemnă, în fața justiției clericale, deoarece tu, călugăr îndărătnic și nelegiuit, zadarnic ți-ai tăgăduit starea și numele. Franciskuș cu numele călugăresc de Medardus, spune căror crime te-ai datat ?“

Avusesem intenția să-mi mărturisesc deschis toate păcatele și nelegiuirile comise, dar, spre groaza mea, ceea ce spuneam nu era nicidecum

ceea ce gindeam și voiam să spun. În loc de o mărturisire cinstită și plină de căință, m-am pierdut într-o vorbărie fără șir și fără rost. Atunci dominicanul care stătea în fața mea, mare cât un uriaș și străpungându-mă cu o privire de foc, zise : „La tortură cu tine, călugăr nesimțit și încăpăținat !“ Făpturile ciudate din jurul meu se ridicară și întinseră către mine brațele lor lungi, strigînd cu voce răgușită și înfiorătoare : „La tortură cu el !“ Am scos cuțitul și mi l-am repezit în inimă, dar brațul mi se îndreptă fără voie în sus. Nimerii gîtul și, la semnul crucii, lama cuțitului se sfărîmă ca cioburile de sticlă, fără să mă rănească. Atunci gealații mă apucară și mă împinseră într-o hrubă subterană. Dominicanul și judecătorul veniră după mine. Din nou mă siliră să mărturisesc. M-am împotrivit încă o dată, dar între vorbire și gînd se săpa o prăpastie adîncă. Plin de remușcare, zdrobit de o rușine fără seamăn, recunoșteam în sinea mea totul — însă ceea ce spunea gura mea era ceva neghiob, confuz, fără noimă. La semnul dominicanului, slugile călăului m-au dezbrăcat, mi-au legat mîinile la spate și, ridicat în sus, simțeam cum încheieturile întinse pîrîiau gata să se frîngă. În durerea mea fără margini, am țipat tare și m-am trezit. Durerea de la mîini și din picioare provenea de la greutatea lanțurilor dar, afară de asta, mai simțeam și o apăsare pe ochi și nu-i puteam deschide. Deodată îmi păru că mi se ia o povară de pe frunte : un călugăr dominican stătea în fața culcușului meu de paie. Visul devenea viață și sîngele îmi îngheță în vine. Nemișcat ca o statuie, cu brațele încrucișate, călugărul stătea acolo și mă fixa cu ochii goi din orbitele negre. Îl recunoscu pe fiorosul pictor și căzui aproape leșinat pe salteaua mea

de paie. Poate că nu era decât o plăsmuire a sim-
turilor mele surescită din pricina visului. Mi-am
făcut curaj și m-am ridicat dar, nemișcat, călugărul
stătea și mă privea ținând cu orbitele lui întunecate.
Atunci am strigat înnebunit de disperare : „Făptură
îngrozitoare... piei din fața mea !... Nu... tu nu ești
om, tu ești diavolul însuși, cel care vrea să mă
prăvale în prăpastia veșnică... pleacă, nelegiui-
tule ! pleacă !” „Sărman miop năting, eu nu sînt
acela care tinde să te înlănțuie în cătușe de fier
și să te înstrăineze de misiunea sacră căreia te-a
hărăzit puterea eternă ! Medardus ! sărman miop
năting ! Ți-am părut groaznic, înfricoșător, atunci
cînd, deasupra abisului, ai rostit blestemul veșnic !
Te-am prevenit, dar nu m-ai înțeles. Ridică-te,
apropie-te de mine !” Călugărul spusese toate
acestea cu vocea sugrumată de o mîhnire care-ți
frîngea inima ; privirea lui de care mă îngrozeam
era mai caldă, mai duioasă, trăsăturile feței se
îmblînziseră. O tristețe adîncă îmi covîrși sufle-
tul ; cel care odinioară îmi păruse atît de înfricoșă-
tor, mi se înfățișa acum ca un trimis al puterii e-
terne, să mă îmbărbăteze și să mă consoleze în mi-
zeria nesfîrșită a decăderii mele. M-am ridicat din
pat, m-am apropiat de el, nu era o nălucă, i-am
atins haina, am îngenuncheat fără voie și el îmi
puse mîna pe creștet în semn de binecuvîntare. A-
tunci îmi apărură viziuni minunate în culori lumi-
noase. Ah, eram în pădurea sfîntă ! Da, era același
loc unde, în fragedă copilărie, pelerinul cu îmbrăcă-
mintea ciudată îmi adusese băiatul miraculos. Am
vrut să merg mai departe, să intru în biserica pe
care o vedeam aproape de mine. Acolo (așa mi
se părea) urma ca, ispășindu-mi vina și pocăin-
du-mă, să obțin iertarea pentru grelele-mi păcate.
Dar am rămas împietrit — nu mă puteam regăsi,

nu mă puteam înțelege. Atunci o voce înăbușită, surdă, spuse : „Gîndul este fapta !“ Visurile se estompară ; pictorul era cel care rostise acele cuvinte. „Făptură neînțeleasă, oare tu ai fost de față în acea nenorocită dimineață, în mănăstirea benedictină din B., orașul de reședință, și tot tu mai apoi... ?“ „Oprește-te, mă întrerupse pictorul, eu am fost cel ce pretutindeni ți-am stat aproape ca să te scap de la pieire și rușine, dar judecata ta îți rămînea potrivnică ! Trebuie să-ți duci menirea pînă la capăt spre propria-ți mîntuire !“ „Ah ! am strigat deznădăjduit, de ce nu mi-ai oprit brațul împins de nelegiuire criminală spre acel tînr...“ „Nu-mi era îngădui, mă întrerupse pictorul, nu întreba mai mult ! E o cutezanță să vrei să încalci voința puterii veșnice... Medardus ! te apropii de țelul tău... mîine !“

M-am cutremurat simțînd un fior de gheață, căci eram convins că îl înțelegeam foarte bine pe pictor. El știa și îmi aproba hotărîrea de a mă sinucide. Pictorul se îndreptă cu pași măsurați spre ușa celulei. „Cînd, cînd te voi mai vedea ?“ „La termen !“ strigă el solemn și cu voce tunătoare, încît bolta răsuna : „Deci mîine ?“ Ușa se răsuci ușor în țiței, pictorul dispăruse...

De cum se crăpă de ziuă, apărură temnicerul cu ajutoarele lui și îmi scoaseră cătușele de la brațele și picioarele rănite. Era vorba să fiu dus numaidecît sus, la interogator. Cufundat în gînduri, împăcat cu ideea morții apropiate, am pășit în sala tribunalului ; mărturisirea o formulasem în sinea mea în așa fel încît speram să istorisesc judecătorului, scoțînd în evidență cel mai mic amănunt, o scurtă dar impresionantă povestire. Judecătorul îmi ieși grăbit în întîmpinare ; probabil că eram foarte schimbat la față, căci văzînd

du-mă, zimbetul jovial de pe buzele lui se schimbă într-o expresie de milă adâncă. Îmi luă ambele miini și mă împinse ușor în fotoliul lui. Apoi, privindu-mă țință, spuse liniștit și solemn :

— Domnule de Krczynski, am să vă comunic o veste îmbucurătoare : sînteți liber ! Ancheta a fost oprită din ordinul prințului. Ați fost confundat cu o altă persoană și vina o poartă asemănarea ei izbitoare cu dumneavoastră. E clar, foarte clar, vi s-a fost dovedită nevinovăția... Sînteți liber !

Totul fremăta, vuia și se-nvîrtea în jurul meu. Statura judecătorului se reliefa multiplicată de sute de ori prin negura deasă, totul se scufunda într-un întuneric adînc. Am simțit apoi cum mi se freca fruntea cu apă rece și mi-am revenit din starea de leșin în care căzusem.

Judecătorul îmi citi apoi un scurt proces-verbal, care-mi făcea cunoscută sistarea procesului și avea ca urmare eliberarea mea din închisoare. Am iscălit fără să pot scoate o vorbă. Un sentiment dureros, negrăit de nimicitor, îmi sugruma orice bucurie. Așa cum mă privea judecătorul, cu o blîndețe care-mi pătrundea în suflet, simțeam că era de datoria mea, acum cînd eram crezut nevinovat și lăsat liber, să mărturisesc, nesilit, toate nelegiuirile comise și apoi să-mi împlînt cuțitul în inimă. Voiam să vorbesc dar judecătorul dădea impresia că ar vrea să mă vadă plecat. M-am îndreptat spre ușă, dar el veni după mine și spuse liniștit :

— Acum am încetat să fiu judecător ; din prima clipă cînd v-am văzut, m-ați interesat în cel mai înalt grad. Oricît — va trebui să admiteți acest lucru — aparențele erau împotrivă, am dorit de la început să nu fiți cu adevărat, infamul, criminalul

călugăr drept care erați luat. Acum pot să vă spun în mod confidențial... Nu sunteți polonez. Nu v-ați născut la Kwiecziczewo. Nu vă numiți Leonard de Krczynski.

Cu calm și hotărîre, am răspuns :

— Nu !

— Și nici cleric nu sunteți ? întrebă judecătorul în continuare, în timp ce cobora ochii ca să-mi ascundă privirea inchișorului. Simții un clocot lăuntric.

— Ascultați-mă deci ! am izbucnit.

— Tăcere ! mă întrerupse judecătorul ; ceea ce am crezut din primul moment și cred și acum, se confirmă. Văd că aici sînt în joc împrejurări enigmatice și că dumneavoastră sunteți legat, printr-un tainic fir al soartei, de persoane suspuse de la Curte. Nu mai ține de îndatoririle mele profesionale să pătrund mai adînc și aș socoti ca pe o indiscreție de prost gust să storc amănunte despre persoana dumneavoastră, despre condițiile speciale din viața dumneavoastră intimă. Dar ce-ar fi dacă v-ați smulge din tot ce vă amenință liniștea și ați părăsi aceste locuri ? După cele întîmplate, cred că nu vă veți mai simți bine aici !

De îndată ce judecătorul pronunțase aceste cuvinte, parcă toate umbrele negre care mă împrejuraseră se risipiseră. Redobîndisem viața, și bucuria arzătoare de a trăi urca în nervii și sîngele meu. Aurelia ! La dînsa mă gîndeam din nou, și acum să părăsesc aceste locuri, să mă depărtez de dînsa ? Suspinai din adînc :

— Și pe ea s-o părăsesc ?

Judecătorul se uită uluit la mine și spuse repede :

— Ah ! Acum cred că yăd limpede. Facă Cerul, domnule Leonard, ca o tristă presimțire care abia acum mi se dezvăluie, să nu se împlinească !

Vedeam din nou în sinea mea totul sub altă înfățișare. Nu mai simțeam nici urmă de remușcare și socoteam aproape o obrăznicie sfruntată, cind cu un calm simulat am întrebat :

— Și totuși, mă considerați vinovat ?

— Permiteți-mi, domnul meu, răspunse cu gravitate judecătorul, să-mi păstrez pentru mine convingerile care par să se sprijine pe o intuiție personală ; s-a stabilit cu toate mijloacele și formele legale că nu puteți fi călugărul Medardus, deoarece acest Medardus se află aici și a fost recunoscut de pater Cyrillus, care s-a înșelat din cauza izbitoarei lui asemănări cu dumneavoastră și chiar acest călugăr capucin nu neagă a fi acel Medardus ! Astfel, după toate aceste întimplări, iată-vă în afara oricăror bănueli. Și cu atât mai mult sînt îndreptățit să cred că vă simțiți despo-vărat de orice vină !

În aceeași clipă, judecătorul fu chemat de un servitor, așa că discuția noastră fu întreruptă, tocmai cind începuse să fie mai chinuitoare pentru mine.

M-am dus la locuința mea și am găsit toate așa cum le lăsasem. Hirtiile mele care fuseseră sechestrare se găseau acum pe masa mea de scris într-un pachet sigilat, numai portvizitul lui Victorin, inelul Euphemiei și cingătoarea de călugăr lipseau, așa că bănuielile mele din închisoare se confirmară. Nu trecu mult și apăru un servitor de la Curte, care îmi înmînă un bilet scris de mîna prințului, o dată cu o tabacheră bătută în pietre prețioase.

„Vi s-au întâmplat lucruri groaznice, domnule de Kreczynski, scria prințul, dar nici eu și nici judecătorii mei nu sîntem vinovați. Aveți o asemănare izbitoră cu un individ infam; acum însă totul s-a lămurit în favoarea dumneavoastră; vă trimit un semn al bunăvoinței mele și sper să vă revăd curînd.“

Favoarea prințului îmi era tot atît de indiferentă ca și darul lui; o tristețe fără margini mi se strecurase în suflet, probabil consecința regimului aspru al închisorii; simțeam că trebuie să fiu susținut fizicește, așa că m-am bucurat cînd se ivi medicul Curții. Partea medicală fu rezolvată repede.

— Nu e oare, începui apoi doctorul, o deosebită înlănțuire a soartei, ca tocmai în momentul cînd toți aveam convingerea că ești acel infam călugăr care adusese atîta nenorocire în familia baronului F., să apară adevăratul vinovat și dumneata să fii absolvit de orice bănuială?

— Vă asigur că nu sînt informat asupra împrejurărilor care au prilejuit eliberarea mea. Judecătorul mi-a spus doar în treacăt că acel călugăr Medardus, urmărit de autorități și cu care eram confundat, s-ar afla aici.

— Nu s-a aflat aici, ci a fost adus, legat într-o trăsură și, lucru curios, chiar o dată cu sosirea dumată. Îmi vine acum în minte că, în clipa cînd voiam să vă povestesc întîmplările petrecute la Curtea noastră domnitoare, am fost întrerupt tocmai cînd am vrut să aduc vorba despre acel mizerabil Medardus, fiul lui Francesco, și despre fapta lui mirșavă săvîrșită la castelul baronului F.; voi relua acum firul evenimentelor, întrerupt atunci. Sora principesei noastre domnitoare, precum știi, stareța mănăstirii benedic-

tine din orașul B., a luat cîndva sub ocrotirea ei o femeie sărmană cu un copil, cînd se-ntorceau dintr-un pelerinaj la Teiul Sînt.

— Femeia era văduva lui Francesco și băiatul nimeni altul decît Medardus.

— Exact, dar de unde știți acest lucru ?

— În chipul cel mai bizar, am aflat despre misterioasele întîmplări din viața călugărului Medardus. Pînă-n clipa cînd a fugit din castelul baronului din F. sînt perfect informat de tot ce s-a petrecut acolo.

— Dar cum ?... de la cine ?

— Un vis mi-a înfățișat totul ca aievea.

— Glumiți ?

— Deloc. Este aidoma de parcă am auzit în vis povestea unui nenorocit, jucăria unor forțe tenebroase, om azvirlit de colo-colo, și împins din crimă în crimă. În călătoria mea care ducea înapoi, diligența a trecut din greșeală prin pădure... Am intrat în casa pădurarului și acolo...

— Aha ! înțeleg acum, l-ați găsit acolo pe călugăr...

— Așa e, dar era nebun.

— Se pare că nu mai e. Oare avea încă de atunci clipe de luciditate și nu ascundea nimic ?...

— Nu chiar așa. Noaptea, neștiind că mă aflu în casa pădurarului, dînsul a intrat la mine în cameră. Asemănarea mea izbitoare cu el l-a îngrozit. Mă credea alter-ego-ul său a cărui apariție îi vestea moartea. Biiguia, gîngăvea mărturisiri ; obosit de drum, mă copleși fără voia mea somnul ; era ca și cum călugărul continua să vorbească liniștit și resemnat și, de fapt, nu-mi pot da seama cînd și cum a început visul. Mi se pare că nebunul susținea că nu el a omorît-o

pe Euphemia și apoi pe Hermogen, ci că ucigașul amîndurora era contele Victorin...

— Bizar, nespus de bizar, dar de ce ați ascuns toate astea judecătorului ?

— Cum puteam spera că judecătorul ar putea da cîtuși de puțin crezare unei povestiri care i-ar fi apărut de domeniul fanteziei ? Oare justiția penală își poate îngădui să creadă în minuni ?

— Cel puțin trebuia să vă fi dat imediat seama că vă confundă cu călugărul nebun și să-l indicați pe dînsul ca fiind capucinel Medardus.

— Desigur, și mai ales după ce un bătrîn nerod, cred că-l cheamă Cyrillus, a vrut cu orice preț să vadă în mine pe fratele lui de mănăstire. Nu mi-a trecut prin minte că nebunul e însuși călugărul Medardus și crima de care mi se spovedise mie va putea forma obiectul procesului meu de acum. Dar din cele spuse de pădurar, călugărul nu și-a mărturisit niciodată numele și atunci cum s-a ajuns la această descoperire ?

— În modul cel mai simplu. Călugărul, precum știți, a stat cîtva timp la pădurar ; părea vindecat, dar deodată nebunia reizbucni cu atîta furie, încît pădurarul a fost nevoit să-l aducă încoace ca să fie închis într-un ospiciu. Acolo a stat zi și noapte, cu privirea rătăcită, imobil ca o statuie. Nu scotea o vorbă și trebuia să fie hrănit ca un prunc, căci nu-și mișca mîna. Toate încercările de a-l scoate din inerție rămăseseră zadarnice ; mijloace drastice nu i se puteau aplica fără primejdia de a-i pricinui o nouă criză de nebunie furioasă. Acum cîteva zile, fiul cel mai mare al pădurarului vine la oraș și se duce la ospiciu să-l revadă pe călugăr. Impresionat de starea deznădăjduită a nenorocitului, cînd să iasă pe poartă, îl zărește pe pater Cyrillus de la mănăstirea capu-

cinilor, care tocmai trecea pe acolo. Îi adresează rugămintea să se ducă la bolnav, sperînd ca vorbele unui cleric din tagma lui să-i aducă poate vindecarea. Cînd Cyrillus îl zărește pe călugăr, se dă înapoi îngrozit : „Sfîntă Fecioară ! Medardus, nefericite Medardus !” Astfel izbucnește Cyrillus, și în aceeași clipă, ochii rătăciți ai lui Medardus capătă viață. Se scoală în picioare și, cu un strigăt surd, cade sleit de puteri, la pămînt. Cyrillus și ceilalți care se aflau de față la această întîmplare, se duc imediat la președintele tribunalului, comunicîndu-i cele petrecute. Judecătorul însărcinat cu anchetarea dumneavoastră se duce cu Cyrillus la ospiciu ; îl găsesc pe călugăr foarte istovit, dar fără urmă de nebunie. Acesta recunoaște că el e călugărul Medardus din mănăstirea capucinilor din orașul B. Cyrillus, pe de altă parte, a declarat că asemănarea dumneavoastră cu Medardus l-a indus în eroare. Acum abia își dă seama cît de mult se deosebește domnul Leonard de Medardus la privire, mers și statură. S-a descoperit pînă și semnul crucii în partea stîngă a gîtului de care s-a făcut atîta vîlvă la anchetă. Apoi călugărul este interogat cu privire la cele petrecute în castelul baronului F. „Sînt un criminal infam, spuse el cu vocea sugrumată, abia perceptibilă ; am groaznice muștrări de cuget pentru ceea ce am comis. Singur m-am lăsat înșelat în ce mă privește pe mine și sufletul meu nemuritor !... Îndurare ! să mi se dea timp... totul... voi mărturisi totul !” Informat de toate acestea, prințul dă imediat ordin să vi se claseze procesul și să fiți eliberat din detenție. Aceasta e povestea absolvirii dumneavoastră. Călugărul a fost închis în temniță.

— Și a mărturisit totul ? ! El a ucis-o pe Euphemia și pe Hermogen ? Și cum stau lucrurile cu contele Victorin... ?

— Pe câte știu, procesul călugărului începe abia astăzi. Dar în ce privește pe contele Victorin, s-ar părea că acele întâmplări au o strinsă legătură cu Casa noastră domnitoare și că trebuie să rămână tănuite.

— Nu prea văd cum se leagă evenimentele de la Castelul baronului de F. cu catastrofa de la Curtea voastră.

— De fapt, eu mă gindeam mai mult la persoane decît la cele întimplate.

— Nu vă înțeleg.

— Vă amintiți exact de povestirea mea despre acea catastrofă care a pricinuit moartea fratelui prințului nostru domnitor ?

— Desigur.

— Nu vă este oare limpede că Francesco nutrea o iubire vinovată pentru italiancă ? Că el era acela care se furișase înaintea prințului în camera nupțială și că tot el l-a ucis pe prinț ? Victorin este fructul acelei fapte josnice. El și Medardus sînt fiii *acelui* și *tată* : Victorin a dispărut fără urme, toate cercetările au rămas zadarnice.

— Călugărul l-a îmbrîncit în „Rîpa diavolului“. Blestemat fie ucigașul fratelui său !

În clipa în care rostisem cu tărie aceste vorbe, se auzi ușor acea bătaie a monstrului fantomatic care mă tulburase atunci în temniță. Zadarnic am încercat să înving groaza care m-a cuprins. Doctorul păru să nu observe cîtuși de puțin zgomo-tul și nici lupta mea lăuntrică. Continuă :

— Cum ?... V-a mărturisit călugărul că și Victorin a fost doborît de mina lui ?

— Da... Cel puțin asta am dedus din relatările lui confuze, dacă pun în legătură cu ele dispariția lui Victorin, ceea ce înseamnă că lucrurile s-au petrecut într-adevăr astfel. Blestemat fie dementul ucigaș al fratelui său !

Ciocăniturile, suspinele și gemetele se înteteau. Un ris ascuțit care şuieră prin încăpere, părea să sune astfel : „Medardus... Medardus... ha... ha... hai, vino-mi în a-ju-tor !“ Doctorul, fără să observe nimic, continuă :

— O taină ciudată pare să învăluie originea lui Francesco. E foarte probabil că e înrudit cu Casa domnitoare. Un lucru e cert, că Euphemia este fiica...

Cu o smucitură înspăimântătoare, încît balama-lele scrișniră, ușa se deschise și un ris strident ajunsese pînă la mine: „Ho, ho... ho... ho... frățioare, am zbierat ca un nebun, hoho... încoace... hai, hai, dacă vrei să te lupți cu mine... cucuveaua face nuntă ; acum ne vom urca pe acoperiș, ne vom lupta și cel care-l prăvale pe celălalt, este rege și are voie să bea sînge...“

Doctorul mă cuprinse în brațe și strigă :

— Ce înseamnă asta ? Ce înseamnă asta ? Sînteți bolnav... de fapt grav bolnav. Imediat, imediat la pat !

Dar eu priveam țintă spre ușa deschisă să văd dacă dezgustătorul meu alter-ego nu va intra cumva în încăpere. Însă n-am văzut nimic și mi-am revenit din spaima grozavă care mă cuprinsese cu gheare de gheață. Doctorul susținea că sînt mai bolnav decît credeam eu și puneă totul pe seama carcerii și a dezechilibrului pricinuit de mersul procesului. Aveam nevoie de sfaturile sale, dar mai mult decît știința lui contribuisese la rapida mea însănătoșire faptul că nu se mai

auzeau bătaile și că infricoșătorul meu alter-ego părea să mă fi părăsit.

Într-o dimineață, soarele primăvăratice își arunca razele de aur, prietenoase și vesele în camera mea ; dulci miresme năvăleau prin fereastră ; un dor nemărginit mă îmbia să ies în aer liber și, neținând seama de recomandăția doctorului, am alergat înspre parc. Copaci și tufișuri, foșnind și șușotind, salutau pe cel ce-și revenise dintr-o boală primejdioasă. Am respirat din plin, ca trezit dintr-un somn lung și greu ; suspine adânci erau expresia fără cuvinte a unei dulci emoții și se îngemănau cu ciripitul păsărilor, cu zumzetul și vârtejul gîzelor colorate. Da ! Un vis apăsător îmi readuse în minte nu numai întâmplările mai recente, ci întreaga mea viață, de asemeni scena cînd mă aflam pe aleea umbrită de platani întunecoși și părăsisem mănăstirea. Se făcea că mă găseam în grădina capucinilor din B. Din crîngul depărtat se ivea crucea înaltă căreia, cu adîncă fervoare, îi implorasem cîndva puterea de a rezista oricărei ispite. Crucea părea să fie ținta unde trebuia să ajung și să mă prostern în țărîină ca să mă pocăiesc și să ispășesc ticăloșia unor dorinți vinovate cu care mă ademenise diavolul ; am pășit înainte înălțîndu-mi mîinile împreunate și privirea ațintită spre cruce. Mai tare, tot mai tare bîntuia curentul de aer — mi se părea că aud cîntecele de slavă ale călugărilor, dar nu erau decît zvonurile vrăjite ale pădurii pe care vîntul le iscase vîjiind printre copaci, tăindu-mi răsufarea, astfel încît am fost nevoit să mă opresc, să mă sprijin de un trunchi, ca să nu cad grămadă. Dar mă simțeam atras cu o forță de neînvins către crucea îndepărtată. Mi-am

încordat puterile și am pășit mai departe, dar n-am putut ajunge decît pînă la movilița de mușchi din preajma crîngului; m-am simțit copleșit de o toropeală de moarte; ca un bătrîn neputincios, m-am așezat cu încetineală și, gemînd înăbușit, am căutat să-mi despovărez inima. Un foșnet se făcu auzit foarte aproape de mine... Aurelia! De îndată ce mă fulgeră acest gînd, ea apărură în fața mea. Lacrimi de sfișietoare tristețe izvorau din ochii-i divini, dar printre lacrimi scînteia o rază luminoasă; era expresia unui dor nemărginit care părea străin de Aurelia. Dar tot astfel dăgorise la spovedanie privirea pătimașă a acelei făpturi enigmatice pe care o văzusem apoi adeseori în visul meu de fericire.

„Oare mă vei putea ierta vreodată?” murmură Aurelia... M-am prăbușit atunci nebun de extaz la picioarele ei, și i-am cuprins mîinile.

„Aurelia... Aurelia... pentru tine aș accepta martiriul... moartea...”

M-am simțit ridicat cu blindețe, Aurelia se lipi de pieptul meu, și m-am pierdut în sărutări fierbinți. Speriată de un zgomot apropiat, se smulse din brațele mele, fără ca eu să o mai pot reține.

„Împlinite sînt dorințele și nădejțile mele”, spuse ea cu vocea coborîtă și, în aceeași clipă, am văzut-o pe principesă venind pe alee. Am intrat în tufiș și mi-am dat seama că luasem drept crucifix un trunchi uscat de copac. Nu mai simțeam toropeala, sărutările Aureliei îmi insuflaseră puteri noi de viață: parcă mi s-ar fi dezvăluit abia acum clar și luminos secretul existenței mele. Ah, era taina minunată a dragostei care mi se dăruia în toată radioasa ei splendoare. Stăteam pe punctul culminant al vieții; acum trebuia să înceapă declinul, pentru ca un destin hotărît de

o forță superioară să se împlinească. Aceasta a fost vremea care mă învăluisese ca un vis ceresc, cînd am început să-mi însemn ce s-a întîmplat cu mine după ce am revăzut-o pe Aurelia.

Ție, străinule, necunoscutule care vei citi cîndva aceste pagini, rogu-te să rechemi acele zile în-sorite din viața ta și atunci vei înțelege jalea fără de nădejde a călugărului încăruntit în is-pășire și căintă și-ți vei uni în durere glasul tău cu al său. Încă o dată te rog să lași acum să îmbobocească în ființa ta lăuntrică acea vreme și nu va mai fi nevoie să-ți spun nimic. Dragostea Aureliei mă transfigurase și înseninase totul în jurul meu, iar acum cît de viu și de în-suflețit privea și cuprindea viața spiritul meu și eu, divinul inspirat, eram învăluit de o fericire cerească. Nici un gînd negru nu mai încăpea în sufletul meu, dragostea Aureliei mă spălase de păcat, da, într-un chip miraculos incolțea în mine ferma convingere că nu eu eram acel ticălos infam care omorîse pe Euphemia și pe Hermogen, ci călugărul nebun pe care-l găsisem în casa pă-durarului comisese oribila faptă. Tot ce povestisem doctorului nu mi se părea minciună, ci ade-văratul și misteriosul mers al lucrurilor, ce mă nedumerea pînă și pe mine.

Prințul m-a primit ca pe un prieten pe care-l crezi pierdut și-l regăsești; aceasta a fost atitudinea cu care toți trebuiau să fie de acord; numai principesa, chiar dacă era mai îngăduitoare ca de obicei, rămase gravă și distantă.

Aurelia mi se dăruia cu o candoare copilărească, nu socotea iubirea ei ca pe o *vină* care trebuia tăinuită față de lume și eu de asemenea nu puteam ascunde cîtuși de puțin sentimentul pentru care simțeam că trăiesc. Fiecare observase

legătura mea cu Aurelia, nimeni nu vorbea despre asta, fiindcă citeau în ochii prințului care, chiar dacă nu încuraja iubirea noastră, o tolera. Astfel se întâmpla că o vedeam pe Aurelia adeseori fără martori. O cuprindeam în brațe, ea răspundea sărutărilor mele, dar simțind cum se cutremura de sfială feciorelnică, nu puteam da frâu liber dorinței vinovate; fiecare gând nelegiuit se pierdea în fiorul care-mi străbătea ființa. Părea să nu presimta primejdia, e drept că nici nu exista, căci adeseori când stătea alături de mine în odaia singuratică, când mai mult ca întotdeauna farmecul ei divin strălucea, când flacăra dragostei era gata să izbucnească sălbatic, mă privea atât de cast și de blând, încât mi se părea că cerul îngăduia sârmanului păcătos să se înalțe de pe pământ în rindul sfinților. Da, nu era Aurelia, ci sfânta Rozalia însăși și mă prăbușii la picioarele ei și strigai tare :

— O, făptură pioasă, sfânta sfințelor, oare este îngăduit inimii tale să simtă iubire pămîntească ?

Îmi întinse mina și grăi cu voce dulce și blajină :

— Ah, nu sînt sfînta sfințelor, dar sînt foarte evlavioasă și te iubesc mult !

Nu o mai văzusem de cîteva zile pe Aurelia care se dusese cu principesa la un castel apropiat. N-am putut suporta mai mult absența ei și am alergat într-acolo. Seara, tirziu, am întîlnit în grădină o subretă care-mi arată camera Aureliei. Am deschis încetișor ușa — am intrat — un aer dens, o mireasmă minunată de flori mă întîmpină și-mi toropi simțurile. Amintiri ca niște vise întunecoase mă năpădiră. Nu e oare asta camera Aureliei din castelul baronului unde eu... ? De cum mă străbătu acest gînd, parcă în urma

mea ar fi apărut o neagră arătare și o voce lăuntrică îmi strigă : „Hermogen !“ Însăpăimîntat am fugit mai departe, ușa budoarului era întredeschisă. Aurelia, cu spatele spre mine, era ingenunchetă în fața unui taburet pe care se afla o carte deschisă. Cuprins de o teamă sfielnică, m-am uitat îndărăt — n-am văzut pe nimeni, și atunci am exclamat plin de extaz „Aurelia, Aurelia !“ Și-a întors repede capul dar înainte de a se ridica am fost lîngă ea și am cuprins-o în brațe. „Leonard ! Iubitul meu !“ murmură dînsa în șoaptă. În clipa aceea m-am simțit răscolit de un clocot lăuntric și am fost cuprins de o poftă vinovată, sălbatică, nestăvilită. Ea se abandona fără vlagă în brațele mele ; părul strîns se desfăcu în bucle bogate peste umerii mei, sinul feciorelnic se involbura, dînsa gemea înăbușit — nu mai știam nici eu de mine. Am atras-o și mai mult la pieptul meu, părea istovită, o flacără stranie ardea în ochii ei, răspundea sărutărilor mele sălbatice cu mai multă ardoare.

Deodată se auzi în spatele nostru o bătaie puternică de aripi ; o voce ascuțită, ca țipătul de groază al unuia lovit de moarte, vuia prin încăpere. „Hermogen !“ strigă Aurelia și se prăbuși leșinată din brațele mele. Cuprins de o spaimă fără margini, am luat-o la fugă. În coridor principesa reîntorcîndu-se de la o plimbare, îmi ieși în cale. Privindu-mă cu gravitate și trufie îmi spuse :

— Îmi pare foarte bizar că vă găsec aici, domnule Leonard !

Ascunzîndu-mi perplexitatea, am răspuns pe loc într-un ton foarte hotărit, chiar mai energic decît s-ar fi cuvenit, că adeseori zadarnic lupti împotriva unui impuls puternic și că adeseori ceea

ce e aparent necuviincios, e tot ce poate fi mai decent.

În timp ce zoream în noapte să ajung la reședința princiară, mi se părea că cineva aleargă lângă mine și că o voce îmi șoptește : „T... Tot... Totdeauna sînt cu ti... tine... fră... frățioare Medardus !“ Dacă aș fi privit în jurul meu, mi-aș fi dat seama că *fantoma* alter-ego-ului meu trăia numai în imaginația mea ; dar nu mă puteam dezvăra de groaznica arătare ca și cum aș fi trebuit să vorbesc cu ea și să-i povestesc că iar m-am prosttit și m-am lăsat speriat de nebunul de Hermogen ; sfînta Rozalia va fi în curînd a mea, numai a mea, căci de asta sînt călugăr și am fost sfînțit. Alter-ego-ul meu rîse ca de obicei și biîgui : „Dar re... repede... repede !“ „Aibi răbdare, am spus din nou, tinere ! Totul se va termina cu bine. Căci nu numai că l-am nimerit cum trebuie pe Hermogen care are o cruce blestemată la gît ca și noi doi, dar cuțitașul meu dibaci mai este tăios și ascuțit !“ „Hi... hi... hi... hi... nimerește bine... nimerește bine !“ Așa se pierdu glasul celuiilalt Eu al meu în vuietul vîntului de dimineață, care zorea dinspre răsăritul purpuriu.

Abia sosisem la locuința mea, că am fost chemat la prînz. Mă întîmpină prietenos zicîndu-mi :

— De fapt, domnule Leonard, așa începu el, mi-ai cîștigat toată simpatia ; nu pot să-ți ascund că bunăvoința mea s-a transformat într-o adevărată prietenie. N-aș vrea să te pierd, aș vrea să te văd fericit. De altfel, îți datorăm orice compensație posibilă pentru cele suferite. Știi oare, domnule Leonard, cine a inițiat nenorocitul dumitale proces ? Cine te-a acuzat ?

— Nu, Înălțimea voastră !

— Baroneasa Aurelia !... Ești uimit ? Da, da, baroneasa Aurelia, bunul meu Leonard, ea te-a (rise el zgomotos), ea te-a luat drept un călugăr ! Pe Dumnezeuul meu ! Dacă ești un călugăr capucin, atunci ești cel mai draguț pe care l-a văzut vreodată cineva ! Spune sincer, domnule Leonard, faci cumva parte din tagma călugărilor ?

— Înălțimea voastră, nu știu ce fatalitate oarbă vrea cu tot dinadinsul să mă dea drept acel călugăr care...

— Ei, ei ! nu sînt un inchizitor ! Ar fi o fatalitate dacă ai fi legat prin jurămint de acest ordin. Dar să venim la chestiune ! N-ai vrea să te răzbuni pentru nenorocirea care ți-a pricinuit-o Aurelia ?

— În ce inimă omenească ar putea încolți un asemenea gînd împotriva acestei gingașe făpturi angelice ?

— O iubești pe Aurelia ?

Asta mă întrebă prințul și-și aținti cu gravitate privirile în ochii mei. Am tăcut, ducîndu-mi mîna la piept. Prințul continuă :

— Știu, te-ai îndrăgostit de Aurelia din clipa în care, alături de principesă, a pășit pentru prima oară în salon. Ești iubit de dînsa cu o ardoare pe care n-aș fi atribuit-o blîndeii Aurelia. Trăiește numai prin dumncata, prințesa mi-a spus totul. Te rog să mă crezi că, după arestarea dumitale, Aurelia s-a lăsat pradă unei stări atît de desperate, încît a căzut bolnavă la pat și era aproape să se prăpădească. Aurelia te luase drept ucigașul fratelui ei și cu atît mai mult nu-i puteam înțelege durerea. Încă de atunci te iubea. Deci, domnule Leonard, sau mai degrabă domnule de Krczynski, cum faci parte din nobilime, îți voi încredința la Curte un loc care-ți va fi pe plac.

Te vei căsători cu Aurelia. În cîteva zile serbăm logodna, eu însumi voi ține locul tatălui ei.

Sfîșiat de cele mai contradictorii sentimente, am rămas ca mut în fața prințului.

— Adio, domnule Leonard ! exclamă prințul și, salutîndu-mă prietenos, ieși din cameră.

Aurelia, soția mea ! Soția unui călugăr asasin ! Nu ! Forțele tenebroase nu vor îngădui acest lucru ! Chiar dacă asupra ei planează o fatalitate. Acest gînd încolți în mine, învingînd orice argument potrivit. Simțeam că trebuia luată pe loc o hotărîre, dar zadarnic chibzuiam asupra mijloacelor de a mă despărți de Aurelia, fără să sufăr. Gîndul că nu o voi mai revedea mi-era cumplit, insuportabil, dar ideea că ar putea să-mi devină soție, îmi insufla o silă inexplicabilă. Eram incredîntat că, în clipa în care călugărul ucigaș va sta în fața altarului Domnului și cu jurăminte sacre va săvîrși infama nelegiuire, acel pictor străin va apărea, dar nu pentru a mă consola cu blîndețe, ca în închisoare, ci pentru a prevesti cumplita răzbunare și ruina mea, ca la cununia lui Francesco, acoperindu-mă de un oprobriu fără seamăn, și prăbușindu-mă curînd într-o nenorocire veșnică. Dar iată că auzii în sinea mea o voce tenebroasă : „Și totuși Aurelia trebuie să fie a ta ! Nerodurile slab la minte, cum te gîndești să schimbi destinul implacabil ce apasă asupra voastră ?” Și iar auzii : „Aruncă-te, aruncă-te la pămînt ! Infamule, ești orbit ! Niciodată nu poate fi a ta ; e sfînta Rozalia însăși, pe care te gîndești s-o iubești cu o dragoste pămîntească !” Torturat de groaznice forțe contradictorii, aruncat înapoi și încolo, nu eram în stare să-mi adun gîndurile, să prevăd ce aș putea face, să fug de nenorocirea care părea să mă amenințe din toate părțile. Trecuse acea

clipă înaripată cînd întreaga mea viață, șederea mea nefastă la castelul baronului F. îmi apăreau ca un vis urît. Într-o dezolantă deprimare nu vedeam în mine decît asasinul josnic și desfrînat. Tot ce îndrugasem judecătorului și doctorului nu era decît minciună sfruntată și prost ticluită și nu spusele unei voci lăuntrice, precum voiam să mă conving eu însumi.

Cufundat în sinea mea, fără să observ și să pricep nimic din ceea ce se petrecea în jurul meu, mă furișai în stradă. Strigătul vizitiului, huruiala trăsurii m-au dezmeticit și am sărit repede în lături.

Trăsura principesei trecu în goană, doctorul Curtii se aplecă și mă salută prietenos ; m-am dus spre locuința lui. Îmi ieși înainte și mă călăuzi înăuntru cu vorbele acestea :

— Chiar acum vin de la Aurelia și am să vă comunic ceva. Ah, ah, începui eu, om nestăpînit și nehibzuit ! Ce ați mai pus la cale ? Ce-ați mai făcut ? Ați apărut în fața Aureliei ca o nălucă și biata făptură cu nervii ei slabi s-a îmbolnăvit din pricina asta !

Doctorul observă paloarea mea.

— Lăsați, lăsați, continuă el, nu e chiar grav, și-a reluat plimbarea în grădină și miine se înapoiază la reședință cu principesa. Despre dumneavoastră, dragă domnule Leonard, a vorbit mult Aurelia, și-a exprimat dorința să vă revadă și să vă scuze. Are impresia că a avut o purtare nesăbuită, prostească.

Gîndindu-mă la cele petrecute la castelul baronului, nu știam cum să interpretez spusele Aureliei.

Doctorul părea informat de intențiile prințului în ce mă privește și mi-a dat a înțelege aceasta destul de limpede. Mulțumită jovialității cu care

cucerea pe toți din jur, izbuti curînd să mă smulgă din starea sumbră în care mă aflam, astfel că discuția noastră luă o întorsătură veselă. Describe din nou cum o găsisse pe Aurelia care, asemeni unui copil ce nu-și poate reveni dintr-un vis apăsător, zăcea, cu căpșorul sprijinit în mîini, zîmbind printre lacrimi și plîngîndu-se de nălucirile ei bolnăvicioase. Repeta cuvintele ei, imitînd vocea sfielnică a fetei, întreruptă de suspine ușoare și povești cum izbuti s-o însenineze prin glume, astfel că drăgălașul ei chip îmi apăru senin și vioi în fața ochilor. La asta trebuie să mai adaug că, dimpotrivă, o înfățișa cu atîta gravitate pe principesa noastră, încît, în cele din urmă, m-am desfătat nespus.

— Oare v-ați gîndit, începu el, oare v-ați gîndit cînd ați sosit la reședința princiară că vi se vor întîmpla atîtea lucruri miraculoase? Mai întîi confuzia absurdă care v-a adus pe banca acuzării și apoi fericirea cu adevărat de invidiat pe care vi-o rezervă prietenia prințului.

— Trebuie să recunosc că, de la început, primirea binevoitoare din partea prințului m-a bucurat mult, dar îmi dau seama că am crescut acum în stima lui și a celor de la Curte, probabil din cauza nedreptății a cărui victimă am fost.

— Nu numai datorită acestui fapt, ci și unei alte împrejurări mărunte, pe care sper că o veți ghici.

— Nicidecum.

— Deși vi se spune, ca mai înainte, domnul Leonard, așa cum vreți, fiecare știe acum că sînteți de neam nobil, căci informațiile primite de la Poznan confirmă spusele dumneavoastră.

— Dar cum poate avea acest fapt o înrîurire asupra prințului, asupra stimei de care mă bucur în anturajul Curții? Cînd prințul m-a cunoscut și m-a invitat să apar la Curte, am obiectat că sînt

de origine burgheză, la care prințul mi-a răspuns că o cultură ca a mea înnobilează, făcându-mă apt să apar în societatea lui.

— Crede sincer acest lucru și cochetează în mod deliberat cu știința și arta. Sper că ai remarcat în anturajul Curții câte un savant sau artist burghez, dar cei mai sensibili dintre ei, care ignoră de unde emană sprinteneala ființei lor lăuntrice, neputându-se situa pe un punct de vedere superior al unei ironii în stare să-i ridice peste toate acestea, se întilnesc rareori sau chiar deloc. Cu cea mai mare bunăvoință, chiar dacă ești cu totul lipsit de prejudecăți, în purtarea unui nobil față de burghez se strecoară ceva greu de definit, un fel de condescendență, o toleranță care se aseamănă cu necuvînta ; lucrul acesta nu-l rabdă nici un bărbat care, în mîndria lui, simte că, oricît de des s-ar afla în societatea nobililor, el este acela care trebuie să fie îngăduitor și tolerant față de inferioritatea spirituală și lipsa de gust. Și dumneavoastră faceți parte din nobilime, domnule Leonard, dar după câte aflu, ați fost educat temeinic în spirit religios și științific. Poate așa se explică faptul că sînteți primul nobil în fața căruia eu însumi, trăind în anturajul Curții și în mijlocul curtenilor, n-am simțit la dumneavoastră nimic stînjenitor și aristocratic în sensul rău al cuvîntului. Ați putea crede că enunț aci ca burghez idei preconceptuate, sau că am întîmpinat neplăceri stîrnite de vreo prejudecată, dar nu e așa. Apartin uneia din categoriile care fac excepție fiind nu numai tolerate, dar chiar ocrotite și tratate cu atenție. Medicii și duhovnicii sînt oameni care domnesc, stăpîni ai trupului și ai sufletului, deci de o noblețe bine meritată. Oare indigestia și osînda veșnică incomodează mai puțin pe cel demn de a fi admis la

Curte ? Cît privește pe duhovnici, de acest privilegiu au parte numai preoții catolici. Predicatorii protestanți, la țară cel puțin, sînt doar oficianți casnici care, după ce au alinat conștiința onorabilelor gazde, sînt așezați la coada mesei pentru a se înfrupta, umili cu mîncare și vin. E greu, desigur, să se renunțe la o veche prejudecată, dar de cele mai multe ori lipsește și bunăvoința, deoarece cîte un nobil poate bănuî că numai în această calitate este demn de o funcție înaltă la care nimic altceva în lume nu-i dă vreun drept. Conștiința ancestrală și trufia nobilimii sînt un fenomen aproape ridicol în vremea noastră din ce în ce mai spiritualizată. Pornind de la război și militarie, încă din vremea cavalerilor se formează o castă care apără în exclusivitate celelalte stări, astfel că raportul subordonat de la acel apărat la cel ce-l apără se creează de la sine. Oricît și-ar lăuda savantul știința, artistul arta, meșteșugarul, negustorul, profesia, iată zice cavalerul : te pomenești cu un dușman neînduplecat, căruia voi, cei fără experiență în ale războiului, nu-i puteți ține piept, pe cînd eu, fiind apt să port arma, mă postez cu spada în fața voastră și, ceea ce e misiunea și bucuria mea, vă salvez viața și bunurile. Dar tot mai mult dispare forța brutală de pe pămînt, tot mai mult spiritul este acela care-și impune puterea, care covîrșește totul. În cîrînd, oamenii se vor lămuri că un pumn tare, o platoșă, o spadă puternic avîntată nu ajung să biruie ceea ce vrea spiritul ; pînă și războiul și știința armelor se supun principiului spiritual al timpului. Fiecare este nevoit să se bizuie pe sine din ce în ce mai mult și, chiar dacă statul îi conferă o anumită strălucire, trebuie să extragă din avutul său spiritual ceea ce-l impune în fața lumii. Pe principiul opus se sprijină trufia moștenită de la strămoșii

cavaleri, care-și găsește justificarea numai în formula : străbunii mei au fost eroi, deci sînt și eu erou. Cu cît se merge mai departe, cu atît mai bine ; căci, dacă se poate stabili unde și cînd un tată-mare a devenit erou și cînd i s-a acordat titlul de noblețe, faptelor recent petrecute li se dă mai puțin crezare. Totul se bazează pe vitejie și forță fizică. Părinți robuști, întreprizi dau de obicei copii asemănători, precum tot astfel se moștenește spiritul și curajul războinic. Să mențină pură casta cavalerilor a fost condiția acelei vremi feudale și nu era un merit neînsemnat pentru o domnișoară de viță veche să dea naștere unui iuncăr pe care sărmana lume burgheză îl implora : „Te rugăm, nu ne devora, ci apără-ne de alți iuncări !” Cu averea spirituală lucrurile nu mai stau așa. Părinții foarte înțelepți aduc pe lume feciorași foarte proști și, tocmai pentru că vremea a subordonat psihicul forței fizice, s-ar putea ca, ținînd seama de dovada titlului de noblețe moștenit, să fie mai de temut că descinzii din Leibniz decît din Amadis al Gallei sau din oricare alți străvechi cavaleri de-ai lui Artus. Pe acest făgaș, trasat cu fermitate, pășește înainte spiritul vremii noastre și situația celor mîndri de obîrșia lor nobilă se înrăutățește vizibil ; din această cauză, acea lipsă de tact în a recunoaște calitatea, în a afecta o condescendență umilitoare, o atitudine ambiguă față de burghezia cu merite incontestabile în lume și în stat, expresia unui sentiment obscur și deprimant care face să se prevadă că, în fața celor înțelepți, ideile învechite s-au perimat și ridicolul li se înfățișează în toată goliciunea lui. Mulțumim Cerului că mulți nobili, bărbați și femei, recunosc spiritul vremii și se avîntă în zbor minu-

nat spre culmile pe care le oferă știința și arta ; ei vor alunga acele duhuri respingătoare !

Vorbele doctorului m-au purtat pe un făgaș străin. Niciodată nu mi-a trecut prin gând să meditez asupra nobilimii și a raporturilor ei cu burghezia. Cred că doctorul nu bănuia că înainte aparținusem tocmai acestei clase care, după opinia sa, nu este lezată de trufia nobilimii. Oare nu fusem eu în casele cele mai alese ale nobilimii din B. prea stimatul, prea onoratul duhovnic ? Cuge-tînd mai adînc, am recunoscut cum eu însumi mi-am urzit destinul, cînd din numele Kwieziczewo pe care l-am spus acelei bătrîne doamne de la Curte, și-a tras originea titlul meu de noblețe, și astfel i-a venit prințului ideea să mă căsătorească cu Aurelia.

Principesa se reîntoar-se. Am alergat la Aurelia. M-a primit cu o încîntătoare sfială feciorelnică ; am cuprins-o în brațe și în acea clipă am crezut că poate deveni soția mea. Aurelia era mai tandră și mai drăgăstoasă ca de obicei. Ochii îi înotau în lacrimi și timbrul vocii ei era o implorare plină de tristețe, așa cum în sufletul copilului se potolește mînia, după ce-și recunoaște greșeala. Puteam așa dar să chibzuiesc la vizita făcută la castelul principesei și m-am străduit din răspu-teri, dorind să aflu totul ; am conjurat-o pe Aurelia să-mi dezvăluie ce o sperias-e atunci atît de tare. Tăcu, plecă ochii, dar cum și pe mine mă obseda acel îngrozitor alter-ego al meu, am izbucnit :

— Aurelia, în numele lui Dumnezeu, ce făptură înfricoșătoare ai zărit în spatele nostru ?

Se uită uimită la mine, privirea ei deveni tot mai fixă, mai stranie, apoi se ridică brusc, parcă ar fi voit să fugă, dar se opri și izbucni în plîns, acoperindu-și fața cu mîinile :

— Nu, nu, nu — nu este el !

Am cuprins-o cu blindețe în brațe ; epuizată, se așază din nou.

— Cine, cine nu e ? ! întrebai cu vehemență, bănuind ceea ce se petrecea în sufletul ei.

— Ah, prietene, iubitul meu, murmură ea îndurerată, n-ai să mă iei drept o exaltată fără minte dacă ți-aș spune totul... totul, ce anume mă înspăimintă mereu în deplina fericire a celei mai curate iubiri ? Un vis cumplit îmi tulbură viața, s-a interpus cu arătările lui înfiorătoare între noi de când te-am văzut pentru prima oară ; m-a înconjurat cu fluturări reci de moarte când ai intrat pe neașteptate în camera mea din castelul de odihnă al principesei. Află deci că, la fel cu tine, a înghețuncheat o dată în fața mea un călugăr infam, și a vrut, abuzînd de sfintele rugăciuni, să comită un groaznic păcat. Atunci când, ca o fiară sălbatică pîndindu-și prada mă prinse în mrejele lui, a devenit ucigașul fratelui meu. Vai și tu !... trăsăturile tale !... vorbă ta... aceea arătare !... lasă-mă să tac, o, lasă-mă să tac !

Aurelia se dădu îndărăt ; pe jumătate culcată și, sprijinindu-și capul în mină, se ghemui în colțul canapelei ; plinătatea trupului ei tinăr ieșea și mai mult la iveală. Stăteam în fața ei, ochiul poficios înota în nemărginitul farmec al dragostei ; dar dorința avea de luptat cu disprețul diabolic care striga în mine. „Nefericito, tu, cea ispitită de Satana, ai fugit din fața călugărului care prin rugăciune te momea să păcătuiești ? Acum oști logodnica lui... logodnica lui !“ În aceeași clipă, dragostea mea pentru Aurelia, pe care o rază din cer părea s-o aprindă atunci când, scăpat de închisoare și de moarte, am revăzut-o în parc, pieri din sufletul meu, și un gînd mă covîrși pe de-

a-ntregul : că ruina ei ar putea fi punctul cel mai luminos al vieții mele.

Aurelia fu chemată la principesă. Era limpede că viața fetei avea anumite înfriuriri asupra destinului meu ; dar nu găseam calea să mă conving de lucrul acesta, deoarece Aurelia, cu toate rugămintile mele, nu voia să-mi împărtășească tilcul acelor aluzii spuse la întâmplare. Hazardul îmi dezvălui ceea ce dînsa voia să-mi ascundă.

Într-o zi, mă aflu în camera slujbașului Curții, care avea îndatorirea să ducă la poștă toată corespondența particulară a prințului și a celor de la Curte. Tocmai lipsea de acolo, cînd camerista Aureliei aduse o scrisoare groasă și o depuse pe masă alături de celelalte scrisori ce se găseau acolo. O privire fugară îmi dădu convingerea că adresa de pe scrisoarea către stareță, sora principesei, era scrisă de mina Aureliei. Presimțirea că ceea ce voiam să știu era cuprins în scrisoare mă străbătu cu iuteala fulgerului și, încă înainte de întoarcerea slujbașului, am plecat de acolo cu scrisoarea Aureliei.

Tu, călugăr sau om de lume, care sperai să tragi învățăminte și sfaturi prevenitoare din viața mea, citește aceste pagini alăturate, citește mărturisirile cucernicei și neîntinatei fete, scăldate în lacrimile amare ale pocăitului și deznădăjduitului păcătos. Fie ca spiritul evlavios să izvorească din tine ca o mîngiere luminoasă în ceasul cînd vei cădea în păcat și nelegiuire !

*Aurelia către stareța mănăstirii benedictine de călugărițe din ****

Buna mea maică,

Cu ce cuvinte să-ți împărtășesc că scumpa ta copilă e fericită, că, în sfîrșit, făptura de groază

intrată în viața mea ca un strigoi amenințător care ofilește toate florile și nimicește toate speranțele, a fost izgonită de magia divină a iubirii ! Dar mă mustră conștiința că atunci când pomeneai de nenorocitul meu frate, de tatăl meu pe care supărarea l-a ucis, și mă încurajai în jalea mea fără speranță, nu ți-am dezvăluit ca într-o sfântă spovedanie taina inimii mele. Abia acum cutez să mărturisesc secretul sumbru care a stat ascuns în pieptul meu. A fost ca și cum o putere dușmană îmi înfățișa clipa fericirii mele supreme ca pe o înșelătorie și ca pe o nălucă nefastă. Ar fi trebuit să mă las în voia valurilor și, ca într-o mare furtunoasă, să mă scufund fără scăpare. Dar, ca printr-un miracol, cerul m-a ajutat chiar în clipa când eram gata să mă prăbușesc în nenorocire. Trebuie să mă-ntorc la frageda-mi copilărie pentru a spune totul, totul, căci de pe atunci încolțise în mine sămînța vătă-mătoare care după atîta vreme avea să rodească. Aveam abia trei sau patru ani cînd, într-o frumoasă zi de primăvară, mă jucam cu Hermogen în grădina castelului nostru. Culeseam tot felul de flori și Hermogen — ceea ce nu prea îi plăcea să facă de obicei — se apucă să-mi împletească o cunună cu care eu mă împodobeam.

„Să mergem la mama !“ am zis eu, după ce mă acoperisem toată de flori ; dar Hermogen se ridică deodată în picioare și strigă ca un sălbatic : „Lasă mai bine să stăm aici, micuța mea ! Mama e în cabinetul albastru și vorbește cu diavolul !“ Habar n-aveam ce voia să spună cu asta, totuși am înlemnit de groază și am început să plîng amar-nic. „Surioară proastă, de ce plîngi ? strigă Hermogen. Mama vorbește în fiecare zi cu diavolul

dar el nu-i face nici un rău !“ Mă temeam de Hermogen fiindcă avea o privire atît de întunecată și vorbea cu atîta asprime, încît am tăcut. Mama era de pe atunci foarte bolnăvicioasă, adeseori o apuca niște spasme groaznice, care o transpuneau într-o stare asemănătoare morții. Pe mine și pe Hermogen ne îndepărtau în asemenea momente. Eu nu încetam să jelesc, dar Hermogen vorbea morocănos ca pentru sine : „Asta e mina diavolului“ sau „Diavolul i-a făcut-o !“ Așa a încolțit în mintea mea de copil ideea că mama are ceva comun cu o nălucă urîță și răzbunătoare, căci altfel nu mi-l puteam închipui pe diavol, deoarece nu cunoșteam încă învățămintele bisericii. Într-o zi am fost lăsată singură și, fiind cuprinsă de neliniște și de spaimă, n-am putut fugi cînd m-am pomenit deodată că mă găseam tocmai în cabinetul albastru, unde, după spusele lui Hermogen, mama vorbea cu diavolul. Ușa se deschise, mama intră, era de o paloare mortală și se îndreptă spre un perete gol. Exclamă cu o voce înăbușită, plină de tristețe : „Francesco, Francesco !“ Atunci se mișcă și foșni în spatele peretelui ceva care, dîndu-se în lături, scoase la iveală portretul unui bărbat frumos, în mărime naturală, înfășurat într-o mantie violetă. Statura, obrazul acestui bărbat îmi făcură o impresie de nedescris și am scos un strigăt de admirație ; uitîndu-se în jur, mama mă observă abia atunci și strigă enervată : „Ce cauți aici, Aurelia ? Cine te-a adus încoace ?“ De obicei atît de blindă și de bună, mama era acum atît de furioasă cum nu o mai văzusem niciodată. Credeam că eu sînt de vină. „Vai, am biiguit printre lacrimi, m-au lăsat singură, eu n-am vrut să rămîn aici !“ Dar dîndu-mi seama că tabloul dispăruse, am exclamat : „Vai, portretul acela frumos, unde e frumosul

portret?" Mama mă ridică în brațe, mă sărută, mă mîngîie și spuse: „Tu ești copilul meu cel bun și drag, dar tabloul nu trebuie să-l vadă nimeni. De altfel a dispărut pentru totdeauna!" N-am încredințat nimănui ce mi se întimplase, numai lui Hermogen i-am spus odată: „Ascultă! Mama nu vorbește cu diavolul, ci cu un bărbat frumos, dar e numai un tablou care apare din perete la chemarea ei." Atunci Hermogen avu o privire rătăcită și murmură: „Diavolul poate lua orice înfățișare, ne spune domnul pater, dar mamei nu-i face nimic!" Pe mine mă cuprinsese groaza și l-am implorat pe Hermogen să nu mai vorbească de diavol. Am plecat spre Capitală. Întîmplarea cu tabloul îmi pierise din memorie și mi-am reamintit de ea abia cînd ne-am reîntors la țară după moartea bunei mele mame. Aripa castelului unde se găsea cabinetul albastru, rămăsese nelocuită; erau camerele mamei unde tata nu putea intra fără să-și răscolească dureroase amintiri. O reparație a castelului necesitase deschiderea acelor camere; am intrat în cabinetul albastru, în timp ce lucrătorii erau ocupați să desfacă pardoseala. Cînd unul din ei ridică o lespede din mijlocul camerei, se auzi un foșnet în dosul peretelui care se dădu în lături și scoase la iveală portretul în mărime naturală al celui necunoscut. S-a descoperit în podea arcul care, prin apăsare, mișca un mecanism și deplasa o porțiune căptușită cu scînduri ce acoperea peretele. Atunci mi-am reamintit întîmplarea din copilărie; mama stătea iar în fața mea, am vărsat lacrimi amare, dar nu-mi puteam lua privirea de la minunatul bărbat străin care se uita la mine cu ochi scînteietori. Probabil că tata fusese imediat încunoștiințat de cele descoperite, căci veni acolo în timp ce mai stăteam în

fața tabloului. Aruncă doar o privire spre portret și, cuprins de groază, se opri și murmură în sinea lui : „Francesco, Francesco !“ Se-ntoarse deodată către lucrători și porunci cu voce puternică : „Scoateti imediat tabloul din zid, făceți-l sul și predați-l lui Reinhold !“ Simțeam că nu-l voi mai revedea niciodată pe minunatul bărbat care, în veșmîntul lui somptuos, îmi apărea ca un prinț al umbrelor, și totuși o sfială de neînvins m-a împiedicat să-l rog pe tata să nu distrugă tabloul. În cîteva zile însă, impresia pe care mi-o făcuse această scenă dispăru fără urmă din sufletul meu. Deși împlinisem 14 ani, eram nechibzuită și sălbatică, așa încît mă deosebeam mult de gravul și protocolarul Hermogen, și tata spunea adeseori că, dacă Hermogen pare liniștit ca o fată, eu, dimpotrivă, sînt ca un băiat zburdalnic. Dar asta avea să se schimbe curînd. Hermogen se pasionă pentru scrimă și făcea exerciții cu spada și alte arme. Trăia doar pentru lupte și bătălii, sufletul lui era plin de ele și, cum eram în preajma unui război, îl rugă pe tata să-l lase să se înroleze imediat. Pe mine, în schimb, mă cuprinsese atunci o stare extrem de ciudată, pe care nu mi-o puteam explica și îmi răscolea întreaga ființă : un fel de boală curioasă părea că pornește din lăuntrul meu și-mi aprinde necruțătoare toate resorturile vieții. Adeseori ajungeam aproape de leșin și atunci îmi apăreau chipuri și priveliști minunate, simțeam că aș putea privi, plină de extaz și fericire, un cer frumos, dar nu reușeam să deschid ochii, ca un copil încă buimăcit de somn. Fără să știu de ce, mă cuprindea uneori o tristețe de moarte, alteori o bucurie dezmătată. Cu orice prilej, cît de neînsemnat, mi se umpleau ochii de lacrimi, mă mistuia un dor nespus care creștea

pină la o durere aproape fizică, astfel încît toate mădulele îmi zvicneau spasmodic. Observînd starea mea, tata o puse pe seama nervilor surescitați și făcu apel la ajutorul medicului care îmi prescrie tot felul de remedii, dar fără nici un efect. Nici eu nu știu cum s-a întîmplat că, deodată, îmi apărui atît de viu portretul uitat al celui bărbat necunoscut, încît părea că stă în fața mea, privindu-mă cu milă. „Vai ! oare trebuie să mor ? Oare ce mă chinuie atît de cumplit ?” am strigat acelei imagini ; atunci străinul zîmbi și răspunse : „Mă iubești, Aurelia, ăsta e chipul tău, dar poți oare frînge legămîntul celui care s-a dăruit lui Dumnezeu ?” Spre uimirea mea abia atunci am băgat de seamă că necunoscutul purta haina ordinului capucinilor. Am încercat cu toată puterea să mă smulg din starea de visare și am reușit. Eram convinsă că acel călugăr fusese un joc înșelător al fanteziei mele și totuși presimțeam că mi se dezvăluie toată taina dragostei. Da, îl iubeam pe necunoscut cu toată tăria unui sentiment nou, cu toată pasiunea și ardoarea de care e capabilă o inimă tină. În acele clipe de pierdere în visare, cînd credeam că-l văd pe necunoscut, boala mea părea să fi atins punctul culminant. Totuși, mă întremam văzînd cu ochii, întrucît starea nervilor mei se îmbunătățise și numai acea obsesie cu privire la tabloul acela mai continua ; iubirea fantastică pentru o faptură care trăia doar în mine îmi dădea o înfățișare halucinantă. Rămîneam mută la tot ce mă înconjura, stăteam în societate fără să mă mișc și, deoarece eram preocupată numai de idealul meu, nu eram atentă la ce mi se vorbea, dădeam răspunsuri anapoda, așa că puteam fi luată drept o proastă. În camera fratelui meu am zărit pe masă o carte străină. Am deschis-o, era un roman tradus din engle-

zește : *Călugărul* ¹. Gîndul că iubitul meu necunoscut e călugăr, îmi dădea fiori de gheață. Niciodată n-aș fi bănuir că iubirea pentru un om care aparține lui Dumnezeu ar putea fi un păcat și, pe neașteptate, îmi veniră în minte cuvintele vedeniei : „Poți oare frînge legămîntul celui care s-a dăruit lui Dumnezeu ?” și abia atunci aceste vorbe, căzînd cu toată greutatea, m-au rănit adînc. Mi se părea că acea carte ar putea să mă lămurescă întrucîtva. Am luat-o cu mine, am început s-o citesc, povestirea străină m-a cucerit, dar cînd întîia crimă a fost comisă, cînd călugărul infam săvîrșește tot mai multe nelegiuiri, cînd în cele din urmă face pact cu diavolul, am fost cuprinsă de o groază fără margini, căci mă gîndeam la vorbele lui Hermogen : „Mama vorbește cu diavolul !” Acum credeam că, la fel cu călugărul din roman, necunoscutul era vîndut diavolului și voia să mă ispitească. Și totuși, nu puteam înfrîna iubirea care sălășluia în mine. Abia acum știam că există iubire vinovată, sila mea se lupta cu sentimentul care-mi umplea inima și această luptă mă făcea deosebit de irascibilă. Uneori eram stăpînită de o senzație neplăcută în apropierea unui bărbat, de parcă el ar fi fost în-suși călugărul care voia să mă prindă și să mă arunce în păcat.

Reinhold se întoarse dintr-o călătorie și povesti multe despre un anume călugăr Medardus care era renumit în toată împrejurimea ca predicator și pe care-l ascultase cu admirație și dînsul. Mă gîndeam la călugărul din roman și aveam o curioasă presimțire că imaginea iubită și temută ar fi acel Medardus. Ideea mă înfricoșa, nici eu nu știam

¹ Roman de scriitorul englez M. G. Lewis ; vezi studiul introductiv al lui I. Biberi, p. XXVI.

de ce, și starea mea deveni într-adevăr mai chinuitoare și mai agitată decît puteam s-o suport. Pluteam pe un ocean de presimțiri și visări. Dar în zadar încercam să gonesc din sufletul meu chipul călugărului; eu, copil nenorocit, nu eram în stare să rezist iubirii vinovate pentru cel care se dăruise lui Dumnezeu. Așa cum obișnuia uneori, un preot îl vizită cîndva pe tata. Discutase pe larg despre multiplele ispite ale diavolului și cîte o scînteie pătrundea în inima mea, în timp ce preotul descria slaba împotrivire a unci minți tinere către care necuratul vrea să-și croiască drum. Tatăl meu intervenea din cînd în cînd ca și cum ar fi vorbit de mine. „Doar convingerea deplină, spuse în sfîrșit clericul, doar încrederea neșovăielnică nu numai în oameni și prieteni, ci și în religie și slujitorii ei, ar putea aduce salvarea!“ Această discuție interesantă m-a îndemnat să caut mîngîierea bisericii și să-mi ușurez sufletul prin sfînta spovedanie. A doua zi în zori am vrut, deoarece ne găseam în reședința princiară, să intru în capela mănăstirii situată foarte aproape de casa noastră. Trecusem printr-o noapte chinuitoare, plină de groază: vedenii degustătoare, oribile, cum nu le văzusem și nu le gîndisem niciodată, mă ademeneau, dar în mijlocul lor stătea călugărul, întinzîndu-mi o mînă salvatoare și rostind: „Spune numai că mă iubești și te liberez de orice chin!“ Atunci, fără voia mea, am strigat: „Da, Medardus, te iubesc!“ și nălucirile iadului dispărură. În cele din urmă m-am sculat, m-am îmbrăcat și m-am dus la capela mănăstirii. Zorile răzbăteau în raze multicolore prin vitralii, un frate laic curăța coridoarele. Nu departe de poarta laterală pe unde intrasem era un altar închinat sfintei Rozalia, acolo am

spus o scurtă rugăciune și m-am îndreptat către confesional, unde zărisem un călugăr. Ajută-mă, cerule sfint ! Era Medardus ! Nu încăpea nici o îndoială, mi-o spunea o forță superioară. Atunci fui cuprinsă de spaimă și dragoste, dar simțeam că numai un curaj neclintit mă putea salva. M-am spovedit lui și i-am mărturisit iubirea mea vinovată către cel dăruit lui Dumnezeu, ba chiar mai mult decât atât, ! Dumnezeuule etern ! În clipa aceea mi se părea că în disperarea mea fără margini blestemasem adeseori legăturile sacre care-l încătușau pe iubitul meu. Și asta i-am mărturisit-o : „Pe tine, doar pe tine, Medardus, te iubesc nespus !” Acestea au fost ultimele cuvinte pe care le-am putut rosti, dar apoi, de pe buzele călugărului picurau cuvinte sacre de caldă mângâiere ca un balsam ceresc și deodată mi se păru că nu mai e Medardus. Puțin după aceea, un venerabil bătrîn pelerin mă luă pe brațe și mă duse cu pași lini prin coridoarele bisericii către poarta principală. Îngina cuvinte înălțătoare, minunate, dar simțeam cum ațipesc asemeni unui copil legănat de sunete dulci și mângâioase. Mi-am pierdut cunoștința. Când m-am trezit, zăceam îmbrăcată pe divanul din camera mea. „Slavă Domnului și cerului, criza a trecut ! Își revine !” exclamă o voce. Era doctorul care se adresa cu aceste cuvinte tatălui meu. Mi s-a spus apoi că am fost găsită dimineța, înțepenită, într-o stare asemănătoare morții și exista temerea unui șoc nervos. Vezi, dar, iubita și cuvioasa mea Mater, că spovedania mea la călugărul Medardus a fost numai un vis stăruiitor iscat de surescitarea mea.

Dar sfinta Rozalia pe care o imploram adeseori și al cărei chip îl chemam și în vis, a făcut ca totul să-mi apară astfel ca să fiu salvată din lațul

pe care vicleanul diavol mi-l pregătise. Dispăruse din sufletul meu dragostea nebună pentru năluca înșelătoare în haină de călugăr. M-am întremat pe deplin și am pășit abia atunci senină și candidă în viață. Dar, Dumnezeuule atotmilostiv, încă o dată acel odios călugăr trebuia în chip mîrșav să mă înfricoșeze de moarte. Tocmai pe acel Medardus căruia mă spovedisem în vis, l-am recunoscut în călugărul care se afla la castel. „Asta e diavolul cu care a vorbit mama, ferește-te, ferește-te ! Te urmărește !” Asta mi-o tot băga în cap nefericitul Hermogen. Vai, nici nu era nevoie de acest avertisment. Din clipa în care călugărul mă privise cu ochi aprinși de poftă nelegiuită și cînd, într-un extaz perfid, invocase pe sfînta Rozalia, îmi păruse sinistru și înfricoșător. Cunoști grozăvia ce a urmat, buna și iubită mea Mater. Vai, dar oare nu trebuie să-ți mărturisesc de asemeni că nelegiuitul era pentru mine cu atît mai periculos, cu cît în ființa mea lăuntrică încolțise un sentiment asemănător aceleia cînd, pentru prima oară, mă ispitise păcatul și a trebuit să mă împotrivesc momelilor diavolului ? Erau momente în care, eu, orbită de dragoste, mă credeam în cuvintele aparent sacre, dar perfide ale călugărului, și mi se părea că din el emană scînteia cerească ce ar putea aprinde în mine o iubire curată, suprapămîntească. Dar apoi, cu viclenia lui infamă, chiar în clipe de înălțare, el știu să stîrnească o flacără care venea din iad. Ca pe un înger salvator mi-au trimis atunci pe fratele meu sfinții la care mă rugam cu ardoare. Închipuie-ți, scumpă Mater, groaza mea cînd — după ce apărusem pentru prima oară la Curte — un bărbat se apropie de mine și, de la prima vedere, mi s-a părut că recunosc pe călugărul Medardus,

deși era îmbrăcat în haine lumești. Cînd l-am văzut, am leșinat. Trezindu-mă în brațele prințesei, am strigat : „El e, el e, asasinul fratelui meu !“ „Da, el e, rosti principesa, călugărul travestit, Medardus, care a fugit din mănăstire ; asemănarea izbitoră cu tatăl său Francesco...“ Ajută-mă, cerele ! În timp ce scriu acest nume, mă trec fiori de gheață. În acel tablou al mamei mele era Francesco... înșelătorul chip al călugărului care mă chinuia, avea întocmai trăsăturile sale ! Medardus, pe el l-am recunoscut în plăsmuirea din visul vrăjit al spovedaniei. Medardus e fiul lui Francesco, Franz, pe care tu, buna mea maică, l-ai crescut în cuvioșie și care a căzut în păcat și nelegiuire. Ce legătură avea mama mea cu acel Francesco, încît îi păstra tabloul în taină și, la vederea lui, se lăsa pare-se în voia amintirilor unei vremi fericite ? Cum se face că Hermogen vedea în acest tablou pe diavol și că a fost punctul de pornire al rătăcirii mele ? Mă cufund în presupuneri și îndoieli. Sfinte Doamne : oare am scăpat de puterea diavolului care m-a ținut în mreje ? Nu, nu pot scrie mai departe, de parcă aș fi învăluită în negura nopții și nici o stea călăuzitoare nu lucește ca să-mi arate drumul pe care trebuie să-l urmez !

(Cîteva zile mai tîrziu.)

Nu ! Nici un fel de sumbre îndoieli să nu-mi întunece luminoasele zile însorite care mi s-au ivit. Scumpa mea maică, venerabilul pater Cyrilus ți-a relatat, în amănunțime după cîte știu eu, ce întorsătură nefastă a luat procesul lui Leonard, pe care marea mea grabă l-a dat pe miinile Justiției. Că adevăratul Medardus a fost prins, că nebunia lui, poate simulată, a cedat, că și-a mărturisit neleguirile, că-și așteaptă dreapta pe-

deapsă, și... dar nu mai continui căci prea tare ți-ar răni inima soarta rușinoasă a criminalului care, de copil, ți-a fost atât de drag! Singura discuție la Curte era senzaționalul proces. Leonard trecea drept un criminal rafinat și îndărătnic, fiindcă nega totul, Doamne, Dumnezeule! Lovituri de pumnal îmi păreau unele cuvinte, căci în chip miraculos o voce îmi spunea: e nevinovat și asta va reieși limpede ca lumina zilei. Simțeam pentru el o milă adîncă, trebuia să mi-o mărturisesc mie însumi, căci atunci cînd mi-l readuceam în gînd, chipul lui îmi stîrnea simțăminte care nu puteau fi greșit înțelese. Da, îl iubeam nespus, chiar pe cînd apărea în fața lumii ca un criminal nelegiuit. O minune trebuia să-l salveze, pe el și pe mine, căci aș fi murit de îndată ce Leonard ar fi căzut răpus de mina călăului. E nevinovat, mă iubește și-n curînd va fi numai al meu. Astfel, o presimțire sumbră din frageda-mi copilărie, pe care o forță dușmană caută prin vicleșug să mi-o întretină, se transformă în chip sublim în viață vie, desfătătoare. Vai, dă-mi mie, dă iubitului meu binecuvîntarea ta, cuvioasă Mater! Ah, dacă ar putea copila ta fericită să-și descarce sufletul plîngînd de extaz la pieptul tău! Leonard seamănă cu acel Francesco, dar e mai înalt, de asemeni o anumită trăsătură caracteristică care ține de naționalitatea sa (știi doar că e polonez) îl deosebește foarte vizibil de Francesco și de Medardus. Era mai ales o nerozie să-l confunzi o singură clipă pe spiritualul, pe sprintenul, pe minunatul Leonard, cu un călugăr renegat. Dar impresia de groază a acelor înfiorătoare scene petrecute la castelul nostru e încă atât de puternică, încît, dacă Leo-

nard vine pe neașteptate în camera mea și mă privește cu ochiul său luminos, care vai, seamănă atît de mult cu cel al lui Medardus, mă cuprinde o spaimă involuntară și risc, prin purtarea mea copilărească, să-l jignesc pe iubitul meu. Simt că doar binecuvîntarea preotului va alunga umbrele întunecoase care, și acum, cu dușmănie vădită, mai innouează cerul vieții mele. Include-mă pe mine și pe iubitul meu în rugăciunea ta sacră, scumpă Mater ! Prințul dorește ca ceremonia căsătoriei să aibă loc în eurind, îți voi indica ziua, ca să te gîndești atunci la copila ta în ceasul cel mai sărbătorec și predestinat al vieții ei.

Citeam și reciteam paginile Aureliei. Era de parcă tilcul ce iradia din ele pătrundea în sufletul meu și raza lui pură făcea să dispară în umbră flacăra arzătoare și rușinoasă a păcatului. Cînd am revăzut-o pe Aurelia, am fost cuprins de o sfială pioasă, nu mai îndrăzneam s-o mîngii cu pasiune ca mai înainte. Aurelia observă schimbarea mea, așa că i-am mărturisit plin de remușcare furtul scrisorii ei către stareță ; l-am motivat că am făcut-o dintr-un impuls inexplicabil, asemănător îndemnului unei puteri superioare căreia nu i-am putut rezista și susțineam că tocmai acel imbold, stăpîn pe mine, a contribuit să-mi apară viziunea aceea în momentul spovedaniei pentru a-mi arăta cum legătura noastră sinceră este pe veci hotărîită.

— Da, pioasă copilă a cerului, i-am zis, și eu am avut odată un vis minunat în care îmi mărturiseai dragostea ta, dar se făcea că eram un nenorocit de călugăr lovit de soartă, al cărui piept era mistuit de miile de chinuri ale iadului. Pe tine, pe tine te iubeam cu nespusă ardore, dar

păcat, păcat nelegiuit era iubirea mea, căci eu eram călugăr și tu sfinta Rozalia !

Speriată, Aurelia tresări.

— Pentru Dumnezeu, rosti ea, pentru Dumnezeu, viața noastră e bîntuită de o taină adîncă, de nepătruns ; vai, Leonard, să nu ne atingem de vîlul care cine știe ce lucru nespus de înfricoșător ascunde ! Să fim cucernici și strîns uniți în iubire sinceră, numai astfel vom ține piept forței întunecate ale cărei duhuri ne amenință cu atîta dușmănie. Că ai citit scrisoarea mea, așa a fost să fie ; vai, eu singură ar fi trebuit să-ți spun totul, să nu existe între noi nici un secret. Și totuși, parcă te-ai lupta cu ceva, cu amintirea unei întîmplări funeste, survenită mai înainte în viața ta și a cărei evocare, reținută de o sfială neîndreptățită poate, n-ai vrea să treacă hotarul buzelor tale. Fii sincer, Leonard ! Ah, cum îți va ușura inima o mărturisire deschisă, cum va străluci cu atît mai mult iubirea noastră !

Simțeam aceste cuvinte ale Aureliei chinîndu-mă ca un martiriu, căci duhul înșelăciunii sălășluia în mine și doar cu cîteva clipe înainte o mințisem pe cuvioasa copilă în chip nerușinat. Trebuia să mărturisesc Aureliei totul, totul și cu toate astea să-i cîștig iubirea ; acest sentiment creștea în mine din ce în ce mai mult și mai coplesitor.

— Aurelia, tu, sfînta mea, care mă salvezi...

În acea clipă intră principesa ; apariția ei mă aruncă brusc înapoi în iad, plin de ură și de gînduri de pierzanie. Trebuia să mă suport acum. Am rămas pe loc și m-am înfățișat cu îndrăzneală și obraznicie drept logodnicul Aureliei. Mai ales că mă simțeam liber de orice gînduri rele cînd eram singur cu Aurelia ; atunci

mi se deschidea fericirea cerească. Acum doream din tot sufletul să mă căsătoresc cu ea.

Intr-o noapte, mama stătea ca vie în fața mea, am vrut s-o iau de mină, dar mi-am dat seama că e numai o arătare. „De ce această neroadă înșelătorie?” am strigat eu mînios; atunci curseră lacrimi curate din ochii mamei mele și se prefăcură în stele argintii cu luciul clar, iar din ele cădeau stropi luminoși care se roteau în jurul capului meu, parcă ar fi vrut să închege o aureolă, dar mereu un pumn negru și înspăimîntător rupea cercul. „Tu, cel născut de mine fără nici o pată, rostea mama mea cu voce blindă, oare puterea ta e frîntă că nu te poți împotrivi ispitelor Satanei? Abia acum pot privi în sufletul tău, căci sînt slobodă de povara pă-mîntească! Ridică-te, Franciscus, te voi împodobi cu panglici și flori, căci a sosit ziua sfințului Bernardus, și tu vei fi din nou un băiat cucernic!” Am simțit atunci că trebuia să intonez un imn de slavă Celui Sfînt, dar se interpunea un zgomot asurzitor, cîntecul meu deveni un urlet și vâluri negre coborîră între mine și în-truchiparea mamei mele.

La cîteva zile după această viziune, mă întîlni pe stradă judecătorul. Se apropie prietenos de mine.

— Ai aflat, începu el, că procesul capucinelui Medardus este iar într-o fază îndoielnică? Sentința, care aproape cu siguranță că ar fi fost o condamnare la moarte, era pe cale de a fi re-dactată, cînd el dădu din nou semne de nebunie. Justiția penală a primit vestea morții mamei sale; i-am comunicat-o, după care, rîzînd sălba-tic, a strigat cu o voce care ar fi putut înspăi-mînta pe omul cel mai sigur de el: „Ha, ha, ha,

principesa de... (pronunță numele soției fratelui ucis al prințului nostru) a murit de mult! "Acum e supus unui nou examen medical, se crede totuși că nebunia călugărului e simulată.

Am cerut să-mi spună ziua și ora morții mamei sale! Îmi apăruse în ultima clipă și, pătrunzînd adînc în mintea și-n ființa mea, această mamă atît de uitată urma să devină legătura dintre mine și sufletul meu neîntinat. Devenisem mai duios și mai puțin dirz și-mi părea că înțeleg abia acum iubirea Aureliei și, ca pe o sfîntă care mă ocrotea, eram hotărît să n-o părăsesc, astfel că taina mea întunecoasă, pe care Aurelia nu-mi mai cerea să i-o dezvălui, ajunsese chiar pentru mine ceva de neînțeles, un eveniment fatal hotărît de forțe superioare.

Ziua fixată de prinț pentru căsătoria noastră sosise. Aurelia dorea să fie cununată în zori de zi în fața altarului sfintei Rozalia, în capela bisericii situată în apropiere. Mi-am petrecut noaptea veghind și, după multă vreme, rugîndu-mă pentru înțîia oară sincer. Vai! Eram orbit și nu simțeam că rugăciunea cu care mă îndreptam către păcat era curată nelegiuire!

Cînd am intrat la ea, Aurelia mi-a ieșit înainte, înveșmîntată în alb, împodobită cu trandafiri înmiresmați și transfigurată de o frumusețe angelică. Rochia precum și podoaba din părul ei, aveau ceva ciudat de vetust, o amintire sumbră m-a năpădit, dar m-am simțit cutremurat de un fior cînd am zărit subit în fața mea altarul la care urma să fim cunași. Icoana înfățișa martiriul sfintei Rozalia, îmbrăcată la fel ca Aurelia. Mi-a fost greu să ascund impresia de groază stîrnită de faptul aceasta. Cu o privire din care radia o imensitate de dragoste și fericire,

Aurelia îmi dădu mîna ; am strîns-o la pieptul meu și, cu un sărut plin de extazul cel mai pur, am avut din nou simțămîntul că numai cu ajutorul Aureliei sufletul meu putea fi salvat de la pierzanie. Un lacheu princiar ne anunță că pe-rechea domnitoare e gala să ne primească. Aurelia și-a pus în grabă mînușile, am luat-o de braț dar o cameristă observă că pieptănătura Aureliei e puțin deranjată și alergă să aducă niște agrafe de păr. Așteptam la ușă; această întrerupere era neplăcută Aureliei. În aceeași clipă se produse în stradă un zgomot surd, voci înfundate se amestecau între ele și zăngănitul huruitor al unei trăsuri care se urning greoaie, se făcu auzit. Am alergat la fereastră. Chiar în fața palatului stătea carul condus de slujitorul călăului ; călugărul era în spate iar în fața lui un capucin, ambii cufundați într-o rugă fierbinte pe care o rosteau cu voce tare. Călugărul era des-figurat de paloarea fricii de moarte și de o barbă țepoasă, totuși trăsăturile îngrozitorului meu al-ter-ego îmi erau prea cunoscute. De îndată ce tră-sura, împiedicată o clipă de gloata care se înghe-suia, o porni, el își înălță către mine privirea pie-zișă și aprinsă, rînjind și urlînd :

— Ginere, ginere !... vino... vino... pe acoperiș... pe acoperiș... să ne luăm la trîntă amîndoi și cine îl doboară pe celalt, e rege și are voie să bea sînge !

Am strigat :

— Făptură îngrozitoare... ce vrei... ce vrei de la mine !

Aurelia mă înconjură cu brațele și mă smulse cu forța de la fereastră, strigînd :

— În numele lui Dumnezeu și al Sfintei Fecioare... îl duc pe Medardus... pe ucigașul fratelui meu, la moarte... Leonard... Leonard !

Atunci duhurile iadului se treziră în mine și se ridicară cu puterea pe care o aveau asupra nelegiuitului, infamului păcătos. Am apucat-o pe Aurelia cu o furie nestăvilită, încît se cutremură :

— Ha, ha ha... muiere nebună... eu... eu, iubitul tău, logodnicul tău, sînt Medardus... sînt asasinul fratelui tău... tu, logodnică a călugărului, vrei să provoci pierzania logodnicului tău ? Ho, ho, ho !... eu sînt rege... și beau singele tău !

Am scos cuțitul ucigaș — l-am înfipt în Aurelia, care se prăbuși la pămînt ; un val de sînge țîșni peste mîna mea... Am năvălit pe scară și mi-am făcut loc prin mulțime pînă la trăsură, l-am tras jos cu forța pe călugăr și l-am azvîrlit la pămînt ; atunci oamenii au pus mîna pe mine ; furios, dădeam cu cuțitul în dreapta și-n stînga — pînă am reușit să scap și să fug — dar am fost din nou înconjurat și am simțit că sînt înjunghiat ; păstrasem însă cuțitul în mîna dreaptă și lovind cu pumnul stîng în toate părțile, am reușit să ajung la zidul din apropierea parcului, trecîndu-l cu un salt sălbatic. „S-a făcut moarte, de om, opriți-l... opriți-l pe ucigaș !“ strigau voci în urma mea ; auzeam gîfîieli, voiau să scoată poarta din loc, dar eu alergam într-una. Am ajuns la șanțul larg care despărțea parcul de pădure, o săritură mare și eram dincolo și alergam, alergam într-una pînă cînd, extenuat, m-am prăbușit la rădăcina unui copac.

Se făcuse noapte cînd m-am trezit ca dintr-o toropeală adîncă. Numai gîndul de a-mi continua

fuga ca o fiară incolțită rămăsese înfipt în inima mea. M-am ridicat, dar abia făcusem câțiva pași cînd, ieșind dintr-un tufiș, un om sări în spatele meu și mă apucă cu brațele de gît. Zadarnic încercam să-l dau jos — m-am trîntit la pămînt și-mi izbeam spatele de copaci, dar degeaba. Omul chicotea și rînjea batjocoritor; deodată, luna străluci printre brazii negri și oribila față de o paloare mortală a călugărului — presupusul Medardus, alter-ego-ul meu — mă țintui cu aceeași privire înfiorătoare cu care mă amenința din trăsură :

— Hi... hi... hi... Frățioare... Frățioare, totdeauna, totdeauna sînt cu tine... nu te las... nu te las... Nu pot... nu pot... nu pot mer...ge, trebuie să mă du... duci în spate... Vin de la e... eșafod... au vrut să mă tragă pe roa... roată... hi, hi, hi...

Așa rînjea și urla înspăimîntătoarea nălucă, în timp ce eu, întărit de o spaimă sălbatică, am sărit în sus ca un tigru încolăcit de un șarpe uriaș. Mă izbeam de copaci și stinci, pentru a-l răni măcar, neputîndu-l ucide, ca să-l silesc să-mi dea drumul. Atunci rîse și mai tare, iar eu sufeream dureri din ce în ce mai mari; am încercat să-i înșfac miinile strîns încheștate sub bărbia mea, dar puterea monstrului amenința să mă gîtuie. În sfîrșit, după o luptă aprigă, căzu jos, dar abia făcusem câțiva pași, că era din nou în spatele meu, chicotind, rînjind și bîiguind acele cuvinte îngrozitoare. Din nou luptam cu o furie oarbă, din nou eram liber, din nou eram apucat de gît de oribila nălucă. Mi-e cu neputință să măsoar exact cît timp, urmărit de celălalt Eu al meu, alergai prin păduri întunecoase, dar aveam senzația că a durat luni de zile, fără să pot minca sau bea. Îmi amintesc lămurit doar de o clipă

mai senină, după care am căzut într-o inconștiență totală. Tocmai reușisem să scap de celălalt Eu al meu, când o rază luminoasă de soare și un sunet îmbietor și suav străbătu pădurea. Am deslușit dangătul unui clopot care chema la utrenie. „Ai ucis-o pe Aurelia!“ Acest gând mă înlănțui cu brațele reci ale morții și m-am prăbușit fără simțire.

CAPITOLUL II

Pocăința

O căldură lină îmi mîngîia sufletul. Apoi îmi simții toate fibrele cuprinse de o efervescentă ciudată. Această senzație deveni gînd, dar Eul meu era împărțit în sute de fracțiuni. Fiecare păticeică avea în pulsația ei o conștiință proprie a vieții și în zadar capul porunceă mădularelor care, ca niște vasali nesupuși, nu voiau să se adune sub dominația lui. Atunci gîndurile fiecărei părți începură a se roti ca niște puncte luminoase, mai repede, tot mai repede, încît alcătuiră un cerc de foc care se micșora pe măsură ce ritmul accelerării creștea, astfel că, pînă la urmă, părea un glob de foc nemișcat. Din el țîșneau raze purpurii incandescente și se mișcau într-un joc policrom de flăcări. „Acestea sînt mădularele mele care se mișcă, acum mă trezesc!” Așa gîndeam eu limpede, dar în aceeași clipă mă trecu o durere vie și sunete de clopot îmi atinseră urechea. „Fugi mai departe, cît mai departe!” am strigat și am vrut să mă ridic, dar am recăzut fără vlagă. Abia acum am putut deschide ochii. Sunetele clopotului mai dăinuiau, mă mai credeam în pădure, dar cît de uimit am fost cînd am privit lucrurile din jurul meu, cînd m-am regăsit pe mine. În haina

ordinului monahal al capucinilor, zăceam întins pe o saltea de lână, într-o cameră înaltă. Cîteva scaune de paie, o masă mică și un pat sărăcăcios erau singurele obiecte care se aflau în încăpere. Mi-am dat seama că starea mea de inconștiență durase mult, și că am fost adus în nu știu ce împrejurări într-o mănăstire care primea bolnavi. Poate că hainele mele erau rupte și mi se dăduse provizoriu o sutană. Mi se părea că scăpasem de primejdie. Aceste presupuneri mă liniștiră pe deplin și hotării să aștept și să văd ce se va mai întîmpla, căci era probabil că se vor interesa curînd de bolnav. Mă simțeam foarte istovit, dar nu simțeam nici o durere fizică. Trecuseră doar cîteva minute de cînd îmi revenisem, cînd auzii pași care străbăteau un coridor lung. Ușa mea fu descuiată și am zărit doi bărbați dintre care unul era în haine orășenești, celălalt însă purta îmbrăcămîntea ordinului fraților samariteni. Se apropiară tăcuți de mine ; orășeanul mă privi ținînd în ochi și păru foarte mirat.

— Mi-am venit în fire, domnul meu, am început eu să vorbesc cu vocea vlăguită ; mulțumesc cerului care m-a trezit la viață, dar unde mă aflu ? Cum am ajuns aici ?

Fără să-mi răspundă, laicul se întoarse către cleric, și spuse în italienește :

— De fapt, e uimitor, privirea e cu totul schimbată, graiul limpede, dar obosit... a survenit desigur o criză neobișnuită.

— Mie mi se pare, opină clericul, mie mi se pare că vindecarea nu mai poate fi pusă la îndoială.

— Depinde, continuă celălalt, depinde de felul în care se va comporta în zilele următoare. Nu

cunoașteți măcar atîta limbă germană cît să puteți vorbi cu el ?

— Din păcate, nu, răspunse călugărul.

— Înțeleg și vorbesc italiana, am intervenit eu, spuneți-mi unde sînt și cum am ajuns aici ?

Mireanul, un medic după cum am putut constata, păru plăcut surprins.

— Ah, exclamă el, ah, asta e bine. Vă aflați, cuvioase domn, într-un loc unde sînteți ajutat prin toate mijloacele posibile. Acum trei luni ați fost adus într-o stare deplorabilă. Ați fost foarte bolnav, dar prin îngrijirea și tratamentul nostru, se pare că sînteți pe cale de a vă însănătoși. Dacă vom avea șansa de a vă vindeca, atunci vă veți putea continua călătoria, căci după cîte știu, vreți să mergeți la Roma.

— Oare am venit la dumneavoastră în haina pe care o port acum ? întrebai eu.

— Desigur, răspunse medicul, dar lăsați întrebările, nu vă neliniștiți, veți afla totul, grija pentru sănătatea dumneavoastră e acum esențialul.

Îmi luă pulsul, între timp clericul aduse o ceașcă și mi-o oferî.

— Beți, zise medicul, și apoi îmi veți spune despre ce băutură e vorba.

— Este, am zis eu după ce am sorbit cîteva înghițituri, e o supă de carne.

Doctorul zîmbi mulțumit și se adresă clericului :

— Bine, foarte bine !

Amîndoi mă părăsiră. Deci, presupunerea mea fusese întemeiată. Mă aflu într-un spital public. Continuară să mă trateze cu hrană substanțială și medicamente întăritoare, așa că, după trei zile, am fost în stare să părăsesc patul. Clericul

deschise fereastra, o boare caldă minunată, cum nu respirasem niciodată, năvăli în cameră, o grădină se-nvecina cu clădirea spitalului, copaci necunoscuți înverzeau și înfloreau, viță de vie bogată se cățara de-a lungul zidului, dar, mai presus de toate, cerul de un albastru închis era o apariție dintr-o îndepărtată lume vrăjită.

— Unde sînt oare ? am exclamat plin de extaz. Oare sfinții m-au găsit demn să trăiesc într-un ținut ceresc ?

Clericul zîmbea satisfăcut în timp ce vorbea :

— Sînteți în Italia, frate ! În Italia !

Uimirea mea crescuse ; am stăruit să mi se povestească împrejurările care m-au adus în casa asta, dar el arătă înspre doctor. Acesta îmi spusese, în sfîrșit, că, în urmă cu trei luni, un om ciudat mă adusese și îi rugase să fiu primit.

— Vă găsiți într-un spital, care este administrat de călugări samariteni.

Cum mă înzdrăveneam cu fiecare zi, am observat că ambii, doctorul și clericul, mă antrenau în discuții diverse și-mi dădeau prilejul să le dau amănunte cît mai multe. Vastele mele cunoștințe în cele mai variate domenii ale științei îmi dădeau destule subiecte de discuție și doctorul îmi propuse să aștern pe hîrtie parte din ele pe care le citi apoi în prezența mea, arătîndu-se foarte mulțumit. Totuși, mi se părea bizar că, în loc să laude lucrarea mea, spunea doar atît :

— De fapt... îrcaba merge bine... nu m-am înșelat !... minunat... minunat !

Mi s-a permis să cobor la anumite ore în grădină, unde am zărit oameni groaznic de desfigurați, de o paloare cadaverică, oameni aproape scheletici conduși de călugări samariteni. Odată,

cînd eram pe cale să mă înapoiez în cameră, am întîlnit un lungan deşirat, într-un palton galben ca lutul, însoţit de doi călugări, şi care, după fiecare pas, făcea un salt caraghios, fluierînd strident în acelaşi timp. Uimit, m-am oprit locului, dar călugărul care mă întovărăşea mă trase îndărăt, în timp ce spunea :

— Vino, vino, dragă frate Medardus ! Aşa ceva nu e pentru tine !

— Pentru Dumnezeu, am strigat eu, de unde cunoşti numele meu ?

Bruscheţea cu care exclamasem aceste cuvinte, părea să neliîştească pe însoţitorul meu.

— Ei, spuse el, cum să nu cunoaştem numele dumitale ? Omul care v-a adus aici, l-a spus foarte clar, şi sînteţi înscris în registrele casei : Medardus, călugăr din mănăstirea capucinilor din oraşul B.

Fiori de gheaţă îmi străbăteau trupul. Dar oricine ar fi fost necunoscutul care m-a adus la spital, chiar dacă era iniţiat în secretul meu, nu putea să-mi vrea răul, căci s-a arătat plin de bunăvoinţă faţă de mine şi eram liber. Stăteam la fereastra deschisă şi respiram din plin minunatul aer cald, care, năvălind prin toţi porii, îmi insufla puteri noi de viaţă, cînd deodată am zărit o făptură mică, uscăţivă, cu o pălăriuţă ţuguiaţă pe cap, îmbrăcată sărăcăcios cu un pardesiu decolorat, topăind şi lipăind mai mult decît mergînd, spre intrarea principală a spitalului. Cînd mă văzu, aruncă pălăria în aer, şi-mi făcu bezele. Omuleţul îmi părea întrucîtva cunoscut, dar nu-mi puteam reaminti precis trăsăturile lui, cînd dispăru printre copaci înainte ca să mă lămuresc cam cine ar putea fi. Nu dură însă mult şi cineva

îmi bătui în uşă. I-am deschis şi acelaşi omuleţ pe care-l văzusem în grădină intră în încăpere.

— Schönfeld! exclamai plin de uimire. Schönfeld, cum ai ajuns aici, pentru numele lui Dumnezeu!

Era frizerul acela smintit din oraşul de reşedinţă, care mă salvase atunci dintr-un mare pericol.

— Vai, vai, vai! suspină el, în timp ce mutra lui se strîmba caraghios a plîns: cum era să ajung aici, onorate domn, cum era să ajung aici altfel decît aruncat, azvîrlit de o fatalitate cruntă care urmăreşe toate geniile! Din pricina unui omor a trebuit să fug...

— Din pricina unui omor? l-am întrerupt eu brusc.

— Da, din pricina unui omor, continuă el; într-un acces de furie am ucis barbata obrazului stîng a celui mai tînăr consilier comercial din oraş, iar celei drepte i-am pricinuit răni grave.

— Te rog, l-am întrerupt din nou, lasă glumele, fii măcar o dată rezonabil şi povesteşte-mi întîmplările în ordinea lor, sau pleacă de la mine.

— Ei, dragă frate Medardus, reîncepu el, de data asta foarte grav, vrei să mă goneşti, acum că eşti vindecăt, dar cînd ai fost bolnav, m-ai suportat şi cînd am stat în aceeaşi cameră şi am dormit în celălalt pat.

— Ce înseamnă asta? am strigat consternat. Cum ai ajuns la numele Medardus?

— Binevoieşte să te uiţi, zise el zîmbind, la pulpana dreaptă a rasei pe care o porţi.

M-am uitat şi am înlemnit de spaimă şi uimire, căci m-am convins că numele Medardus era cunoscut acolo iar la o cercetare mai amănunţită, indicii

neîndoielnice mi-au arătat că purtam aceeași rasă pe care o ascunsesem în scorbura unui copac în fuga mea de la castelul baronului F.

Schönfeld observă tulburarea mea și surise foarte ciudat; cu degetul arătător în dreptul nasului, ridicându-se în vârful picioarelor, mă privea ținând în ochi; n-am putut scoate un cuvânt, iar atunci el începu să-mi spună cu vocea coborâtă :

— Cuvioșia voastră se miră grozav de frumoasa haină pe care o poartă, deși vi se potrivește și vă vine de minune, mai bine decât acel costum cafeniu cu păcătoșii ăia de nasturi îmbrăcați pe care vi i-a agățat deșteptul și înțeleptul de Damon... Eu... eu... neînțelesul, surghiunitul Pietro Belcampo, am fost acela care v-am acoperit goli-ciunea cu această haină. Frate Medardus ! Nu ați fost într-o situație grozavă, căci drept pardesiu, sacou scurt, frac englezesc, purtați într-un chip foarte firesc propria dumneavoastră piele; cât despre o frizură decentă nici nu putea fi vorba, deoarece, însușindu-vă meseria mea, vă făceați singur coafura *à la Caracalla* folosind propriul vostru pieptene cu zece dinți, care v-a crescut la miini.

— Lasă prostiile, am izbucnit eu, lasă prostiile, Schönfeld...

— Mă numesc Pietro Belcampo, mă întrerupse el în culmea miniei, da, Pietro Belcampo, aici în Italia și, trebuie s-o afli, Medardus, eu însumi sînt nebunia care te urmărește ca să te ajut în înțelepciunea ta, și, fie că o recunoști sau nu, numai în nebunie îți găsești mîntuirea, căci înțelepciunea ta e un lucru aducător de nenorociri și nu stă în picioare, se bălăbănește încoace și încolo ca un copilaș neajutorat, deci trebuie să se... asocieze cu

nebunia mea care îi slujește drept sprijin și știe să găsească drumul cel bun către un cămin și acesta e casa de nebuni ; aici am nimerit-o bine amîndoi, frăţioare Medardus !

M-am cutremurat gîndindu-mă la cei pe care i-am întîlnit, la omul cu haina galbenă ca lutul, care ȱopăia, și nu mai încăpea nici o îndoială că Schöpfung, în nebunia lui, îmi spunea adevărul.

— Da, frăţioare Medardus, continuă Schöpfung cu voce tunătoare și cu gesturi dezordonate, da, iubite frăţioare. Nebunia dăinuie pe pămînt ca o adevărată regină a duhurilor. Raţiunea e doar un guvernator trîndav, căruia nu-i pasă de ce se întîmplă în afara hotarelor ţării sale și doar din plictiseală poruncește ca soldaţii să facă instrucţie în piaţa rezervată pentru parăzi, iar aceştia nu sînt în stare mai apoi să tragă un singur glonte cînd duşmanul năvălește din afară. Dar nebunia, adevărata regină a poporului, pornește cu tobe și trompete : bum-bum, bum-bum !, în urma ei explozie de bucurie, entuziasm. Vasalii părăsesc locurile unde erau prizonierii raţiunii, nu vor să mai stea smirună, să şadă și să se întindă pe jos, cum vrea pedantul mareşal al Curţii ; acesta controlează numerele și rostește : „Priviţi, nebunia mi-a luat pe cei mai buni discipoli ai mei, nu mai sînt buni... sînt ne-buni... i-a înnebunit... da, au înnebunit !“ Asta e un joc de cuvinte, frăţioare Medardus, un joc de cuvinte este un drot încins în mîinile nebuniei care răsucesce toate ideile.

— Încă o dată, i-am tăiat vorba neghiobului de Schöpfung, încă o dată te rog lasă pălăvrăgeala fără rost dacă vrei să-mi spui cum ai ajuns aici și ce știi despre mine și despre haina pe care o port.

Rostind aceste cuvinte, l-am apucat de ambele miini și l-am înghesuit într-un fotoliu. Părea să cumpănească, deoarece coborî privirea și trase adînc aerul în piept.

— V-am salvat, spuse el cu vocea slabă, vi-am salvat pentru a doua oară viața, doar eu am fost acela care vi-a înlesnit fuga din orașul reședinței princiare și tot eu v-am adus aici.

— Dar pentru Dumnezeu și pentru toți sfinții, unde m-ai găsit?

Strigasem din rășputeri în timp ce-i dădusem drumul, dar în aceeași clipă el sări în sus și țipă, privindu-mă cu ochii scinteiitori :

— Ei, frate Medardus, dacă nu te-aș fi cărat, așa slab și pîrpiriu cum sînt, pe umerii mei, ai fi zăcut cu oasele zdrobite pe roata de tortură.

M-am cutremurat — ca pierdut m-am prăbușit pe un scaun, ușa s-a deschis și clericul care mă îngrijea a intrat grăbit.

— Cum ai ajuns dumneata aici ? Cine ți-a permis să calci în această cameră ?

Așa îl apostrofă el pe Belcampo ; acestuia îi curgeau lacrimile și spuse cu o voce implorătoare :

— Vai, prea cuvioase, n-am putut rezista mai mult imboldului de a vorbi prietenului meu, pe care l-am smuls dintr-o primejdie de moarte !

Am prins curaj :

— Spune-mi, dragul meu frate, m-am adresat clericului, într-adevăr, acest om m-a adus încoace ?

Călugărul șovăi.

— Acum știu unde mă aflu, am continuat, bănuiesc că eram într-o stare de plîns, dar cred că vă dați seama că azi sînt vindecăt, așa că îmi este permis să aflu tot ce mi-a fost tănuıt intenționat, fiindcă eram prea mînios.

— Într-adevăr, așa este, răspunse clericul, acest om v-a adus acum vreo trei luni și jumătate în instituția noastră. După spusele lui, v-a găsit aproape mort în pădurea pe care o despart doar patru mile de ținutul nostru și a recunoscut în dumneavoastră pe călugărul Medardus din mănăstirea capucinilor din orașul B. care, în călătoria sa spre Roma, a trecut prin acest ținut, unde de fapt locuiește dînsul. Erați într-o stare de apatie totală. Mergeați doar cînd erați călăuzit, vă opreați în loc cînd vi se dădea drumul, vă așezați și vă culcați cînd vi se dădea această indicație. Primeați mîncarea și băutura cu de-a sila. Scoteați sunete înăbușite și confuze, privirea părea lipsită de facultatea vederii. Belcampo nu v-a părăsit, ci a fost îngrijitorul dumneavoastră devotat. După patru săptămîni, ați fost cuprins de o furie îngrozitoare și am fost obligați să vă izolăm într-unul din compartimentele mai îndepărtate, destinate acestui scop. Erați ca o fiară sălbatică, dar n-aș vrea să vă descriu o stare a cărei amintire ar fi poate prea dureroasă pentru dumneavoastră. După patru săptămîni ați revenit la starea de apatie căzînd într-o catalepsie totală, din care v-ați trezit apoi vindecat.

În timpul povestirii clericului, Schönfeld se așezase și, ca într-o profundă meditație, își sprijinise capul în mîini.

— Da, începu el, am convingerea că din cînd în cînd sînt un prost care se-ntrece cu gluma, dar aerul din casa de nebuni, dăunător pentru oamenii cu mintea sănătoasă, a avut asupra mea un efect pozitiv. Încep să fac raționamente despre mine însumi, ceea ce nu e un semn rău. Dacă exist prin propria mea conștiință, asta se datorește faptului că această conștiință îl dezbracă pe numitul de

haina măscăriciului, iar eu rămîn un gentleman perfect. Of, Doamne, oare un frizer genial nu este în propriii lui ochi un poltron calificat ? Lașitatea te apără de orice nebunie și vă pot asigura, cuvioase domn, că pînă și la nord-nord-vest știu să fac deosebirea între turla unei biserici și un far.

— Dacă este într-adevăr așa, am zis eu, atunci dovedește-o povestindu-mi liniștit mersul lucrurilor, cum m-ai găsit și cum m-ai adus înapoi !

— O voi face, zise Schönfeld, deși domnul cleric afectează o mină foarte îngrijorată ; permite-mi însă, frate Medardus, să te tutuiesc, ținînd seama că ești protejatul meu. După ce ai fugit în timpul nopții, pictorul străin a dispăru și el în chip misterios împreună cu colecția lui de tablouri. Cu toate că întîmplarea a făcut la început vîlvă, ea s-a pierdut repede în noianul unor noi evenimente. Numai atunci cînd s-a aflat de omorul de la castelul baronului F., cînd fratele Medardus din mănăstirea capucinilor era urmărit în orașul B. cu mandat de arestare, atunci și-au amintit că pictorul povestise în circiumă toată întîmplarea și recunoscuse în tine pe călugărul Medardus. Hagiul hotelului în care locuiseși a confirmat bănuiala că eu ți-am înlesnit fuga. Am fost suspectat și au vrut să mă bage la închisoare. Mi-ar fi fost ușor să scap de o viață nenorocită care de mult mă apăsa. Am hotărît să plec în Italia, unde există vicari și frizeri. În drumul meu te-am văzut la reședința prințului de***. Se vorbea de căsătoria ta cu Aurelia și de execuția călugărului Medardus. L-am văzut și pe acest călugăr. Ei bine ! Întîmplă-se orice cu el, eu te socotesc pe tine adevăratul Medardus. Ți-am ieșit înainte, nu m-ai observat și am părăsit reședința ca să-mi urmez drumul mai departe. După o lungă călă-

torie, m-am pregătit în zorii zilei să străbat pădurea ce se desfășura în fața mea, cufundată într-un întuneric adânc. Abia se arătară primele raze ale soarelui de dimineață, când am auzit foșnete într-un tufiș și un om cu părul vilvoi și o barbă ciufulită, dar cu haine cochete, se strecură pe lângă mine. Privirea lui era sălbatică și rătăcită, și în aceeași clipă dispăru. Am mers mai departe, dar cît am fost de îngrozit, când am zărit foarte aproape de mine un om gol zăcînd la pămînt. Am crezut că se săvîrșise un omor și că fugarul era ucigașul. M-am aplecat asupra omului gol, te-am recunoscut îndată și mi-am dat seama că mai respirai. Aproape de tine era rasa de călugăr, pe care o porți și acum ; cu mare greutate te-am îmbrăcat cu ea și te-am cărat cu mine. În sfîrșit, te-ai trezit din leșin, dar ai rămas în starea descrisă de cuviosul domn. N-a fost deloc ușor să te iau de acolo, și așa s-a făcut că abia către seară am ajuns la o cîrciumă care se afla în mijlocul pădurii. Te-am lăsat pe un tîpșan într-o stare de toropeală și am intrat în cîrciumă să caut hrană și băutură. În cîrciumă se aflau dragoni din *** care trebuiau, după cum spunea hangîta, să urmărească pînă la graniță pe un călugăr care dispăruse în chip misterios în clipa în care trebuia să fie executat pentru o crimă îngrozitoare. Era o enigmă pentru mine cum ai ajuns din orașul de reședință în pădure, dar convingerea că erai acel Medardus pe care-l căutau m-a îndemnat să uzez de orice mijloc pentru a te smulge din pericolul în care te aflai. Pe drumuri ocolite, te-am trecut peste graniță și am ajuns în sfîrșit cu tine în această casă, unde ne-au primit pe amîndoi, deoarece am declarat că nu vreau să mă despart de tine. Aici erai în siguranță, căci sub nici o

formă ei nu ar fi predat pe bolnav unui tribunal străin. Cu cele cinci simțuri ale tale nu prea stăteai bine pe cînd m-am aflat aici în cameră și te-am îngrijit. Nu te puteai lăuda nici cu încheieturile tale, Noverre și Vestris te-ar fi disprețuit profund, căci capul îți atîrna pe piept și cînd voiau să ți-l îndrepte, te răsturnai singur ca un popic pe care nu l-ai nimerit. Și cu talentul oratoric era mai mare jale, căci erai afurisit de monosilabic și spuneai cînd aveai chef doar „Hu, hu!” și „Me... me...”, din care nu se putea înțelege mare lucru despre rațiunea și voința ta, amîndouă devenindu-ți infidele și vagabondînd în neștire. Dar deodată ai devenit din cale afară de vesel, ai sărit în sus, ai scos urlete de entuziasm și ți-ai rupt rasa de pe trup, ca să te liberezi de toate piedicile cu care te încătușează natura. Apetitul tău...

— Oprește-te, Schönfeld, l-am întrerupt pe îngrozitorul șugubăț, oprește-te! Am fost informat de starea deplorabilă în care mă cufundasem. Mulțumesc îngăduinței și îndurării veșnice a Domnului! Mulțumesc intervenției în favoarea mea și binecuvîntării sfinților că am fost salvat!

— Ah, Cuvioșia ta! continuă Schönfeld, la ce-ți folosește asta! Vorbesc de funcția deosebită a spiritului, numită conștiință și care nu e altceva decît blestemata activitate a unui vameș-accizar-supracontrolor, răsfoind registrul iremediabil din compartimentul superior al creierului și spunînd la orice marfă care vrea să iasă: „Hei... hei!... exportul interzis... în țară, rămîne în țară!” Cele mai alese nestemate sînt băgate în pămînt ca niște grăunțe de rînd și răsare cel mult niște sfeclă furajeră din care, la o cantitate de o mie de chintale, practica stoarce o unce de zahăr rău mirositor. Hei, hei... și totuși acel export ar tre-

bui să justifice un schimb comercial cu minunatul oraş al Domnului acolo sus, unde totul e sublim şi minunat. Sfinte Dumnezeule ! Toată pudra mea *à la Maréchale* sau *à la Pompadour* sau *la reine de Golconde*, plătită cu bani grei, aş fi aruncat-o în riu, în locul cel mai adînc, dacă aş fi căpătat de acolo prin tranzit măcar un dram cît firul de praf din raza soarelui, ca să pot pudra perucile prea savanţilor profesori şi colegi de şcoală, dar de preferinţă pe a mea ! Ce îndrug eu ? Dacă Damon al meu, cel mai cuvios dintre cuvioşii călugări, în locul fracului de culoarea puricelui şi-ar fi agăţat un halat de dimineată ca acela în care bogătaşii, exuberanţii locuitori din oraşul Domnului se duc la toaletă, lucrurile s-ar fi petrecut cu totul altfel în ceea ce priveşte buna-cuviinţă şi demnitatea, dar aşa te-au luat drept un *glebae adscriptus*¹ şi pe diavolul l-au crezut *cousin germain*² al dumatule.

Schönfeld se ridicase şi mergea, adică mai mult topăia de la un capăt la celălalt al camerei, gesticulînd şi făcînd tot felul de strîmbături. Era în plin avînt, ca de obicei cînd nebunia se molipsea de la propria-i nebunie, încît l-am apucat de ambele mîini şi i-am zis :

— Oare vrei să te instalezi aici în locul meu ? Oare nu eşti în stare, într-un moment de seriozitate, să laşi caraghioslicurile ?

Zîmbi într-un chip ciudat şi răspunse :

— E chiar atît de stupid ce spun atunci cînd sînt inspirat ?

— Păi tocmai asta e nenorocirea, am răspuns eu, că la baza strîmbăturilor tale se află adeseori un tilc adînc, dar încurci şi împestritezi astfel

¹ Legat de glie (lat.).

² Văr primar (fr.).

totul, încît o idee de o nuanță autentică apare ridicolă și neverosimilă ca o haină frumoasă acoperită cu petice bălțate. Asemeni unui om beat, nu poți merge pe o linie dreaptă, sări de colo pînă colo, orientarea ta e greșită !

— Ce înseamnă orientare ? mă întrerupse Schönhofeld, continuînd să zîmbească amar. Ce este orientare, cuvioase capucin ? Orientarea presupune o țintă către care să ne îndreptăm. Ești sigur de ținta dumitale, scumpe frate ? Nu te temi că din cînd în cînd dai dovadă de prea puțin echilibru, spre deosebire de siguranța pisicii pe acoperiș ; în schimb, la cîrciumă, consumi prea multe băuturi spirtoase, pentru ca apoi, asemeni unui tinichigiu, să fii cuprins de amețală în vîrfurile unui turn și să vezi două ținte, fără să știi care e cea bună ? În plus, capucinule, iartă faptul că, în poziția mea socială, isprăvile năstrușnice îmi apar ca un plăcut adaos de piper spaniol la conopidă. Fără de asta, un artist frizer e o figură lamentabilă, un sărman prostănac care are în buzunar un privilegiu dar de care nu se folosește pentru plăcerea și bucuria lui !

Clericul ne-a cercetat cu atenție cînd pe mine, cînd pe caraghiosul de Schönhofeld ; nu înțelegea boabă, deoarece vorbeam nemțește ; acum întrerupse discuția noastră.

— Iertați-mă, domnii mei. Datoria îmi incumbă să întrerup o conversație care e imposibil să vă facă bine amîndurora. Frate, ești încă prea debil ca să vorbești despre lucruri care, făcînd parte din trecutul tău, îți stîrnesc amintiri dureroase ; doar poți afla treptat totul de la prietenul dumitale, căci chiar vei părăsi instituția noastră vindecată de-a binelea, desigur că prietenul va continua să te însoțească. Afară de aceasta aveți

(se întoarse către Schönfeld) un fel de a înfățișa auditoriului lucrurile despre care vorbiți, de parcă le-ar avea în fața ochilor. În Germania cred că simțiți luat drept un original și chiar și la noi puteți trece drept un autentic bufon. La teatrul comic ați putea să vă găsiți norocul.

Schönfeld se holbă la cleric, apoi se ridică în vârful picioarelor, își duse miinile la cap și exclamă pe italienește :

— Vocea duhurilor... vocea destinului, mi-a vorbit prin gura acestui cuvios domn !... Belcampo... Belcampo nu ți-ai cunoscut adevărata vocație... e hotărît !

Cu aceste cuvinte o zbughi pe ușă afară. A doua zi dimineata veni în camera mea, gata de plecare.

— Dragul meu frate Medardus, zise el, ești vindecă pe de-a-ntregul și nu mai ai nevoie de asistența mea, plec într-acolo unde mă îndeamnă chemarea mea lăuntrică. Rămii cu bine !... Dar permite-mi să-mi mai exercit pe tine, pentru ultima oară, o profesie care acum îmi pare înjosoare.

Scoase un brici, o foarfecă și un pieptene și cu o mie de strimbături și printre cuvinte caraghioase, îmi aranjă tonsura și barba. Omul îmi devenise — cu tot devotamentul său față de mine — supărător și eram bucuros când își luă rămas bun.

Doctorul contribui la întremarea mea prin medicamente întăritoare ; culoarea îmi devenise mai sănătoasă și, prin plimbări din ce în ce mai lungi, mi-am recăpătat puterile. Eram convins că voi putea suporta o călătorie pe jos și am părăsit o casă care, pentru un bolnav mintal, era o binefacere, pe când pentru un om sănătos nu putea fi decît un lucru dureros și înspăimîntător.

Mi se sugerase ideea să plec în pelerinaj la Roma și am hotărît să fac acest lucru, astfel că am por-

nit-o pe șoseaua care mi se indicase. Lăsînd la o parte faptul că mintea mi se vindecase de-a binelea, eram totuși conștient de starea de apatie care învăluia ca într-un zăbranic orice imagine înfiripată în sufletul meu, astfel că totul era searbăd, de un cenușiu intens. Fără o înfățișare clară a trecutului meu, eram absorbit de grija prezentului. Scrutam depărtarea pentru a descoperi locul unde aș putea îndrăzni să cerșesc adăpost pentru noapte și hrană și eram sincer bucuros cînd credincioșii îmi umpleau sacul meu de cerșetor și plosca, pentru care, drept mulțumire, bolboroseam rugăciunile mele ca un automat. Decăzusem, pînă și în propriii mei ochi, la treapta stupidă a unui călugăr cerșetor. Astfel am ajuns, în sfîrșit, la mănăstirea cea mare a călugărilor capucini, care se ridica singuratică, înconjurată de clădiri, la cîteva ore aproape de Roma. Acolo eram sigur că vor primi pe confratele din același ordin monahal, și mă gîndeam să mă las îngrijit pe-ndele. Am pretextat că, deoarece mănăstirea din Germania de care aparțin s-a desființat, am pornit în pelegrinaj ca să intru în altă mănăstire, aparținînd aceluiași ordin. Cu amabilitatea proprie călugărilor italieni, am fost ospătat din plin și priorul declară că, în cazul că o făgăduială solemnă nu mă obligă de a merge mai departe, ca străin, pot rămîne în mănăstire cît îmi place. Era ora de vechernie, călugării s-au îndreptat spre cor iar eu am intrat în biserică. Arhitectura îndrăzneată și minunată a navei mi-a stîrnit o mare admirație, dar sufletul meu înclinat spre pămînt nu se putea înălța, cum se întîmpla de obicei încă din vremea cînd, copil abia de-o șchioapă, priveam spre biserica de la Teiul Sfînt. După ce mi-am spus rugăciunea la altarul principal, am pășit pe

coridoarele laterale să contemplan picturile ce înfățișează martiriul sfinților cărora le-au fost consacrate. În cele din urmă, am intrat într-o capelă laterală, al cărei altar era magic luminat de razele soarelui, reflectate în vitraliile multicolore. Am vrut să admir picturile și am urcat treptele. Sfinta Rozalia — fatala catapeteasmă a fostei mele mănăstiri ! Vai ! O vedeam pe Aurelia ! Toată viața mea, nenumăratele mele ticăloșii, crimele mele — uciderea lui Hermogen — a Aureliei — totul — totul închegat într-un singur gând înspăimântător și *acesta* îmi sfredelea creierul ca un fier roșu ascuțit. Pieptul meu, fibrele și toate măduarele erau sfirtecate de o durere aprigă și de un chin fără de seamăn ! Nu venea o moarte izbăvitoare ! M-am trântit la pământ — mi-am rupt, în disperare sălbatică, sutana — urlam într-o jale fără alinare, încît biserica repetă ecoul pînă departe : „Sînt blestemat, sînt blestemat ! Nici o îndurare — nici o mîngîiere — nicăieri ! — În iad — în iad — hulă veșnică asupra capului meu, păcătos negliuit !“ Am fost ridicat — călugării se aflau în capelă, în fața mea stătea priorul, un venerabil bătrîn, înalt și impunător. Mă privea cu o gravitate nespus de blindă, îmi luă mîinile și mi se părea că un sfînt, pătruns de o milă cerească, m-ar fi susținut pe mine, rătăcitul, să nu mă prăbușesc în vîlvătaia focului Gheenei.

— Ești bolnav, frate, roști priorul, te vom duce în mănăstire, unde îți vei reveni !

I-am sărutat mîinile, sutana, nu puteam vorbi, numai suspine adînci, pline de teamă, trădau starea deznădăjduită a sufletului meu. Am fost dus în refector și, la un semn al priorului, călugării se depărtară, iar eu am rămas singur cu el.

— Frate, începu el, tu pari doborît de un greu

păcat, căci numai remuşcarea cea mai adîncă şi fără alinare pentru o faptă îngrozitoare se poate manifesta în chipul acesta. Dar mare e îngăduinţa Domnului, trage greu în cumpănă ocrotirea ce ți-o acordă sfinţii părinţi, aibi încredere să mi te spovedeşti şi ispăşirea se va preface în mîngîierea ce ți-o dă biserica !

În clipa aceea îmi păru că priorul era pelerinul de la Teiul Sfînt, şi că numai el era singura fiinţă pe tot întinsul pămîntului căreia îi puteam destăinui întreaga mea viaţă plină de nelegiuire şi de păcat. Încă nu puteam articula nici un cuvînt şi m-am aruncat la pămînt în faţa bătrînului.

— Mă duc în capela mănăstirii, spuse el cu solemnitate şi se depărtă.

Èram resemnat — am alergat după el, şedea în confesional şi pe loc am făcut ceea ce mă îndemna, în chip irezistibil conştiinţa ; am mărturisit totul — totul !

Grea era penitenţa pe care mi-o impuse priorul. Gonit din biserică, izolat ca un lepros din adunările călugărilor, stăteam în cavourile mănăstirilor, ţinîndu-mi zilele cu ierburi fierte fără sare, flagelîndu-mă şi chinuîndu-mă cu unelte de tortură de o cruzime greu de închipuit şi-mi ridicam glasul numai pentru a mă acuza, în rugă umilă, căutînd salvarea din iad, flăcările lui clocotind de pe acum în mine. Dar cînd singele îmi curgea din răni, cînd durerea mă sfîrteca prin mii de otrăvite împunsături ca de scorpioni şi cînd, natura fiind învinsă, somnul mă cuprindea în braţele sale, ocrotindu-mă ca pe un copil fără vlagă, atunci se iscau năluciri vrăjmaşe care-mi pricinuiau noi chinuri de moarte. Întreaga mea viaţă mi se înfăţişa în chip înfiorător. O vedeam pe Euphemia cum se apropia de mine în plînatatea

frumuseții ei, dar strigai cît putui de tare : „Ce vrei de la mine, ticăloaso ? Nu, iadul nu e în cărdășie cu mine !“ Atunci își dete în lături mantila și fiorii blestemului mă cuprinseseră. Trupul ei era scheletic, dar printre oase i se încolăceau nenumărați șerpi și-și șteau către mine capetele și limbile lor ca focul. „Lasă-mă în pace... Șerpii tăi pătrund în pieptul rănit... vor să se înfrupte din singele inimii mele... dar atunci voi muri... atunci voi muri... moartea mă va scăpa de răzbu-narea ta !“ Astfel am strigat, pe cînd năluca urla : „Șerpii mei se pot înfrupta din singele inimii tale... dar nu vei simți, căci asta nu face parte din chinul tău — chinul tău e în tine și nu te ucide, fiindcă trăiești prin el. Chinul tău e gîndul la nelegiuirile tale, și acesta e veșnic !“ Hermogen în-sîngerat se ridică de asemeni dar, în fața lui, Euphemia trecu în zbor și el se furișă, arătînd spre cicatricea în formă de cruce. Voiam să mă rog, dar în clipa aceea se auziră foșnete și murmure care-mi luau mințile. Oameni pe care-i cunoscusem se iviră prefăcuți în niște pocitanii. Capete se tîrau, rîzînd sarcastic, pe picioare de lăcuste care le creșteau din urechi, orăttanii ciudate, ciori cu chip de om vîjiiu prin văzduh. L-am recunoscut pe maestrul de cîncert din B. cu sora lui, ea se rotea într-un vals amețitor, iar fratele ei cînta plimbîndu-și arcușul pe pieptul lui devenit lăută... Belcampo, cu un obraz urît de șopîrlă, călare pe un vierme dezgustător, înaripat, se repezi la mine, vrînd să-mi descurce barba cu un pieptene din fier înroșit, fără să reușească. Sălbatic, din ce în ce mai sălbatic se făcea vălmășagul, mai ciudate și mai fantastice deveneau arătările de la cea mai mică gîză dăntuitoare cu piciorușe de om, pînă la alungitul schelet de cal cu ochi scînteietori, cu

pielea preschimbată într-o pătură pe care stălea un călăreț cu un cap luminos de bufniță. Un po-cal fără fund era platoșa lui, o pilnie întoarsă, casca. Batjocura iadului era în neconținută creș-tere : mă aud rîzînd, dar acest ris străpunge piep-tul și devine mai arzător iar toate rănile sîngeră mai năvalnic. Silueta unei femei iese la iveală, adunătura se dă în lături — ea se apropie de mine. Vai, e Aurelia ! „Trăiesc, și sint acum numai a ta !“ rostește năluca. În aceeași clipă, păcatul se trezește în mine. Înnebunit de o poftă sălbatică, o înlănțui cu brațele. Toropeala mă părăsește, dar acum simt un foc apăsîndu-mi pieptul, țepi as-cuțiți îmi zgîrie ochii și diavolul izbucnește într-un ris batjocoritor : „Acum ești pe de-a-ntregul al meu !“ Cu un țipăt de groază mă trezesc și de în-dată sîngele îmi curge șiroaie din pricina lovitur-ilor biciului cu ghimpi cu care mă flagelez cu-prins de o deznădejde fără scăpare. Căci pînă și nelegiuirile din vis, fiecare gînd vinovat, cer is-pășire îndoită.

În sfîrșit, se împlinise sorocul hotărît de prior pentru greaua ispășire și am ieșit din cavou, pentru ca singur în celulă separată, departe de ceilalți frați, să continui pedepsele impuse de acum încolo. Apoi, treptat, ușurîndu-mi-se osînda, mi s-a per-mis să intru în biserică și în corul călugărilor. Dar mie nu-mi ajungea cea din urmă peni-tență, care consta în obișnuita flagelare zilnică. Refuzam cu îndărătnicie orice hrană mai bună ce mi se oferea ; zile întregi zăceam pe lespezile reci de marmură în fața icoanei sfintei Rozalia și mă torturam în chilia singuratică în modul cel mai crunt, căci prin chinuri corporale încercam să molcomesc groaznicul martiriu lăuntric. Era zadar-nic ! Mereu reveneau acele năluciri plăsmuite de

gîndurile mele și eram dat pradă Satanei ca să mă chinuiască batjocorindu-mă și să mă îmbie spre păcat. Ispășirea mea atît de grea, felul ne-maiauzit cum o îndeplineam stîrni atenția călugărilor. Mă cercetau cu sfiială respectuoasă și am auzit chiar cum șopteau între ei: „Acest om e un sfînt!“ Cuvîntul mă îngrozea căci acea oribilă amintire din mănăstirea capucinelor din orașul B. nu era decît prea vie, cînd în aroganța nebuniei am strigat pictorului care mă țintuia cu privirea: „Eu sînt sfîntul Anton!“

Trecu și ultima etapă a pocăinței ordonată de prior, fără însă ca eu să renunț să mă torturez, neținînd seama că chinurile ce înduram păreau să mă doboare. Ochii mei erau stinși, trupul meu plin de răni un schelet însîngerat, și am ajuns pînă acolo că după ce zăceam ore întregi la pămînt, nu mă mai puteam ridica fără ajutorul celorlalți. Priorul porunci să fiu adus în vorbitorul lui.

— Simți oare, frate, începu el, că ți-ai ușurat sufletul prin aspra ispășire? Cerul ți-a hărăzit alinarea?

— Nu, cuvioase părinte, i-am răspuns eu cu amară deznădejde.

— Întrucît, continuă priorul cu vocea ridicată, întrucît, frate, mi te-ai spovedit și, aflînd nenumăratele fapte îngrozitoare, ți-am impus cea mai aspră ispășire, am împlinit legile bisericii; ea vrea ca răufăcătorul pe care nu l-a ajuns brațul dreptății și care, plin de pocăință, și-a recunoscut crimele, să-și arate remușcarea și, prin acțiuni exterioare, să-și îndrepte spiritul numai către cele cerești și să continue să-și tortureze carnea, astfel ca martiriul pămîntesc să compenseze fiecare faptă diavolească. Totuși cred, și renumiți teologi sînt de acord cu mine, că chinurile cele mai groaznice

pe care penitentul și le aplică nu scad nici cu un dram greutatea păcatului, de îndată ce-și sprijină convingerea deplină pe acest lucru, crezându-se demn de îndurarea Celui Etern. Nici o înțelepciune omenească nu poate aprofunda felul în care Cel Etern judecă faptele noastre, pierdut este acela care, chiar dacă nu este cu totul vinovat de o adevărată nelegiuire, are cutezanța să creadă că poate cuceri, că poate lua cerul cu asalt prin evlavie, iar acel penitent care, după ce se pocăiește, se consideră absolvit de vina lui, dovedește că remușcarea sa lăuntrică nu este sinceră. Tu, dragă frate Medardus însă, nu ai simțit alinarea, asta dovedește sinceritatea remușcării tale, deci încetează acum, eu o voiesc, orice tortură; hrănește-te mai bine și nu mai ocoli contactul cu ceilalți frați, află că viața ta misterioasă mi-este cunoscută în toate miraculoasele ei întortochieri, mai bine chiar decît ție însuți. O fatalitate ireversibilă de care nu puteai să scapi, i-a dat Satanei puteri asupra ta și, în timp ce păcătuiai, erai doar unealta sa. Să nu-ți închipui însă că din acest motiv ești mai puțin vinovat în fața lui Dumnezeu, căci ție ți-a fost dată puterea să-l birui pe diavol în luptă dreaptă. În care inimă omenească nu năvălește Necuratul și se opune Geniului bun! Dar fără această luptă n-ar mai fi virtute, căci virtutea este triumful principiului bun asupra celui rău, precum și contrariul naște păcatul. Află, înainte de toate, că te acuzi de o crimă pe care ai făcut-o numai în intenție. Aurelia trăiește, în culmea nebuniei te-ai rănit singur, sîngele tău propriu îți șiroia pe mîna... Aurelia trăiește... o știu bine!

M-am prăbușit în genunchi, mi-am ridicat mîinile a rugă, suspine adinci îmi zguduiau pieptul, lacrimi îmi izvorau din ochi.

— Mai află, continuă priorul, că acel necunoscut pictor bătrîn de care ai pomenit în timpul spovedaniei, ne-a vizitat mănăstirea mai de mult, după cît îmi pot aminti, și va sosi poate din nou aici. Mi-a dat o carte în păstrare, care cuprinde mai multe desene, dar mai ales o povestire căreia, de fiecare dată cînd trece pe la noi, îi adaugă cîteva rînduri. Nu mi-a interzis să dau cartea cuiva și vreau să ți-o încredințez, cu atît mai mult cu cît eu consider asta ca o datorie sacră. Legătura destinelor tale ciudate care te transpuneau ba într-o lume superioară de minunate viziuni, ba într-o existență din cele mai josnice, o vei afla curînd. Se spune că miracolul a dispărut de pe pămînt, dar eu nu cred asta. Minunile dăinuie, căci dacă nu vrem să dăm această denumire oricărui lucru miraculos din viața înconjurătoare, e fiindcă am deprins regula reîntoarcerii ciclice a unui șir de aspecte, și totuși, în cuprinsul acestui cerc se produce adeseori un fenomen care face toată înțelepciunea noastră de rușine și căruia, nepuțindu-l înțelege, refuzăm, din îndărătnicie stupidă, să-i dăm crezare. Cu încăpăținare negăm ochiului lăuntric fenomenul, fiindcă e prea străveziu ca să se poată oglindi pe suprafața aspră a ochiului exterior. Pe acel pictor ciudat îl număr printre cele mai extraordinare apariții care desfid orice regulă ; mă indoiesc că apariția lui întruchipată este ceea ce vedem noi. Un lucru e cert, că nimeni n-a observat la el obișnuitele funcții biologice ale omului. De asemeni, nu l-am văzut niciodată scriind sau desenînd, excepție făcînd cartea în care părea că citește : de fiecare dată cînd trecea pe la noi, ea număra mai multe pagini scrise decît avusese mai înainte. Ciudat e și faptul că tot ce e în carte mi-a părut o mîzgăleală încîlcită, schița

confuză a unui pictor fantastic, a devenit limpede și citeață numai după ce tu, dragul meu frate Medardus, mi te-ai spovedit. Nu-mi este îngăduit să-mi spun mai mult părerea cu privire la ceea ce bănuiesc sau cred despre pictor. Tu o vei ghici singur sau, mai mult decît atît, secretul ți se va dezvălui de la sine. Du-te, întreamează-te și dacă te simți înălțat sufletește, ceea ce cred că se va întimpla în cîteva zile, atunci vei căpăta de la mine minunata carte a pictorului străin.

M-am supus voinței priorului, mîncam cu ceilalți frați laolaltă, am renunțat la mortificări și m-am limitat la rugăciuni pline de fervoare la altarele sfinților. Chiar dacă rana inimii mele continua să sîngereze, chiar dacă durerea care mă străpungea dinăuntru nu era mai puțin vie, oribilele coșmaruri mă părăsiseră și adeseori, pe cînd zăceam istovit, fără somn, pe culcușul tare, simțeam fluturînd în jurul meu aripi ca de înger și vedeam făptura grațioasă și vie a Aureliei, cu ochii înlăcrimați, plini de o milă cerească, aplecîndu-se spre mine. Întindea mîna deasupra capului meu ca pentru a mă ocroti, pleoapele mi se închideau și o lină ațipire îmi dădea puteri noi.

Cînd priorul observă că mintea mi se redeșteaptă, îmi dădu cartea pictorului și mă preveni s-o citesc cu atenție în chilia lui. Am deschis-o și primul lucru pe care îmi căzură ochii erau desenele picturilor-frescă de la Teiul Sfînt, schițate și apoi executate în lumină și umbră. N-am resimțit nici cea mai mică uimire, nici cea mai slabă dorință de a dezlega repede enigma. Nu! Pentru mine nu era nici o enigmă, de multă vreme știam ce conținea acest album. Ceea ce pictorul ingheseuse în ultimele pagini ale cărții într-o scriitură mărunță, colorată și abia citeață, erau visele și

presimțirile mele, dar clar înfățișate în trăsături ascuțite, cum n-aș fi avut putința de a o face vreodată.

COMENTAR INTERCALAT DE EDITOR

Fratele Medardus își continuă povestirea, fără a ține seamă de cele cuprinse în albumul pictorului ; cum își luase rămas bun de la priorul care era inițiat în tainele sale și de la ceilalți frați prieteni, cum se dusesse în pelerinaj la Roma și peste tot, la catedrala Sf. Petru, St. Sebastian și Laurențiu, la St. Giovanni a Laterano, în Sancta Maria Maggiore și așa mai departe, și ingenunchease și se rugase la toate altarele, cum atrăsese chiar și atenția Papei și cum pînă la urmă fu înconjurat de un nimb sacru. Sfîntul Părinte, văzînd în el un nelegiuit care se pocăiește și el însuși nesimțîndu-se cu nimic mai presus, îl goni din Roma.

Noi, adică eu și cu dumneata, bunule cititor, știm prea puține despre presimțirile și visurile fratelui Medardus, așa că, fără să citim ceea ce a scris pictorul, am vrea cel puțin să facem legătura care înnoadă ca într-un mănunchi firele încîlcite și desperate ale poveștii lui Medardus. Mai pilduitor este de altfel și faptul că ne lipsește focarul din care s-au desprins diferitele raze multicolore. Manuscrisul răposatului călugăr capucin era pe un pergament îngălbenit și acest pergament cu un scris mărunț, aproape neciteț, în care o mină ciudată avea ceva de comunicat, mi-a stîrnit mult curiozitatea. După multă osteneală am reușit să descifrez litere și cuvinte, și care nu mi-a fost

uimirea cînd mi-am dat seama că era acea povestire din albumul pictorului, de care vorbea Medardus, în vechea limbă italiană, aproape în stil cronicăresc și scrisă la modul aforistic. Forma lui bizară sună în nemțește aspru și infundat ca un pahar plesnit, dar pentru a-l înțelege în totalitatea lui a fost necesar să intercalăm aci traducerea; o fac, după ce am mai constatat cu durere următoarele: familia domnitoare din care descindea acel Francesco, adeseori pomenit, mai trăiește în Italia, de asemenea mai trăiesc și urmașii prințului domnitor în a cărui reședință a locuit un timp Medardus. A fost deci imposibil să facem cunoscute aceste nume și, în afară de acela care-ți dă dumitale, scumpe cititor, în mină această carte, nimeni pe lume nu e mai neajutorat și mai neîndeminatic să scornească nume, cînd le are pe cele autentice, cu o rezonanță frumoasă și romantică, cum e în cazul de față. Respectivul editor a fost inspirat denumind personajele: Prințul, Baronul etc., cum însă bătrînul pictor pune în lumină cele mai tainice și încilcite împrejurări familiale, recunoaște și el că, folosind denumirile curente, nu va reuși să se facă înțeles. Ar fi fost de datoria lui să întregească simpla cronică de familie, alcătuită de pictor, cu tot felul de explicații și trimiteri, ca pe niște personaje încadrate în arabescuri și ornamente. Mă transpun în persoana editorului și te rog, bunule cititor, ca înainte de a citi mai departe, să binevoiești a ține seamă de următoarele: Camillo, prinț domnitor de P., este fondatorul familiei din care se trage Francesco, tatăl lui Medardus. Theodor, prinț de W., este tatăl prințului Alexandru de W., la curtea căruia a poposit un timp Medardus. Fratele său Albert, prinț de W., s-a căsătorit cu principesa italiană

Giazinta B. Familia baronului F. e bine cunoscută în regiunea muntoasă și trebuie să menționez că baroneasa de F. era originară din Italia, ea fiind fiica contelui Pietro S., fiu al contelui Filippo S. Totul, dragă cititorule, se va clarifica, dacă vei reține în memorie aceste puține inițiale și nume de botez. Urmează acum în loc de continuarea povestirii,

PERGAMENTUL BĂTRINULUI PICTOR

...Și se întâmplă că Republica Genova, foarte amenințată de corsarii algerieni, se adresează marelui navigator Camillo, principe de P., ca să întreprindă cu un echipaj și cu patru galere bine înarmate o expediție împotriva nemernicilor pirăți. Setos de fapte glorioase, Camillo scrisese de îndată fiului său mai mare, Francesco, să vină să cîrmuiască țara în lipsa propriului său tată. Francesco studia pictura la școala lui Leonardo da Vinci și duhul artei pusese într-atîta stăpînire pe el, încît nu se mai gîndea la nimic altceva. De aceea, prețuia arta mai presus de orice virtute și măreție pe pămînt și orice altă preocupare îi apărea ca un efort jalnic și van. Nu putea părăsi arta și nici pe maestrul înaintat în vîrstă, și scrisese în consecință tatălui său că înțelege să țină în mînă pensula și nu sceptrul și că dorește să rămînă cu Leonardo. Atunci bătrînul, trufașul Camillo fu foarte mînios, îl califică drept un prost nevolnic și trimise slujitori de încredere să-i aducă fiul înapoi. Cînd însă Francesco se opuse cu hotărîre să se întoarcă și declară că un prinț, înconjurat de toată strălucirea tronului, îi apare ca o făptură jalnică față de un pictor talentat, că cele mai

mari fapte de război sînt numai un crud joc pămîntesc, pe cînd creația unui pictor e oglindirea spiritului divin care sălășluiește în ființa sa, atunci eroul mării, Camillo, se înfurie și jură că îl va alunga pe Francesco și-l va lăsa ca urmaș la tron pe Zenobio, fratele mai mic al lui Francesco.

Francesco era foarte mulțumit cu această soluție și, cu toată solemnitatea și formele legale, cedă printr-un document fratelui său mai mic tronul și așa se întimplă că, pe cînd bătrînul domnitor Camillo își pierdea viața într-o luptă singeroasă cu algerienii, Zenobio îi urma la domnie, în timp ce Francesco, lepădîndu-se de numele și de rangul său princiar, ajungea pictor și trăia destul de greu dintr-un mic venit anual pe care i-l alocase frațele său domnitor. Francesco fusese un tînăr mîndru și zvăpăiat, numai bătrînul Leonardo împlînzise firea lui sălbatică și, cînd Francesco renunță la rangul lui princiar, îi deveni ca și un fiu supus și devotat. Ajuta bătrînului să desăvîrșească vreo operă măreață, astfel că elevul, ridicîndu-se pînă la măiestria meșterului său, deveni celebru și începu să picteze catapetesme pentru biserici și mănăstiri. Bătrînul Leonardo îl ajuta cu sfatul și cu fapta, pînă cînd muri la o vîrstă înaintată. Atunci în tînărul Francesco izbucni iar, ca o flacără cu greu stăpînită multă vreme, trufia și neastîmpărul de altădată. Se credea cel mai mare pictor al timpului și, asociînd perfecțiunea lui în artă cu rangul său, se intitula singur pictorul-prinț. Despre bătrînul Leonardo vorbea cu dispreț, se abătu de la stilul hieratic, simplu și-și apropie o manieră nouă care, prin senzualitatea figurilor și coloritul strident, lua ochii mulțimii și laudele ei exagerate îl făceau și mai

vanitos și mai nestăpînit. Se întîmplă că, la Roma, nimerise într-un cerc de tineri desfrînați și cum el dorea să aibă în toate prioritatea, ajunse curînd să fie cel mai destoinic navigator pe valurile furtunoase ale viciului. Orbiți de strălucirea falsă și înșelătoare a păgînismului, tinerii, în fruntea cărora se afla Francesco, fondară o asociație secretă în care batjocoreau în chip nelegiuit creștinismul, imitau datinile vechilor greci și celebrau orgii cu tîrfe nerușinate.

Printre ei erau pictori, dar mai mulți erau sculptori care nu țineau seama decît de arta antichității și persiflau tot ce unii artiști contemporani, înflăcărați de creștinism, au conceput și creat spre gloria acestuia. Plin de un entuziasm păgîn, Francesco pictă numeroase tablouri din lumea fictivă a basmelor. Nici unul nu se pricepea să înfățișeze atît de plastic ca el voluptatea lascivă a trupului de femeie, întrucît împrumuta și carnația după trupuri vii și forma compozițională ale anticelor sculpturi de marmură. În loc să se inspire după tablourile din biserici și mănăstiri ale bătrînilor și cuvioșilor maeștri, umplîndu-și sufletul cu smerenie în fața artei lor, Francesco reproducea cu sirguință figurile amăgitoare ale zeilor păgîni. Dar nici un model nu-l obseda cu atîta stăruință ca un tablou celebru reprezentînd-o pe Venus și pe care-l avea tot timpul în gînd. Venitul anual pe care Zenobio îl destinase fratelui său întîrziase o dată mai mult ca de obicei, astfel că Francesco, cu viața lui dezordonată care-i înghițea repede orice cîștig, și la care nu voia să renunțe, ajunse în dificultăți materiale. Atunci își reaminti că odată, cu mult înainte, i se propusese de către o mănăstire de călugări capucini să picteze la un preț foarte ridicat portretul sfintei Rozalia și,

dornic să capete cît mai repede bani, se hotărî să termine lucrarea pe care din silă pentru toți sfinții creștini nu vroise s-o accepte. Plănuise s-o înfățișeze pe sfînta Rozalia goală, iar forma și expresia obrazului să fie asemănătoare Venerei. Schița reuși de minune și nelegiuții tineri lăudară mult fantezia nerușinată a lui Francesco, ca în locul unei sfînte creștine să așeze călugărilor în biserică portretul unui idol păgîn. Dar de îndată ce Francesco începu să picteze, totul se înfățișa altminteri de cum o avea el în gînd și un spirit mai puternic birui duhul minciunii josnice care-l stăpînea. Chipul unui inger din înălțimile cerului se înfiripă din negurile întunecoase ; dar, cuprins ca de o teamă sfielnică, pentru a nu jigni clipa sfîntă și să cadă apoi pradă pedepsei divine, Francesco nu cuteză să termine obrazul în timp ce în jurul trupului gol se așezară în falduri grațioase veșminte caste, o rochie roșu-închis și o mantilă azurie. Călugării capucini nu se gîndiseră, în scrisoarea lor către pictor, decît la portretul sfîntei Rozalia, fără a ține seama că pictorul le-ar putea imputa că în subiect nu a fost cuprinsă și povestirea unor fapte memorabile din viața sfîntei și tocmai de aceea Francesco schițase portretul ei în centrul tabloului ; dar iată că, îndemnat de sfîntul Duh, pictă în jurul lui tot felul de chipuri care se imbinau ca prin minune, ca să înfățișeze martiriul sfîntei Rozalia. Francesco era cufundat în executarea tabloului său, mai mult decît atît, tabloul devenise însăși Duhul atotputernic care-l înălță cu brațe viguroase și-i înfățișă viața infamă pe care o dusesese pînă atunci. Nu cuteza însă să termine obrazul sfîntei, ceea ce se prefăcu într-un chin infernal care îl sfredelea lăuntric cu ghimpi ascuțiți. Nu se mai gîndea la tabloul

Venerei dar i se părea că-l vede pe bătrînul profesor Leonardo care îl privește mustîrindu-l amarnic, vorbindu-i temător și îndurerat : „Vai, aș fi dorit din toată inima să te ajut, dar nu-mi este îngăduit, înainte ca tu să renunți la orice înclinări nelegiuite și, cu adîncă pocăință și umilință, să implori iertarea Sfintei împotriva căreia ai păcă-tuit !“ Tinerii pe care Francesco îi ocolise multă vreme, îl căutară și-l găsiră în atelier, întins pe culcușul lui, ca un bolnav neputincios. Dar de îndată ce li se plinse că un duh rău îi frînsese puterea și deci nu putuse termina tabloul sfintei Rozalia, izbucniră toți în rîs și îi vorbiră : „Văleu, frate, cum de te-ai îmbolnăvit așa deodată ? Hai-deți să jertfim lui Esculap și amabilei Hygeia niște vin, ca acest slăbănog să se întremeze !“ Fu adus vin de Siracusa, tinerii umplură paharele și, aducînd libațiuni zeilor păgîni, îl vărsară în fața tabloului neterminat. Dar cînd începură să bea zdravăn și îi oferiră lui Francesco vin, acesta refuză nevrînd să ia parte la dezmațul lor, deși închinau în cinstea doamnei Venus. Atunci, unul dintre ei spuse : „Se pare că necugetatul pictor este chiar bolnav la trup și suflet, și trebuie să-i aducem un doctor !“ Își aruncă mantaua pe umeri, se-ncinse cu sabia și ieși. Trecură doar cîteva clipe cînd se înapoie și zise : „Ei, iată, priviți-mă, eu însumi sînt doctorul căre vrea să vindece pe acest prăpădit“. Vrînd să semene, desigur, la mers și atitudine cu un medic bătrîn, tinerelul lipăia, cu genunchii strîmbi, și-și schimonosea obrazul tînăr, încrețindu-și-l în fel și chip, încît arăta ca un om urît și bătrîn, iar tinerii rîdeau de se prăpădeau și strigară : „Hei, ia priviți ce mutre savante știe să facă !“ „Doctorul“ se apropie de bolnav și-i vorbi cu asprime și dispreț : „Vai de

tine, sărman prieten, trebuie să te ajut să-ți revii din sfirșeala întristătoare în care te afli ! Vai, jalnic camarad, așa palid și bolnav cum arăți nu vei putea fi pe placul doamnei Venus ! S-ar putea ca Donna Rozalia să aibă grijă de tine când vei fi sănătos. Tu, neputinciosul meu prieten, ia și soarbe din doctoria mea miraculoasă. De vreme ce vrei să pictezi sfinți, licoarea mea te va întări, e vin din pivnița sfintului Anton !” Presupusul medic scoase de sub haină o sticlă pe care o destupă. Din sticlă se răspîndi o mireasmă ciudată care-i ameți pe tineri, astfel încît, ca toropiți de somn, se prăbușiră în scaun și închiseră ochii. Dar Francesco, infuriat peste măsură că a fost numit în batjocură un slăbănog nevolnic, smulse sticla din mîna doctorului și bău cu sete. „Să-ți fie de bine !” exclamă tînărul care-și recăpătase obrazul tineresc și mersul energic de mai înainte. Apoi îi trezi din somn pe ceilalți prieteni și coborîră împreună scara. Asemeni muntelui Vezuviu cînd clocotește sălbatic și împrăstie flăcări nimicitoare, așa vuia acum ca un torent fierbinte întreaga ființă a lui Francesco. Toate legendele păgîne pe care le pictase vreodată le vedea înaintea ochilor ca și cum ar fi aievea și începu să strige cu voce tunătoare : „Și tu trebuie să vii, iubita mea zeiță, trebuie să trăiești și să fii a mea, de nu, mă consacru zeilor subpămînteni !” Atunci o zări pe doamna Venus, stînd aproape de tablou și făcîndu-i un semn prietenos. Sări de pe culcușul lui și începu să picteze capul sfintei Rozalia, căci acum avea intenția să reproducă întocmai minunatul chip al Venerei. Dar simți că voința lui nu poate porunci mîinii, căci pensula aluneca mereu din negurile care învăluiau obrazul sfintei Rozalia spre capetele bărbaților barbari care o înconjurau. Și totuși,

chipul divin al sfintei apărea tot mai vizibil și-l privea pe Francesco cu ochi atît de vii și de strălucitori, încît el se prăbuși la pămînt ca fulgerat de moarte. Cînd își reveni doar puțin în simțiri, se ridică cu greu, dar nu îndrăzni să se uite la tabloul care-l înfricoșa, ci se furișă cu capul plecat înspre masa unde se afla sticla cu vin lăsată de „doctor“ și trase o sorbitură zdravănă. Și iar se simți Francesco înviorat ; privi spre tabloul lui care stătea acolo terminat pînă la ultima trăsătură de penel. Dar nu chipul sfintei Rozalia, ci portretul iubit al zeiței Venus îi suridea cu priviri senzuale de dragoste. În aceeași clipă, Francesco fu cuprins de porniri nelegiuite. Urla cuprins de o lăcomie dementă și-și aminti de sculptorul păgîn Pygmalion, a cărui poveste o pictase, și se ruga, ca și el, de doamna Venus, să insufle viață tabloului său. Curînd i se păru chiar că portretul începe să se miște, dar cînd vru să-l cuprindă în brațe, constată că era o pînză fără viață. De furie își smulse părul din cap și se agita ca un posedat de Satana. Două zile și două nopți se zbuciumă în felul acesta ; a treia zi, cînd stătea încremenit ca o stană de piatră în fața icoanei, ușa camerei sale se deschise și un foșnet de veșminte femeiești se făcu auzit. Se întoarse și zări o femeie pe care o recunoscu ca fiind originalul tabloului său. Cît pe ce să-și piardă mințile, cînd își dădu seama că portretul pe care-l făurise din gîndurile lui intime după o statuie de marmură, stătea acum în fața lui viu și în plinătatea unei frumuseți nevisate și se cutremură cînd privi pictura, care era o oglindă fidelă a femeii străine. Se întimplă ceea ce apariția miraculoasă a unui duh aduce cu sine ; limba îi era înțepenită și căzu fără un cuvînt, în genunchi, la picioarele străinei ridicîn-

du-și brațele a implorare. Zîmbind, femeia străină îi făcu semn să se ridice și-i spuse că de copilă îl văzuse adeseori la școala bătrînului pictor Leonardo da Vinci și că nutrise pentru el o dragoste nespusă. Părăsise părinți și rude și venise singură la Roma ca să-l regăsească, căci o voce interioară îi spunea că el o iubește mult și că din dor și rîvnă nestăpînită i-a făcut portretul din imaginație, ceea ce, după cum vede ea acum, este adevărat. Lui Francesco i se dezvălui atunci că o apropiere sufletească misterioasă există între el și femeia străină și că această înrudire făurise minunatul tablou și iubirea lui arzătoare pentru dînsa. Îmbrățișă femeia cu o dragoste pasionată și vru s-o conducă imediat la altar, ca un preot să-i unească pentru totdeauna prin sfînta taină a căsătoriei. Cînd auzi asta, femeia se înpăimîntă și zise : „Vai, iubitul meu Francesco, nu ești tu oare un artist curajos care nu se lasă înlănțuit de cătușele bisericii creștine ? Nu aparții tu cu trup și suflet veselei, curajoasei antichități și zeilor ei atît de îndrăgostiți de viață ? Ce le pasă de legătura noastră bietilor preoți, care-și jelesc viața fără de nădejde în sumbre galerii ? Hai să sărbătorim senini și veseli iubirea noastră !” Francesco fu sedus de vorbele femeii și așa se întîmplă că, alături de tinerii nelegiuiți care se considerau prietenii lui și erau dominați de înclinări josnice, se celebră căsătoria lor încă în aceeași seară, după rituri păgîne. Femeia adusese cu dînsa o ladă cu giuvaeruri și bani și Francesco trăia alături de ea în desfrîu și plăceri vinovate, renunțînd la arta lui pentru multă vreme. Femeia rămase însărcinată și minunata-i frumusețe înflori abia acum din ce în ce mai deplin, astfel încît evoca întru totul chipul Venelei. Francesco abia îndrăznea să

se bucură de voluptatea plăcerilor vieții. Un geamăt înăbușit și înfricoșător îl trezi din somn într-o noapte; când tresări speriat și se duse cu lanterna să se intereseze de soția lui, constată că-i născuse un băiețel. Servitorii fură trimiși în grabă să aducă un medic și o moașă. Francesco luă copilul din poala mamei, dar în aceeași clipă femeia scoase un țipăt înfiorător și se chirci ca și cum ar fi fost înșfăcată de niște pumni zdaveni. Moașa veni cu ajutoarea ei și după ele sosi și medicul; dar când voia să dea ajutor leuzei, se dădură înfricoșați îndărăt, căci femeia era țeapănă ca o moartă, gâtul și pieptul sluțite de pete vinete dezgustătoare și, în locul obrazului tinăr și frumos, apăruse unul oribil, pocit și încrețit, cu ochii holbați și ficși. La țipetele celor două femei, vecinii veniră în grabă; se spuneau și mai înainte lucruri ciudate despre femeia străină, viața desfrînată pe care o ducea cu Francesco îi îngrozea pe toți și ajunseră pînă acolo încît voiau să denunțe justiției clericale legătura lor vinovată, fără binecuvîntarea preotului. Acum, cînd văzură moarta desfigurată atît de groaznic, erau convinși că dînsa era aliată cu diavolul și acum se afla în puterea lui. Frumusețea ei nu fusese decît o imagine înșelătoare a unei vrăji blestamate. Toți oamenii care se aflau de față fugiră înspăimîntați, nici unul nu voia să se atingă de moartă. Acum Francesco știa cu cine-avusese de-a face și fu cuprins de o teamă fără seamăn. Toate faptele lui josnice îi apărură în fața ochilor și pedeapsa divină îl ajunse aici pe pămînt, căci flăcările iadului se înteteau în toată făptura sa.

A doua zi veni un delegat al tribunalului clerical cu gardienii, ca să-l aresteze pe Francesco; atunci

curajul și trufia se redeșteptară într-însul, apucă spada, își croi drum și fugi. La o bună distanță de Roma găsi o peșteră unde, ostenit și la capătul puterilor, se ascunse. Fără a-și da bine seama, învelise băiețelul nou născut în mantaua lui și-l luase cu dînsul. Pradă unei înverșunări sălbatice, vru să zdrobească de stînci copilul pe care i-l născuse diabolica femeie, dar cînd îl ridică în sus, pruncul scoase sunete atît de jalnice și de implorătoare, încît ura se preschimbă în milă adîncă și puse copilul pe mușchiul moale și-i picură în gură zeama unei portocale ce o avea la dînsul. Asemenea unui pustnic în pocăință, Francesco petrecu mai multe săptămîni în peșteră și, dezicîndu-se de traiul nelegiuit pe care-l dusesese, înălța rugi fierbinți către sfinți. Dar mai ales o invoca pe Rozalia, cea profund jignită de el, să-l apere în fața tronului ceresc. Într-o seară, pe cînd Francesco stătea în genunchi și se ruga în singurătate, se uită la soarele care se scufunda în apele mării ce-și izbea talazurile înflăcărâte de malul apusean. Dar de îndată ce flăcările pălră în ceața crepusculară, Francesco zări în văzduh, înfiripîndu-se cu încetul, o lucire trandafirie. Pictorul o văzu, înconjurată de îngeri, pe sfînta Rozalia, îngenuncheată pe un nor și, într-un murmur și un foșnet lin, ea rosti aceste cuvinte : „Doamne, iartă pe omul care în slăbiciunea și neputința lui n-a putut ține piept ispitelor Satanei !“ Atunci, prin luciul trandafiriiu trecură fulgere și un tunet înăbușit străbătu duduind bolta cerească : „Care om nelegiuit a păcătuit ca acesta ? Nici îndurare și nici liniște să nu găsească în mormînt, atîta vreme cît progenitura crimei sale va continua să stăruie în păcat !“ Francesco se prăbuși la pămînt, căci știa bine că i se pronunțase sentința și că o fatalitate necruțătoare îl va goni

fără răgaz. Fugi de acolo fără a se mai gândi la băietelul din peșteră și, deoarece nu mai putea picta, ajunsese în cea mai adâncă și mai jalnică mizerie. Uneori îi trecea prin minte că ar trebui să creeze opere mărețe spre gloria religiei creștine și concepea piese minunate ca desen și colorit, care urmau să înfățișeze viața cucernică a Fecioarei și a sfintei Rozalia ; dar cum putea înfăptui asemenea lucrări când nu avea nici un scud ca să cumpere pânză și culori, și-și ducea zilele chinuite din pomnenile ce i se dădeau la ușile bisericilor ? Dar se întâmplă odată că într-o biserică, stînd și privind țintă un perete gol, picta în gînd, când două femei înfășurate în văluri se apropiară de el și una din ele îi vorbi cu o voce angelică : „În îndepărtata Prusie, acolo unde îngerii Domnului au așezat chipul Fecioarei Maria pe un tei, s-a clădit o biserică dar îi mai lipsește podoaba zugrăvelii. Du-te într-acoloco și arta să-ți fie refugiul în smerenie iar sufletul tău sfișiat va fi tămăduit prin mîngîierea divină !“ Cînd Francesco ridică ochii spre ele, le văzu topindu-se într-un nimb de raze, în timp ce o mireasmă de crini și trandafiri se răspîndi în biserică. Acum Francesco știa cine erau femeile și vru a doua zi de dimineață să pornească în pelerinaj. Dar încă în seara aceleleași zile îl găsi, după multă căutare, un slujitor al lui Zenobio, care îi plăti salariul pe doi ani și îl invită să vie la Curtea stăpînului său. Dar Francesco reținu doar o mică sumă, iar restul îl împărți săracilor și o porni înspre îndepărtata Prusie. Drumul lui ducea prin Roma și cum mănăstirea capucinilor pentru care el o pictase pe sfînta Rozalia se găsea pe aproape, intră și văzu tabloul încadrat în altar, dar, privind-l de aproape, constată că era doar o copie. După cîte aflase, originalul nu a putut fi folosit

de către călugări din pricina ciudatelor zvonuri ce circulau pe seama pictorului, din a cărui moștenire căpătaseră tabloul; după ce comandaseră o copie, o vinduseră mănăstirii capucinilor din B. După un pelerinaj anevoios, Francesco ajunsese la mănăstirea Teiului Sfânt, în Prusia de est, și împlini porunca ce i-o dăduse chiar Sfânta Fecioară. Împodobi capela cu picturi atât de minunate, încît simți că însuși Sfîntul Duh îl îndrumă. Alinarea cerească pătrundea în sufletul său.

Se nimeri că nobilul conte Filippo S., pe cînd se afla la vînătoare într-o regiune îndepărtată și sălbatică, să fie surprins de o furtună grozavă. Viforul urla printre steiuri, ploaia cădea în torente, de parcă om și animal trebuiau să dispară într-un nou potop. Atunci contele Filippo descoperi o peșteră, în care el și calul său, pe care cu greu reuși să-l tragă înăuntru, se salvară. Nori grei acoperiră orizontul, astfel încît în peșteră contele Filippo nu putea distinge și nici ghici ce foșnea și scîncea atât de aproape de el. Era înspăimîntat la gîndul că o fiară sălbatică ar putea fi ascunsă acolo și scoase sabia să pareze orice atac. Dar cînd vijelia se potoli și razele soarelui pătrunseră în peșteră, zări spre uimirea lui că lîngă el, pe un maldăr de frunze, zăcea un băiețel gol care-l privea cu ochi lucitori. Alături era o cupă de fildeș în care contele mai găsi cîteva picături de vin pe care băiețelul le înghiți cu lăcomie. Contele suflă din corn și, treptat, treptat oamenii lui împrăștiati ici și colo se strînseseră în jurul său. Așteptau acum poruncile contelui precum și pe acela care lăsase copilul acolo, doar doar va veni după el. Dar cînd începu să se înnopteze, contele Filippo zise : „Nu pot părăsi un

copilaș neajutorat, ci o să-l iau cu mine și voi face cunoscut acest lucru, în tot ținutul, pentru ca părinții sau acela care l-a lăsat în peșteră să se prezinte și să-l ceară de la mine !” Așa și făcură ; dar treceau săptămîni, luni și ani, fără ca cineva să se arate. Contele boteză copilul găsit dîndu-i numele de Francesco. Băiatul creșcu și deveni un adolescent înzestrat la trup și la minte, iar contele, neavînd copii, îl iubea ca pe propriul său fiu pentru calitățile lui deosebite și se gîndea să-i lase întreaga avere. Cînd Francesco împlini vîrsta de douăzeci și cinci de ani, contele Filippo se îndrăgosti de o fată săracă, de o rară frumusețe, și se căsătorii cu dînsa, fără a ține seamă că ea este atît de tînără iar el atinsese o vîrstă înaintată. Francesco fu cuprins curînd de o poftă vinovată de a o poseda pe contesă și, deși ea era virtuoasă și cu-cernică și nu voia să calce jurămîntul de credință, el reuși totuși, după o luptă îndelungată, s-o în-lănțuie cu ispite diavolești, așa încît ea se lăsă pradă plăcerii nelegiuite și astfel el răsplăti pe bine-făcătorul său cu ingratitude mișlească și trădare. Cei doi copii, contele Pietro și contesa Angiola, pe care bătrînul Filippo îi strîngea la pieptul său cu nespusă duioșie părintească, erau fructele păcatului rămas tănuit atît pentru el cît și pentru lume.

Dintr-un îndemn sufletesc m-am adresat fratelui meu Zenobio și i-am vorbit astfel : „Am renunțat la tron, dar chiar în cazul că ar fi să mori înaintea mea fără a lăsa urmași, vreau să rămîn un pictor sărac și să-mi închin viața artei. Dar țărîșoara noastră să nu cadă în mîini străine. Acel Francesco crescut de contele Filippo este fiul meu. Eu am fost cel care, în fuga mea sălbatică, l-am

părăsit în peștera unde a fost găsit de către conte. Pe pocalul de fildeș, care se afla lângă copil, e gravată stema noastră, dar mai mult decît atît, tînărul se remarcă prin calitățile excepționale proprii familiei noastre, ceea ce înlătură orice îndoială în privința lui. Acceptă-l, Zenobio, pe tînăr ca pe fiul tău și el să-ți fie urmaș !“ Temerile lui Zenobio că tînărul Francesco a fost născut dintr-o căsătorie nelegitimă fură risipite prin documentul de adopțiune sancționat de Papă, obținut de mine, astfel că viața adulterină și plină de păcat a fiului meu luă sfîrșit. În curînd dobîndi dintr-o căsătorie legitimă un băiat pe care-l numi Paolo Francesco. Spița vinovată însă a crescut în chip criminal. Dar oare pocăința fiului meu nu poate ispăși nelegiuirile sale ? Stăteam în fața lui ca justiția imanență, căci ființa lăuntrică ascunsă lumii era pentru mine ca o carte deschisă. Asta mi-o spunea duhul care, fiind din ce în ce mai puternic în mine, mă sălta deasupra talazurilor vieții, astfel că îndrăzneam să privesc în adîncime, fără ca aceasta să mă atragă spre moarte.

Indepărtarea lui Francesco pricinui moartea contesei S., căci abia atunci se trezi într-însa conștiința păcatului și nu putu supraviețui luptei între dragostea ei pentru nelegiuit și remușcarea pentru cele făptuite. Contele Filippo împlinise nouăzeci de ani cînd muri ca un bătrîn care dăduse în mintea copilăriei. Presupusul său fiu, Pietro, se mută cu sora lui, Angiola, la Curtea lui Francesco, care urmasse la tron lui Zenobio. Logodna lui Paolo Francesco cu Vittoria, principesa de M., fu sărbătorită cu mare fast, dar cînd Pietro o cunoscă pe logodnică în toată splendoarea ei, fu cuprins de o iubire

atît de înflăcărată, încît fără a ține seama de pri-mejdia la care se expunea, căuta pe toate căile să-i obțină favoarea de a fi iubit. Străduințele lui Pietro scăpară vigilenței lui Paolo Francesco, întru-cît el însuși era îndrăgostit la nebunie de sora lui Pietro, Angiola, care primea cu răceală toate avan-surile lui. Vittoria plecă de la Curte, sub pretextul de a împlini încă înainte de căsătorie, în adîncă singurătate, un legămînt sacru. Se înapoie abia după un an, căsătoria urma să aibă loc și, imediat după aceea, contele Pietro și sora lui, Angiola aveau să se reîntoarcă în orașul lor natal. Pasiunea lui Paolo Francesco pentru Angiola deveni cu atît mai înflăcărată, cu cît ea continua să-i reziste cu dîr-zenie, și patima lui degeneră într-o poftă animalică ce nu putea fi potolită decît prin satisfacerea ei. Așa se întîmplă că, printr-o trădare infamă, în noaptea nunții, înainte de a intra în camera nup-țială, el se năpusti asupra Angiolei în dormitorul ei și, pînă ce aceasta să-și vină în fire, căci i se dăduseră narcotice la ospățul de nuntă, el își satis-făcu poftele. Cînd Angiola, în urma faptei nelegiu-ite, se îmbolnăvi grav, Paolo Francesco, torturat de remușcări, mărturisi ceea ce comisese. În prima izbucnire a furiei, Pietro vru să-l străpungă cu sa-bia, dar brațul îi căzu ca paralizat cînd se gîndi că răzbunarea i-o luase înainte. Mica Giazinta, principesă de B., cunoscută ca fiică a surorii Vito-riiei, era fructul complicității care exista între Pie-tro și logodnica lui Paolo Francesco. Pietro o însoți pe Angiola în Germania, unde ea născu un băiat căruia i se dădu numele de Franz, fiind educat cu multă grijă. Nevinovata Angiola se consolă în cele din urmă de fapta nelegiuită a cărei victimă fu-sese și ajunsese din nou în plinătatea frumuseții și

grației ei. Prințul Theodor de W. resimți pentru dînsa o dragoste fierbinte, la care ea răspunse din tot sufletul. În scurtă vreme deveni soția lui, iar contele Pietro se căsătorii în același timp cu o domnișoară germană cu care avu o fiică, iar Angiola dăruî prințului doi fii. Deși avea o conștiință curată, Angiola cădea deseori pe gînduri cînd își amintea de fapta mîrșavă a lui Paolo Francesco ca de un vis rău ; uneori simțea că pînă și păcatul comis în stare de inconștientă este pasibil de pedeapsă și că va lovi într-însa și în urmașii ei. Chiar și spovedania și dezlegarea de păcat nu o puteau liniști. Ca o inspirație divină, îi veni, după multe chinuri, ideea să dezvăluie totul soțului ei. Abstracție făcînd de greaua luptă pe care avea s-o înfrunte mărturisind fapta scelerată comisă de nemernicul Paolo Francesco, își jura solemn ei însăși să riște pasul grav și ținu ceea ce-și jurase. Cu oroare află prințul Theodor de fapta mîrșavă, starea sa de spirit fu puternic zdruncinată și înversunarea sa părea să devină o amenințare chiar și pentru nevinovata lui soție. Din această pricină, ea se retrase pentru cîteva luni într-un castel îndepărtat ; în acest răstimp, prințul căuta să combată chinuitoarea amărăciune și ajunse pînă acolo încît nu numai că întinse mîna soției sale, în semn de împăcare, dar fără ca ea să știe, se îngrijea de educația lui Franz. După moartea prințului și a soției lui, numai contele Pietro și tînărul prinț Alexandru de W. cunoșteau secretul nașterii lui Franz. Nici unul din urmașii pictorului nu semăna atît de mult ca spirit și cultură cu acel Francesco crescut de contele Filippo, ca acest Franz. Un admirabil adolescent, animat de o înaltă spiritualitate, ardent și hotărît în faptă și gînd. Fie că păcatele tatălui și ale strămoșilor să nu apese asupra lui, fie ca el să reziste

ispitelor nefaste ale Satanei ! Înainte de moartea prințului Theodor, ambii săi fii, Alexandru și Johann, pleară spre frumoasa Italie, dar nu atât dezacordul pricinuit de preferințele și năzuințele lor opuse a fost motivul pentru care cei doi frați se despărțiră la Roma. Alexandru sosi la Curtea lui Paolo Francesco și se înamoră atât de fierbinte de fiica cea mai mică a lui Paolo și a Vittoriei, încît se hotărî s-o ia în căsătorie. Prințul Theodor se opuse unirii lor cu o aversiune căreia prințul Alexandru nu-i găsi nici o explicație, așa că abia după moartea lui Theodor, prințul Alexandru se căsătorî cu fiica lui Paolo Francesco.

În drumul său spre casă, prințul Johann îl cunoscu pe fratele său Franz și, nebănuind apropiata rudenie dintre ei, îl plăcu atât de mult, încît nu mai voia să se despartă de el. Franz a fost motivul pentru care prințul, în loc să se reîntoarcă la reședința fratelui său, se înapoiase în Italia. Fatalitatea eternă și de nepătruns voise ca amîndoi, prințul Johann și Franz, văzînd-o pe Giazinta, fiica Vittoriei și a lui Pietro, să se îndrăgostească la nebunie de dînsa. Nelegiuirea continua să germineze. Cine cutează să se împotrivească forțelor tenebroase ?

Deși păcatele și nelegiuirile din tinerețea mea erau groaznice, grație ocrotirii celor două cucer-nice femei și a sfintei Rozalia am fost salvat de osînda veșnică și mi-a fost îngăduit să suport chinurile blestemului aici pe pămînt, pînă ce ispita criminală va seca și nu va mai putea rodi. Dispu-nînd de puteri spirituale, mă simt apăsător de po-vara celor pămîntești și, presimțînd taina viitorului întunecat, sînt orbit de înșelătoare culori ale vie-

ții, pe cînd ochiul prostit este tulburat de imagini fugare, fără a voi să recunoască adevărata plămînire lăuntrică. Adeseori zăresc firul pe care-l toarce forța întinericului ridicîndu-se împotriva mîntuirii sufletului meu și nebunul de mine credeam că voi putea să-l apuc și să-l rup, să rabd, smerit și evlavios, în neconținută pocăință, să suport martiriul care mi s-a impus pentru a-mi ispăși infamiile. Am căutat să-i îndepărtez pe prinț și pe Franz de Giazinta, dar Satana era zelos în a-i pregăti lui Franz pierzania de la care nu va putea scăpa. Franz sosi împreună cu prințul în orașul unde locuia contele Pietro cu soția și fiica lor Aurelia, care tocmai împlinise 15 ani. Tot așa cum nelegiuitul său tată Paolo Francesco fusese cuprins de o poftă bestială cînd o văzuse pe Angiola, flacăra unei iubiri oprite izbucni în fiul său cînd o zări pe gingașa copilă Aurelia. Prin uneltirile diabolice ale ispitei, el știu să înlănțuie pe evlavioasa și abia împlinita Aurelia care i se supuse din tot sufletul, încît păcătui înainte ca ideea de păcat să fi încolțit în pieptul ei. Cînd fapta comisă nu mai putea fi tănuită, Franz, simulînd disperarea din pricina nelegiurii făptuite, se aruncă la picioarele mamei Aureliei și-i mărturisii totul. Contele Pietro, deși el însuși acoperit de păcat și infamie, i-ar fi omorît pe Franz și pe Aurelia dacă ar fi aflat cele întimplale. Mama îi arată lui Franz toată ura și minia ei, amenințîndu-l să dezvăluie contelui Pietro fapta reprobabilă, și-l goni pentru totdeauna din preajma ei și a fiicei seduse. Contesa reuși s-o îndepărteze de tatăl ei pe Aurelia, care dădu naștere unei fete într-un loc ascuns. Dar Franz nu putu suporta absența Aureliei, află locul refugiului ei, alergă într-acolo și intră în camera ei tocmai cînd contesa

mamă, părăsită de slugi, şedea lângă patul fiicei, în poală cu pruncul care abia împlinise opt zile. Contesa stătea împietrită şi înspăimântată în faţa neaşteptatei apariţii a răufăcătorului şi îi ordonă să părăsească încăperea. „Pleacă... pleacă, altfel eşti pierdut; contele Pietro ştie ce ai comis, nelegiuirile!” Astfel striga ea ca să-l înfricoşeze pe Franz şi-l împingea spre uşă; atunci Franz fu cuprins de o furie diabolică, smulse copilul din braţele contesei, căreia îi dădu un pumn în piept încît ea se prăbuşi la pămînt, apoi o luă la fugă. Cînd Aurelia se trezi dintr-un leşin greu, mama ei nu mai trăia, deoarece rana adîncă de la cap (în cădere se lovide de un dulap cu marginile de fier), îi pricinuisese moartea. Franz avea de gînd să omoare copilul, îl înfăşură în cîrpe, coborî în fugă scara scaldată în întuneric şi, tocmai cînd voia să iasă din casă, auzi un vaiet înăbuşit care părea să vină dintr-o cameră de la parter. Fără voia lui rămase locului, îşi încordă auzul şi, furişîndu-se, se apropie de camera cu pricina. În aceeaşi clipă, jelind amarnic, ieşi o femeie pe care o ştia ca fiind îngrijitoarea copilului baroanei S., în a cărei casă locuia el. Franz o întrebă de ce e atît de agitată. „Vai, domnule, răspunse femeia, nenorocirea mea e fără scăpare, chiar acum mica Euphemia era în braţele mele, ridea şi scotea chiote de bucurie, cînd deodată şi-a lăsat căpsorul într-o parte şi acum e moartă. Are pe frunte pete vinete, aşa că voi fi învinuită că am lăsat-o să cadă!” Repede, Franz intră înăuntru şi cînd zări copilul mort, constată cum fatalitatea voia ca fetiţa lui să rămînă în viaţă, căci semăna leit cu Euphemia, micuţa moartă.

Îngrijitoarea, poate nu chiar atît de nevinovată pe cît voia să pară de moartea copilului şi mituită

de darul prețios oferit de Franz, acceptă schimbul ; Franz înfășură copila moartă în cîrpe și o aruncă în rîu. Copilul Aureliei, pe nume acum Euphemia, fu crescută ca fiica baroanei. S., iar secretul nașterii ei rămase tănuit. Nefericita nu fusese primită în sînul bisericii prin sfînta taină a botezului, deoarece copilul care-i scăpase viața fusese deja botezat. Aurelia se căsătorii după mulți ani cu baronul de F. Din această căsătorie se născură doi copii : Hermogen și Aurelia.

Puterea eternă a cerului mi-a îngădui ca, pe cînd prințul cu Francesco (așa îi spunea el lui Franz în italienește) se gîndeau să plece la reședința princiară, să mă alătur lor și să plec cu dînșii. Cu brațul meu viguros voiam să-l susțin pe șovăielnicul Francesco, cînd se apropia de prăpastia care se căscase în fața lui. Nefast început al slăbiciunilor vinovatului care încă nu găsise clemența în fața tronului ceresc. Francesco își ucisese fratele după ce o necinstise pe Giazinta. Fiul lui Francesco este nefericitul băiat pe care prințul domnitor îl crescui dîndu-i numele de Victorin. Ucigașul Francesco spera să se însoare cu evlavioasa soră a principesei, dar am reușit să preîntîmpin nelegiuirea în clipa în care urma să se înfăptuiască chiar în sfîntul lăcaș. *

E drept că a fost nevoie de nenorocirea în care se prăbușise Franz — după ce, torturat de gîndul unui păcat fără ispășire, fugise — pentru a-l îndemna să se pocăiască. Doborît de chin și boală, se opri în fuga lui la un țaran care-l primi cu bună-

tate. Fiica țăranului, o fată cucernică și tăcută, se îndrăgosti de străin și-l îngrijea cu mult devotament. Lucrurile se desfășurară în așa fel că Francesco o dată însănătoșit, răspunse iubirii fetei și fură uniți prin taina sfântă a căsătoriei. Reuși prin cultură și înțelepciune să se ridice și să-și sporească simțitor moștenirea destul de importantă lăsată de tatăl fetei, astfel încît se bucura în voie de buna stare pămîntească. Dar nesigură și vană e fericirea nelegiuitului care nu e împăcat cu Dumnezeu. Franz recăzu în cea mai amară sărăcie, ceea ce-l chinuia de moarte, căci simțea că spirit și trup îi piereau într-o sleire bolnăvicioasă. Viața lui deveni o ispășire perpetuă. În cele din urmă, Cerul îi trimise o rază de alinare. Să se ducă în pelerinaj la Teiul Sfînt și acolo nașterea unui fiu îi va vesti iertarea lui Dumnezeu.

În pădurea în care e cuprinsă mănăstirea de la Teiul Sfînt, m-am apropiat de sărmana mamă, care plîngea la căpătîiul băiețelului nou născut fără tată și o îmbărbătai cu vorbe blajine. Minunat se revarsă mila Domnului asupra copilului care se naște în sanctuarul celor binecuvîntați de El. Adevseori se întîmplă că pruncul Isus pășește către el și aprinde de timpuriu în sufletul de copil scînteia iubirii.

Mama îl botează cu numele tatălui său, Franz ! Franziskus născut în loc sfînțit, oare tu vei fi acela care, prin reîntoarcerea la evlavie, vei spăla de păcat pe nelegiuitul strămoș, aducîndu-i liniște în mormînt ? Departe de lume și de ispitele amăgitoare, băiatul să se consacre celor sfinte. Să se facă preot. Astfel vestise mamei mele bărbatul

cel sfînt care-mi turnase balsam în suflet și trebuia să fie prorocirea îndurării care mă luminează cu atîta claritate, încît în ființa mea lăuntrică se întruchipează tabloul viu al viitorului.

Îl văd pe băiat luptînd pe viață și pe moarte cu forța întunericului care se năpustește asupra lui cu arme îngrozitoare. El cade, dar o femeie divină pune pe capul lui coroana glorioasă ! E sfînta Rozalia însăși, care îl salvează ! Ori de cîte ori mi-o va îngădui Cerul, voi fi aproape și voi apăra băiatul, adolescentul, bărbatul, atît cît îmi va permite puterea de care dispun. El va fi ca...

NOTA EDITORULUI

Aici, banurile cititor, scriitura pe jumătate ștearsă a bătrînului pictor devine atît de neciteață, încît ne e cu neputință să continuăm lectura.

Revenim la manuscrisul ciudatului călugăr capucin Medardus.

CAPITOLUL III

Reintoarcerea la mănăstire

Lucrurile ajunseseră atât de departe, încît peste tot, oriunde mă arătam pe străzile Romei, oameni din mulțime se opreau umili și cu capetele plecate cerîndu-mi binecuvîntarea. S-ar fi putut ca penitențele aspre la care mă supusesem și le continuam, să fi stîrnit vîlvă, dar sigur este că apariția mea bizară și neobișnuită trebuia să devie în curînd, pentru fanaticii romani, o legendă și că, fără să bănuiesc, ei mă și înălțaseră la rangul unui erou din poveștile cu sfinți.

Adeseori, prăbușit pe treptele altarului, mă trezeam în suspine deznădăjduite și, în murmurul unor rugi pornite dintr-o profundă contemplație, observam cum în jurul meu evlavioșii îngenușchiau și păreau să-mi implore ocrotirea.

Întocmai ca în acea mănăstire de capucini, auzeam exclamîndu-se în urma mea : „*il Santo*“ și suliți de durere îmi străpungeau pieptul. Am vrut să părăsesc Roma, dar cît am fost de înspăimîntat cînd priorul mănăstirii în care îmi duceam zilele, mă anunță că Papa m-a chemat la el ! Am fost cuprins de presimțiri sumbre, că poate din nou puterea întunericului voia să mă încătușeze cu înlănțuiri dușmane, dar mi-am făcut curaj și, la ora

indicată, m-am dus la Vatican. Papa, un bărbat de o mare cultură, încă plin de vigoare, mă primi șezând într-un fotoliu bogat ornamentat. Doi băieți frumoși, îmbrăcați în haine preotești, îl serveau cu apă de la gheață și răcoreau aerul cu mănunchiuri din pene de bitlan, ziua fiind foarte caldă. Mă apropiai umil și făcui genuflexiunea de rigoare. Se uită țintă la mine, dar privirea avea o expresie binevoitoare și-n loc de seriozitatea gravă care mi se păruse c-o deslușesc de departe pe chipul său, un suris cald îi imblinzea trăsăturile. Mă întrebă de unde vii, ce m-a adus la Roma — pe scurt, întrebări banale despre situația mea personală, apoi, în timp ce se ridică de pe fotoliu, îmi spuse :

— Te-am chemat aici, fiindcă mi se povestesc multe despre evlavia ta. Călugăre Medardus, de ce îți dezvălui probele de devoțiune în fața mulțimii din bisericile cele mai populate ? Vrei să apari ca un sfânt al Domnului și să fii adorat de plebea fanatică ? Atunci coboară în tine și cercetează bine cum e alcătuit gândul care te îndeamnă să procedezi astfel. Dacă nu ești curat în fața Domnului și față de mine, slujitorul Lui, atunci vei avea curînd un sfîrșit odios, călugăre Medardus !

Aceste cuvinte, Papa le pronunțase cu voce puternică, pătrunzătoare și din ochi îi scăpărau fulgere. Pentru prima oară, după multă vreme, nu mă simțeam vinovat de păcatul ce mi se atribuia, astfel că, așa cum era și firesc, nu numai că nu mi-am pierdut cumpătul, dar m-am simțit înălțat la gândul că pocăința mea pornea dintr-o adevărată umilință lăuntrică și am îndrăznit să vorbesc cu nespusă însuflețire :

— O, prea sfinte slujitor al Domnului, de bună seamă că ai fost investit cu puterea de a privi în sufletul meu ; deci știi că povara păcatelor mele mă

apasă greu, dar tot astfel vei recunoaște sinceritatea remușcărilor mele. Departe de mine gândul nerușinatei ipocrizii, departe de mine orice dorință de vanitate pentru a înșela mulțimea în chip infam ! Îngăduie, prea Sfinte Părinte, ca, în puține cuvinte, pocăitul călugăr să-și dezvăluie ticăloasa sa viață, dar totodată ceea ce a înfăptuit în cea mai adâncă ispășire și deznădejde !

Astfel am început să povestesc, fără a pomeni vreun nume și cât mai pe scurt, întreaga mea viață. Papa devenea din ce în ce mai atent. Se așeză din nou în fotoliu și-și sprijini capul în mână ; își coborî privirea în pământ, apoi sări brusc în sus ; cu miinile împreunate, făcînd un pas înainte cu piciorul drept, ca și cum ar veni către mine, mă țintuia cu ochii arzători. Cînd am terminat, s-a așezat din nou.

— Istorisirea ta, călugăre Medardus, începu el, e cea mai fantastică din cîte am auzit vreodată. Crezi în influența vădită a unui geniu rău, pe care biserica îl numește diavol ?

Am vrut să răspund, dar Papa continuă :

— Crezi că vinul din camera cu relieve pe care l-au furat și l-ai băut, te-a împins la ticăloșiile pe care le-ai comis ?

— Ca o apă saturată de miasme otrăvitoare, el a dat putere sămînței rele care sălășluia în mine, lăsînd-o să încolțească.

După ce i-am dat acest răspuns, Papa tăcu cîteva clipe, apoi continuă cu gravitate și cu privirea confundată în sine :

— Ca și cum natura ar aplica legea organismului trupesc și în domeniul spiritual pentru ca aceeași sămînță să dea naștere unei progeneraturi identice ?... Adică înclinația și voința — ca și puterea cuprinsă în simburile copacului ce colorează frunzele din

nou în verde — se perpetuează din tată în fiu, anulând orice arbitrar ? Există familii de asasini, de tîlhari. Asta ar fi strămoşescul păcat etern al nelegiuitei spițe care nu poate fi stîrpită prin nici un sacrificiu expiatoriu !

— Dacă cel născut dintr-un om care a păcătuit trebuie să păcătuiască la rîndul său în virtutea organismului moștenit, atunci nu există păcat ! l-am întrerupt eu pe Papa.

— Totuși, răspunse el, duhul veșnic a creat un uriaș în stare să țină în friu acea fiară oarbă care trăiește în noi și s-o încatușeze. Conștiința e numele acestui uriaș din a cărui luptă cu fiara se naște spontaneitatea. Victoria uriașului e virtutea, victoria fiarei e păcatul !

Papa tăcu cîteva clipe, apoi privirea lui se înșenină și vorbi cu blîndețe :

— Călugăre Medardus, crezi că se cuvine unui slujitor al Domnului să despică ca tine în patru firul despre virtute și păcat ?

— Ați onorat pe servitorul vostru, prea Sfinte Părinte, am răspuns eu, lăsîndu-l să afle înalta-vă părere despre existența omului și aveți sacral drept să vorbiți despre lupta pe care de mult ați încheiat-o în chip atît de minunat și de glorios !

— Ai o părere bună despre mine, frate Medardus, spus Papa, dar crezi că tiara este cununa de lauri care mă înfățișează ca pe eroul și cuceritorul lumii ?

— Desigur, am răspuns eu, este ceva măreț să fii rege și să domnești peste un popor. Fiind atît de sus-pus, totul în jur se apropie și fiecare dimensiune poate fi măsurată și tocmai prin această înaltă situație se dezvoltă minunata forță a cuprinderii care, asemenea unei supreme inițieri, se manifestă în domnitorii înnașcuți.

— Ești de părere, mă întrerupse Papa, că pină și domnitorilor cu inteligență și voință limitată le este proprie o anumită sagacitate care, trecînd drept înțelepciune, se impune mulțimii ? Dar cum intră asta în discuția noastră ?

— Am vrut, am continuat eu, să vorbesc în primul rînd de consacrarea domnitorilor, a căror împărăție e în lumea asta, și apoi de dăruirea sfîntă, divină, a slujitorului Domnului. În chip misterios, spiritul lui Dumnezeu luminează pe înalții preoți izolați în conclave. Separați, fiecare într-o cameră, cufundați în contemplație cucernică, raza cerească face să rodească sufletele care năzuiesc spre revelație și un nume răsună de pe buzele inspirate ca un imn de laudă pentru forța eternă. Dar se dezvăluie în limbaj laic hotărîrea puterii veșnice care și-a ales demnul slujitor pe pămînt, prea Sfin-te Părinte ! Coroana Sfinției Voastre, cu cercul ei triplu, este misterul Dumnezeului vostru, vestind pe stăpînul lumilor și întruchipînd, de fapt, laurii care vă înfățișează ca erou și biruitor. Împărăția voastră nu e pe lumea asta și totuși sînteți chemat să domniți peste toate împărățiile acestui pămînt reunind pe membrii bisericii invizibile sub steagul lui Dumnezeu ! Împărăția luméască ce vă este hărăzită, e numai tronul vostru, strălucind de splendoarea divină !

— Dar admiți, mă întrerupse Papa, admiți, frate Medardus, că am motive să fiu mulțumit cu acest tron ce mi-a fost hărăzit ? E drept că Roma mea e împodobită cu strălucire divină, cred că-ți dai și tu seama de acest lucru, frate Medardus, dacă nu ți-ai întors privirea de la tot ce-i pămîntesc... Dar nu cred asta... Ești un vorbitor curajos și mi-ai mers la inimă... Îmi dau seama că ne vom

înțelege bine !... Rămii aici !... În câteva zile vei fi poate prior și, mai încolo, s-ar putea să te aleg duhovnicul meu... Du-te... agită-te mai puțin prosteste în biserici, sfânt nu vei ajunge, de altfel calendarul e complet. Pleacă !

Ultimele cuvinte ale Papei m-au uluit și întreaga lui atitudine contrazicea întru totul imaginea ce mi-o făcusem despre cel mai înalt slujitor al bisericii, care avea puterea să lege și să dezlege. Nu mă îndoiam că tot ce susținusem despre esența divină a profesiei sale, trecuse în ochii lui drept o lingușire goală și vicleană. Pornea de la ideea că doream să ajung un sfânt și, deoarece din diverse motive voia să-mi bareze drumul într-acolo, s-a gândit să-mi obțină pe altă cale prestigiu și influență. Pentru asta intenționa, din motive necunoscute mie, să mă susțină.

M-am hotărît — fără să mă gîndesc că, înainte de a mă chema Papa la el, am vrut să părăsesc Roma — să-mi continui rugile în biserici. Dar prea mă simțeam tulburat ca să pot, ca de obicei, să-mi îndrept sufletul către cele cerești. Fără voie, pînă și în timpul rugăciunii chibzuiau la viața mea de mai înainte ; pălise imaginea păcatelor mele și numai tot ce fusese strălucire în existența mea, începînd ca favorit al prințului domnitor și continuînd ca duhovnic al Papei, fapt care m-ar fi ridicat la cine știe ce rang, strălucea în fața minții mele ca o lumină puternică. Așa se întîmplă că, nu fiindcă mi-o interzisese Papa, ci involuntar, mi-am întrerupt rugăciunile prin biserici și-n loc de asta, hoinăream pe străzile Romei. Într-o zi, pe cînd treceam prin Piața Spaniolă, am zărit o mulțime de oameni strînși în jurul barăcii unui păpușar. Îmi ajunsese la ureche pițigăitul comic al Dulcinee și rîsul nechezat al ploatei. Actul întii

se terminase și se făceau pregătiri pentru cel de-al doilea. O cortină mică se ridică, tânărul David se ivi cu praștia sa și cu sacul plin de pietricele. Prin gesturi caraghioase promitea să-l doboare cu siguranță pe brutalul uriaș Goliath și Israelul să fie salvat. Un foșnet și un mormăit înăbușit se auziră. Uriașul Goliath apărură cu un cap imens. Mare mi-a fost uimirea cînd, de la prima vedere, am recunoscut capul uriaș al lui Goliath ca fiind al smintitului de Belcampo. Sub cap își adaptase un corp minuscul cu minute și piciorușe mici, pe cînd umerii și brațele îi erau ascunse de o draperie, înfățișînd mantia în cute mari a lui Goliath. Cu cele mai ciudate strîmbături și scuturături grotești ale trupului său de pitic, ținu o cuvîntare semeată, pe care David o întrerupea din cînd în cînd cu chicoteli. Oamenii rîdeau în hohote, și eu însumi, surprins de noua și fabuloasa apariție a lui Belcampo, m-am lăsat antrenat și am izbucnit într-un ris vesel, copilăresc, de care mă dezobișnuisem. Vai, de cîte ori rîsul meu n-a fost decît un spasm convulsiv al unui imens chin sufletesc! Înainte de a se lupta cu uriașul, a avut loc o dispută în care David dovedea cu gesturi studiate și teatrale de ce trebuie neapărat să-l ucidă pe fiorosul adversar și că o va face. Belcampo își juca toți mușchii feței și în același timp brațele lui mici loveau pe micuțul David care știa să pareze și din cînd în cînd reapărea chiar de sub mantia lui Goliath. În sfîrșit, piatra lovi capul uriașului care se prăbuși și cortina căzu. Eu rîdeam din ce în mai tare, stîrnit de smintita genialitate a lui Belcampo, cînd cineva mă bătura ușor pe umăr. Un abate stătea lîngă mine.

— Prea cuvioase, se porni el să-mi cuvînteze, sînt încîntat că nu v-ați pierdut bucuria de a lua parte la cele pămîntești. Aproape că n-aș mai fi

crezut, după ce asistasem la practicile voastre evlavioase, că mai puteți rîde de asemenea prostii !

În timp ce vorbea abatele, îmi părea că trebuia să mă rușinez de veselie mea, dar, fără să vreau am răspuns, lucru pe care l-am regretat amarnic de îndată

— Credeți-mă, domnule abate, că în jocul talarurilor vieții, aceluia care a fost un vajnic înotător nu i se frînge niciodată puterea de a ieși la suprafață din șuvoiul întunecos și de a-și înălța curajos capul !

Abatele mă privi cu ochi scinteietori.

— Ei, spuse el, cît de bine ați găsit și formulat imaginea ! Acum cred că vă cunosc de-a binelea și vă admir din adîncul sufletului !

— Nu știu, domnul meu, cum un sărman călugăr pocăit vă poate stîrni admirația !

— Excelent, prea cuvioase ! Recădeți în rolul vostru ! Sînteți favoritul Papei ?

— I-a plăcut prea Sfîntului Slujitor al Domnului să mă învrednicească cu o privire. L-am venerat din tărîină, așa cum se cuvine demnității cu care puterea veșnică l-a cinstit cînd a descoperit virtuți divine în sufletul său.

— Deci, tu, venerabil vasal al tronului Celui-de-trei-ori-încoronat, îți vei face datoria cu bărbăție ? Dar crede-mă, acest slujitor al Domnului este un giuvaer de virtute față de Alexandru al VI-lea și deci se prea poate să-ți fi făcut o socoteală greșită. Dar joacă-ți rolul, e ca și terminat ceea ce a început cu atîta ușurință și veselie. Rămii cu bine, prea cuvioase !

Cu un hohot de ris disprețuitor o luă din loc, iar eu rămăsei incremenit. Dacă făceam legătura între cele ce-mi spusese el și propriile mele vederi despre Papa, atunci trebuia să-mi fie limpede că el

nu era nicidecum învingătorul încoronat după ce luptase cu fiara, așa cum crezusem eu, și-n același timp să mă conving cu durere că, cel puțin publicului inițiat, penitența mea îi apărea ca o ambiție fătarnică, pentru a mă ridica într-un fel sau altul. Jignit pînă în străfundul sufletului, m-am întors la mănăstire și m-am rugat cu fervoare în capela singuratică. Atunci mi s-au deschis ochii și am recunoscut ispita diavolului care a vrut să mă ademenească din nou, dar în același timp și slăbiciunea mea vinovată care merita pedeapsa Cerului. Numai o fugă precipitată putea să mă salveze și m-am hotărît ca dis-de-dimineață s-o pornesc la drum.

Se înnoptase de-a binelea cînd clopotul de la intrarea mănăstirii fu tras cu putere. Puțin mai tîrziu călugărul portar intră în chilia mea și mă înștiință că un om ciudat îmbrăcat, ține cu totdeauna să-mi vorbească. M-am dus în vorbitor, era Belcampo care, în felul lui zvăpăiat, sări la mine, mă apucă de ambele brațe și mă trase într-un colț.

— Medardus, începu el pripit și cu voce coborîtă, Medardus, poți să faci cum crezi ca să te dai pierzării, dar nebunia umblă după tine pe aripile vîntului de vest — de sud, sau chiar de sud-sud-vest — și, din orice altă parte te apucă, fie și de un colț al sutanei, te trage afară din prăpastie. O, Medardus, recunoaște, recunoaște ce înseamnă prietenia, recunoaște ce poate iubirea, încrede-te în David și Ionathan, iubite călugăr capucin!

— Te-am admirat în rolul lui Goliath, i-am tăiat vorba palavragiului, dar spune-mi repede ce s-a întîmplat, ce anume te-aduce la mine?

— Ce mă aduce aici? răspunse Belcampo. Ce mă aduce aici? Iubirea nebună pentru un călugăr, căruia i-am aranjat cîndva frizura, pe cînd el arunca în dreapta și-n stînga cu ducați de aur

însîngerat, care avea legături cu strigoi scîrboși și, după ce a fost puțin asasin, voia să se însoare cu cea mai frumoasă fată din lume, de origine burgheză sau chiar de viță nobilă.

— Oprește-te, am strigat. Oprește-te, nebun ne-suferit! Am ispășit greu ceea ce îmi reproșezi în blestematul tău neastîmpăr!

— O, domnule, continuă Belcâmpo, atît de sensibil mai e locul unde diavolul ți-a făcut răni adînci? Vai, atunci vindecarea ta încă nu este împlinită. Voi fi deci blînd și liniștit ca un copil cuminte, mă voi stăpîni, nu voi mai țopăi nici cu trupul nici cu mintea, iubite capucin, dar voi spune doar atît, că te iubesc cu atîta duioșie, mai ales pentru sublima ta demență și că e necesar ca fiecare principiu dement să dăinuie și să se dezvoltă cît mai mult pe pămînt. Așa că te scap de cîte ori te pîndește moartea, căruia din ușurință te expui. Din baraca mea cu păpuși am tras cu urechea la o discuție care te privește. Papa vrea să te numească prior al mănăstirii capucinilor și să te facă duhovnicul lui. Fugi repede, repede din Roma, căci te pîndesc pumnal. Îl cunosc pe asasinul plătit care urmează să te expedieze în cer. Dominicanului, care e acum duhovnicul Papei, și partizanilor lui, le stai în drum. Miine nu cumva să mai fii aici!

Această nouă primejdie trebuia s-o pun în legătură cu spusele abatelui. Eram atît de consternat, încît abia mi-am dat seama cum caraghiosul de Belcâmpo mă strîngea la piept dar, în sfîrșit, cu strîmbăturile și săriturile lui obișnuite, el își luă rămas bun.

Trecuse de miezul nopții, cînd am auzit deschizîndu-se poarta exterioară a mănăstirii și o trăsură intră cu zgomot înăbușit pe pavajul curții și, puțin mai tîrziu, urcă pe alei; apoi cineva bătu la

ușa chiliei mele ; am deschis și am văzut pe bătrînul călugăr paznic, urmat de un bărbat încotoșmănit, în mînă cu o făclie.

— Frate Medardus, spuse paznicul, un muribund cere în clipa morții îmbărbătarea voastră sacerdotală și ultimul maslu. Faceți-vă datoria și urmați pe acest om, care vă va conduce acolo unde e nevoie de voi !

Mă trecu un fior rece, mă cuprinsese bănuiala că mă vor duce să mă omoare ; dar nu aveam voie să mă împotrivesc și l-am urmat pe omul deghizat care deschise portiera trăsुरii și mă obligă să urc. În trăsura am găsit doi bărbați care-mi făcuseră loc între ei. I-am întrebat unde vor să mă ducă, cine anume dorește tocmai de la mine ultima miruire. Nici un răspuns. Într-o tăcere adîncă am parcurs mai multe străzi. După zgomot, mi s-a părut că nu mai sîntem la Roma, dar apoi am auzit limpede că treceam printr-o poartă și apoi iar prin străzi pavate. În acele din urmă, trăsura se opri și mi se legară miinile în grabă și o glugă groasă îmi acoperi fața.

— Nu vi se va întîmpla nimic rău, auzii o voce aspră, dar trebuie să păstrați tăcerea despre tot ce veți vedea și auzi, altfel moartea voastră imediată e inevitabilă !

Am fost coborît din trăsura, lacăte zăngăniră și o poartă cu țîțini grele scoase un geamăt. Am fost dus prin coridoare lungi și apoi pe trepte în jos, adînc, tot mai adînc. Ecoul pașilor mă convinse că ne aflam sub niște bolți care trădau mirosul pătrunzător de cadavru. În sfîrșit ne-am oprit, mi s-au dezlegat miinile și mi s-a scos gluga de pe cap. Mă găseam într-o încăpere boltită, slab luminată de o lampă ; un om mascat, înveșmîntat în

negru, probabil același care mă adusese aici, stătea lângă mine ; de jur împrejur, pe bănci joase, ședeau călugări dominicani.

Visul înspăimântător pe care-l avusesem când am fost în închisoare, îmi veni în minte, eram sigur că m-așteaptă o moarte în chinuri, dar eram resemnat și mă rugam cu fervoare nu pentru salvarea mea, ci pentru un sfârșit izbăvitor. După câteva minute grele de o tăcere sumbră, unul din călugări se apropie de mine și rosti cu o voce cavernoasă :

— Am judecat pe un membru al Ordinului din care faci parte, Medardus ! Sentința trebuie îndeplinită. De la dumneata, om sfânt, așteaptă el dezlegarea de păcate și îmbărbătare în pragul morții. Duceți-vă și faceți-vă datoria !

Omul mascat care stătea lângă mine, mă luă de braț și mă conduse mai departe printr-un coridor îngust într-o încăpere mai mică, boltită. Aici zăcea înfășurat în zdrențe, pe un culcuș de paie, într-un ungher, o făptură palidă și scheletică. Omul mascat puse lampa, adusă de el, pe masa de piatră din mijlocul celei și se depărtă. M-am apropiat de condamnat care-și întoarse cu greu fața către mine ; am încremenit când am recunoscut trăsăturile venerabile ale cuviosului Cyrillus. Fața lui părea transfigurată de un zîmbet sublim.

— Așadar, începu el cu voca stinsă, slujitorii groaznici ai iadului care sălășluiesc aici nu m-au mințit. Prin ei am aflat, că tu, dragul meu Medardus, te afli la Roma și cum mi-a fost tare dor de tine, fiindcă ți-am făcut o mare nedreptate, mi-au promis să te aducă la mine când îmi va suna ceasul morții. Iată că această clipă a sosit și ei și-au ținut cuvântul !

Am înghenuncheat lângă venerabilul bătrîn și l-am conjurat să-mi povestească, înainte de toate,

cum a fost posibil ca el să fie întemnițat și condamnat la moarte.

— Dragă frate Medardus, vorbi Cyrillus, abia după ce voi recunoaște plin de căință cît de criminală a fost, din eroare, purtarea mea față de tine, abia cînd mă vei împăca tu cu Dumnezeu, îmi va fi îngăduit să-ți vorbesc de nenorocirea și de ruina mea pămîntească. Știi că eu, și cu mine întreaga mănăstire, te-am crezut cel mai infam nelegiuit ; ți-am atribuit cele mai monstruoase fapte și te-am eliminat din toate comunitățile noastre. Și totuși, n-a fost decît o clipă fatală în care diavolul ți-a aruncat lațul în jurul gîtului și te-a smuls din locurile sfinte, aruncîndu-te în viața plină de păcate a laicilor. Luîndu-ți numele, veșmîntul și înfățișarea, un fățarnic diabolic a comis acele fărădelegi care erau cît pe ce să-ți atragă moartea rușinoasă a ucigașului. Puterea eternă a dovedit într-un chip miraculos că ai comis fapte ușuratece, intrucît te-a dus mintea să-ți calci legămîntul, dar că ești totuși străin de acele mirșave nelegiuiri. Întoarce-te la mănăstirea noastră și Leonardus, frații te vor întîmpina pe tine, presupusul pierdut, cu dragoste și bucurie. O, Medardus...

Învins de slăbiciune, bătrînul căzu într-un leșin adînc. Am ținut piept încordării stîrnite de cuvintele sale care păreau să-mi aducă la cunoștință o veste minunată și, gîndindu-mă numai la el, la mîntuirea sufletului său, am căutat, renunțînd la orice alte ajutoare, să-l readuc la viață ; i-am atins ușor capul și pieptul cu mina mea dreaptă, așa cum se obișnuiește în mănăstirile noastre, pentru a trezi muribunzii din leșin. Cyrillus își reveni de îndată și mi se spovedi el, cuviosul, mie, nelegiuitului păcătos ! Dar în timp ce-l izbăveam pe bătrîn, a cărui mare vină consta numai din în-

doielile de care era mereu frământat, mi se părea că puterea eternă sădise în mine un suflu ceresc și că eu întruchipam doar unealta de care acea putere se slujește pentru a vorbi omenește aici pe pământ celui încă neizbăvit. Cyrillus-ridică privirea plină de fervoare către Cer și spuse :

— O, frate Medardus, cum m-au înviorat vorbele tale ! Bucuros mă duc să întîmpin moartea ce mi-o pregătesc niște mișei nelegiuiți. Cad jertfă celei mai îngrozitoare perfidii și infamii care înconjoară Tronul Celui-de-trei-ori-încoronat.

Am auzit pași înăbușiți apropiindu-se din ce în ce mai mult. Cheile zornăiau în broasca ușilor. Cyrillus se ridică cu greu, îmi apucă mîna și-mi șopti la ureche :

— Întoarce-te la mănăstirea noastră, Leonardus e informat despre toate, el știe cum mor — con-jură-l să nu dea în vileag taina morții mele. Ori-cum aș fi murit curînd, bătrîn și istovit cum sînt. Rămii cu bine, frate ! Roagă-te pentru mîntuirea sufletului meu ! Eu voi fi lîngă voi cînd veți ține slujba funebră pentru mine, la mănăstire. Jură-mi că vei ține sub tăcere tot ce ai aflat aici, căci îți atragi pierzania și pricinuiești mănăstirii tot felul de neajunsuri !

M-am supus ; oameni mascați intrară, ridicară bătrînul din pat, care de istovit ce era nu putea umbla și îl tîrîră prin coridor către încăperea boltită unde fusesem și eu mai înainte. La un semn al unuia dintre ei, i-am urmat. Dominicanii formară un cerc în jurul unei movițe de pămînt, unde fu adus bătrînul și i se porunci să ingenun-cheze. I se dădu în mîna un crucifix. Eu, făcîndu-mi datoria, am intrat în cerc și mă rugam cu voce tare. Un dominican mă apucă de brăț și mă trase într-o parte. În aceeași clipă văzui lucind o spadă

în mina unuia dintre cei mascați, care intrase în cerc printr-o ușă dosnică, și capul însingerat al lui Cyrillus se rostogoli la picioarele mele.

Am căzut leșinat. Când mi-am revenit, mă aflam într-o odăiță ca o chilie. Un dominican se apropie de mine și spuse rîzînd sarcastic :

— Se pare că sînteți foarte speriat, frate, și s-ar cuveni să vă bucurați că ați văzut cu proprii ochi un martiriu atît de frumos. Așa trebuie privit faptul că un frate din mănăstirea voastră își capătă moartea meritată, căci toți, fără excepție, sînteți sfinți.

— Nu sîntem sfinți, am răspuns eu, dar în mănăstirea noastră n-a fost niciodată ucis un nevinovat ! Lăsați-mă să plec, mi-am făcut datoria cu toată bunăvoința. Duhul Celui Atotputernic îmi va fi aproape dacă ar fi să cad în mîinile unor infami asasini !

— Niçi nu mă îndoiesc, replică dominicanul, că răposatul frate Cyrillus va fi în stare să vă stea alături în cazuri asemănătoare, dar, iubite frate, sper că nu socotiți execuția lui ca pe un asasinat. A păcătuit grav Cyrillus față de slujitorul Domnului și el însuși a fost acela care a poruncit să fie executat. Dar desigur că vi s-a spovedit, este deci inutil să mai vorbim despre asta, mai bine luați acest întăritor ca să vă înviioreze, căci arătați palid și păreți foarte tulburat !

Zicînd acestea, dominicanul îmi întinse un pocal de cristal, în care spumega un vin roșu închis, cu un buchet puternic. Nu-mi dau seama ce bănuială mă străfulgeră, cînd mi-am îndreptat pocalul spre buze. Dar ceea ce era sigur e că am simțit același miros ca al vinului pe care mi-l oferise Euphemia în acea noapte fatală și, involuntar, fără vreun gînd precis, l-am vărsat în mîncea stîngă a sutanei

mele, în timp ce-mi ridicasem mîna stîngă în fața ochilor, ca pentru a mă feri de lumina prea puternică.

— Să vă fie de bine, exclamă dominicanul, în timp ce mă împinse spre ușă afară.

Fui aruncat în trăsura care, spre mirarea mea, era goală și pornirăm. Spaiemele din timpul nopții, încordarea gîndului, durerea adîncă pentru nefericitul Cyrillus mă transpuseră într-o stare de prostrație, astfel încît nu m-am împotrivit cînd am fost smuls din trăsura și lăsat să cad pe pavaș într-un mod foarte puțin delicat. Se iviră zorile și eu m-am pomenit lungit la poarta mănăstirii capucinilor; m-am ridicat și am tras de clopot. Portarul se sperîă de paloarea și aspectul meu jalnic și se pare că-l informase pe prior de halul în care venisem, căci îndată după slujba de dimineață, acesta veni în chilîa mea și mă privi foarte îngrijorat. La întrebările lui, i-am răspuns evaziv că moartea aceluia căruia trebuia să-i dau ultima consolare a fost prea înfiorătoare ca să nu mă tulbure pînă în adîncul sufletului și am scos un geamăt puternic, nemaiputînd vorbi din pricina durerii atroce din brațul stîng. Chirurgical mănăstirii veni, îmi rupse mîneca de la cămașă, care era lipită de carne și brațul apărîu înfiamat și sfișiat ca de o materie corosivă.

— Mi s-a dat să beau un vin, dar l-am turnat în mînecă, gemui eu, epuizat de o durere arzătoare !

— În vin a fost sodă caustică, exclamă chirurgical și se grăbi să găsească ceva care să-mi potolească deocamdată durerile insuportabile.

Datorită îndemînării chirurgicalului și grijii priorului, brațul care urma să fie amputat fusese salvat,

dar carnea era arsă pînă la os și orice mișcare fusese paralizată de licoarea otrăvitoare.

— Văd foarte limpede, spuse priorul, de ce natură e întîmplarea care te-a făcut să-ți nenorocești brațul. Cuviosul frate Cyrillus a dispărut din mănăstirea noastră și din Roma în chip misterios și dumneata, dragă frate Medardus, vei pieri în același fel, dacă nu părăsești imediat Roma. Pe căi ocolite s-au interesat de dumneata pe cînd zăceai bolnav și, numai mulțumită vigilenței mele și solidarității cuvioșilor frați, asasinii nu te-au urmărit pînă și în chilia dumitale. Așa cum îmi pari mie, ești un om surprinzător, pîndit pretutindeni de fatalitate ; tot astfel în timpul scurt cît ai fost la Roma, fără voia dumitale ai fost remarcat mai mult decît convine anumitor persoane, ca să nu do-rească să te înlătore din calea lor. Întoarce-te în patrie la mănăstirea dumitale. Pacea să te înso-tească !

Îmi dădeam bine seama că atît timp cît m-aș afla la Roma, viața mea ar fi mereu în primej-die, dar chinuitoarelor amintiri ale tuturor ne-legiuirilor comise, pe care ispășirea cea mai grea nu reușise să mi le alunge, se adăuga durerea brațu-lui care se atrofia și de aceea nu prețuiam o existență searbădă de care, prin fulgerătoarea moarte ce mi se pregătea, m-aș fi lepădat ca de o povară apăsătoare. Din ce în ce mai mult mă obișnuiam cu gîndul că voi muri de o moarte violentă, ba mai mult decît atît, îmi apărea un martiriu glorios greaua mea ispășire. Mă vedeam cum, ieșind prin poarta mănăstirii, o arătare sum-bră mă străpungea, zorit, cu un pumnal. Mulțimea strînsă în jurul cadavrului însîngerat. „Medardus, cuviosul penitent Medardus a fost ucis !“ Astfel se striga pe străzi și tot mai mult se înghesuia

mulțimea, jelindu-l cu glas tare pe cel mort. Femei îngenuncheau și ștergeau cu basmale albe rana din care țîșnea sîngele. Deodată una din ele zărește semnul crucii de pe gîtul meu și exclamă cu voce puternică : „E un martir, un sfînt, priviți la gîtul lui semnul Domnului !“ Acum toți cad în genunchi. Fericit cel ce atinge trupul sfîntului, sau măcar veșmîntul său ! O brancardă e adusă în grabă, trupul meu e așezat și împodobit cu flori și, în alai triumfal, în cîntece și rugăciuni, tineri îl duc la catedrala Sf. Petru.

În chipul acesta fantezia mea își făurea un tablou care zugrăvea în culori vii preamărirea mea pe pămînt, fără să bănuiesc, fără să mă mai gîndesc cum geniul rău al trufiei vinovate căuta prin noi uneltiri să mă ispitească ; am hotărît deci să rămîn la Roma și după vindecarea mea, continuîndu-mi viața de pînă acum și, în felul acesta, ori să-mi atrag o moarte eroică, ori, smuls de către Papă din miinile dușmanilor mei, să mă ridic la mari demnități bisericești. Natura mea robustă îmi ajutase să rezist în sfîrșit durerilor crîncene, precum și efectului licorii diabolice care era gata să-mi macine ființa. Doctorul îmi făgădui o restabilire rapidă și, într-adevăr, numai în momentele delirului premergător somnului, aveam crize care alterneau cu fiori reci și febră oscilantă. Tocmai în aceste momente, plin de imaginea martiriului meu, îmi vedeam, și asta se întîmplase de multe ori, pieptul străpuns de un pumnal. Dar în loc să mă pomenesc întins în Piața Spaniolă și înconjurat de mulțimea care răspîndea vestea că sînt un sfînt, zăceam părăsit într-un tufiș din grădina mănăstirii din B. În loc de sînge, din rana larg deschisă țîșnea o licoare dezgustătoare, incoloră, și o voce spunea : „Asta e sînge de martir ? Totuși, voi purifica

această apă murdară, o voi colora și atunci focul care va învinge lumina îl va încorona !” *Eu* am pronunțat aceste cuvinte ; dar cînd m-am simțit despărțit de Eul meu mort, mi-am dat seama că eram gîndul himeric al propriului meu ins și m-am recunoscut în roșeața care plutea în eter. M-am avîntat către piscurile luminoase ale munților, voiam să pătrund prin poarta aurie a norilor dimineții în cetatea natală, dar pe catapeteasma Cerului fulgere se-ncrucișau ca niște șerpi răscoliți de foc și eu m-am prăvălit, prefăcut într-un abur umed și incolor. „Eu-eu, vorbi gîndul, eu sînt acela care colorează florile, sîngele vostru — florile și sîngele sînt podoabele voastre pentru nunta pe care vi-o pregătesc !” Cum cădeam din ce în ce mai jos, am zărit cadavrul cu rana larg deschisă în piept, din care curgea în șiroaie acea apă murdară. Suflarea mea urma să preschimbe apa în sînge, dar asta nu se întîmplă, cadavrul se ridică și mă țintui cu ochi goi, orîbili, urlînd ca vîntul de nord în hăurile adînci : „Gînd amăgitor, necugetat, nu-i nici o luptă între lumină și foc, dar lumina este botezul de foc prin roșeața pe care te gîndeai s-o otrăvești !” Cadavrul se prăbuși ; toate florile din cîmpie își aplecară, ofilite, capetele ; oameni asemănători unor strigoi livizi se aruncară la pămînt și o jelanie deznădăjduită din mii de voci se ridică în văzduh : „O, Doamne, Dumnezeule ! E atît de nemăsurată povara păcatelor noastre, încît impu-ternicești pe dușmanul singelui nostru să înăbușe sacrificiul expiatoriu !” Mai tare, tot mai tare, ca talazul duduitor al mării creștea tînguirea. Gîndul se pulveriza în rezonanța vaietelor disperate, cînd deodată am fost smuls din vis ca printr-o lovitură de trăsnet. Clopotul din turnul mănăstirii bătă ora 12, o lumină orbitoare pătrunse din ferestrele bi-

sericii în chilia mea. „Morții se scoală din mor-
minte și țin serviciu divin !” Așa îmi șopti o voce
lăuntrică, și am început să-mi fac rugăciunea.
Atunci am auzit o bătaie ușoară. Credeam că
vreun călugăr voia să intre la mine, dar cu oroare
am deslușit de îndată acel înfricoșător chicotit și
risul celui alt Eu al meu, care exclama, tachinân-
du-mă disprețuitor : „Frățieare... frățieare... Iată,
sînt din nou la tine... rana sîngerează... rana sîn-
gerează... roșie... roșie... Vino cu mine, frățieare
Medardus ! Vino cu mine !” Voiam să sar din cul-
cuș, dar groaza își aruncase pătura de gheață peste
mine, mă incremenise și orice mișcare pe care
încercam să fac se prefăcea într-o luptă lăuntrică
ce-mi sfirteca mușchii. Numai gîndul rămase și
era rugă arzătoare : să fiu salvat de puterile
diavolului care, prin poarta deschisă a iadului, se
năpusteau asupra mea ! Se întîmpla însă că rugă-
ciunea formulată doar în sinea mea o auzeam
foarte limpede cum punea stăpînire pe bătaia,
chicotitul și pălăvrăgeala sinistră a îngrozitorului
alter-ego al meu și, pînă la urmă, se prefăcu
într-un zumzet bizar, ca și cum vîntul de sud
trezise roiuri de insecte dușmane căre-și înfig
trompa otrăvitoare în semănăturile sănătoase.
Zumzetul deveni acea jelanie fără nădejde a oame-
nilor și sufletul meu se întrebă : „Oare ceea ce se
întîmplă, nu e visul profetic care se așterne peste
rana sîngerîndă ca un balsam tămăduitor ?” În
aceeași clipă, raza purpurie a amurgului pătrunse
prin ceața mohorîtă, dintr-însa se ridică o făptură
înaltă. Era Isus, din fiecare din rănile Sale picura
sînge, și roșul fu redat pămîntului și jalea oame-
nilor se prefăcu într-un imn de bucurie, căci
roșul era îndurarea Domnului care se revărsa
asupra lor ! Numai sîngele incolor al lui Medardus

șiroia din rană, iar el se ruga cu fervoare : „Oare pe tot pământul numai eu, eu singur să fiu lăsat pradă, fără nădejde, chinului veșnic al blestemăților ? Se produse o mișcare printre tufe — un trandafir colorat intens de văpaia cerească își ivi capul și-l privi pe Medardus cu un suris de o blîndețe angelică și o mireasmă dulce îl învălui iar parfumul era minunata strălucire a celui mai pur văzduh primăvărat. „Nu focul a izbîndit, nu există luptă între lumină și foc. Foc e cuvîntul care luminează pe vinovat !“ Parcă trandafirul ar fi pronunțat aceste cuvinte, dar nu era decît o superbă întruchipare de femeie. În veșmînt alb, cu trandafiri împlețiți în părul negru, îmi ieși înaintea. „Aurelia !“, am strigat, trezindu-mă din vis ; un minunat miros de roze umplea chilia și trebuia să-mi dau seama că mă-nșeală simțurile, cînd credeam că văd limpede chipul Aureliei cum mă privește cu gravitate, părăind apoi că se topește în razele dimineții care pătrundeau în chilia mea. Atunci am recunoscut ispita diavolului și slăbiciunea mea vinovată. Am coborît în capelă și m-am rugat cu ardoare la altarul sfintei Rozalia. Nici un fel de mortificare — nici o ispășire în felul practicat la mănăstire ; dar cînd soarele de amiază își arunca vertical razele, eram la cîteva ore depărtare de Roma. Nu numai sfaturile lui Cyrillus, ci un aprins dor de patrie căruia nu mă puteam împotrivi, mă mîna pe același drum pe care venisem la Roma. Dorind să fug de chemarea mea, mă simțeam fără voie îndemnat să merg pe drumul cel mai drept pentru a ajunge la ținta indicată de priorul Leonardus.

Am ocolit reședința principelui domnitor nu fiindcă mă temeam să fiu recunoscut și să cad din nou în mîinile justiției penale, dar oare cum pu-

team fără sfișiere de inimă să mă-ntorc la locul unde m-am încumetat, în nelegiuita mea demență, să năzuiesc spre o fericire pămîntească de care eu, cel hărăzit Domnului, m-am dezis — vai ! eu care m-am abătut de la spiritul pur al iubirii veșnice pentru cea mai luminoasă culme a vieții în care se-nvăpăiază într-o unică flacără senzualitatea și transcendentalul în clipa satisfacerii instinctului pămîntesc : unde plinătatea vioiciunii vieții, nutrită de propria ei bogăție luxuriantă, apărea ca principiul căruia trebuia să mă-mpotrivesc în numele acelei năzuințe către divinitate, pe care o putem numi doar abnegație nefirească ! Dar mai mult decît atît ! Cu toată îmbărbătarea pe care aş fi dobîndit-o printr-o comportare fără cusur, prin continuă și grea ispășire, simțeam în adîncul ființei mele neputința de a duce victorios pînă la capăt o luptă în care forța întunecată, groaznică, a cărei înrîurire am întîmpinat-o mult prea des, mult prea înspăimîntător, m-ar putea împinge pe nesimțite. S-o revăd pe Aurelia, strălucind poate în plină frumusețe și grație ! Aș putea-o îndura, oare, fără să fiu învins de duhul diavolului care va încerca să-mi fiarbă singele în vilvătaia iadului, încît să-mi năvălească șuierînd și clocotind în vinele mele ? De cîte ori îmi apăruse imaginea Aureliei, și de cîte ori s-au iscat în mine sentimente a căror vinovăție o recunoșteam și pe care, cu toată puterea voinței, le-am nimicit ! Numai conștiința deplină izvorită din vigilența cea mai neînduplecată față de mine însumi, și sentimentul neputinței proprii care-mi porunceau să evit lupta, m-au făcut să recunosc sinceritatea pocăinței mele, și mîngietoare era convingerea că cel puțin duhul diabolic al trufiei, cutezanța de a mă împotrivi forțelor întunecate mă părăsiseră.

Curînd am ajuns în munți și, într-o dimineată, se ivi în ceața văii din fața mea un castel pe care, apropiindu-mă, l-am recunoscut cu ușurință. Eram pe moșia baronului de F. Plantațiile din parc erau sălbătice, aleile năpădite de buruieni, pe pajiștea atît de frumoasă din fața castelului pășteau vitele în iarba înaltă — geamurile castelului sparte în multe locuri, intrarea dărăpănată. Nu se vedea țipenie de om. Mut și încremenit, stăteam într-o înfiorătoare singurătate. Un geamăt ușor răzbătea dintr-un boschet mai puțin părăsit și am zărit un bătrîn albit de ani, care se afla acolo și, deși eram destul de aproape unul de altul, nu mă observase. Cînd m-am apropiat și mai mult, am auzit cuvintele :

— Au murit — au murit toți acei pe care i-am iubit ! — Vai, Aurelia ! Aurelia — și tu ultima ! ești moartă — moartă pentru lumea asta !

L-am recunoscut pe bătrînul Reinhold și am rămas pironit locului.

— Aurelia e moartă ? Nu, nu, te înșeli, bătrîne, pe dînsa o putere veșnică a ocrotit-o de cuțitul infamului asasin !

Așa am vorbit eu ; atunci bătrînul tresări ca lovit de trăsnet și strigă tare :

— Cine e acolo ? Cine e acolo ? Leopold ! Leopold !

Un băiat veni în grabă ; cînd mă zări, făcu o plecăciune adîncă și salută :

— *Laudetur Jesus Christus !*

— *In omnia saecula saeculorum*¹, am dat eu replica. Atunci bătrînul făcu un efort și strigă și mai tare :

— Cine e acolo ? Cine e acolo ?

¹ Lăudat să fie Isus Cristos ! — În vecii vecilor (lat.).

Mi-am dat seama că bătrînul era orb.

— Un domn cuvios, zise băiatul, un cleric din Ordinul capucinilor.

Atunci, ca și cum ar fi cuprins de groază și oroare, bătrînul strigă :

— Ia-mă, ia-mă de aici, băiatule, du-mă în casă — în casă, încuie ușile, Peter să stea de strajă, du-mă, du-mă în casă !

Bătrînul își încorda toate puterile ce-i mai rămăseseră ca să fugă de mine ca de o fiară cumplită. Uluit, speriat, băiatul se uită la mine, dar bătrînul, în loc să se lase condus de el, îl trase după dînsul și dispărură de îndată printr-o ușă care, după cum am auzit, fu bine zăvorîtă. În grabă am fugit de teatrul infamelor mele nelegiuii, care, după această scenă, se întruchipaseră mai vii decît fuseseră vreodată și dintr-o dată m-am pomenit într-un hățiș de nepătruns. Obosit, m-am așezat pe mușchiul de la rădăcina unui copac ; nu departe se afla o moviliță de pămînt pe care era înfiptă o cruce.

Cînd m-am trezit din somnul pricinuit de istovirea mea, alături de mine stătea un țaran bătrîn care, de cum mă văzu mai vioi, își scoase căciula și spuse cu voce blajină :

— Ei, desigur că veniți de departe, prea cuvioase, și trebuie să fiți foarte obosit, altfel n-ați fi dormit atît de adînc pe locușorul ăsta înfiorător ! Ori poate nici nu știți ce s-a-ntîmplat în locul ăsta ?

L-am asigurat că eu, un străin venit ca pelerin din Italia, n-am de unde să știu ce s-a petrecut aici.

— Întîmplarea vă privește, zise el, mai ales pe dumneavoastră și pe frații ordinului din care faceți parte și trebuie să mărturisesc că, văzîndu-vă

dormind atît de liniştit, am stat aici pentru a vă feri în caz de primejdie. Se zice că acum cîţiva ani a fost ucis aici un călugăr capucin. Un lucru e sigur, că pe vremea aceea un călugăr capucin a trecut prin satul nostru şi, după ce a înnoptat aici, s-a îndreptat spre munţi. În aceeaşi zi, un vecin al meu a coborît talvegul adînc de sub Rîpa Diavolului şi a auzit deodată un ţipăt îndepărtat care, în chip de neînţeles, se pierdu în văzduh. El mai zice, ceea ce nu mi se pare cu putinţă, că a văzut prăbuşindu-se în abis din vîrfurile muntelui o făptură omenească. Toţi cei din sat, fără să ştim de ce, credeam că era vorba de călugăr şi mulţi dintre noi s-au dus într-acolo ; pe cît le-a fost cu putinţă, fără să-şi rişte viaţa, coborîră în prăpastie ca să găsească cel puţin cadavrul nenorocitului. N-au găsit însă nimic şi ne-am bătut joc de vecin, cînd într-o noapte luminată de lună, reîntorcîndu-se pe talveg, ne-a povestit că, plin de groază, a văzut un om gol urcînd din Rîpa diavolului. Asta a fost doar o închipuire ; dar mai tîrziu, am aflat că acel capucin, Dumnezeu ştie de ce, a fost ucis de un nobil care i-a aruncat cadavrul în prăpastie. Aici, pe acest loc, trebuie să se fi comis omorul, de acest lucru sînt convins, căci să vedeţi,enerate domn, cîndva am stat aici şi cufundat în gînduri, priveam scorbura copacului de lîngă noi. Deodată mi se păru că atîrnă în afară o bucată de postav cafeniu. Tresar, mă duc acolo şi trag afară o sutană nou-nouţă de călugăr. O mîneacă era puţin pătată cu sînge, iar la tivul pulpanei era cusut numele de Medardus. M-am gîndit, sărac cum sînt, că fac o faptă bună dacă vînd sutana şi, cu banii căpătaţi, pun să i se citească nişte liturghii sărmanului om, ucis aici pe neaşteptate şi fără să-şi fi încheiat socotelile. Aşa am şi făcut, am

dus veșmîntul în oraș, dar nici un negustor de haine vechi n-a vrut să-l cumpere, căci nici o mănăstire de capucini nu se afla prin partea locului; în cele din urmă se ivi un bărbat care, după îmbrăcăminte, părea să fie un vînător sau un pădurar și zice că are nevoie tocmai de o sutană de capucin, și-mi dădu un preț bun pentru obiectul găsit. Am pus pe preotul nostru să citească o liturghie în lege și, deoarece în Ripa diavolului nu era chip să așezi o cruce, am pus-o aici, ca semn al morții îngrozitoare a bietului călugăr. Dar se pare că răposatul a întrecut măsura, căci din cînd în cînd mai bîntuie pe aici, așa că liturghia preotului nu a ajutat la nimic. De aceea, vă rog,enerate domn, dacă vă întoarceți acasă sănătos din călătorie, să faceți o slujbă pentru mîntuirea sufletului fratelui Medardus din ordinul vostru. Făgăduiți-mi asta !

— Te înșeli, prietene ! i-am răspuns eu. Capucinel Medardus care acum cîțiva ani a trecut prin satul vostru, în drumul său spre Roma, n-a fost ucis. Încă nu are nevoie de liturghii pentru sufletul său, trăiește și se mai poate ocupa de mîntuirea lui eternă ! Căci eu însumi sînt acel Medardus !

Cu aceste cuvinte mi-am desfăcut rasa de monah și i-am arătat numele de Medardus brodat într-un colț. De cum îmi zări numele, țăranul păli și mă privi cu groază. Făcu un salt și fugi în pădure, strigînd în gura mare. Era limpede că mă luase drept strigoiul ucisului Medardus și zadarnică ar fi fost încercarea mea să-l conving că se înșeală. Izolarea, tăcerea locului, întreruptă doar de vijitul înăbușit al torentului îndepărtat din pădure, era propice să plăsmuiască vedenii înfricoșătoare ; mă gîndeam la dezgustătorul alter-ego și, influențat de groaza țăranului, mă simțeam cutremurat, pîn-

du-mi-se că s-ar putea ivi dintr-una sau alta din tufele întunecoase.

Îmbărbătindu-mă singur, am pornit mai departe și abia când înapăimintătoarea idee a propriului meu strigoi, drept care mă luase țăranul, mă părăsise, m-am lămurit cum a obținut călugărul nebun sutana de capucin pe care mi-a lăsat-o când a fugit, iar eu am recunoscut-o ca fiind a mea. Pădurarul la care stătuse, și căruia îi ceruse o sutană nouă, o cumpăraseră din oraș de la țăranul cu pricina. Cum întâmplarea fatală de la Rîpa diavolului fu denaturată în chip miraculos, mi se întipări adînc în suflet felul cum toate împrejurările se asociau ca să producă acea nefericită confuzie cu Victorin. Mi se păru foarte semnificativă vedea-mi miraculoasă a înfricoșatului țăran și așteptam cu nădejde o clarificare și mai precisă, fără să bănuiesc unde și cum o voi căpăta.

În sfîrșit, după o pribegie fără popas de mai multe săptămîni, mă apropiasem de satul natal ; cu inima bătînd, vedeam turnurile mănăstirii benedictine profilîndu-se în fața mea. Am ajuns în sat pe locul viran din fața bisericii. Un imn intonat de voci bărbătești răzbătea din depărtare pînă la mine. Am zărit o cruce — călugări perechi, perechi pășind ca la o procesiune. Vai, am recunoscut pe frații din Ordinul meu, cu bătrînul Leonardus în fruntea lor, însoțit de un tînăr călugăr necunoscut. Fără să mă observe, trecură cîntînd pe lîngă mine și intrară prin poarta deschisă a mănăstirii. După ei urmară în aceeași ordine, dominicani și franciscani din B., de asemenea trăsuri în șir neînterupt intrînd în curtea mănăstirii ; erau călugărițele clarisine din B. Totul mă făcea să înțeleg că un eveniment extraordinar urma să fie sărbătorit. Ușile bisericii stăteau larg deschise ; am pătruns înă-

untru și am observat cum se mătură și se face curățenie. Se lucra la împodobirea altarului cel mare și a celor secundare cu ghirlande de flori și un servitor bisericesc pomenea de trandafirii proaspeți care trebuiau să fie aduși miine în zori, fiindcă doamna stareță a poruncit categoric ca altarul cel mare să fie împodobit cu trandafiri. Ferm hotărît să mă apropii imediat de frații călugări, după ce m-am îmbărbătat prin rugăciuni fierbinți, m-am dus în mănăstire unde am întrebat de priorul Leonardus; portăreasa m-a condus într-o cameră unde Leonardus ședea în fotoliu, înconjurat de frați; plingînd în hohote, zdrobit sufletește, neputînd pronunța un singur cuvînt, m-am prăbușit la picioarele lui.

— Medardus! strigă el și un murmur confuz trecu prin rîndul călugărilor. Medardus — fratele Medardus e în sfîrșit iar aici!

Am fost ridicat de jos, frații mă strinseră la piept:

— Mulțumim puterilor cerului că ai scăpat din lațurile lumii viclene, dar povestește — povestește-ne, frate! — așa strigau călugării care mai de care.

Priorul se ridică și, la un semn al lui, l-am urmat în camera de care se folosea de obicei cînd vizita mănăstirea.

— Medardus, începu el, ți-ai călcat jurămîntul în chip nelegiuit; în loc să-ți îndeplinești sarcinile ce ți s-au încredințat, ai fugit fără rușine, înșelînd mănăstirea în chipul cel mai josnic. Aș putea să te zidesc, dacă aș vrea să procedez după asprimea legilor mănăstirești!

— Osîndiți-mă, prea cuvioase părinte! am răspuns eu, osîndiți-mă, așa cum cere legea; vai, cu

bucurie mă dezbăr de povara unei vieți atît de chinuite ! Îmi dau bine seama că cea mai severă ispășire căreia m-am supus nu mi-a putut aduce aici pe pămînt nici o mîngîiere !

— Vino-ți în fire, continuă Leonardus, întîi a vorbit cu tine priorul, acum poate vorbe prietenul, părintele ! În chip miraculos ai scăpat de la moartea care te amenința la Roma. Numai Cyrillus i-a căzut jertfă...

— Va să zică, știți ? am întrebat eu uimit.

— Totul, replică priorul, știu că ai fost alături de sărmanul Cyrillus în ultima clipă a chinului morții sale și că au vrut să te omoare cu vinul otrăvit pe care ți l-au oferit ca întăritor. Probabil că, deși păzit de ochii de Argus ai călugărilor, ai găsit răgazul să verși tot vinul, căci dacă ai fi înghițit o singură picătură, erai mort în zece minute !

— O, priviți aici, am exclamat eu, și suflecîndu-mi mîneca sutanei i-am arătat priorului brațul meu mîncat pînă la os, apoi am adăugat că, presimțind ceva rău, am turnat vinul în mînecă.

Leonardus se dădu îndărăt, cutremurîndu-se la vederea oribilă a brațului mumificat și vorbe ca pentru sine :

— Tu cel ce ai păcătuit, ți-ai ispășit vina în chip și fel ; pe cînd tu, Cyrillus — bătrîn venerabil !...

Am spus priorului că motivul adevărat al execuției secrete a lui Cyrillus îmi este necunoscut.

— Poate, răspunse priorul, ai fi avut aceeași soartă dacă ai fi apărut ca împuternicit al mănăstirii Ordinului nostru, ca Cyrillus. Știi că revendicările mănăstirii noastre prejudiciază veniturilor pe care Cardinalul * * * și le însușește pe nedrept ; acesta a fost motivul pentru care prelatul, pînă acum învrăjbit cu duhovnicul Papei, a legat de-

odată prietenie cu el, făcînd din dominican un dușman puternic al lui Cyrillus. Vicleanul călugăr găsi de îndată felul cum poate fi doborît Cyrillus. Îl introduse la Papa, dar știuse să-l înfățișeze astfel pe capucin, încît Papa îl primi ca pe un personaj deosebit și Cyrillus intră în cercul clericilor din imediata lui apropiere. Cyrillus își dădu imediat seama că slujitorul Domnului își căuta prea mult împărăția pe această lume, descoperindu-i desfătărilor; că este jucăria unei clii perfide care, luptînd împotriva puterii lui spirituale, a știut s-o frîngă cu mijloacele cele mai mîrșave și l-a zvîrlit între cer și iad. Cum era de prevăzut, Cyrillus, cucernicul bărbat, fu foarte îndurerat și se simți chemat ca, prin vorbe înflăcărâte, inspirate de duhul cel bun, să-l tulbure pe Papa pînă-n adîncul ființei sale și să-l abată de la cele pămîntești. Ca orice fire slabă, Papa fu zguduit cu adevărat de cuvintele cuviosului bătrîn și tocmai în această stare de agitație îi fu ușor dominicanului să pregătească, treptat și cu îndemînare, lovitura care urma să-l răpună pe bietul Cyrillus. Îl informă pe Papa că se uneltea nici mai mult nici mai puțin decît un complot secret care să-l înfățișeze bisericii ca nedemn să poarte tiara; Cyrillus ar avea misiunea să-l aducă pînă acolo încît să accepte o ispășire publică, ca un semnal oficial care trebuia să servească revoltei ce mocnea printre cardinali. Acum, Papa găsi ușor în mieroasele cuvinte ale fratelui nostru intenții ascunse și, nutrînd o ură adîncă față de bătrîn, numai pentru a evita o hotărîre bătătoare la ochi îl mai tolera în anturajul său. Cînd Cyrillus mai găsi o dată prilejul să-i vorbească Papei fără martori, îi spuse tocmai atunci că acel care nu se leapădă cu totul de plăceri lumești, care nu duce o viață cu adevărat sfîntă,

nu e demn să fie imputernicitul Domnului și al bisericii, fiind o povară rușinoasă, aducătoare de anatemă și de un astfel de om biserica trebuie să se dezbrace. Imediat după aceasta și anume după ce-l văzură pe Cyrillus ieșind din apartamentul Papei, s-a găsit otravă în paharul cu apă de la gheață, băutura obișnuită a Papei. Că Cyrillus era nevinovat, nu e nevoie să ți-o spun ție, care l-ai cunoscut pe cucernicul bătrîn. Dar Papa era convins de vinovăția lui și porunca execuției în secret a călugărului străin de către dominicani a fost consecința acestor uneltiri. Tu erai la Roma o apariție interesantă; felul în care te-ai purtat față de Papa, cu precădere povestea vieții tale, l-a făcut să găsească între tine și el o anumită înrudire spirituală; credea că împreună cu tine se va ridica la un punct de vedere elevat și, prin sofisme dibace despre virtute și religie, să se întâlnească și să se recreeze, pentru ca, pot s-o spun, să păcătuiască cu un adevărat entuziasm pentru păcat. Penitențele tale îi apăreau lui ca o ambiție perfidă și abilă ca să ajungi la un țel mai înalt. Te admira și se înfierbînta de strălucitoarele și măgulitoarele dizertații ce i le țineai. Așa se întîmplă că, înainte ca dominicanul s-o bănuiască, te-ai impus și ai devenit pentru această bandă mai periculos decît ar fi putut deveni Cyrillus vreodată! Îți dai seama, Medardus, că sînt bine informat de începuturile tale la Roma, că știu fiecare cuvînt pe care l-ai rostit în fața Papei, și nu e o taină cînd îți spun că mănăstirea noastră are un prieten în apropierea Sfîntiei Sale, care-mi comunică totul cu exactitate. Chiar cînd credeai că ești singur cu Papa, era îndeajuns de aproape ca să priceapă fiecare cuvînt. Cînd în mănăstirea capucinilor, al cărei prior îmi este înrudit de aproape, ai început

asprele tale ispășiri, am luat pocăința ta drept sinceră. Și cred că așa era, dar la Roma din nou a pus stăpînire pe tine duhul vinovat al trufiei, căruia i-ai căzut victimă și la noi. De ce te-ai acuzat, față de Papa, de crime pe care nu le-ai făcut ? Oare ai fost tu vreodată la castelul baronului de F. ?

— Vai, mult prea cuvioase părinte, am strigat sfîșiat de o durere adîncă, doar acesta a fost locul unde am comis cele mai groaznice nelegiuiri ! Dar asta e cea mai aspră pedeapsă a puterii de nepătruns, ca eu să nu pot fi purificat pe acest pămînt de păcatul făcut în orbirea mea demențială ! Și față de dumneata, cuvioase părinte, sînt oare eu un păcătos fățarnic ?

— De fapt, continuă priorul, acum cînd te văd și-ți vorbesc, sînt aproape încredințat că, după ispășirea ta, nu mai erai capabil de minciună, totuși mai stăruie o taină rămasă pînă acum nelămurită pentru mine. Îndată după fuga ta din reședință (cerul n-a îngăduit nelegiuirea pe care erai pe cale s-o comiți și a salvat-o pe cucernica Aurelia !), îndată după fuga ta, zic, și după ce călugărul pe care chiar Cyrillus l-a confundat cu tine, scăpase ca printr-o minune, s-a aflat că nu tu, ci contele Victorin deghizat în călugăr capucin, fusese la castelul baronului. Scrisori găsite la Euphemia, după moartea ei, au făcut cunoscut acest lucru, dar se credea că și Euphemia fusese amăgită, căci Reinhold susținea că te-a cunoscut prea bine și că, oricît de mult ai semăna cu Victorin, el nu se poate înșela. Orbirea Euphemiei a rămas o taină de nepătruns. Cînd deodată sosi rîndașul contelui Victorin și povesti cum acesta, după ce a trăit luni de zile în munți și și-a lăsat să-i crească barba, i-a apărut deodată la Rîpa diavolului, deghizat

în capucin. Deși n-a știut de unde și-a procurat contele veșmintele, nu s-a mirat prea mult, fiind la curent cu planul acestuia de a apărea la castelul baronului în haină monahală pe care urma s-o poarte timp de un an de zile, avînd de executat o misiune importantă. Bănuia întrucîtva cum ajunsese contele la sutana de capucin, căci spusese cu o zi înainte că a văzut un capucin în sat și că acum va hoinări prin pădure, sperînd să pună mîna pe straiele lui într-un fel sau altul. De văzut, ce e drept, nu l-a văzut pe călugăr, dar a auzit un strigăt ; curînd după aceea se vorbea și-n sat despre un călugăr ucis în pădure. Își cunoștea stăpînul mult prea bine, prea mult se aflase în preajma lui cînd fugise de la castel, ca să mai poată fi vorba aici de o confuzie. Această declarație a rîndașului a slăbit părerea lui Reinhold și numai dispariția lui Victorin a rămas un mister. Principesa domnitoare bănuia că acel care se dădea drept Krczynski din Kwiecziczewo era contele Victorin și se bizuia pe izbitoarea lui asemănare cu Francesco, de a cărui vinovăție nu se mai îndoia nimeni, cît și de tulburarea ce i-o pricinuia totdeauna vederea lui. Mulți se alăturaseră părerii principesei și constataseră că au remarcat maniere mult prea nobile la acel aventurier pe care, în chip ridicol, îl luaseră drept un călugăr camuflat. Povestirea pădurarului despre călugărul nebun, care hoinărea prin pădure și apoi fu găzduit de dînsul, putea fi pusă în legătură cu fărădelegea comisă de Victorin, de îndată ce treceau drept reale unele împrejurări. Un frate din mănăstirea unde fusese Medardus recunoscuse categoric în călugărul nebun pe Medardus, deci nu încăpea nici o îndoială că Victorin îl aruncase în prăpastie ; fusese salvat printr-o simplă coincidență.

dență, care n-ar trebui să apară ca un fapt nemăiauzit. Trezit din nesimțire dar rănit grav la cap, reușise să se cațere afară din prăpastie. Durerea pricinuită de rană, foamea și setea, îl înnebuniseră. Astfel alergase prin munți, hrănit, poate, de un țăran milos și acoperit cu zdrențe, pînă ajunsese la locuința pădurarului. Totuși două puncte rămîn inexplicabile și anume : cum de a putut Medardus să parcurgă o asemenea distanță în munți fără a fi oprit de nimeni și cum el, în momente de liniște absolută, constatată de medici, deci fiind deplin conștient, a putut să recunoască crime pe care nu le comisese. Acei care susțineau probabilitatea raportată logic la acest lucru, obiectau că nu se știa nimic de salvarea lui Medardus din Rîpa diavolului ; se prea poate ca nebunia lui să fi izbucnit pe cînd hoinărea ca pelerin în regiunea din preajma casei pădurarului. În ce privește mărturisirea crimelor de care era acuzat, se poate deduce tocmai din acest fapt că nu fusese niciodată vindecăt, ci numai aparent normal și că rămăsese nebun. Că a comis cu adevărat crimele de care era învinuit, acest gînd l-a obsedat ca o idee fixă. Judecătorul, pe a cărui sagacitate se putea pune temei, cînd i s-a cerut părerea, spuse : „Presupusul domn de Krczynski nu era polonez și nici conte, și cu atît mai puțin contele Victorin, dar inocent nu era în nici un caz“ ; călugărul trecea oricum drept nebun, deci iresponsabil și de aceea justiția nu putea lua altă măsură de siguranță decît arestarea lui. Această sentință nu trebuia să ajungă la urechile principelui domnitor, căci el era acela care, foarte afectat de nelegiuirile comise la castelul baronului, preschimbă arestarea propusă de Justiția penală în pedeapsa cu moartea prin decapitare. Cum însă totul în această viață mizeră și trecătoare, fie eve-

niment sau faptă, oricît de monstruoase ar părea în primul moment, își pierde foarte curînd din senzațional, așa s-a întîmplat că ceea ce a stîrnit în reședință și mai ales la Curte revolta și groaza, a scăzut pînă la proporțiile unei bîrfeli supărătoare. Acea ipoteză că logodnicul fugar al Aureliei a fost contele Victorin, readuse în actualitate întîmplarea cu prințesa italiană, încît și cei neinformați fură lămuriți de către cei care nu se mai credeau obligați să tacă și oricine îl văzuse pe Medardus găsea natural că trăsăturile chipului său se asemănau perfect cu ale contelui Victorin, fiind fiii unuia și aceluiasi tată. Medicul curant al prințului domnitor era convins că așa stăteau lucrurile și spuse prințului : „Să fim bucuroși, Înălțimea voastră, că acești doi indivizi siniștri au plecat și să ne mulțumim cu prima urmărire neizbită !“ Acestei păreri prințul i se alătură din toată inima, căci își dădea seama că dublura lui Medardus l-a împins dintr-o croare într-alta. „Întîmplarea să rămînă secretă, adăugă prințul, și să nu ne mai atingem de vîlul pe care un destin generos l-a aruncat asupra ei !“ Numai Aurelia...

— Aurelia, l-am întrerupt pe prior cu bruschetă, pentru numele Domnului, cuvioase părinte, spuneți-mi cum a fost cu Aurelia ?

— Hai, frate Medardus, rosti priorul zîmbind cu blindețe, încă nu s-a stins focul primejdios din inima ta ? Încă se mai întetește vîpaia la cea mai ușoară suflare ? Deci, încă nu te-ai liberat de instinctele vinovate cărora le căzuseși pradă ? Și eu să cred în sinceritatea pocăinței tale ? Să fiu convins că duhul minciunii te-a părăsit definitiv ? Află, Medardus, că numai atunci voi recunoaște drept sinceră căința ta, dacă vei fi comis cu adevărat acele infamii de care te acuzi. Căci numai în

accest caz aş putea crede că acele crime ți-au zdruncinat atît de puternic ființa, încît, uitînd cu totul învățămintele cîte ți le-am dat despre căința din afară și din lăuntru, întocmai ca naufragiatul care se agată de scindura nesigură și ușoară, tu folosești mijloace înșelătoare ca să-ți ispășești păcatele, înfățișîndu-te ca un biet coțcar nu numai unui Papă rătăcit, dar oricărui bărbat cuvios și cinstit. Spune, Medardus ! Smerenia ta, înălțarea ta către puterea eternă era pură cînd te gîndeai la Aurelia ?

Zdruncinat pînă-n adîncul sufletului, am coborît privirea :

— Ești sincer, Medardus, continuă priorul, tăcerea ta îmi spune totul. Aveam ferma convingere că tu erai acela care ai jucat la reședința princiară rolul unui nobil polonez și ai vrut să te căsătorești cu baroana Aurelia. Am urmărit, destul de meticolos, drumul pe care ai apucat ; un om ciudat (pe nume Belcampo, frizerul), ultimul pe care l-ai văzut la Roma, mi-a dat vești despre tine ; eram convins că în chip infam i-ai ucis atît pe Hermogen cît și pe Euphemia, că ai vrut s-o atragi pe Aurelia în mrejele diavolului. Puteam să te distrug, dar departe de a mă crede chemat să fiu instanță de răzbunare, te-am lăsat pe tine și soarta ta în mîna eternei puteri a Cerului. Ai fost cruțat în chip miraculos și asta mă convinge că pieirea ta pe pămînt încă nu era hotărîtă. Ascultă cărei deosebite împrejurări a trebuit să dau crezare mai tîrziu faptului că a fost într-adevăr contele Victorin cel care a apărut deghizat în călugăr la castelul baronului de F. Nu e mult de cînd fratele Sebastianus, portarul, a fost trezit de niște vaiete și suspine care semănau cu horcăielile unui muribund. Se crăpase de ziuă. Se sculă, deschise poarta mănăstirii și văzu

un om întins pe jos, aproape înțepenit de frig, care abia putea pronunța următoarele cuvinte : că e Medardus, călugărul fugit din mănăstirea noastră. Sebastianus îmi anunță foarte speriat cele întâmplate ; am coborît cu frații ceilalți și l-am adus pe cel leșinat în refector. Deși era groaznic de desfigurat, credeam totuși că recunosc trăsăturile tale și unii erau de părere că desigur îmbrăcăminte atît de diferită îl făcea pe Medardus să arate atît de ciudat. Avea barbă și tonsură, dar haine lumești care, deși uzate și chiar rupte pe alocuri, își păstrau ceva din eleganța inițială. Purta ciorapi de mătase, la un pantof mai avea o cataramă aurită, o vestă albă de atlas..

— O haină cafenie din cel mai fin postav, l-am întrerupt eu, lengerie lucrată cu gust, în deget un inel simplu de aur..

— Întocmai, exclamă Leonardus uimit, dar cum poți tu... ?

— Vai, era costumul ce l-am purtat în ziua ne-fastă a cununiei !

Alter-ego-ul meu îmi stătea în fața ochilor. Nu, nu era himericul diavol al demenței, care se ținea de mine scai și se cățara pe umerii mei, ca o li-ghioană care te roade pînă-n adîncul sufletului ; era călugărul nebun, fugit, care mă urmărea și care, atunci cînd am căzut în leșinul adînc, mi-a luat hainele, aruncînd sutana peste mine. El a fost acela care zăcea în poarta mănăstirii, înfățișîndu-mă în chipul cel mai înfricoșător. L-am rugat pe prior să-și continue povestirea, căci bănuiala adevărului despre cele întâmplate în chip miraculos și tainic, începea să se trezască în mine.

— Nu dură mult, povesti priorul mai departe, și omul începu să dea neîndoielnice semne de ne-bunie incurabilă ; făcînd abstracție, cum am mai

spus-o, că trăsăturile lui erau identice cu ale tale, deși striga într-una : „Sînt Medardus, călugărul fugit, vreau să mă pocăiesc la voi !“ — fiecare din noi se convinsese de îndată că era ideea fixă a străinului să se creadă Medardus. I-am pus haina monahală, l-am dus în biserică, a trebuit să-și înceapă rugăciunile și, cum se străduia și nu reușea, ne-am dat seama că nu fusese niciodată într-o mănăstire. Deci era firesc să-mi vină ideea : ce-ar fi dacă acest călugăr, fugit din reședința princiară, dacă acest călugăr ar fi Victorin ? Povestea pe care nebunul o îndrugase atunci pădurarului îmi ajunsese la cunoștință ; între timp am raționat că toate împrejurările, descoperirea și sorbirea elixirului diavolesc, viziunea din temniță, pe scurt, tot timpul petrecut în mănăstire, ciudata influență psihică exercitată asupra individualității tale, ar putea fi plămuierea unui creier bolnav. În legătură cu aceasta, cît de straniu apare faptul că în momentele lui de rătăcire nebunul striga mereu că e conte și stăpîn peste alții ! Am hotărît să-l predau pe străin ospiciului Sf. Getreu, fiindcă speram că, dacă e posibilă vreo vindecare, ea va reuși cu certitudine directorului acestei instituții, un medic genial care pătrunde adînc în toate anomaliile organismului omenesc. Însănătoșirea bolnavului trebuia să dezvăluie, cel puțin în parte, jocul misterios al puterilor necunoscute. Dar nu s-a ajuns la asta. În a treia noapte, mă trezi clopoțelul care, precum știi, se trage de îndată ce cineva din camera bolnavilor are nevoie de ajutorul meu. Am intrat și mi se spuse că străinul mă chema foarte stărui-tor, se părea că nebunia îl părăsise complet și că probabil voia să se spovedească, căci se simțea atît de sfîrșit, încît nu va mai apuca dimineața. „Iertați-mă, începu străinul cînd i-am adresat cu-

vinte evlavioase, iertați-mă, cuvioase părinte, că am cutezat să încerc să vă înșel. Nu sînt călugărul Medardus care a fugit din mănăstirea voastră. Pe contele Victorin îl aveți în față... trebuia să fiu prinț domnitor, căci sînt de viță domnească și vă rog să țineți seama de acest lucru, căci altfel v-ar putea ajunge minia mea !” Chiar dacă e prinț, am răspuns eu, în situația sa actuală și între zidurile noastre asta e fără însemnătate și găseam mai nimerit ca el să-și întoarcă fața de la cele pămîntesti și să aștepte în umilință ceea ce puterea eternă a hotărit în privința lui. Mă privi țintă și părea că-și pierde simțurile, i s-au dat picături înviorătoare, își reveni și zise : „Mă simt la un pas de moarte dar mai întii vreau să-mi ușurez inima. Sînt în puterea voastră, căci oricît v-ați preface, îmi dau totuși seama că sînteți sfîntul Anton, cel mai în măsură să știe ce dezastru au provocat elixirele voastre. Aveam planuri mărețe în gînd, cînd am hotărit să mă prezint ca un cleric cu barba mare și rasă cafenie. Dar, sfătuindu-mă cu mine, a fost ca și cum gîndurile mele cele mai tainice ieșeau la iveală și se-ntruchipau înspăimîntător, totuși eram eu. Acest al doilea eu avea o putere crîncenă și mă azvîrlea de colo pînă colo, pe cînd din stîncă neagră a prăpastiei, printre ape spumegînde, se ivi prințesa Albă-ca-Zăpada. Prințesa mă cuprinse cu brațele, îmi spălă rănile și pe loc n-am mai simțit dureri. Devenisem călugăr, dar Eul gîndurilor mele era mai tare și mă împinse să ucid pe prințesa care mă salvase — deși o iubeam mult — și să-l omor și pe fratele ei. Am fost aruncat în temniță, dar știți singur, sfînte Anton, pe ce cale m-ați purtat prin văzduh după ce băusem băutura voastră blestemată. Bătrînul rege al pădurii m-a primit prost, deși îmi cunoștea rangul ;

Eul gândurilor mele veni la el atribuindu-mi toate relele, căci le comiseseam doar împreună, și vru să-mi țină tovărășie. Asta s-a și întâmplat, dar de îndată ce am fugit de acolo, fiindcă au vrut să ne taie capul, ne-am despărțit. Când ridicolul meu Eu voia să fie hrănit neîntrerupt de gândurile mele, l-am trântit la pământ, l-am bătut bine și i-am luat haina !“ Până aici, cuvintele nenorocitului erau întrucîtva inteligibile, apoi se pierdură în vorbăria fără șir a desăvîrșitei nebunii. O oră mai tîrziu, cînd am anunțat eparhia, a izbucnit într-un strigăt înfricoșător și s-a prăbușit mort, cel puțin așa ni se părea nouă. Am dat dispoziție să fie dus în camera mortuară, urmînd să fie îngropat în grădină într-un loc sfînțit, dar îți poți închipui uimirea noastră, spaima de care am fost cuprinși cînd, vrînd să transportăm cadavrul și să-l punem în coșciug, am constatat că dispăruse fără urmă. Toate cercetările rămaseră zadarnice și am fost nevoit să renunț să mai aflu vreodată ceva despre misterioasa înlănțuire a împrejurărilor în care erai implicat tu și contele. Între timp, am confruntat cele întîmplate la castel cu acele vorbe deformate de nebunie, și aproape că nu mai există îndoială că răposatul era într-adevăr contele Victorin. După cum spunea valetul, Victorin ucisese în munți un pelerin, îi luase haina monahală ca să-și poată duce la îndeplinire planurile sale în castelul baronului. Așa cum poate nici nu avea de gînd, infamia începută se termină cu asasinarea Euphemiei și a lui Hermogen. Poate că era nebun de pe atunci, susține Reinhold, sau că înnebunise abia în timpul fugii, chinuit de remușcări. Haina pe care o purta și uciderea călugărului se contopiseră într-o idee fixă și anume că el e într-adevăr călugăr și că ființa lui e despîcată în două făpturi dușmane.

Numai perioada de la fuga din castel pînă la sosirea la pădurar rămîne nebuloasă, tot astfel precum e de neînțeles cum și-a ticluit povestirea despre viața lui la mănăstire și salvarea lui din închisoare. Că motive din afară trebuiau să existe, nu încapе îndoială, dar e ciudat că această povestire, deși ciuntită, prezintă viața ta. Numai timpul sosirii călugărului la pădurar, așa cum o indică el, nu se potrivește cu ziua fugii lui Victorin de la castel, menționată de Reinhold. După cum susține pădurarul, Victorin nebunul ar fi trebuit să fie văzut în pădure după ce sosise la castelul baronului.

— Opriți-vă, l-am întrerupt eu pe prior. Opriți-vă, cuvioase părinte ! Fără a ține seama de povara păcatelor mele, orice speranță în îngăduința Domnului de a mai obține iertare și fericirea veșnică să piară din sufletul meu deznădăjuit ; blestemîndu-mă pe mine și viața mea, vreau să mor dacă nu vă voi mărturisi, în remușcări adînci, tot ce s-a întîmplat de cînd am părăsit mănăstirea. Tot astfel m-am spovedit și înaltului părinte !

Priorul fu foarte uimit cînd i-am dezvăluit întreaga-mi viață în toate amănuntele ei.

— Trebuie să te cred, spuse priorul după ce terminasem, trebuie să te cred, frate Medardus, căci am recunoscut în timp ce vorbeai toate semnele căinței sincere. Cine poate dezlega misterul plăsmuit de înrudirea spirituală a doi frați, fii ai unuia și aceluiași tată, nelegiuit el însuși, stăpînit de crimă ? E sigur că Victorin, salvat în chip miraculos din prăpastia în care l-ai prăvălit, era călugărul nebun pe care-l primise pădurarul și care te-a urmărit ca un alter-ego pînă a murit aici în mănăstire. El era slujitorul puterii întunecate care intervenise în viața ta numai în joacă, el n-a fost tovarășul tău, ci doar ființa subordonată ție, care

ți-a fost scoasă în cale pentru ca scopul luminos ce ți s-ar fi înfățișat să rămână ascuns privirii tale. Vai, frate Medardus, încă hoinărește fără oprire diavolul pe pământ și oferă oamenilor elixirele lui ! Cine n-a apreciat vreodată ca fiind foarte gustoase una sau alta din băuturile lui diavolești ! Dar asta e voința Cerului, ca omul să-și dea seama de efectul nefast al ușurinței de-o clipă și din această constatare să-și soarbă tăria de a-i rezista. Aci se vedește puterea Domnului ca, precum viața e stăvilită în natură prin otravă, bunul principiu etic să se desprindă pînă la urmă din răul însuși. Pot să-ți vorbesc în felul ăsta, Medardus, căci știu că nu mă vei înțelege greșit. Du-te acum la frații tăi !

În aceeași clipă m-a fulgerat dureros ca un zvicnet prin nervii și vinele mele scînteia celei mai înflăcărate iubiri :

— Aurelia — ah, Aurelia ! am strigat.

Priorul se ridică și rosti cu gravitate :

— Ai observat, desigur, pregătirile pentru o mare festivitate în mănăstire. Aurelia se călugărește miine și va căpăta numele mănăstiresc de Rozalia !

Am rămas în fața priorului încremenit și mut.

— Du-te la ceilalți frați ! strigă el aproape minios și, fără să fiu deplin conștient, am coborît în refector, unde erau adunați călugării. Am fost din nou asaltat de întrebări, dar nu eram în stare să spun un singur cuvînt despre viața mea ; toate imaginile trecutului mi se întunecaseră în minte și numai figura luminoasă a Aureliei îmi apăru în plină strălucire. Pretextînd că mă duc să-mi fac rugăciunea, am părăsit pe ceilalți frați și m-am îndreptat spre capela care era situată tocmai la celălalt capăt al vastei grădini mănăstirești. Aici

voiam să mă rog, dar cel mai infim zgomot, foșnetul lin al tufelor, mă smulgea din contemplarea evlavioasă. „Ea este... Vine... O voi revedea“, aceste cuvinte răsunau în mine și inima mea vibra de teamă și extaz. Mi se păru că aud o conversație cu voce coborită. Mi-am încordat puterile, am ieșit din capelă și iată, cu pași înceți veneau două călugărițe și, în mijlocul lor, o novice. Vai, era bineînțeles Aurelia ! Am fost cuprins de un tremur nervos, mi s-a tăiat răsuflarea, am vrut să merg înainte, dar incapabil de a face un singur pas, m-am prăbușit la pământ. Călugărițele și cu ele novicea dispărură într-un tufiș. Ce zi ! Ce noapte ! Tot timpul numai Aurelia și iar Aurelia, nici un alt chip, nici un alt gând nu-și făcea drum în sufletul meu.

De cum se arătară primele raze ale dimineții, clopotele anunțară ceremonia călugăririi Aureliei și frații se adunară într-o sală mare ; stareța intră, însoțită de două călugărițe. M-a cuprins un sentiment de nedescris revăzînd-o pe aceea care-l iubise atît de sincer pe tatăl meu și, făcînd abstracție că, prin fapte nelegiuite, el a călcat un legămînt menit să-i aducă cea mai mare fericire pe pământ, afecțiunea care-i zdrobise inima și-a transmis-o fiului. Voise să-l crească în evlavie și virtute, dar, asemeni tatălui său, comisese nelegiuire peste nelegiuire, distrugînd astfel orice nădejde a cucerniceii mame adoptive care voise să găsească în virtutea fiului alinarea rătăcirilor tatălui. Cu capul plecat, cu privirea în pământ, am auzit scurta cuvîntare a stareței, vestind clericilor adunați acolo intrarea Aureliei în mănăstire, îndemnîndu-i să se roage cu fervoare în momentul hotărîtor al jurămîntului solemn, pentru ca dușmanul neîmpăcat să

nu aibă puterea să-și facă jocul ademenitor, învăl-mășindu-i simțirile spre chinul cucernicei fecioare.

— Grele, roști stareța, grele au fost încercările la care a fost supusă fecioara! Dușmanul a vrut s-o atragă pe drumul cel rău și a folosit tot ce ține de viclenia iadului pentru a o zăpăci, în așa fel încît dinsa, nebănuind că păcătuiește și apoi trezindu-se la realitate, să piară în rușine și deznădejde. Dar puterea veșnică a ocrotit-o pe sfînta copilă și chiar dacă dușmanul va încerca pînă și astăzi să se apropie de dinsa cu gînd vrăjmaș, victoria ei asupra lui va fi cu atît mai glorioasă. Rugați-vă, rugați-vă, frații mei, nu ca mireasa lui Christos să nu șovăie, căci de neclintit și statornic e gîndul ei îndreptat doar către Cer, dar ca nici o nenorocire pămînească să nu întrerupă ceremonia sacră. O îngrijorare a pus stăpînire pe sufletul meu și nu mă pot dezbăra de ea!

Era limpede că stareța pe mine, numai pe mine mă numea diavolul ispitei și că venirea mea era pusă în legătură cu călugărirea Aureliei, astfel că presupunea din parte-mi vreo faptă îngrozitoare! Sentimentul sincerității remușcării mele, al ispășirii, al convingerii că mintea îmi era întreagă m-au îmbărbătat. Stareța nu mă socoti demn de nici o privire; jignit pînă-n adîncul sufletului, am fost răscolit de acea ură amară, batjocoritoare, pe care-o simțisem în reședință la vederea prințesei și, în loc de a mă arunca la picioarele ei înainte ca ea să fi pronunțat acele cuvinte, voiam să mă-ndrept spre dinsa cu obraznicie și îndrăzneală și să-i vorbesc astfel: „Oare ai fost din totdeauna o astfel de femeie suprapămînteană încît dorința de păcat să nu încolțească în tine?... Cînd l-ai văzut pe tatăl meu, te-ai apărat oare, așa încît gîndul păcatului să nu-și găsească loc?...

Hai, spune dacă, chiar atunci cînd purtai mitra și toiagul și priveai neobservată tabloul tatălui meu, nu erai stîrnită de dorința plăcerilor lumești?... Ce simțeau atunci, trufașo, cînd strîngeai la pieptul tău pe fiul celui iubit de tine și, deși-l știai nelegiuit, îi rosteai cu atîta durere numele? Te-ai luptat vreodată, ca mine, cu puterea întunericului? Te poți bucura de o izbîndă, dacă n-ai dus o luptă aprigă pentru a o cuceri? Te simți oare atît de tare încît să-l disprețuiești pe cel ce, deși doborît de cel mai puternic dușman, s-a ridicat totuși în cîință și ispășire adîncă?“ Subita schimbare a gîndurilor mele, transformarea pocăitului în acel ce, mîndru de victorie, pășește ferm în viața reciștigată, apăru vizibilă pe chipul meu, căci fratele de lîngă mine întrebă :

— Ce ai, Medardus? De ce arunci priviri atît de vrăjmașe prea sfintei doamne?

— Da, i-am răspuns cu vocea coborîtă, poate că este o prea sfîntă doamnă, căci a fost totdeauna atît de sus încît profanul n-a putut ajunge pînă la ea, dar în clipa asta îmi apare nu ca o preoteasă creștină, ci ca o păgînă care se pregătește cu cuțitul în mînă să împlinească jertfa!

Nici eu nu știu cum am ajuns să pronunț ultimele cuvinte care erau în afara gîndurilor mele, dar o dată cu ele s-au învălmășit imagini care se contopeau într-una ce părea cea mai groaznică. Oare Aurelia urma să părăsească lumea pentru totdeauna și, ca și mine, printr-un legămint care acum mi se părea emanația unei demente religioase, să renunțe la viața pămîntească? Ca și altădată, cînd, vîndut Satanei, credeam că văd cea mai luminoasă și strălucitoare culme a vieții în păcat și fărădelege, acum mă gîndeam că amîndoi, eu și Aurelia, trebuia să fim uniți în viață, chiar

de n-ar fi decît pentru unicul moment al apogee-ului plăcerilor pămînteşti, şi apoi, ca hărăziţi puterii subterane să sfîrşim prin a muri. Da, ca un demon respingător, ca însăşi Satana, gîndul omorului mi-a străbătut sufletul. Vai, eu, amăgitul, nu-mi dădeam seama că în acea clipă, cînd cuvintele stareţei făceau aluzie la mine, eram poate pradă celei mai grele încercări din partea diavolului care pusese stăpînire pe mine, vrînd să mă ispitească să comit cea mai cumplită nelegiuire din cele de pînă acum ! Fratele, căruia mă adresasem, mă privi înspăimîntat :

— Pentru numele lui Isus şi al Sfintei Fecioare, cum poţi vorbi astfel ? !

Mă uitam după stareţă, care era pe cale de a părăsi sala, privirea ei căzu asupra mea şi, cînd mă zări, chipul ei se acoperi de o paloare mortală. Se clătină, călugăriţele trebuiră s-o susţină şi mi se părea că o aud şoptind cuvintele : „O, Doamne sfinte ! presimţirea mea !“

Puţin după aceea, priorul Leonardus fu chemat la dînsa. Toate clopotele mănăstirii se auzeau din nou, în urma lor vibrau prin aer sunetele grave ale orgii şi corul cîntecelor de slavă ale călugăriţelor, cînd priorul intră din nou în sală. Atunci călugăriile diferitelor ordine porniră în alai sărbătorec spre biserica înţesată de lume, ca în ziua sfîntului Bernardus. De o parte a altarului principal, împodobit cu trandafiri înmiresmaţi, erau pregătite scaune înalte pentru cler, în faţa tribunei unde capela episcopului executa muzica pentru slujba oficiată de dînsul. Leonardus mă chemă lîngă el şi am remarcat că veghea îngrijorat asupra-mi ; cea mai mică mişcare îi stîrnea atenţia ; mă îndemna tot timpul să citesc din breviar. Călu-

gărițele clarisine se strînsă într-un loc despărțit cu un grilaj de fier, foarte aproape de altar.

Clipa hotărîtoare sosi ; din interiorul bisericii, prin ușa cu gratii din spatele altarului, călugărițele benedictine o aduceau pe Aurelia. Un murmur trecu prin mulțime ; cînd fu văzută, orga tăcu și doar imnul călugărițelor răsuna în minunate acorduri ce pătrundeau în adîncul sufletului. Încă nu ridicasem privirea, căci, pradă unei spaime grozave, am fost cuprins de un spasm nervos, astfel încît breviarul îmi căzu din mîini. M-am aplecat să-l ridic, dar o amețală bruscă m-ar fi prăbușit de pe scaun dacă nu m-ar fi susținut Leonardus cu putere :

— Ce ai, Medardus ? îmi șopti priorul. Ești foarte agitat, împotrivește-te dușmanului, care te-ndemnă la rău !

Mi-am încordat puterile, am ridicat ochii și am zărit-o pe Aurelia, ingenunchind în fața altarului. O, Dumnezeu! din ceruri, în culmea frumuseții și a gingășiei, strălucea mai mult ca oricînd ! Era îmbrăcată ca mireasă — vai ! la fel ca-n acea zi fatală cînd trebuia să fie a mea ! Mirt înflorit și trandafiri erau împlețiți cu artă în părul ei. Smerenia, solemnitățile clipei îi coloraseră obraji și, în privirea îndreptată către cer, se citea expresia unei fericiri dumnezeiești. Ce au însemnat acele clipe cînd am văzut-o pentru prima oară la Curtea domnitorului, față de această revedere ? Mai arzătoare ca oricînd izbucni în mine flacăra iubirii — a poftelor sălbatice. — „O, Doamne, o, voi prea sfinți ! Ajutați-mă să nu înnebunesc, numai să nu înnebunesc — salvați-mă — scăpați-mă de acest chin al iadului — nu îngăduiți să înnebunesc, căci altfel voi împlini fapta îngrozitoare și-mi voi

dărui sufletul pierzaniei veșnice !“ Astfel mă rugam în sinea mea, căci simțeam cum tot mai mult duhul răului voia să pună stăpînire pe mine. Mi se părea că Aurelia are partea ei de vină în nelegiuirea pe care urma s-o făptuiesc eu singur, ca și cum legămîntul ce urma să-l facă era în gîndul ei jurămîntul solemn în fața altarului Domnului ca să fie a mea. Vedeam într-însa nu pe mireasa lui Cristos, ci pe soția nelegiuită a călugărului care și-a călcat legămîntul. S-o string în brațe cu o poftă sălbatică și apoi s-o ucid. Acest gînd mă stăpînea cu o forță irezistibilă. Duhul răului mă îndemna sălbatic, tot mai sălbatic — eram gata să strig : „Opriți-vă, nebunilor ! Nu pe fecioara neprihănită, ci pe logodnica călugărului vreți s-o înălțați la cîntea de mireasă a lui Cristos !“ Să mă reped printre călugărițe, s-o smulg din mijlocul lor — mi-am băgat mîna sub sutană, îmi căutam cuțitul, dar între timp ceremonia ajunsese atît de departe, încît Aurelia începuse să rostească jurămîntul. Cînd i-am auzit glasul mi s-a părut că strălucirea lunii străbătea printre norii negri goniți de furtună. Se făcu lumină în mine și am recunoscut pe geniul răului căruia-i rezistasem cu toată puterea. Fiecare cuvînt al Aureliei îmi dădea forțe noi și am ieșit victorios din această luptă aprigă. Dispăruse orice gînd negru de păcat, orice impuls de poftă pămîntești. Aurelia era smerita mireasă a lui Cristos, a cărei rugăciune putea să mă scape de osîndă veșnică și de pierzanie. Legămîntul ei era alinarea mea, nădejdea mea și seninătatea Cerului îmi cuprinsese ființa. Leonardus, pe care abia acum l-am observat din nou, și-a dat seama — pare-se — de schimbarea ce se petrecuse în mine, căci mi-a vorbit cu blîndețe :

— Te-ai împotrivit dușmanului, fiule ! Asta a fost ultima încercare la care te-a supus puterea veșnică !

Jurământul fusese pronunțat ; în timpul răspunsului dat de corul călugărițelor clarisine, urma să i se pună Aureliei veșmintul călugăresc. I se scoaseră de pe cap mirtul și trandafirii și se pregăteau să-i taie părul care se revărsa în bucle bogate, când se produse în biserică o învălmășeală ; am văzut cum oamenii fură împinși unii peste alții și aruncați la pământ ; aproape mereu mai aproape, tumultul se întetea. Cu înfățișarea sălbatică, și cu privirea feroasă, se înghesuia prin mulțime un om pe jumătate gol (zdrențele unei rase de călugăr capucin îi atârnavă pe trup), croindu-și drum cu pumnii. Îl recunoscui pe groaznicul meu alter-ego, dar în aceeași clipă când, presimțind ceva îngrozitor, am vrut să mă arunc în fața lui, monstrul nebun sărise peste galeria care împrejmuia altarul principal. Călugărițele se împrăștiară țipând ; stareța o ținea strâns pe Aurelia în brațele sale.

— Ha, ha, ha ! hohotea turbatul cu vocea stridentă, vreți să-mi furați prințesa ! Ha, ha, ha ! Prințesa e micuța mea logodnică, logodnică ! Și cu aceste vorbe o smulse pe Aurelia din brațele stareței și-i înfipse în inimă pînă-n prăsele cuțitul pe care-l ținea în mina ridicată, încît singele izbucni ca dintr-o fîntînă țîșnitoare.

— Iu-hei — iuh, iuh -- acum o am pe micuța mea logodnică, acum am dobîndit-o pe prințesă !

Așa striga turbatul și sări în spatele altarului, apoi o zbughi prin ușa cu gratii în coridoarele mănăstirii. Înmărmurite de groază, călugărițele țipau.

— S-a făcut moarte de om, moarte de om în altarul Domnului ! striga mulțimea, împingându-se înspre locul crimei.

— Ocupați ieșirile mănăstirii ca ucigașul să nu ne scape ! striga Leonardus cît putea de tare și mulțimea năvăli afară, iar cei mai voinici dintre călugări luară din colțuri bețele destinate procesiunilor și alergară prin coridoarele mănăstirii în urmărirea monstrului. Totul se petrecuse într-o clipă ; am ingenuncheat lângă Aurelia ; pe cît putură, călugărițele pansară rana cu pînză și o susțineau pe stareța leșinată. O voce puternică rosti lângă mine : „Sancta Rosalia, ora pro nobis !“¹ și cei rămași în biserică strigau :

— Un miracol — un miracol, da, ea e o martiră — Sancta Rosalia, ora pro nobis !

Mi-am ridicat privirea. Bătrînul pictor stătea lângă mine, dar blînd și grav, așa cum îmi apăruse în temniță. Nici durerea pămîntească pricinuită de moartea Aureliei, nici spaima cauzată de apariția pictorului nu mă puteau atinge, căci în sufletul meu se făcuse lumină și am priceput că enigmaticele lațuri pe care le înno-dase forța întunecată, se desfăceau.

— Miracol, miracol ! striga neconținut mulțimea. Vedeți pe bătrînul cu haina violetă ? S-a desprins de pe tabloul altarului principal — eu am văzut, și eu și eu ! strigau învălmășite ne-numărate voci ; toți se aruncară la pămînt, larma confuză se potoli și se prefăcu în murmurul rugăciunilor întrerupt de suspine și hohote de plîns. Stareța se trezi din leșin și vorbi cu glasul zdrobit de apriga durere :

— Aurelia ! copila mea, sfînta mea copilă ! Dumnezeule etern. Tu ai hotărît astfel !

¹ Sfînta Rozalia, roagă-te pentru noi ! (Lat.)

Fu adusă o brancardă acoperită cu perne și cuverturi. Când au ridicat-o, Aurelia suspină adînc și deschise ochii. Pictorul stătea la căpătîiul ei și-i pusese mîna pe cap. Avea înfățișarea unui sfînt impunător și toți ceilalți, pînă și stareța, păreau pătrunși de o venerație sfîelnică. Am îngenucheat nu departe de brancardă. Privirea Aureliei căzu asupra mea și am fost cuprins de o jale adîncă în fața martiriului dureros al sfintei. Neputînd rosti nici un cuvînt, am scos doar un strigăt înăbușit. Atunci Aurelia vorbi lin și cu vocea slabă :

— De ce o deplîngi pe aceea care a fost socotită demnă de puterea eternă să se despartă de lumea pămîntească în clipa în care a recunoscut nimicnicia a tot ce-i pămîntesc și cînd nesfîrșitul ei dor după împărăția bucuriei și a fericirii veșnice îi umplea pieptul ?

M-am ridicat și m-am apropiat mai mult de brancardă.

— Aurelia, am spus eu, fecioară sfîntă ! Numai o clipă coboară-ți privirea din regiunile cerești, altminteri trebuie să fii răpus de îndoielile uci-gătoare ale sufletului și întregii mele ființe. Aurelia, ai disprețuit pe nelegiuitul care, aidoma diavolului, a intrat în viața ta ? Vai, a ispășit amar, dar știi prea bine că toate ispășirile nu micșorează măsura păcatelor sale. Aurelia ! ești împăcată în pragul morții ?

Ca atinsă de aripi îngerești, Aurelia zîmbi și închise ochii.

— O, Mîntuitor al lumii, sfîntă Fecioară, eu rămîn fără alinare, pradă deznădejdei ! O, Mîntuitor ! Mîntuiește-mă de pierzanie !

Astfel mă rugam cu fervoare, cînd Aurelia deschise din nou ochii și grăi :

— Medardus, ai cedat puterii dușmane, dar oare eu am rămas absolvită de păcat, când nădăjduiam să ating fericirea pămîntescă în iubirea mea vinovată? O hotărîre neclintită a Celui etern ne-a destinat să ispășim grelele păcate ale obirșiei noastre nelegiuite și astfel ne-a unit lanțurile iubirii ce tronează numai peste stele și n-are nimic comun cu desfătările lumefști. Dar vicleanul dușman a reușit să ne ascundă tilcul adînc al iubirii noastre și să ne ispitească în chip groaznic, ca să înțelegem mărreția divină în felul pămîntesc. Vai, oare nu eu am fost aceea care ți-a vorbit de iubirea mea pentru tine în confesional, dar în loc să aprind în sufletul tău iubirea veșnică, am stîrnit văpaia poftelor pe care tu — întrucît ea urmărea să te distrugă — ai căutat s-o stingi prin fărădelegi? Curaj, Medardus! Nebunul pe care diavolul l-a făcut să creadă că ești tu și trebuie să îndeplinească ceea ce ai început tu, a fost o unealtă prin care hotărîrea Cerului s-a îndeplinit. Curaj, Medardus, curînd, curînd!

Aurelia, care îngînase ultimele cuvinte cu mare efort și cu ochii închiși, leșină, dar moartea tot nu pusese stăpînire pe dînsa.

— Ți s-a spovedit, cuvîtoase frate? Ți s-a spovedit? mă întrebau curioase călugărițele.

— Nicidecum! am răspuns, nu eu ei, ci dînsa mi-a umplut mie sufletul cu alinarea Cerului!

— Ferice de tine, Medardus, încercările tale sînt pe sfîrșite și atunci ferice de mine!

Pictorul era cel care rostise aceste cuvinte. M-am apropiat de el:

— Nu mă părăsi, om minunat ce ești!

Nici eu nu știu cum simțurile mele, în timp ce voiam să continui să vorbesc, fură cuprinse de

buimăceală. Căzui într-o stare dintre vis și veghe, din care un strigăt puternic m-a trezit. Pictorul dispăruse. Țărani, tîrgoveți, soldați pătrunseră în biserică și cereau cu insistență să li se permită să cerceteze toată mănăstirea ca să găsească pe asasinul Aureliei, care desigur că se mai afla acolo. Temîndu-se, și pe bună dreptate, de dezordine, stareța refuză, dar, cu tot prestigiul ei, nu reuși să liniștească spiritele ațîțate. I se reproșă că, din teamă meschină, îl cruță pe făptaș, fiindcă e călugăr și tot cu mai multă violență se agită mulțimea părînd a voi să dea buzna în mănăstire. Atunci Leonardus se urcă în amvon și se adresă mulțimii în cuvinte energice cu privire la profanarea locurilor sfinte ; spuse că asasinul nu era în nici un caz călugăr, ci un nebun pe care l-a luat în mănăstire pentru a-l îngriji, și-atunci cînd părea fără viață, a pus să fie transportat în haina de capucin în camera mortuară, dar din starea asemănătoare morții s-a trezit și a fugit. Dacă ar mai fi în mănăstire, măsurile luate i-ar face fuga imposibilă. Oamenii se liniștiră și cerură ca Aurelia să nu fie purtată prin coridoare, ci în procesiune solemnă să fie dusă prin curte în mănăstire. Ceea ce se și întimplă. Călugărițele intimidat ridică targa pe care o împodobiseră cu trandafiri. Și Aurelia era ca mai înainte, împodobită cu flori de mirt și trandafiri. La capul brancardei, peste care patru călugărițe țineau baldachinul, pășea stareța sprijinită de două surori ; urmau celelalte, împreună cu clarisinele ; apoi călugării diferitelor ordine cărora li se adăugă mulțimea, și alaiul se puse în mișcare pentru a intra în biserică. Călugărița care cînta la orgă se dusese la cor, căci de îndată ce coloana se găsea în mijlocul bisericii se auziră, grave și profunde, sunetele orgii ve-

nind în mijlocul corului. Dar iată, Aurelia se ridică încet și-și îndreaptă mâinile rugătoare către cer; din nou mulțimea se aruncă în genunchi și strigă: „*Sancta Rosalia, ora pro nobis!*“ Astfel s-a adevărit ceea ce am prezis când am zărit-o întâia oară pe Aurelia și când, orbit de Satana, am comis nelegiuirea.

În timp ce călugărițele depuneau brancarda în sala de jos a mănăstirii, pe când surorile și frații stăteau în cerc rugându-se, Aurelia se prăbuși cu un suspin adânc în brațele stareței care îngenuchease lângă dînsa. Era moartă! Poporul nu se urni de la poarta mănăstirii și când clopotele anunțau moartea pămîntească a fecioarei sfinte, toți izbucniră în plîns și suspine jalnice. Mulți se legară prin jurămint să rămînă în sat pînă la funerariile Aureliei și abia după aceea să plece acasă, iar în tot acest timp să țină post.

Zvonul despre monstruoasa faptă și martiriul logodnicei lui Cristos se răspîndise repede, astfel că înmormîntarea solemnă a Aureliei, oficiată peste patru zile, se asemena cu comemorarea pioasă a unei sfinte. Căci cu o zi înainte de sărbătoarea sfîntului Bernardus, pajiștea din fața mănăstirii era acoperită de oameni care, dormind pe pămînt, așteptau zorile. Numai că în locul tumultului vesel, se auzeau doar suspine și un murmur confuz.

Povestea despre oribila faptă comisă în altarul principal al bisericii mergea din gură în gură și, chiar dacă răzbătea o voce mai puternică, era pentru a-l blestema pe asasin care dispăruse fără urmă. Aceste patru zile pe care le petrecusem în singurătatea capelei din grădina mănăstirii, au fost un balsam mult mai salutar pentru sufletul meu, decît ispășirea aspră în mănăstirea capucinilor din Roma. Ultimele cuvinte ale Aureliei

mi-au dezvăluit taina păcatelor mele și am recunoscut că, înarmat cu toată puterea virtuții și evlaviei, tot ca un laș fără curaj eram în fața diavolului căruia, în dorința lui de a sprijini spița criminală, ca să prospere și în viitor — nu mă puteam împotrivi. Germenele răului nu încolțise prea mult în mine când o zărisem pe sora concert-maestrului și când trufia nelegiuită se trezise în mine, dar atunci Satana mi-a dat acel elixir care, ca o otravă blestemată, mi-a răscolit singele. Nu am ținut seama de avertismentul înțelept al pictorului necunoscut, al priorului, al stareței. Apariția Aureliei în confesional l-a stîrnit pe criminal. Ca o boală trupească provenită de pe urma acelei otrăvi, a izbucnit păcatul. Cum putea cel supus Satanei să recunoască legătura pe care puterea cerească o împletise în jurul meu și al Aureliei, ca pe un simbol al iubirii veșnice? Bucuros că îmi provoacă suferințe, Satana m-a înlănțuit de un nelegiuit în ființa căruia să pătrundă Eul meu, iar el trebuia să-mi înriurească moralul. Moartea sa aparentă, poate o nălucire deșartă a diavolului, trebuia să-mi o atribuie mie. Fapta mă împrietenca cu gîndul crimei care a urmat amăgirii diavolului. Astfel acel frate, odraslă zămislită dintr-un păcat infam, era principiul însufletit de Satana, care mă prăvălise în cele mai oribile fărădelegi, gonindu-mă încoace și încolo pradă chinurilor celor mai groaznice. Pînă în clipa în care Aurelia, ascultînd de hotărîrea irevocabilă a puterii veșnice, își pronunțase legămîntul, ființa mea lăuntrică nu era purificată de păcat; pînă-n acea clipă dușmanul avea putere asupra mea, dar minunata seninătate care radia în sufletul meu ca venită din cer, cînd Aurelia pronunțase ultimele cuvinte mă convinsese că moartea ei era o făgăduială

expiatorie. Cînd la recviemul solemn corul intonă cuvintele : „*Confutatis maledictis flammis acribus addictis*“¹, am simțit că mă cutremur, dar la „*Voca me cum benedictis*“² mi se părea că o vedeam pe Aurelia într-o lumină cerească, cum, după ce mă privi, își înalță capul înconjurat de aureola stelară a unei ființe de esență divină, ca să se roage pentru izbăvirea sufletului meu ! „*Oro supplex et acclinis cor contritum quasi cinis*!“³ M-am prăbușit în pulbere, dar cit de puțin semăna sentimentul meu, umila mea implorare, cu acea pătimasă remușcare, acele îngrozitoare ispășiri în mănăstirea capucinilor ! Abia acum spiritul meu era capabil să deosebească adevărul de minciună și, în această conștiință clară, orice nouă încercare a diavolului trebuia să rămînă fără efect. Nu moartea Aureliei, ci modul înfiorător al acestei morți m-a zdruncinat atît în primele momente ; dar am recunoscut imediat că harul puterii eterne a ajutat-o să învingă greutatea supremă. Martiriul încercatei, despovăratei de păcat mireasă a lui Cristos ! Oare a pierit — pentru mine ? Nu ! Abia acum, cînd s-a îndepărtat de chinurile pămîntesti, ea mi-a devenit raza pură a eternei iubiri care s-a aprins în pieptul meu. Da ! moartea Aureliei era sărbătoarea consfințită a acelei iubiri care, precum rostise Aurelia, domnește numai peste aștri și nu are nimic comun cu pămîntescul. Aceste gînduri m-au înălțat peste Eul meu lumesc, astfel că acele zile petrecute în mănăstirea benedictină au fost cu adevărat cele mai fericite ale vieții mele.

¹ Alungați pe blestemații hărăziți flăcărilor mari (lat.).

² Cheamă-mă împreună cu cei binecuvîțați (lat.).

³ Mă rog prosternat în genunchi cu inima spulberată ca cenușa (lat.).

După terminarea ceremoniei funebre care avu loc a doua zi dimineața, Leonardus vru să se întoarcă în oraș împreună cu ceilalți călugări ; cînd cortegiul era aproape de plecare, stareța m-a chemat la dînsa. Am găsit-o singură în camera ei, era extrem de agitată și din ochi îi curgeau lacrimi.

— Totul — știu acum totul, Medardus, fiul meu ! Da, acum iar te numesc așa, căci ai ținut piept încercărilor care s-au abătut asupra ta, nefericitule demn de toată compătimirea. Vai, Medardus, numai dînsa, numai dînsa, care în fața Domnului Ceresc va fi apărătoarea noastră, e lipsită de păcat, e neprihănită. Oare eu n-am stat la marginea prăpastiei cînd, stăpînită de gîndul plăcerilor lumești, am vrut să mă dărui uci-gașului ? Și totuși, Medardus, fiule ! Am vîrsat lacrimi vinovate în singurătatea chiliei, gîndindu-mă la tatăl tău. Du-te, Medardus, fiule ! Orice îndoială de care mă simțeam — poate — și eu vinovată că am crescut un infam nelegiuit, a pierit din sufletul meu.

Leonardus care, desigur, dezvăluise stareței ceea ce mai rămăsese o taină pentru dînsa, îmi dovedi prin atitudinea lui că și el mă iertase, lăsîndu-mă în voia Celui atotputernic, cînd mă voi înfățișa la judecata Sa. Vechea ordine din mănăstire rămăsese în vigoare și am intrat în rîndul fraților ca de obicei. Leonardus îmi spuse într-o zi :

— Aș vrea, frate Medardus, să-ți mai dau un prilej de ispășire !

Cu umilință am întrebat în ce constă.

— Aș vrea să-ți descrii viața în mod foarte amănunțit. Și nu lăsa deoparte nici una din cele mai neobișnuite întîmplări, fie ea cît de neînsemnată, așadar să nu omiți nimic din ce s-a petrecut în viața ta laică. Fantezia te va

duce înapoi în acea lume, vei simți încă o dată tot ce a fost spaimă, farsă, emoție, bucurie, da, e posibil ca la un moment dat să o privești pe Aurelia altfel, nu ca pe călugărița Rosalia, care a suferit martiriul; dar dacă duhul Răului te-a părăsit definitiv, dacă ți-ai întors fața de la cele pămîntești, atunci te vei înălța ca un spirit de esență superioară peste toate, astfel încît acele amintiri nu vor mai fi lăsat nici o urmă!

Am făcut ceea ce mi-a poruncit priorul. Vai! S-a întîmplat ceea ce prevăzuse! Durere și desfătare, spaimă și plăcere, oroare și extaz mă asaltau în timp ce-mi descriam viața. Ție, care vei citi cîndva aceste pagini, ți-am vorbit de culmea cea mai însorită a iubirii, cînd chipul Aureliei îmi apăruse în vîrtejul vieții. Există și lucruri superioare plăcerilor lumești care îndeobște aduc pierzanie omului ușuratic și prost, și acesta este acel timp însorit cînd, departe de gîndul nelegiuitorilor pofte, iubita ca o rază cerească aprinde în pieptul tău tot ce e sublim, tot ce din împărăția dragostei coboară ca o binecuvîntare asupra bietului muritor. Acest gînd m-a înviorat cînd, la amintirea celor mai fericite momente pe care mi le oferise viața, lacrimi fierbinți îmi izvorau din ochi, și toate rănile de mult vindecate sîngeau din nou.

Știu că, poate și în moarte, diavolul va avea puterea să chinuiască pe călugărul vinovat dar statornic, ba chiar cu dor fierbinte aștept clipa cînd mă va lua de pe pămînt, căci este clipa împlinirii a tot ce Aurelia, ah, sfînta Rosalia însăși, mi-a făgăduit în clipa morții ei. Roagă-te, roagă-te pentru mine, sfîntă fecioară, în ceasul negru, ca puterea iadului, căreia de-atîtea ori i-am căzut pradă, să nu mă subjuge și să

mă prăbușească în mocirla pierzaniei veșnice !
Completarea părintelui Spiridon, bibliotecar al mănăstirii benedictine din orașul B.

În noaptea de 3 spre 4 septembrie a anului 17 ** multe întâmplări ciudate s-au petrecut în mănăstirea noastră. Să fi fost cam la miezul nopții, cînd în chilia călugărului Medardus, învecinată de a mea, am auzit un chicotit straniu și un riset, însoțite de un vaiet jalnic și înăbușit. Mi se părea că aud limpede o voce respingătoare spunînd cuvintele : „Vino cu mine, frățioare Medardus, să căutăm mireasa !“ M-am sculat și am vrut să mă duc la fratele Medardus, dar am fost cuprins de un fior ciudat, ca și cum frigurile mi-ar fi scuturat toate măduarele ; deci, în loc să mă duc în celula lui Medardus, m-am dus la priorul Leonardus, l-am trezit, nu fără greutate, și i-am povestit despre cele auzite. Priorul fu foarte speriat, sări în sus și-mi spuse să iau luminări sfînte și să mergem amîndoi la fratele Medardus. Am făcut cum mi-a zis, am aprins luminările la candela icoanei Maicii Domnului de pe coridor, și am urcat scara. Dar oricît de atenți ascultam, vocea respingătoare nu se mai auzea. În schimb, percepeam sunete line, duioase de clopot și parcă s-ar fi răspîndit o mireasmă delicată de trandafiri. Ne-am apropiat, ușa chiliei se deschise și de acolo ieși un om ciudat, de o statură impunătoare, cu barba albă creată, într-o haină violetă ; eram tare speriat, căci știam bine că omul nu putea fi decît un strigoi amenințător, deoarece porțile mănăstirii erau bine încuiate și nici un străin nu putea intra ; dar Leonardus îl înfruntă cu o privire îndrăzneată, fără a rosti un singur cuvînt. „Ceasul împlinirii nu mai e departe !“

vorbi arătarea grav și înăbușit și dispăru în coridorul întunecos, așa că spaima mea creșcu și mai mult și eram cît pe ce să scap lumînarea din mina care-mi tremura. Dar priorul care, datorită evlaviei și fermității sale în credință nu se lăsa impresionat de năluci, mă apucă de braț și zise : „Ei, acum să mergem în chilia fratelui Medardus !“ Ceea ce am și făcut. L-am găsit pe Medardus, care de cîtăva vreme era foarte slăbit, în agonie ; moartea îi paralizase limba și doar că mai hîrcăia puțin ; Leonardus rămase lingă dînsul, iar eu i-am trezit pe ceilalți călugări, trîgînd clopotul cu putere și strigînd : „Sculați-vă, sculați-vă, fratele Medardus e pe moarte !“ Se treziră toți, nu lipsea nici unul, cînd ne-am îndreptat cu lumînările aprinse către fratele muribund. Toți ceilalți și cu mine, care mă liniștisem după spaima prin care trecusem, am fost cuprinși de o tristete adîncă. L-am dus pe fratele Medardus pe o targă în biserica mănăstirii și l-am așezat în fața altarului principal. Spre uimirea noastră, își veni în simțire și începu să vorbească, astfel că Leonardus însuși, după ce-i primi spovedania și-l iertase de păcate, îl mirui. Apoi noi, în timp ce Leonardus rămase acolo și continua să vorbească cu Medardus, ne-am îndreptat spre cor și am intonat obișnuitele cîntece funebre pentru mîntuirea sufletului muribundului. La 5 septembrie din anul 17** tocmai cînd clopotul mănăstirii suna de amiază fratele Medardus își dădu sufletul în brațele priorului. Am constatat că era ziua și ora în care anul trecut călugărița Rozalia, îndată după depunerea jurămîntului, fu asasinată în chip atît de îngrozitor. La recviem și înmormîntare s-au mai întîmplat următoarele : în timpul recvie-

mului s-a răspindit o mireasmă puternică de trandafiri, și la icoana sfintei Rozalia, care fusese zugrăvită de un bătrîn pictor italian necunoscut și pe care mănăstirea noastră o cumpărase pe bani grei de la călugării capucini din împrejurimile Romei, așa încît ei nu rămaseră decît cu o copie a tabloului, s-a găsit un buchet din cei mai frumoși și mai rari trandafiri pentru acel anotimp. Fratele portar spunea că, în zorii zilei, un cerșetor zdrențăros, neobservat de nimeni, se urcase sus și fixase buchetul la icoană. Același cerșetor era de față și la îngropăciune și se înghesuia printre călugări. Am vrut să-l îndepărtăm, dar cînd priorul Leonardus îl privi țintă, porunci să-l îngăduim printre noi. L-a primit în mănăstire ca mirean, îi spuneam frate Petrus, fiindcă înainte avusese numele de Peter Schönfeld, și i-am îndurat mîndrul nume, căci era tare liniștit și blajin, vorbea foarte puțin și numai din cînd în cînd rîdea foarte caraghios, ceea ce, nefiind un păcat, ne amuza. Priorul Leonardus rosti o dată: lumina lui Peter s-a stins în aburul nebuniei care, în sinea lui, s-a preschimbat în ironia vieții. Nici unul dintre noi n-a înțeles ce a vrut să spună cu asta înțeleptul Leonardus, dar ne-am dat seama că se cunoștea de multă vreme cu fratele mirean Peter.

Astfel am adăugat paginilor ce conțineau viața lui Medardus, pe care însă nu le-am citit, descrierea împrejurărilor morții sale, foarte amănunțit și nu fără trudă, *ad maiorem dei gloriam*¹. Pace și liniște răposatului frate Medardus! Stăpînitorul Cerului să-i îngăduie să învie și să fie primit în rîndurile sfinților bărbați, căci a murit ca un sfînt, în deplină smerenie.

¹ Spre mai marea slavă a lui Dumnezeu (lat.).

CUPRINS

<i>E. T. A. Hoffmann</i> de Ion Biberi	V
<i>Tabel cronologic</i>	XLI

ELIXIRELE DIAVOLULUI

Prefața autorului	3
-----------------------------	---

PARTEA ÎNTII

Capitolul I Anii copilăriei și viața monahală	9
Capitolul II Intrarea în lume	56
Capitolul III Aventurile călătoriei	101
Capitolul IV Viața la Curte	155

PARTEA A DOUA

Capitolul I Cotitura	199
Capitolul II Pocăința	275
Capitolul III Reîntoarcerea la mănăstire	324

1182001
12500

Redactor : TIBERIU AVRAMESCU
Tehnoredactor : ROZICA POPESCU

Apărut 1970. Hîrtie ziar rotativă de
50 g m². Format 700×920/32. Coli tipar 13,5.
nr. 14.477.

Tiparul executat sub comanda
nr. 651 la Combinatul Poli-
grafic „Casa Scintei”, Piața
Scintei nr. 1, București
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

EM

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

